

CONSILIUL JUDEȚEAN MUREȘ
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ MUREȘ

LIBRARIA

ANUAR V

CONSILIUL JUDEȚEAN MUREȘ
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ MUREȘ

LIBRARIA

ANUAR V

STUDII ȘI CERCETĂRI DE BIBLIOLOGIE

Târgu-Mureș
2006

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC:

Conf. univ. dr. VICTOR
PETRESCU
SILVIA NESTORESCU
DIMITRIE POPTĂMAȘ
Prof. univ. dr. VASILE
DOBRESCU

COLEGIUL DE REDAȚIE:

Redactor șef
Conf. univ. dr. CORINA
TEODOR
Secretar de redacție
MONICA AVRAM
Redactori:
MARIANA CIURCA
RADU MIHAIL

Prezentare grafică
ALEXANDRU TCACIUC

ISSN 1583 - 4468

Anuarul **LIBRARIA** este editat de Biblioteca Județeană Mureș
540052 Târgu-Mureș, str. George Enescu, nr. 2
Telefon 0265 - 262631, fax 0265 - 264384
E-mail: bjmures@bjmures.ro
Adresa web: www.bjmures.ro

Acest volum a fost editat din bugetul alocat de
Consiliul Județean Mureș

Tipografia MEDIAPRINT
Tg.-Mureș, str. Livezeni 6
Tel./Fax: 0265 255 382
e-mail: mediaprint@rdslink.ro

Cuprins

Lista autorilor

BIBLIOLOGICA

LILIANA MOLDOVAN (Biblioteca Județeană Mureș) -

**Cultura organizațională, o paradigmă a secolului trecut,
o realitate a zilelor noastre** (*The Organizational Culture*)

CSIKI EMESE (Biblioteca Județeană Mureș) -

**Multiculturalitate / interculturalitate în bibliotecile publice.
Tendențe europene** (*Multiculturality / Interculturality in
Public Libraries. European Tendencies*)

MARIANA ISTRATE (Biblioteca Județeană Mureș) -

**Despre liberul acces la informații în biblioteca publică
de drept public** (*Aspects Concerning Free-Access to Information
in Public Library*)

CRISTINA CĂȚANĂ (Biblioteca Județeană „G. T. Kirileanu” Neamț) -

Idei de promovare a bibliotecii la nivelul comunității locale
(*Some Ideas of Promoting Library Services in Local Community*)

MARIA-MAGDALENA FALL (Biblioteca Județeană Mureș) -

**Bufnița - simbol al înțelepciunii - siglă a Bibliotecii Județene
Mureș** (*Die Eule - Symbol der Weisheit - als Logo der Kreisbibliothek
Mureș*)

EMILIA CĂȚANĂ (Biblioteca Județeană Mureș) -

**Secția pentru copii a Bibliotecii Județene Mureș la 53 de ani.
Contribuții la istoricul secției** (*Mureș County Library's Children
Section at the 53rd Anniversary. Some Aspects Concerning the
Development of the Section*)

ADRIANA POPA (Biblioteca Județeană Mureș) -

Care sunt interesele de lectură ale utilizatorilor noștri?

Rezultatele unui sondaj de opinie (*The Reading Interest of Mureș County Library Readers - The Results of a Gallup Poll*)

CARTE VECHIE

MARTA CORDEA (Biblioteca Județeană Satu-Mare) -

Învățătorii Sfintei Biserici. Opera Sfântului Hieronym

în fondul de carte veche al Bibliotecii Județene Satu-Mare

(*Les maîtres de la Sainte Église. L' oeuvre de Saint Hieronym dans la collection de livres anciens de La Bibliothèque Départementale Satu-Mare*)

Drd. ELENA DAMIAN (Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române) -

Mărturii ale începuturilor tipografiei pariziene

în colecțiile Bibliotecii Academice Clujene (I) (1501 - 1530)

(*Témoignages des débuts de l' imprimerie parisienne dans les collections de la Bibliothèque Académique de Cluj-Napoca (1) (1501-1530)*)

KIMPLÁN ANNAMÁRIA (Biblioteca Județeană Mureș) -

Lectura a trei generații de aristocrate: Rhédei Zsuzsánna,

Wesselényi Kata și Bethlen Zsuzsánna

(*The Readings of Three Generations of Aristocratic Women: Rhédei Zsuzsánna, Wesselényi Kata and Bethlen Zsuzsánna*)

MONICA AVRAM (Biblioteca Județeană Mureș) -

Activitatea tipografiei de la Buda de la începuturi și până

la cenzoratul lui Petru Maior (*The Activity of Romanian Typography of Buda From its Beginnings up to Petru Maior' s Censorship*)

Prof. univ. dr. MIRCEA POPA (Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia) -

Titlurile volumelor de poezie românească dintre 1848-1918
(The Titles of Romanian Poetry Books Between 1848-1918)

BIOGRAFICA

BÁNYAI RÉKA (Biblioteca Județeană Mureș) -

Gulyás Károly, un bibliotecar de altădată
(Gulyás Károly, a Librarian from the Past)

ANA TODEA (Biblioteca Județeană Mureș) -

Cardinal Alexandru Todea (1912 - 2002) - biobibliografie
(Alexandru Todea the Cardinal (1912 - 2002) - Biobibliography)

Prof. GIUSEPPE PACE (Colegiul „Transilvania,” Deva) -

1900 de ani după cucerirea Daciei de către romani (Columna traiană și Ovidiu sunt cele mai puternice legături dintre latinitate, Italia și România) - 1900 Years After the Romans Have Conquered Dacia (The Traian Column and Ovidiu Represent the Most Powerfull Communion of Latinism, of Romania and Italy)

BIBLIOTECILE TÂRGUMUREȘENE - PROVOCĂRI ALE SECOLULUI XXI

LILIANA MOLDOVAN (Biblioteca Județeană Mureș) -

Biblioteca publică românească: Aspecte ale expectanței și percepției socio-culturale (Romanian Public Library: Some Aspects Concerning the Socio-Cultural Expectancies and Perception)

CRISTINA DUMITRU (Casa Corpului Didactic, Mureș) -

Rolul bibliotecii în cadrul comunității
(Library's Place Inside the Community)

Dr. FLORICA NUȚIU (Biblioteca Centrală a Universității de Medicină și Farmacie, Târgu-Mureș) - Biblioteca Centrală a Universității de Medicină și Farmacie Târgu-Mureș - spațiu public al informării și comunicării (The Central Library of Medicine and Pharmacy University from Târgu-Mureș - A Public Space of Information and Communication)

WESZELLY ERZSÉBET (Universitatea „Sapientia” Târgu-Mureș) - Probleme legate de înființarea unei noi biblioteci (Some Aspects Concerning the Foundation of a New Library)

PROFILE

OVIDIA MESAROȘ (Vivi) - „o bibliotecară la Teleki”
(Spielmann Mihály)

KELEMEN SÁNDOR (Kelly) - „sau lauda fidelității”
(Spielmann Mihály)

NOTE DE LECTURĂ

Fülöp Mária, Ferencz Klára, **Bibliografia locală retrospectivă a județului Mureș: Cărți editate până în anul 1944 - Maros megye retrospektív helyismereti könyvészete: 1944-ig megjelent könyvek** (Vintilă Anna)

Könyves műveltség Erdélyben (Vintilă Anna)

Lucia Bălaș, Bódis Ottilia, **Oameni de seamă ai Sălajului.**
Vol. 2: L-Z (Ana Todea)

Cuvinte. Almanah literar 2006 (Adriana Popa)

Nedelcu Oprea, **Biblioteca Publică „V. A. Urechia” Galați:**

monografie (Mariana Istrate)

Jeannette Woodward, **Biblioteca secolului XXI: managementul construcțiilor de biblioteci** (Adriana Popa)

Wolfgang Iser, **Actul lecturii: O teorie a efectului estetic**
(Liliana Moldovan)

Alexandru Zub, **Romanogermanica. Secvențe istoriografice**
(Corina Teodor)

Mircea Popa, **Andrei Veress - un bibliograf maghiar, prieten al românilor** (Monica Avram)

Vasile Dobrescu, **Funcții și funcționalități în sistemul de credit românesc din Transilvania până la primul război mondial**
(Corina Teodor)

Nicolae Băciuț, **Între lumi: Convorbiri cu Nicolae Steinhardt** (Aurica Cîmpean)

Doina Bancu, **Magia chirurgiei: Memorii: Alături de soțul meu, prof. Victor Emilian Bancu** (Mariana Istrate)

Cardinal Alexandru Todea, **Luptele mele. Un strigăt în pustiu vreme de un pătrar de veac** (Ana Todea)

Teresa Ferro, **Misionarii catolici în Moldova**
(Monica Avram)

Reprezentări ale morții în Transilvania secolelor XVI - XX.
Coordonator Mihaela Grancea (Ramona Dragomir)

Dan Oltean, **Religia dacilor** (Ramona Dragomir)

Gh. F. Ciaușanu, **Superstițiile poporului român: în asemănare**

cu ale altor popoare vechi și noi (Ramona Dragomir)

Jacques Le Goff, **Evul Mediu și nașterea Europei**
(Aurica Cîmpean)

Mircea Flonta, **Kant în lumea lui și în cea de azi:
zece studii kantiene** (Ramona Dragomir)

Marius Milcu, **Psihologia relațiilor interpersonale. Competiție
și conflict. Abordare dinamică. Un model experimental**
(Ramona Dragomir)

Richard D. Lewis, **Să cunoaștem mai bine popoarele lumii:
cum să te descurci cu succes în diferite tipuri de cultură**
(Maria - Magdalena Fall)

**Activitatea desfășurată de Biblioteca Județeană Mureș
în anul 2006**

Lista autorilor

Monica Avram - bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș

Bányai Réka - bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș, Fondul Teleki-Bolyai

Cristina Cătană - bibliotecar, Biblioteca Județeană „G. T. Kirileanu” Neamț

Emilia Cătană - bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș

Aurica Cîmpean - bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș

Marta Cordea - bibliotecar, Biblioteca Județeană Satu-Mare

Csiki Emese - bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș

Elena Damian - doctorand în istoria cărții, lector asociat la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din Cluj-Napoca, bibliotecar, Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române

Ramona Dragomir - bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș

Cristina Dumitru - bibliotecar, Casa Corpului Didactic, Mureș

Maria - Magdalena Fall - bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș

Mariana Istrate - bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș

Kimpián Annamária - doctorand în istoria bisericii, bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș, Fondul Teleki-Bolyai

Liliana Moldovan - șef serviciu Achiziții, evidența și dezvoltarea colecțiilor, Biblioteca Județeană Mureș

Florica Nuțiu - doctor în filologie, director, Biblioteca Centrală a Universității de Medicină și Farmacie, Târgu-Mureș

Giuseppe Pace - profesor, Colegiul „Transilvania,” Deva

Adriana Popa - bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș

Mircea Popa - doctor în filologie, profesor universitar la Universitatea „1 Decembrie 1918,” Alba Iulia

Spielmann - Sebestyén Mihály - șef birou, Biblioteca Județeană Mureș, Fondul Teleki-Bolyai

Corina Teodor - doctor în istorie, conferențiar universitar la Universitatea „Petru Maior” din Târgu-Mureș, director, Biblioteca Județeană Mureș

Ana Todea - bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș

Vintilă Anna - bibliotecar, Biblioteca Județeană Mureș

Weszelly Erzsébet - bibliotecar, Universitatea „Sapientia” Târgu-Mureș

BIBLIOLOGICA

**Cultura organizațională, o paradigmă a secolului trecut,
o realitate a zilelor noastre**

*LILIANA MOLDOVAN
Biblioteca Județeană Mureș*

Introducere în atmosfera culturii organizaționale

Infiltrarea termenului de cultură în mediul științelor organizaționale este legată de dorința cercetătorilor din acest domeniu de a avea la îndemână un concept care să exprime, în mod evident, totalitatea prejudecăților, valorilor, normelor comportamentale și ritualurilor dintr-o organizație. Cultura organizațională contribuie la cunoașterea ideologiei și filosofiei organizației, la înțelegerea modului în care poate fi ea structurată, administrată și manipulată. Nu de puține ori, cultura rețelei organizaționale oferă explicații privind gradul de socializare a membrilor ei, dezvăluie mecanismele proceselor organizaționale și facilitează luarea deciziilor în vederea aplicării unui management adecvat - prin adoptarea celor mai eficiente strategii de promovare a noului și dezvoltare organizațională - astfel încât schimbarea să fie privită cu interes de toți membrii sistemului organizațional. O cultură organizațională se moștenește, poate fi învățată, și se poate schimba până la cele mai mici detalii. Ea relevă modul în care organizația se percepe pe sine și se raportează la celelalte organizații. Reflectă, într-o manieră cât se poate de clară, concepția subordonaților despre raportul autoritate-putere. Odată formată, cultura organizațională devine componentă activă a vieții sociale și profesionale dintr-o instituție. Legile ei se aplică tuturor membrilor grupului. Intervin în modul în care aceștia își constituie sau își modifică opiniile și atitudinile.

Cultura organizațională are o influență puternică asupra tuturor componentelor dintr-o instituție, indiferent dacă este vorba de instituții publice administrative și culturale sau organizații non-guvernamentale.

Fiecărei structuri organizaționale îi corespunde o cultură proprie care acționează la toate nivelurile și care determină comportamentul colectiv al organizației. Mai mult, îi influențează performanțele, afectează imaginea colectivității respective.

Parcurgerea istoriei conceptuale a noțiunii de cultură organizațională și punerea în evidență a complexității acestui domeniu de cercetare trebuie să pornească de la câteva teze fundamentale referitoare la faptul că, în linii mari, cultura organizațională desemnează totalitatea comportamentelor umane dintr-o organizație, la baza ei aflându-se norme și valori comportamentale specifice. Obiect de studiu al psihologiei sociale, comportamentul organizațional, a devenit, la sfârșitul secolului XX, o temă de cercetare atrăgătoare pentru specialiștii din domeniul științelor conducerii și organizării.

Analiza comportamentului organizațional a contribuit la apariția unor teme de cercetare referitoare la:

- oameni și felul în care aceștia acționează și interacționează ca membri ai organizației;
- organizații, ca structuri umane integratoare axate pe obligația îndeplinirii unor scopuri generale;
- management, ca administrator al resurselor umane.

Abordarea problemelor de psihologie comportamentală implică orientarea spre domeniul mai larg al culturii organizaționale, care oferă explicații asupra acelor acțiuni umane din cadrul contextelor organizaționale, care nu sunt ghidate de rațiuni economico-financiare, ci de constrângeri psihologice și comportamentale. După cum observă Armenia Androniceanu, eficiența proceselor manageriale se află sub directă influență a „*climatului organizațional considerat ca un fenomen cheie în înțelegerea dinamicii microgrupurilor sociale.*”¹

---

¹ Armenia Androniceanu, *Managementul schimbărilor: valorificarea potențialului creativ al resurselor umane*, București, Editura All, 1998, p. 98.

Înainte de a arunca o privire eseistică asupra rolului culturii într-o organizație, este necesară aducerea în prim plan a termenului de organizație. Pe scurt, organizațiile sunt structuri sociale în cadrul cărora un individ se alătură membrilor unui grup în vederea îndeplinirii unor scopuri comune. Organizațiile sunt concepute ca instrumente sociale fundamentale, inventate de oameni pentru a obține performanțe și pentru a răspunde unor nevoi sociale, economice sau culturale. Modelul standard de definire a oricărei organizații are la bază o serie de trăsături generale referitoare la:

- structura organizației
- mărimea ei
- natura sarcinilor pe care le are de realizat
- legile interne de funcționare
- categoriile de persoane care compun organizația
- cultura organizațională

Primul factor de analiză îl reprezintă structura organizației și se referă la modul în care organizația își împarte sarcinile, stabilește rolurile fiecăruia dintre membrii ei, realizează coordonarea activității în ansamblul ei. Din perspectiva managementului organizațional, este recomandabil ca organizația să-și proiecteze o structură care să fie utilă îndeplinirii scopurilor generale. Structura organizației poate acționa ca un puternic factor motivator, dacă se stabilește un raport optim între sistemul de reguli dintr-o organizație și mărimea ei. De pildă, în ipostaza unor organizații de mărime mare sau medie, unde se simte nevoia controlului, un sistem clar și concis de reguli este, de cele mai multe ori, folositor. În alte cazuri, a companiilor mici, de exemplu, unde regulile sunt de la sine înțelese, un sistem aglomerat de reguli apare ca un factor negativ. Constrângerile pot conduce un randament scăzut în organizațiile în care este nevoie de imaginație și creativitate pentru realizarea obiectivelor.

Stabilirea exactă a rolului fiecărui angajat, este un alt factor motivator, dacă și numai dacă, sarcinile sunt stabilite în funcție de natura și gradul de specializare al angajaților și al colaboratorilor. Identificarea sarcinii,

conștientizarea importanței acesteia în raport cu scopurile organizației joacă un rol hotărâtor în procesul de implicare și de automotivare a subalternilor.

Pe de altă parte, schimbarea climatului organizațional și introducerea autonomiei devin instrumente serioase de accelerare a performanțelor. În chip similar, cunoașterea mecanismelor de funcționare a organizației și popularizarea reglementărilor cu caracter standardizat, îi ajută pe angajați să îndeplinească sarcini concrete, repetabile, care presupun o anume specializare. Luând în calcul climatul organizațional, se disting: companii cu climat centralizat și companii cu caracter paternalist-democratic. Atunci când indivizii participă la procesele de luare a deciziilor, iar conducerea manifestă interes față de nevoile lor personale, climatul este democratic. Într-o organizație cu caracter centralizat, colectivul acceptă structura existentă și nu consideră necesară participarea la stabilirea strategiilor de funcționare și de dezvoltare a organizației de care aparțin.

La fel de importantă este politica firmei sau organizației. De regulă, politica cuprinde toate elementele referitoare la stilul managerial, la strategia de menținere a unui climat destins - prin diminuarea conflictelor - la adecvarea principiilor de conducere în funcție de nevoile angajaților. Politica organizației cuprinde modalitățile de întreținere a vieții organizaționale, printr-un sistem echitabil de recompensare care, să sporească încrederea colectivității în abilitățile profesionale ale liderului și în posibilitățile de realizare a misiunii organizației. O mare parte din aceste elemente țin de cultura organizațională. Ele au un rol hotărâtor în formarea și dezvoltarea sentimentului de apartenență la grup și de constituire a echipei organizaționale.

În sens restrâns, cultura organizațională se referă la un anumit comportament organizațional. Perpetuarea aceluiași comportament de grup generează o atitudine psihică stabilă, generală pentru toți membrii organizației. „*Cu cât trăim mai mult într-o cultură dată, cu cât cultura este mai veche, cu atât ea va influența percepțiile, gândurile și trăirile membrilor organizației.*”²

---

² *Ibidem*, p. 96.

Extinzând perspectiva, observăm că prin noțiunea de cultură organizațională sunt desemnate, pe lângă comportamentele indivizilor, normele, credințele și prejudecățile grupului de care aparțin. Cultura organizațională pune accentul pe latura umană a managementului și tratează organizația ca un sistem complex de structuri, sisteme și raporturi umane. „*Mesajul transmis de abordarea culturală a organizațiilor este că în spatele acestor structuri se află un întreg univers de semnificații și interpretări ce orientează acțiunile și relațiile dintre oameni.*”³

În literatura de specialitate se vorbește despre o cultură normativă sau imperativă și una axiologică sau democratică. O cultură democratică are un caracter participativ. În cadrul științelor conducerii și organizării sintagma culturii organizaționale este folosită, în special în perioada ultimelor decenii, pentru a desemna acele structuri organizaționale fundamentate pe principii participative. În societățile în care autoritatea liderului este primordială, dominante sunt conformismul și imperativele liderului, iar această situație este specifică marilor companii de pe piața românească de capital. Acolo, unde atitudinea liderului este democratică, cultura normativă devine cultură participativă. Cultura de participare se impune prin dinamism și presupune implicare în procesele conducerii și organizării.

Succesul paradigmei culturii organizaționale democratice derivă din faptul că eludează diferențele esențiale dintre nivelul decizional și nivelul executiv al unei organizații și conferă executivului anumite responsabilități și libertăți în luarea deciziilor. Dacă într-o organizație există conexiune decizională și există comunicare, dacă sunt respectate condițiile participării membrilor grupului la procesul stabilirii și îndeplinirii obiectivelor, atunci în acea instituție se creează premisele implementării principiilor culturii organizaționale. Normele culturii organizaționale conduc spre forme de conducere descentralizate, spre perceperea democratică a ideii de putere și autoritate.

---

³ Mihaela Vlăsceanu, *Organizațiile și cultura organizării*, București, Editura Trei, 2002, p. 50.

Analiza puterii din perspectiva teoriei managementului organizațional trimite spre unele referințe de ordin teoretic, referințe care întăresc ideea de organizație definită ca principală structură prin care se manifestă puterea. Dacă organizația este spațiul în care se manifestă puterea, cultura organizațională creează mediul psihosocial necesar exercitării ei. Sub aspect teoretic, această concluzie poate fi analizată din două perspective: (1) structuralistă, (2) cratologică. Potrivit abordării structuralist-funcționaliste, organizația este un sistem cu structură formată dintr-un grup de oameni conștient organizați în scopul atingerii unor obiective bine delimitate. Din perspectivă procesuală, organizația este spațiul de manifestare a puterii, organizația fiind desemnată ca putere organizațională. Pentru teoria structuralist-funcționalistă, organizația se identifică cu o structură, un grup, un sistem. Constituirea organizației are un caracter necesar - legat de îndeplinirea obiectivelor - se bazează pe o structură de autoritate-putere și funcționează ca sistem de funcții și activități specifice concentrate în jurul unor finalități comune.

Odată cu implicarea factorului autoritate-putere apar centrele de decizie care controlează întreaga activitate a organizației, stabilesc sancțiunile și acordă recompensele.

Organizațiile valorifică întotdeauna resursele cratologice ale grupului: autoritatea, recunoașterea din partea membrilor grupului, atitudinile imperative și capacitatea de influențare. Factorul autoritate-putere joacă un rol hotărâtor în determinarea tacticilor și tehnicilor de organizare. Liderul utilizează puterea în scopul influențării și mobilizării subalternilor. Tacticile lui manageriale au întotdeauna o finalitate practică referitoare la gestionarea eficientă a resurselor în scopul îndeplinirii obiectivelor. Creșterea performanțelor profesionale specifice subalternilor este dependentă de gradul de recunoaștere a autorității liderului și de nivelul de acceptare și însușire a politicii organizaționale formulată de persoana cu rol decizional. Încercarea de a-i determina pe angajați să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele comune și scopurile fundamentale ale grupului de care aparțin se află sub influența mai multor elemente. Astfel, capacitatea liderului de a folosi atributele puterii depinde de:

- elaborarea unei politici manageriale eficiente;
- aplicarea unor tactici de menținere a influenței și autorității;
- capacitatea de a prevedea viitorul organizației;
- voința de a participa la „faptele de viață” ale organizației prin: menținerea coeziunii grupului și dezvoltarea raporturilor interumane, orientarea spre oameni, prin intenția de a motiva deciziile luate și dorința de a-i consulta pe subalterni;
- menținerea unui bun echilibru între sistemul formelor de autoritate coercitive și puterea compensatorie.

Sub presiunea acestor factori se modelează stilul de conducere, care este strict determinat de personalitatea liderului. Sursele puterii se regăsesc în interiorul persoanei care conduce, în profilul psihologic al acestuia, dar și în afara persoanei, prin impunerea unor forme diferite ale puterii organizaționale. La nivel personal, liderul se remarcă prin însușiri psihofiziologice, abilități și competențe prin care se detașează de restul grupului ajungând în fruntea acestuia.

O problemă frecvent invocată de specialiștii din domeniul filosofiei și sociologiei puterii privește eficiența actelor de conducere și se reduce la întrebarea: care din formele de autoritate este mai eficientă, cea normativă sau cea permisivă, conducerea centralizată sau metodologia conducerii democratice?⁴

Din perspectiva culturii organizaționale, răspunsurile la aceste chestiuni se găsesc în teoriile elaborate de diverși specialiști din domeniul managementului organizațional și cultural. Paradigma la care mă refer (paradigma culturii organizaționale) pornește de la ipoteza conform căreia se pot obține performanțe relevante prin dezvoltarea perspectivei relaționale și umane a managementului. Colaborarea profesională reprezintă o coordonată esențială a managementului performant. Siguranța și stabilitatea la locul de muncă, dezvoltarea personalului în sensul practicării unor relații deschise

---

⁴ A se vedea ****Managementul performant al resurselor umane*, Târgu-Mureș, Editura EFI-ROM, 2001, p. 247.

între toate nivelurile ierarhice, sunt condiții de eficientizare a activității organizației.

Înțelegerea mecanismelor de manifestare a puterii organizaționale, face posibilă studierea managementului culturii organizaționale din mai multe unghiuri de vedere:

- ca ansamblu de relații constituite în cadrul organizației;
- ca sistem de luare a deciziilor;
- ca metodologie de fixare a obiectivelor și sarcinilor;
- ca sistem de control și evaluare a rezultatelor.

Altfel spus, munca în organizație începe cu fixarea obiectivelor, urmează exploatarea resurselor și înțelegerea situației existente, se iau deciziile de fixare a sarcinilor, se trece la implementarea planurilor de acțiune. Procesul se încheie cu observarea rezultatelor obținute și aprecierea activității desfășurate.

Cultura organizațională privește segmentul managerial în care se îmbină arta conducerii cu psihologia. Psihosociologia definește organizația ca o microsocietate independentă, ce funcționează după reguli sociale și profesionale specifice. Ea pune în discuție problema regulilor promovate la nivelul culturii organizaționale. Aceste reguli își au sorginea în modul de a gândi și de a acționa al membrilor organizației. În funcție de sistemele de gândire, de normele și valorile create sau moștenite de colectivitatea respectivă, fiecare organizație își dezvoltă o cultură organizațională unică. Întemeiată pe aceste baze, organizația conferă membrilor ei o anumită identitate organizațională, care generează, la rândul ei, un comportament specific necesar realizării scopurilor comune ale organizației. Scopurile generale ale grupului de muncă au un rol important în întărirea coeziunii grupului și conferă sens activităților în care sunt implicați. Organizațiile care intră în topul celor mai performante instituții își creează, în general, o cultură proprie, adaptabilă, o cultură împărtășită de toți membrii ei și se orientată, bineînțeles, spre oferirea unor servicii de calitate.

Conform celor mai recente analize privind dimensiunile culturale ale unei organizații s-a demonstrat că, pe lângă valorile clasice, care definesc

cultura organizațională, pot fi identificați factori determinatori ai comportamentului organizațional. În acest sens, prezintă interes concluzia autorilor studiilor cuprinse în volumul *Managementul performant al resurselor umane*.⁵ Specialiștii români încearcă să facă o sinteză a caracteristicilor sistemului cultural organizațional românesc pornind de la următorii factori:

- 1) distanța față de putere;
- 2) raportul individualism-colectivism;
- 3) caracterul “feminin” sau “masculin” al societăților;
- 4) evitarea incertitudinii și modul de tratare a conflictelor;
- 5) orientarea pe termen lung sau pe termen scurt.

(1) Nu trebuie să ne surprindă faptul că analizele specialiștilor români conduc spre concluzia că, în societatea românească, cultura organizațională este încă serios influențată de perimatele modele comuniste, bazate pe înclinația colectivităților românești de a accepta tirania puterii. Există, la noi, tendința de a reinventa mitul puterii și de a supradimensiona importanța raporturilor ierarhice. O cultură organizațională democratică va diminua distanța dintre subalterni și deținătorii puterii, prin demitologizarea unor idei de genul:

- inegalitățile dintre subordonați și conducere sunt „de așteptat și de dorit;”
- centralizarea și privilegiile puterii sunt firești;
- apariția unor conflicte între diversele niveluri ierarhice este inevitabilă.

(2) Inegalitățile dintre oameni nu trebuie exagerate, după cum, nu trebuie alocată o prea mare încredere tendințelor individualiste. Concepțiile occidentale promovate de teoreticienii științelor organizării și conducerii iau în serios dimensiunea colectivităților specifică sistemelor organizatorice care promovează o cultură organizațională performantă. În instituțiile în care se pune accentul pe apartenența la grup apare colectivismul, referitor la faptul că membrii organizației se concentrează în direcția satisfacerii nevoilor

---

⁵ *Ibidem*, p. 88.

organizației și nu a intereselor personale. Politica structurilor organizaționale moderne sacrifică nevoia de succes a fiecărui individ în favoarea succesului general al organizației. Se naște o politică managerială profund morală, care solicită loialitate din partea membrilor organizației și încredere în succesul eforturilor colective. Un rol hotărâtor în această situație revine conștiinței apartenenței la grup. Conștiința de grup reorientează angajații: îi îndepărtează de interesele individuale, spre cele colective, de la obiectivele particulare, spre cele generale. Dezvoltarea conștiinței apartenenței la colectivitate contribuie în mod decisiv la întărirea coeziunii grupului, după cum, reducerea distanței dintre conducători și conduși conferă relației manager-subordonat un caracter uman, cu obligații din partea ambelor părți.

(3) În egală măsură, românii, deși nu mai doresc manageri autoritari, dezvoltă culturi organizaționale cu caracteristici prioritar masculine și nu feminine. În spațiul organizațiilor românești predomină trăsătura masculinității. Conceptul de masculinitate este definitoriu pentru marile companii din spațiul economico-financiar, unde funcționează modelul șefului autoritar. În ultimul timp, managerii au înțeles că, indiferent de domeniu, „capitalul uman” este cel mai important, iar succesul depinde de cultivarea unor relații interpersonale calde, armonioase, dominate de „feminitate.” Deocamdată, practica socială confirmă valabilitatea prejudecății că femeile sunt potrivite pentru funcții de conducere în cadrul organizațiilor culturale, a organizațiilor din domeniul administrativ și medical. Constatăm, însă, că situația se schimbă cu fiecare zi: practicile discriminatorii dispar, iar apartenența la sexul masculin nu mai este un criteriu de obținere a funcțiilor de conducere.

(4) Putem face o comparație între diferitele culturi organizaționale și din perspectiva capacităților liderului de a diminua conflictele. Identificarea situațiilor conflictuale, cu efecte grave asupra relațiilor interpersonale, și preocupările pentru găsirea unor modalități de rezolvare a lor, duc la evitarea situațiilor incerte. Evitarea incertitudinii se poate asigura prin elaborarea și implementarea, la nivelul organizației, a unui sistem de reguli profesionale și a unui cod etic specific instituției respective. Codurile etice sunt instrumente eficiente, necesare pentru a obliga personalul să aibă un

comportament adecvat. Preocupările manageriale legate de etica organizațiilor conferă stabilitate raporturilor interpersonale. Ele nu au rolul de a accentua rezistența la schimbare și în nici un caz nu trebuie să diminueze gradul de toleranță al grupului față de atitudinile mai puțin convenționale și față de încercările inovatoare. Dimpotrivă, trebuie să consolideze sentimentele de înțelegere față de noii veniți. Membrii unei culturi, în care noii sosiți se integrează cu ușurință, manifestă încredere în schimbare și dezvoltă capacități adaptative. Într-un sistem închis, unde noii angajați se pot adapta cu greu, unde indivizii sunt secretoși și canalele de comunicare nu au un caracter democratic, membrii organizației au rezultate mai puțin spectaculoase, deoarece predomină individualismul care ocoltează interesele de grup.

(5) Cultura organizațională este puternic influențată de strategiile de acțiune, pe termen lung, sau pe termen scurt adoptate de organizație. Liderul trebuie să se adapteze contextului concurențial, specific economiei de piață, și să opteze în favoarea strategiilor pe termen lung. Planurile pe termen lung sunt specifice societăților deschise, care agreează schimbarea și nu sunt preocupate de obținerea rapidă a rezultatelor. Concentrate pe rezultatele imediate, sistemele închise, des întâlnite în societatea românească, au tendința să-și fixeze obiective timide, ușor de atins, semn că există încă nesiguranță și neîncredere.

Inițiatorii paradigmei culturii organizaționale au scos în evidență faptul că teoriile referitoare la principiile constituirii culturilor organizaționale au un rol orientativ aplicându-se în chip diferențiat de la o țară la alta, de la o societate la alta. Interesantă se dovedește, în acest context, opinia psihologului Alin Gavreliuc, publicată într-un articol din *Curierul Național*⁶. Profesor la Universitatea de Vest din Timișoara, Alin Gavreliuc este de părere că: „*Românul preferă distanța mare în raport cu șeful.*” O cultură organizațională bazată pe rezistența față de putere poate fi, însă, schimbată prin eforturile repetate ale liderilor de a se apropia de angajați și de a-i implica în activități care să întărească echipa. Pe de altă parte, în ciuda

---

⁶ A se vedea motorul de căutare: <http://www.wallstreet.ro>. 10.09.2006

dependenței exagerate față de deciziile șefilor, lucrătorii români nu au încredere în directorii companiilor în care sunt angajați. Potrivit unui studiu comparativ, realizat anul trecut de o firmă de sondare a opiniei publice,⁷ 50 % din români nu au încredere în manageri. În mod surprinzător, germanii și polonezii sunt mai pesimiști cca. 80% din angajați fiind suspicioși în privința șefilor. Din același studiu reiese că, în rândul populației est-europene, conducătorii bisericii și ai armatei se bucură de o mai mare încredere, rata încrederii ajungând până la 80%.

Bineînțeles, în nici un studiu, în nici un tratat, nu vom găsi, rețete ale managementului de succes, după cum nici arhitectura spațiului culturii organizaționale nu poate fi determinată cu exactitate pe baza legilor teoretice. Teoriile contribuie la identificarea tipurilor de culturi organizaționale întâlnite într-o firmă sau alta. Întrucât, la baza oricărei organizații, se află o anume cultură organizațională, cunoașterea trăsăturilor ei esențiale devine, în mâna managerilor, o cheie importantă a drumului spre succes.

Principalele teorii ale culturii organizaționale

Incepând cu cea de a doua jumătate a secolului trecut, R. Peters și T. Waterman au contribuit enorm la răspândirea mitului culturii organizaționale observând că există o strânsă legătură între performanțele obținute de membrii organizației și dimensiunea culturii organizaționale dintr-o anumită instituție. Herbert Simon a continuat să exploreze necunoscutul domeniu al culturii organizaționale și a studiat problema rolului factorilor afectivi în cadrul proceselor de luare a deciziilor și de îndeplinire a sarcinilor. Teoria lui conferă suport ideii că stilul de conducere al liderului și cultura organizațională se află în într-o relație dialectică. Pe baza acestui fundament teoretic au apărut o serie de paradigme privind noua artă a conducerii și organizării. Dintre acestea menționez:

- teoria comportamentală
- teoria contingenței
- teoria influenței mutuale

---

⁷ Este vorba despre GfK Romania.

- teoria Path-Goal
- teoria lui Vroom-Jetton

Teoria comportamentală

E. A. Fleishman și E. F. Harris se numără printre primii cercetători care au căutat să dezvăluie câte ceva despre esența comportamentului liderilor. Prin intermediul unei analize factoriale, cei doi psihosociologi au scos la iveală faptul că la baza modului de a fi al liderilor stau anumite trăsături ca: dominarea, evaluarea și comunicarea. Studiile de pionierat în domeniul psihologiei manageriale, inițiate în 1962, au fost continuate de C. A. Schriesheim și J. H. Reity. După 20 de ani, aceștia și-au centralizat interesul asupra a două dimensiuni esențiale ale leadershipului, luând în considerare doi factori în funcție de care variază comportamentul conducătorilor. Prima dimensiune (dominarea), crede J. H. Reitz, este specifică liderilor concentrați pe îndeplinirea sarcinilor, a doua (comunicarea) îi vizează pe conducătorii interesați în dezvoltarea relațiilor umane. Dacă stilul de conducere al managerilor concentrați pe îndeplinirea obiectivelor este închis și rigid, maniera de conducere a liderilor orientați în direcția perfecționării resurselor umane este deschisă, personală, performantă.

Dezvoltarea managementului relațiilor umane contribuie la cunoașterea și perfecționarea culturii organizaționale. În perioada actuală, concentrarea liderilor asupra îmbunătățirii performanțelor tehnice ale firmei pierde tot mai mult teren în favoarea preocupărilor de sporire a calității relațiilor profesionale și umane stabilite între membrii organizației.

Teoria contingenței

Modelul teoriei comportamentale a fost preluat de Fiedler, care a dezvoltat, pe această bază, paradigma contingenței. În linii mari, teoria lui Fiedler postulează ideea că eficiența actelor de conducere se află în strânsă dependență cu mediul de acțiune al liderilor, respectiv cu cultura organizațională a instituției. Este esențial, pentru un lider, să intuiască dimensiunile și specificul culturii organizaționale, să se adapteze la situațiile generate de relațiile de subordonare dintre liderii și membrii organizației, să

se orienteze în funcție de situațiile determinate de structura sarcinilor și de raporturile afectiv-emoționale dintre conducători și conduși. S-a dovedit că gradul de putere și autoritate al liderului depinde de atitudinea pozitivă sau negativă a grupului față de conducere. În aceste condiții, poziția liderului este durabilă, dacă și numai dacă, sarcina este bine structurată și eficient planificată, iar relația cu subalternii este apropiată și bazată pe sistemul recompenselor. Smaranda Tudor, semnatara studiului *Stiluri de conducere în activitate* recomandă ca, abilitățile de conducere să fie exploatate în așa fel, încât să nu existe diferențe semnificative între „trăsăturile comportamentale focalizate pe îndeplinirea sarcinii și cele centrate pe realizarea unui climat socio-afectiv pozitiv.”⁸ Numai într-un context nefavorabil, relațiile cu subalternii sunt șubrede, sarcina este slab dimensionată, iar poziția liderului este instabilă. În concluzie, atitudinea liderului, care poate fi perceput fie ca coechipier, fie ca dictator, influențează în mare măsură eficiența actelor de conducere și contribuie la modelarea culturii organizaționale.

Managerul, care își stabilește comportamentul în funcție de principiile și valorile culturii organizației pe care o conduce, poate contribui la ridicarea nivelului motivațional al echipei. La rândul său, fiecare conducător vine cu propriul set de valori și idealuri pe care trebuie să le transpună, în funcție de condițiile existente, în planuri relevante și coerente. Angajații așteaptă coerență și claritate oferind, în schimb, implicare și dedicare. Tot mai mulți manageri descoperă că relațiile de la locul de muncă trebuie să se formeze într-o atmosferă de încredere, continuitate și comunicare performantă. Totodată, proiectarea unor planuri de dezvoltare consistente susținute de un set strict de reguli și proceduri îi ajută pe lideri să obțină ceea ce și-au propus și să-și formeze colaboratori dedicați. O îmbunătățire a dedicării angajaților la locul de muncă influențează creșterea profiturilor și dezvoltarea calității serviciilor. Fred E. Fiedler a impus o metodă de analiză a formelor de

---

⁸ Smaranda Tudor, *Stiluri de conducere în activitate*, în *Studii și sinteze de psihologie contemporană*, București, Editura Academiei Române, 2002, p. 208.

conducere eficiente în funcție de stilul de conducere al managerului. Referindu-se la stilurile de organizare și coordonare, profesorul Fiedler a întocmit un sistem de clasificare care separă stilul de conducere axat pe sarcini, de modalitățile de conducere centrate pe relații. Cele două tipuri de conducere și administrare devin cu atât mai valoroase cu cât se adaptează mai bine la cerințele culturii organizaționale. Din această perspectivă, stilul de conducere bazat pe sarcini dă roade mai ales în situația unor sisteme organizaționale închise, cu o structură rigidă și obiective bine stabilite. Dimpotrivă conducerea bazată pe relații se dezvoltă mai ales în situația unor organizații cu caracter deschis și un grad ridicat de adaptabilitate.

Teoria Path-Goal

Această teorie, apărută la începutul anilor 70, încearcă să clarifice unele probleme ale managementului motivațional. Autorii ei pleacă de la premisa că managerii au datoria să-și motiveze angajații și să-i determine să lucreze în folosul organizației. Motivarea este un proces bazat pe cunoașterea de către lider a caracteristicilor comportamentale ale membrilor organizației și pe aplicarea unor mijloace eficiente de satisfacere a nevoilor angajaților. Sub spectrul managementului motivațional, „*un lider trebuie să fie capabil de a manifesta patru stiluri diferite de comportament: leadership directiv, leadership suportiv, leadership participativ și leadership orientat pe dezvoltare.*”⁹

Atitudinea liderului și comportamentul angajaților se află în raport direct proporțional, în sensul că schimbările înregistrate la nivelul leadershipului se reflectă în comportamentul angajaților. Repet, majoritatea angajaților preferă liderii cu atitudine participativă, liderii interesați în formarea și dezvoltarea raporturilor de comunicare. Pentru a se apropia de angajați managerul ar trebui să fie pentru aceștia un fel de „mentor” care să-i îndrume, să-i motiveze, să le stimuleze creativitatea transformându-i în membri dedicați ai organizației. Psihologii demonstrează că angajații care se simt utili vin cu plăcere la muncă, iar dacă lucrează într-o atmosferă stabilă,

---

⁹ *Ibidem*, p. 202.

de cordialitate, sunt capabili de mari performanțe. Performanța este un derivat al competenței angajaților, ea se leagă de nivelul de pregătire și de experiența angajaților dar și de coeficientul de creativitate și gradul dedicării lor la locul de muncă. Pornind de la considerațiile potrivit cărora succesul într-o organizație este influențat de comportamentul membrilor ei a fost conturat, de curând, portretul angajatului dedicat¹⁰ stabilindu-se că angajații fideli sunt aceia care:

- sunt motivați să se implice în activitatea organizației;
- știu care este rolul lor în sectorul care lucrează și cum contribuie propriul departament la realizarea obiectivelor firmei;
- sunt mândri că fac parte din organizație deoarece postul respectiv le oferă satisfacții profesionale și personale.

Studiul continuă cu constatarea că numai unul din șapte angajați este complet dedicat companiei care l-a angajat. Situația este destul de îngrijorătoare dacă adăugăm că uneori cultura organizațională și comportamentul liderilor pot interveni ca factori descurajanți.

Teoria influenței mutuale

Teoria influenței mutuale a deschis noi orizonturi de cercetare în privința managementului resurselor umane. Adepții ei cred că, în interiorul organizației, liderii și subordonații se află într-o relație de influențare reciprocă. Ideea a jucat un rol important în apariția teoriei mijloc-scop care stabilește că liderii pot influența cu atât mai mult comportamentul angajaților, cu cât puterea lor este mai mare. Rolul principal revine, desigur, managerului care îi evaluează pe membrii echipei după criterii de competență și abilitate și îi împarte în două clase: membri „in-group” și membri „out-grup.” Luând în considerare explicațiile Smarandei Tudor, autoarea studiului *Stiluri de conducere în activitate*, din rândul membrilor „in-group” fac parte subordonații care își asumă responsabilități și dobândesc, în schimb suport din partea liderului. Membrii „out-group” se concentrează în direcția îndeplinirii unor activități de rutină și, prin urmare, stabilesc cu liderul relații

---

¹⁰ A se vedea: <http://www.businessmagazin.ro/articole> -27.07.2006

firești, formale.¹¹ O variantă a acestei teorii, purtând numele de teoria eficienței mutuale, a fost elaborată de Vecchio în 1982. Teza pe care o formulează este construită pe ideea că atributul influenței reciproce dintre lider și angajați nu se aplică doar la nivelul culturii organizaționale (a liderului și a angajaților) ci și, în domeniul eficienței activității. Dinamica relațiilor lider-subordonați are un caracter dialectic în sensul că maniera de conducere a managerului se răsfrânge asupra atitudinilor și comportamentelor angajaților iar aceștia din urmă influențează, maniera de organizare și conducere a instituției. Noua artă a conducerii solicită prezența eficientă atât a liderului, cât și a subordonaților.

Teoria lui Vroom-Jetton

Lecția de management pe care o susțin Vroom și Jetton are ca punct de plecare procesul decizional și relevă trei stiluri de luare a deciziilor:

- autocratic
- consultativ
- de grup

Clasificarea strategiilor de conducere pe criteriul procedurilor decizionale are un caracter limitat deoarece se referă la un singur aspect al artei conducerii și organizării și are un caracter variabil depinzând de tipul deciziei, durata luării deciziei, acceptarea soluției de către subalterni. Spre deosebire de Fiedler, Vroom acceptă ideea că un lider eficient poate să fie când autoritar, când participativ în funcție de situațiile concrete și de natura deciziilor pe care trebuie să le formuleze. *„Modelul, lui Vroom, propune o diversitate mult mai mare de soluții pentru fiecare problemă, decât cele folosite în realitate de manageri.”* În cărțile sale: *Some Personality Determinants of the Effects of Participation* (1960), *The New Leadership: Managing Participation in Organizations* (1988), Vroom construiește *„un program de perfecționare și dezvoltare a liderilor, care permite managerilor să-și analizeze procesele de decizie, comparându-le cu*

---

¹¹ Smaranda Tudor, *op. cit.*, p. 203.

*procesele propuse de model, și să poată aprecia cât de mult se îndepărtează de constrângerile raționale, pentru elaborarea eficientă a deciziilor.*¹² Se ajunge la concluzia că procesul decizional este deosebit de complex: luarea deciziilor se bazează pe principii raționale, dar se aplică diferit în contexte diferite. Pe de altă parte, Vroom pune accentul pe caracterul colectiv al procesului de luare a deciziilor. Rezultă de aici, că, pe parcursul elaborării strategiilor de dezvoltare a organizației, managerul se confruntă cu mai multe tipuri de situații decizionale: situații autocratice, situații consultative la nivel general, situații de grup.

Alte abordări ale leadershipului

În ultimul deceniu al secolului XX continuă seria inovațiilor ideologice din domeniul științelor conducerii și organizării. Relevante sunt, spre exemplu, contribuțiile teoretice ale lui P. W. Howard și W. F. Joyce care extrapolează ideea de sarcină. J. L. Pierce, R. B. Dunham și L. L. Cummings pun în valoare ambianța organizațională și examinează patru surse ale ambianței: munca în sine, tehnologia, unitatea muncii, liderul. Mai aproape de zilele noastre, A. H. Eagly stârnește reacții interesante cu teoria expectanței. Concluzia la care ajunge se bazează pe convingerea perimată, că diferențele de gen influențează puternic stilul de conducere iar bărbații dezvoltă un stil de conducere mai apreciat în cadrul grupului. Concentrându-se asupra situațiilor comportamentale ale leadershipului aceste teorii pleacă de la premisa că eficacitatea actelor de conducere este dependentă natura relațiilor interpersonale. Specialiștii din domeniul psihologiei sociale susțin că se pot obține rezultate remarcabile dacă se stabilesc reale corelații între performanțele comune și relațiile interumane din interiorul echipei de lucru.

Pe plan teoretic, se fac tot mai multe generalizări privind stilul de conducere al managerilor. Nu există un portret al managerului perfect. Modul de conducere variază de la o situație la alta, de la o organizație la alta. În domenii total diferite, precum domeniul public și cel privat, metodologia

---

¹² D. S. Pugh, D. J. Hickson, *Managementul organizațiilor*, București, Editura Codecs, s.a., p. 132.

conducerii se bazează pe principii diferite. Distincția dintre organizațiile publice și cele private poate fi mai ușor înțeleasă dacă apelăm la diverse ingrediente: eficiența, valorile organizaționale, caracterul închis sau deschis al organizației. Astfel, eficiența organizațiilor publice non-profit este determinată de gradul de deservire a unui anumit public și de calitatea serviciilor oferite. Pentru organizațiile din sectorul privat, eficiența depinde de mărimea profitului obținut ca urmare a desfășurării unei activități economice. În altă ordine de idei, dacă firmele și companiile intrate în competiția de pe piața de capital sunt complet independente, organizațiile publice depind de diverse organisme statale și sunt strict supravegheate de instituțiile guvernamentale. Aparținând domeniului public, acestea din urmă necesită finanțare din partea statului, iar funcționarea lor este reglementată prin constrângeri legislative elaborate la nivel central sau local.

În România zilelor noastre, organizațiile publice beneficiază de o anumită autonomie, dar, în general, resursele lor financiare trebuie să se încadreze în limita unui buget anual, trimestrial sau lunar strict determinat. Este îmbucurător faptul că autonomia permite organizațiilor publice să-și redreseze situația financiară prin posibilitatea realizării unor venituri extrabugetare. În această situație se află și bibliotecile publice românești care au dreptul de a încasa taxe pentru anumite servicii.

Fiecare din organizațiile amintite, adică cele private și cele din domeniul public, își formează culturi organizaționale distincte. Cultura organizațională devine, în aceste condiții, criteriu de diferențiere a sistemelor organizaționale publice față de firmele și companiile private. În privința companiilor private, lucrurile sunt simple. Cultura organizațională a firmelor din sectorul privat are ca valoare centrală eficiența, care este direct proporțională cu mărimea profitului. Organizațiile publice, care nu pun accent pe profit, ci pe calitatea relațiilor cu utilizatorii, așează ca valoare centrală a culturii proprii, un alt criteriu, și anume, echitatea și calitatea. Dincolo de caracterul strict moral, echitatea are în vedere nevoile cetățenilor, care trebuie tratate într-o manieră nepreferențială.

Potrivit celui de al treilea element de diferențiere, mai sus anunțat, organizațiile din domeniul privat au, în general, un caracter închis.

Organizațiile publice se caracterizează printr-un grad mai ridicat de deschidere și flexibilitate. Caracterul deschis sau închis al organizației reflectă modul de percepere a autorității manageriale. Datorită intervenției organismelor publice ierarhic superioare, puterea managerială din organizațiile publice este mai puțin evidentă, dacă facem o comparație cu situația liderilor din sectorul pieței de capital. Companiile private stimulează autoritatea liderilor. Aici se apar tendințe de elaborare a unor obiective ferme și se dezvoltă strategii de funcționare cu grad ridicat de stabilitate. În sectorul public puterea liderului este relativizată, iar scopurile și obiectivele organizațiilor publice non-profit au un anumit grad de ambiguitate. Esențială rămâne tendința, manifestată în ultimii ani, de a reduce numărul diferențelor dintre cele două tipuri de organizații, publice și private. În principal, organizațiile publice se află în situația de a intra în rețele organizatorice în care primordială rămâne performanța. Atunci când performanța contează, organizația nu se mai concentrează exclusiv pe ideea folosirii eficiente a resurselor financiare disponibile, ci în direcția alcătuirii unor echipe de muncă bine sudate, orientate spre îndeplinirea obiectivelor comune ale organizației.

Organizația ca fenomen cultural

Paragrafele dedicate prezentării unor teorii esențiale din istoria științelor conducerii și organizării scot la iveală rezultatele cercetărilor organizaționale și indică câteva direcții de analiză pe drumul conceptualizării culturii organizaționale. De-a lungul evoluției produselor paradigmatic, teoreticienii au reușit să identifice o serie de caracteristici organizaționale reprezentative. „*Trăim într-o societate a organizațiilor,*” afirmă Mihaela Vlăsceanu. Marile companii industriale, întreprinderile, partidele politice, instituțiile de învățământ, centrele comerciale, societățile de radio sau televiziune, bibliotecile și muzeele sunt organizații, care trebuie administrate și conduse. Prezentându-se într-o mare varietate de forme, fiind de mărimi diferite, organizațiile sunt realități ale vieții publice contemporane. Fiecare organizație își constituie o cultură organizațională proprie. Conservându-și sau schimbându-și trăsăturile, cultura organizațională constituie mediul de

desfășurare a relațiilor dintre lider și angajați. Pentru a înțelege ce se întâmplă într-o instituție este suficient să determinăm tipul culturii organizaționale, care conferă coeziune organizației și stă la baza fixării strategiilor ei de dezvoltare. Miturile, simbolurile, ritualurile culturii organizaționale sunt expresii ale unității organizației. Coerența culturală a organizației se menține prin cultivarea unui mănunchi comun de valori, norme și idei. Aceasta nu înseamnă că birourile și departamentele dintr-o organizație nu-și creează și nu întrețin un sistem de norme și prejudecăți proprii. Important este ca tipul de cultură manifestat în diferitele sectoare ale firmei sau instituției să se integreze perfect în contextul cultural general al organizației. O cultură împărtășită de toți membrii organizației este o cultură puternică, iar culturile puternice determină puterea organizațiilor.

Organizațiile se află sub semnul schimbării, al perfecționării continue. Cultura organizațională se modifică în mod corespunzător. Mecanismele de înlocuire a valorilor, ideologiilor, normelor și ceremoniilor organizației diferă în funcție de gradul de „deschidere” al persoanelor care alcătuiesc organizația dar și al celor care o administrează. În acest spirit definim organizațiile ca sisteme închise și sisteme deschise. Modelele teoretice mecaniciste consideră că organizațiile închise sunt mai performante. Alternativa psihologică preferă modul de înțelegere a organizațiilor ca sisteme deschise, „naturale,” capabile de a se adapta la schimbările mediului economico-social. Istoria managementului organizațiilor relevă o întreagă tipologie de analizare a companiilor ca sisteme închise sau deschise. Tipologia sugerată de R. Scott, de exemplu, are avantajul de a fi sintetică și de a surprinde organizațiile ca sisteme complexe aflate în raporturi de interdependență cu mediul.

Clasificarea oferită de R. Scott împarte organizațiile în patru mari clase:

- organizații închise și raționale
- organizații închise și naturale
- organizații deschise și raționale
- organizații deschise și naturale

Demne de reținut sunt încercările de tipologizare ale celebrului sociolog Max Weber. Preocupările sale din sfera teoriei organizațiilor și-au găsit finalizarea în definirea a trei tipuri de organizații:

- organizații charismatice, centrate pe comportamentul liderului;
- organizații patriarhale, în care autoritatea liderului este acceptată în virtutea unei tradiții;
- organizațiile birocratice, a căror activitate se desfășoară pe baza unui sistem strict de reguli și reglementări, unde există specializare (diviziunea muncii) și funcționează o organizare bazată pe stricte principii ierarhice.

Weber apreciază organizațiile birocratice deoarece consideră birocrăția „*un instrument de dominare socială*.” Sociologul german este de părere că organizațiile cu caracter birocratic sunt expresii eficiente ale unor sisteme organizatorice raționale superioare. Ideea raționalității l-a cucerit și pe H. Simon. Economist de profesie, H. Simon a surprins câteva din raționamentele comportamentului organizațional și a sugerat înlocuirea termenului de „om economic” cu cel de „om administrativ”, a stabilit, în același timp, un set de principii care influențează tehnicile de luare a deciziilor.

În spatele multitudinii de teorii și paradigme consacrate domeniului managementului organizațiilor și culturii organizaționale stau câteva teze comune sintetizate de Mihaela Vlăsceanu astfel:

- *„organizarea trebuie să conducă neapărat la creșterea eficienței activităților sociale;*
- *eficiența este dependentă de mijloace științific organizate, de un management științific performant;*
- *structura organizațiilor este considerată ca un mijloc proiectat deliberat pentru atingerea unor scopuri;*

• *un accent deosebit este pus pe caracteristicile structurii normative, respectiv pe specificitatea scopurilor, rigoarea formulării și aplicării regulilor sau principiilor și formalizarea comportamentului individual.*¹³

Corelația management - cultură organizațională este valabilă și în cazul bibliotecilor. Cum aflăm, însă, care este cultura organizațională în instituția în care lucrăm sau pe care o conducem? Analizându-i pe oameni. Interogându-i în legătură cu aspirațiile și motivațiile lor. Pentru un membru al bibliotecii este dificil să înțeleagă propria cultură organizațională. Un observator din afara instituției ar putea fi mai eficient deoarece ar sesiza specificul culturii în acțiune. Examinarea reacțiilor oamenilor, analizarea modului în care își rezolvă conflictele și sunt receptivi la schimbare, devin elemente de analiză utile în acest sens.

Practic, este imposibil să realizăm o evaluare completă a culturii organizaționale dintr-o bibliotecă. Importantă este abilitatea liderului de a se apropia de oameni, cunoscând faptul că în instituțiile culturale predomină prejudecata liderului mentor, a conducătorului părtinitor. Angajații așteaptă de la acesta capacitate de comunicare și o atitudine empatică. Foarte răspândită în societatea românească este și nevoia oamenilor de a se ghida după reguli stricte, de a activa în organizații cu structuri piramidale în cadrul cărora statutul și sarcinile fiecărui angajat să fie definite cu claritate, eventual printr-o fișă a postului.

Confrunțați cu fenomenul culturii organizaționale, managerii din instituțiile românești, încearcă să-și orienteze acțiunile decizionale în funcție de climatul organizațional predominant la locul de muncă. Pentru cetățenii români important este „contextul postului,” după cum se exprimă sociologii, incluzând aici siguranța postului, condițiile de lucru, salariul motivant. În locul posibilităților de promovare, angajații preferă organizațiile care oferă stabilitate, protecție și instruire (preferabil gratuită). Sub presiunea moștenirii colectiviste, ambianța concurențială este considerată inconfortabilă. Învățăm să lucrăm sub presiunea timpului, dar preferăm munca în echipe mici care au

---

¹³ Mihaela Vlăsceanu, *Organizațiile...*, p. 97.

de îndeplinit activități ușoare, legate de obiective imediate, realizabile pe termen scurt.

Sfaturile specialiștilor din sociologia managementului și sociologia organizațiilor ne permit să realizăm o mai bună evaluare a climatului cultural din organizațiile românești. În bibliotecile noastre, spre exemplu, organizarea activității după o structură piramidală clară satisface așteptările angajaților. Raportarea la reguli și acceptarea convenționalismului sunt alte două trăsături importante ale culturilor organizaționale din instituțiile publice românești. Regulile redactate la nivel managerial au efecte pozitive, dacă sunt discutate cu subalternii. Datorită accentului pus pe reguli și reglementări, instituțiile publice se manifestă ca organizații formale. Organizațiile formale au la bază structuri raționale fixe și dezvoltă relațiile interpersonale desfășurate pe baza raporturilor ierarhice, accentul fiind pus pe rentabilitate și pe îndeplinirea scopurilor (deservirea cetățenilor). Într-o societate birocratică (formală) canalele de comunicare sunt bine definite, iar traiectoria comunicării este de sus în jos. Membrii organizațiilor românești evaluează sistemele formale în mod pozitiv deoarece cred că structurile organizaționale stabile, oferă slujbe stabile, pun la dispoziție un sistem de sarcini funcționale și precise și oferă șansa proiectării unei traiectorii profesionale ascendente.

O altă pornire specific românească este atitudinea defensivă, rezistența la nou. Rezistența la schimbare este rezultatul sentimentului de insecuritate, larg răspândit în societatea contemporană. Chiar dacă acceptă introducerea unor noi strategii de dezvoltare și chiar dacă oamenii se obișnuiesc cu noi forme de activitate, de obicei importate din occident, angajații instituțiilor publice românești reacționează potrivit culturii din care provin: cultură organizațională parțial închisă. La sistemul de valori și interese specifice culturii organizaționale se adaugă și speranțele, ideile, valorile, scopurile fiecărui angajat în parte. Observăm că, la nivel psiho-social, se manifestă o preocupare specifică, organizației, în general, și departamentelor, în special, de a-și delimita granițele, de a-și stabili responsabilitățile. Fixarea granițelor transformă instituțiile în organizații închise. Într-un asemenea climat, performanța colectivă cedează locul performanțelor și inițiativelor individuale, iar obiectivele generale ale grupului pălesc în fața intereselor

personale. „Permeabilitatea granițelor” se realizează prin „aplatizarea ierarhiilor, descentralizarea procesului de luare a deciziei, reducerea mărimii, împuternicirea persoanelor și a grupurilor prin adoptarea și implementarea practicilor de autocontrol, învățarea continuă, autoresponsabilizarea etc.”¹⁴ Pentru a obține de la bibliotecari un înalt nivel de implicare, angajații trebuie să fie informați în legătură ceea ce se așteaptă de la ei, trebuie să știe ce servicii să furnizeze beneficiarilor. Biblioteca publică poate ajunge un loc de muncă atractiv, dacă personalul este conștient de rolul pe care îl are în promovarea serviciilor către cetățeni, dacă știe cum este percepută această instituție în societate. Pe de altă parte, bibliotecarii trebuie să-și modifice permanent viziunea asupra propriei profesii, formându-și o idee clară asupra rolului activ al bibliotecii pe plan social. În contextul transformărilor socio-culturale derulate pe parcursul ultimilor 15 ani, angajații din biblioteci trebuie să fie pregătiți să furnizeze noi tipuri de servicii, astfel încât organizația culturală din care fac parte să se transforme într-o „*structură infodocumentară eficientă și modernă, capabilă să satisfacă un ansamblu complex de exigențe mult diferite de cele originare*.”¹⁵ La nivelul cercetărilor teoretice se accentuează ideea că viziunea bibliotecarilor asupra propriei activității profesionale poate constitui un indicator al schimbării strategiilor manageriale. Procesul armonizării sistemului de management cu noile exigențe ale societății informaționale, și cu cerințele utilizatorilor, are mai mari șanse de succes într-un climat organizațional deschis, receptiv la schimbare. În definitiv, buna funcționare a unei organizații se află sub influența culturii organizaționale care ghidează din umbră inițiativele și acțiunile membrilor ei.

Efortul nostru informativ și interpretativ, desfășurat în jurul conceptului de cultură organizațională, are menirea de a întări concluzia că,

---

¹⁴ Mihaela Vlăsceanu, *Organizații și comportament organizațional*, Iași, Editura Polirom, 2003, p. 223.

¹⁵ Mihaela Zecheru, *Biblioteca publică în sistemul cunoașterii: Percepție și expectanță*, București, Cartea Universitară, 2005, p. 77.

într-o organizație, cultura este cea care asigură stabilitatea sistemului, funcționalitatea lui. După cum reiese din prezentarea de față, cunoașterea trăsăturilor esențiale ale culturii organizaționale devine o condiție primordială pentru înțelegerea organizației ca un ansamblu complex pe elemente în cadrul căruia factorul uman este personajul principal. Asistăm la nașterea unei noi definiții a managementului înțeles ca artă de a „asambla” și a activa resursele umane în vederea îndeplinirii idealurilor comune ale instituției. Biblioteca viitorului, de exemplu, are în față noi responsabilități care provoacă schimbări ale tehnicilor de colectare, administrare și comunicare a materialelor purtătoare de informații. Cultura unei organizații are un rol istoric, face legătura dintre evenimentele și întâmplările trecutului cu strategiile dezvoltării actuale, garantează succesul și proiectează filosofia acțiunilor viitoare ale organizației.

The Organizational Culture

Abstract¹⁶

The term of culture may be used in the management domain because this word refers to all prejudices, values, conduct standard and facts involved in an organization. The organizational culture contributes to getting acknowledged with the ideology and philosophy of the organization, it helps us to understand the way it can be structured, administrated and managed. The organizational culture is an inheritance, it must be learned and it may change. It reveals the way the organization senses itself and compares to the other organizations. It obviously shows the employees' conception about the manager's authority. The organizational culture proves to be a dynamic component of social and professional life under a certain circumstance. Its rules have to be obeyed by all the members of the group. They interfere the way the members make and change their own opinion and attitudes.

---

¹⁶ Translated by Eugen Cociș.

Shortly, the organizational culture is about a specific social behaviour. Keeping the same group conduct makes a balanced mental attitude to act towards the other members of the group. „*The longer we live in a certain culture, the older is the culture, the more it influences perceptions, thoughts and feelings of the members of the organization.*” The organizational culture focuses on the human side of management and treats the organization as a complex system of structures, subsystems and human relationships.

In the professional literature (books) there are many types of cultures described: legal, imperative, axiological, democratic. A democratic culture requires participation. In the sciences of managing and organizing, the term of culture is used for those organizational structures based on a getting involved principle for the members of the organization in making decisions process. The participating culture demands dynamism and means getting involved in making decisions process. The democratic organizational culture rules are based on autonomous types of management.

Analysing power from the management theory point of view allows, us to define an organization as a special structure by which the power acts. An analysis of power from the management theory point of view, allows us to define organization as a main structure by which power shows. By understanding the mechanism how the organizational culture works, we can make a study of the organizational culture management from different points of view:

- as group relationships developed inside the organization
- as making decisions system
- as method to aim the purposes and duties
- as supervising and results evaluation system

The organizational culture is about that part of management which embodies the skills of management with psychology. Psychology defines an organization as a micro-society working under special professional and social rules. According to the ideological systems, created values or inherited by a mentioned collectivity, each organization develops a unique organizational culture. As institutions, the top performant organizations create, generally

speaking, their own adjustable culture, a culture shared by all its members, opened to provide high quality services.

Theoretically, many generalizations have been made about the manager's manners in ruling. The management manners alternate under a circumstance or another, from an organization to another. In totally other domains, as the public one or the private one, the management method is based on different principles.

Many theories on the new art of managing and organizing have showed up:

- the theory of behaviour
- the theory of contingence
- the theory of mutual influence
- the Path-Goal theory
- the Vroom-Jetton theory

The organizational systems in public institutions, as well as in private firms and companies, develop specific cultures. In the last years the number of differences between these two types of culture has decreased. It is essential in this case that the tendency of public organizations put performance first. When performance matters, it is important to make a well-built work team towards accomplishing the group purposes of the organization.

As a great variety of forms and dimensions, organizations are certainties of contemporary social life. Each organization develops its own organizational culture. In order to understand what really takes place in an institution, one has just to find out the type of an organizational culture that backgrounds its development. The myths, symbols, rites of the organizational culture, indicate the unity of the organization.

Managers in the Romanian institutions try to direct their decisional acts in accordance with the relevant organizational climate of the work environment. Obeying rules and accepting conventions are two important features for the organizational cultures in the Romanian institutions. The members of the organizations in our country prefer obeying rules and

accepting traditional systems, because these can provide stable jobs consisting in accomplishing precise assignments and where they have the opportunity to launch an ascending career trajectory for themselves.

Getting acknowledged with the ways the organizational culture works is crucial to understanding an organization as a complex unit of components in which the human plays the main character. We witness a new definition in management, which turns into an art, the art of embodying and activating the human resources towards aiming the group ideals of the organization. The culture of an organization has an historical role: it makes connections between events or hazards from the past with the present development strategies, guaranties success and reveals the philosophy on perspective deeds of the organization.

Multiculturalitate / interculturalitate în bibliotecile publice Tendențe europene

CSIKI EMESE
Biblioteca Județeană Mureș

Existența sau inexistența fizică a unui zid, nu are nimic de-a face cu palpabilitatea sa. Primul zid e scutul auri personal, al sferei intime, următorul apără relațiile personale, nimeni nu are ce căuta aici neinvitat, mai apoi urmează zidurile profesionale, culturale, cele etnice... Marele zid chinezesc era un zid protector, care a devenit unul de izolare culturală, cel al Berlinului unul politic, care emana dispreț și ură. Istoria se repetă, subliniind limitele minții umane.

Europa bătrână, cu diversitatea și miopia ei culturală, elaborează unul după altul modele de conviețuire în peisajul dezolant al labirinturilor de ziduri.

- Modelul suedez¹, în care se explică de ce este evitată până și orice discuție neplăcută: suedezii au, la nivel european, cea mai mare rată a sinuciderilor.

- Imaginea iluzorie a toleranței perfecte: Elveția². Doar că, întotdeauna nivelul de trai compensează multe lipsuri. Iar conviețuirea pașnică a elvețienilor este doar aparentă: ei trăiesc unii lângă alții, în cantoane foarte bine separate. Iar secretul lor este asimilarea! Dacă un italian se mută într-un canton francez, el este automat obligat să-și schimbe cultura! Parcă nu are un iz prea democratic...

---

¹Åke Daun, *Mentalitatea suedeză*, București, Humanitas, 1995.

²*A svájci modell din Bíró Béla - Egyensúlykényszer*, Budapest, s.n., 2004, p. 245-251.

Politica este arta acceptării realităților. A realității că trăim cu mirajul obligativității echilibrului. Nu ne acceptăm din convingere. Motivul este frica, nevoia, interesul ș.a. Sentimentele umane cele mai valoroase, unul și unul!

Anii '80 - '90 din secolul trecut, au fost foarte concludenți pentru tensiunea care a existat și poate e prezentă și acum. După destrămarea URSS, conflictul patetic dintre comunitățile etnice sau religioase din Bosnia-Herțegovina, cel din Caucaz³ ș.a. izvorăsc din criza datorată căutării febrile a identității culturale. Identitatea veche de cetățean al unei republici federative și-a pierdut complet sensul.

9 mai, Ziua Europei, ideea Pan-europenismului, Robert Schumann sunt doar niște concepte și numai atât pentru mulți, nici atât pentru primejdios de mulți.

Mai sunt doar câteva luni până la integrarea noastră în U.E. Dacă nu altceva, poziția noastră geopolitică ne avantajează: nu putem sta deoparte aici, în mijloc! Ca și aderarea la NATO, va fi un fapt istoric în beneficiul nostru, iar reconcilierea inevitabilă: fie ea *istorică*, cum a fost cea franco-germană, sau *isterică*, cum e cea israelo-arabă.

Deschiderea granițelor va putea duce și la schimbarea compoziției populației unor regiuni, formă de organizare administrativă foarte populară în noua uniune. Din experiența țărilor recent integrate, separarea regiunilor va fi precedată de un proces tare anevoios, lupta politică va fi cel puțin spectaculoasă.

Va începe procesul demolării zidurilor dintre noi. Creșterea gradelor de libertate creează stres în prima instanță, apoi nesiguranță și, spre final, curiozitate. Noua viziune depinde de nivelul de cultură, de gradul de informare corespunzătoare, de pregătirea efectivă sufletească. Vor apărea o puderie de noi noțiuni și impulsuri, sentimente contradictorii și schimbătoare, la care momentan doar ne putem gândi.

---

³Mircea Malița, *Zece mii de culturi, o singură civilizație: Spre geomodernitatea secolului XXI*, București, Nemira, 1998, cap. XIX.

Documentația trimisă din țările deja membre celor care deocamdată sunt doar aspirante, face parte din politica de pregătire. Nu este un act caritabil, ci un suport, o mână întinsă, care constituie un avantaj pentru ambele părți. Foarte bine. Demnitarii parlamentului european, fără a analiza prea amănunțit motivația lor reală, sunt conștienți de valoarea reală a informației sau a lipsei ei. Este vorba de timp și bani. Pentru toată lumea. Interesul e comun. Problema constă doar în conștientizarea acestuia.

Informarea populației cu aceste noutăți, ca un proces continuu, va fi o nouă provocare pentru bibliotecă, și nu procurarea materialului informativ va reprezenta primul impediment. Biblioteca are un rol director, ca o instituție care poate elimina inegalitatea șanselor și alienarea socială, care n-are nimic în comun cu statutul politic.

Factorul uman va constitui latura cea mai provocatoare. Pe baza documentelor care dezbat planul de dezvoltare pe termen lung, se cristalizează tendințele educaționale în U.E.: factorul uman este omniprezent, ca și resursele umane, alături de educație și formare care se leagă în mod natural de el.

Valorile și valoarea educației, precum și prototipul cetățeanului uniunii sunt tratate împreună, fiind concepte inseparabile. Dintotdeauna, scopul educației este transmiterea și crearea valorilor. Întrebările și suspiciunile care apar sunt legate de veridicitatea, credibilitatea și importanța acestor valori. În noua uniune, o valoare este reprezentată de modul de viață constructiv, care este valoros pe plan social, dar rodnic și pentru individ.

Baza acestui concept este oarecum neclară, și se poate suprapune în fond cu acel prototip al cetățeanului uniunii, care este foarte bine conturat deja de documentele care prezintă mecanismele de funcționare, pretențiile, perspectivele de dezvoltare și strategiile U.E. În aceste documente este specificat: *„Programul de educație al fiecărei țări conține elemente socio-afective, de obicei în formă destul de generală, care vizează dezvoltarea personalității copiilor (dezvoltarea independenței și a sentimentului de*

responsabilitate) precum și a relațiilor interpersonale (respectul față de ceilalți, și acceptarea alterității lor).⁴

Școlii îi revine segmentul vârstei școlare, iar pentru restul populației biblioteca va trebui să preia ștafeta, ca o instituție cu un rol de educare de mult consacrată.

Din punctul de vedere al comunicării, instituțiile reprezintă formele durabile în timp ale interacțiunii umane, care organizează relațiile dintre oameni după anumite criterii, și normează comportamentul lor conform unor roluri specifice. Instituțiile pot activa într-adevăr eficient numai prin aceste manifestări „programate.”⁵

Educația interculturală începe cu un obiectiv focalizat: educația multietnică, cu reperi de acțiune precis delimitate, pentru a se orienta tot mai evident și sistematic spre **educația globală**. Esența acestui demers este centrarea sa asupra realizării **înțelegerii, acceptării și asumării diversității umane**, în toate ipostazele ei.

În perioada de după 1989, societatea civilă română, O.N.G.-le se luptă pentru a accentua acest aspect. Deocamdată fără rezultate prea evidente. Vâscozitatea afectivă, lipsa de motivare se dovedesc niște inamici rezistenți.

Efectuând o cercetare în acest sens, intitulată ***Identitatea și alteritatea la „proba” cântarului***, s-au configurat câteva rezultate cel puțin „triste.” procesul de modernizare, de expansiune a modernității, este cel mai important **fenomen de interculturalitate, de aculturație și enculturație** cu aplicație la nivelul marilor comunități culturale și nu al indivizilor sau grupurilor mici. Fără îndoială că succesul modernizării a fost cu atât mai solid, mai rapid și mai stabil, cu cât comunitățile au fost mai cultivate, prin urmare mai educate, inclusiv în dimensiunea interculturală.⁶

---

⁴Bábosik István, *Nevelélmélet. Nevelés az Európai Unióban*, Budapest, Osiris Kiadó, 2004.

⁵Ungvári Zrínyi Imre, *Dialógus. Interpretáció. Interakció. Közelítések a kultúra kommunikatív értelmezéséhez*, Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 2005.

⁶Teodor Cozma (coord.), *O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea*, Iași, Polirom, 2001.

Educația interculturală înseamnă o abordare pedagogică a diferențelor culturale, strategii prin care se iau în considerare specificități spirituale sau de alt gen, evitându-se pe cât posibil, riscurile ce decurg din schimburile inegale dintre culturi, sau și mai grav, tendințele de minimizare a culturilor.

Conceptul de aculturație se studiază în cadrul psihologiei sociale. Cercetările au evidențiat că **stresul aculturativ** (una din problemele emigranților) este legat de caracteristicile societății primitoare: dacă există respingere, sau în loc de integrare se cere asimilare, acesta este mai intens.

Psihologia interculturală stabilește relația dintre social și psihic și permite o „privire înapoi” asupra propriei noastre societăți și a instituțiilor sale, asupra propriei noastre enculturații. Este primul pas spre decentrare și depășirea etnocentrismului.⁷

Biblioteca are un rol integrator derivat din caracteristica sa intrinsecă, de a fi a tuturor. O dovadă este rolul ei jucat în acest sens în cartierul londonez Croydon. Populația lui de peste 331 de mii de locuitori este deosebit de variată: diferite culturi, etnii, limbi și situații sociale. 36 % din locuitori sunt de culoare, în afara englezei se vorbesc cel puțin 85 de limbi, iar numărul refugiaților și al imigranților crește de la an la an. Baza strategică a serviciilor menite să servească integrarea este un plan elaborat pe 10 ani în acest sens: **Cadrul viitorului: biblioteci, învățare și informare pentru decada următoare** (Framework for the Future: Libraries, Learning and Information in the Next Decade). Punctul forte al planului este: „*bibliotecile trebuie să considere realizarea integrării sociale ca și obiectivul lor primordial.*” Pentru administrația locală, unul din obiectivele primordiale era: „*accesibilitatea mai eficientă și mai corectă a serviciilor bibliotecii.*”

Rolul integrator se obține prin celebrarea diferitelor culturi, prin colaborarea efectivă cu școlile teritoriale, cu acțiuni pentru copii instituționalizați, pentru copii dislexici, cu cărți bilingve. Cu finanțare guvernamentală se organizau diferite acțiuni pentru familii, invitând persoane publice. Interesul este un imbold prea complex pentru a fi neglijat; la aceste

---

⁷Pierre Dasen..., *Educația interculturală: experiențe, politici, strategii*, Iași, Polirom, 1999.

întâlniri se împărțeau diferite mici atenții: semne de carte, pixuri, jurnale, care sunt cadouri mici, utile și amintesc mereu de bibliotecă.

Tot în Marea Britanie a început acea mișcare de promovare a cărții / a cititului, care a avut un ecou internațional: The Big Read.

Problemele lingvistice într-o colectivitate multilingvă, cum este U.E., sunt probleme centrale. Anul 2001 a fost anul European al limbilor, scopul fiind încurajarea de a învăța și a-i învăța pe alții diferite limbi.

În cadrul U.E., biroul care se ocupă de situația populației autohtone minoritare sau de situația limbilor autohtone este EBLUL (<http://www.eblul.org>). Aproape 40 milioane de cetățeni folosesc altă limbă decât cea oficială a țării în care trăiesc și condițiile societății moderne nu favorizează utilizarea acestor limbi minoritare, nici nu ajută la supraviețuirea lor. EBLUL a adăugat o clauză la Charta Dreptului Fundamental European și anume „*este de dorit lărgirea spațiului lingvistic și cultural propriu al unei comunități cu membrii altor comunități, prin care să se exprime că diferența de limbă și de cultură este o moștenire comună europeană.*” Există de asemenea Charta pentru limbile locale sau minoritare europene, în care semnatarii decretează că, „*printr-o atitudine fermă este necesară facilitarea păstrării limbilor locale și minoritare.*” (www.mercator-central.org)

Iată câteva exemple de limbi materne minoritare acceptate (limbi moștenite) în Europa (dar nu sunt printre ele acele limbi, care într-o țară sunt minoritare, iar în cealaltă sunt limbi materne): aragona, austriaca, basca, bretona, catalana, corsicana, franco-provinciana, friziana, galica, găgăuza, irlandeza, macedona, occitana etc. Lista nu este exhaustivă.

Acceptarea trebuie să apară la fiecare nivel. Nu este vorba doar de faptul că membrii unei comunități nu cunosc sensul exact al tuturor inscripțiilor afișate, ci de efectul sociopsihologic al multilingvismului. Afișajul multilingv poate constitui o breșă în zid. Transliterarea, este un procedeu în care caracterele scrise într-o anumită scriere sunt convertite în simbolurile caracterelor cum ar fi chirilica sau greaca scrisă. Problema se ivește în cazul soluțiilor alternative. De ex. „Чехов” se poate scrie Tchegov, Chekhov sau Cehov’. Care dintre formatele bilingve este folosită depinde de publicul cărui îi este adresată - persoanelor care vorbesc ambele limbi, sau

persoanelor care vorbesc ori una, ori cealaltă, dar nicidecum amândouă limbile.

Există și alte produse utile ca suport tehnic, bazate pe Unicode, lista lor se găsește la www.fingertipsoft.com. Se folosește la redactarea caracterelor latine extinse de ex. õ â Þ ñ ç æ l etc. Punând accent pe importanța scrierii, respectiv transliterării corecte a diferitelor nume, prin accesarea și descărcarea unor programe specifice, se pot evita momente jenante, care dovedesc lipsa de cunoaștere. Prin acest procedeu simplu se poate afișa și textul japonez în scriere kanji și se poate și redacta. Tastaturile fine sau reprezentarea tastaturii pe un ecran cu atingere rezolvă flexibil utilizarea caracterelor non-latine sau a celor exotice.

Bibliotecile trebuie să trateze cu grijă problemele de limbă în acele comunități în care își oferă serviciile. Dacă o bibliotecă trebuie să deservească o comunitate minoritară, atunci ea trebuie să-și asume rolul de păstrător al culturii periclitată, împreună cu documentarea ei și în general cu tot ce înseamnă asta. Vorbitorii de limbi minoritare vor aprecia posibilitatea menținerii legăturii directe cu bibliotecarul care vorbește limba lor la nivel de a doua limbă maternă.

Instalarea noului program de bibliotecă ALEPHINO și implementarea cu această ocazie, eventual, a tezaurului maghiar va fi un pas imens spre multiculturalitate în microregiunea noastră specifică și atât de sensibilă sub acest aspect.

Îndrumar pentru implementarea unui tezaur poliglot este: www.chin.gc.ca/Resources/Publication/Guidelines/English/index.html sau ISO 5964:1985 (BS 6723:1985): Ghid pentru dezvoltarea unui tezaur poliglot. Este un supliment la ISO 2788, care tratează tezaurul monolingv.

Bogăția multiculturală nu se reflectă doar în fondul de carte ci și în colectarea, organizarea și oferirea informației multilingve. Datele ultimului recensământ evidențiază ca posibili utilizatori:

	români	maghiari	germani	rromi
Jud. Mureș	53,2%	39,3%	0,3%	7%
Târgu-Mureș	50,4%	46,7%	0,2%	2,5%

Dar mai nou avem și utilizatori de origine rusă.

Pe plan local, românii constituie o minoritate extrem de neglijată cultural, și poate nu numai. Nu demult, s-au dus tratative pentru înființarea la noi a unei școli pentru această comunitate. A trecut aproape ca un eveniment neînsemnat. Filosofia și modul lor de viață sunt total diferite de ale noastre, sunt un popor nomad, cu reguli interne foarte stabile și fixe, dar necunoscute pentru ceilalți, care trăiesc alături de ei de foarte multă vreme. Producția de carte în această limbă este practic inexistentă. În fondul nostru avem un singur abecedar. Și ei fac parte din peisajul nostru etnic. Oare dorim să ne cunoaștem cu adevărat? E vorba de relații interumane.

Dotarea tehnică actuală a bibliotecii noastre nu permite accesul nelimitat al utilizatorilor la Internet. Poate nici n-ar fi nevoie, dacă le-am putea oferi mai multe puncte de conectare în sala de lectură. Folosind laptop-ul lor personal - studenții străini, de exemplu, dar oricine, desigur - ar putea accesa aproape orice pagină web în limba maternă, beneficiind, pe lângă informațiile solicitate, și de un sentiment de confort psihosocial benefic, care, în unele cazuri, ar putea evita agresivitatea. Prin măsuri organizatorice se poate preveni accesarea unor site-uri nepotrivite.

Aplicarea acestor proiecte presupune foarte multă energie, multiple surse materiale și umane, iar desfășurarea lor nu este lipsită de riscuri și necesită experimentări, nici efectele nu sunt vizibile imediat, dar constituie surse de motivație și energie pentru ambele părți.

Totul din jur este în mișcare, uneori chiar și pământul de sub picioare. Unde este și ce reprezintă biblioteca în această lume? Un loc de interferențe sau pur și simplu un mic spațiu neutru între și pentru atâtea diversități?

De-a lungul timpului percepția despre bibliotecă a rămas aceeași, este un centru cultural, în unele cazuri chiar atât de faimoasă, încât este o atracție turistică...

Biblioteca este eternă, ea există pentru toți, păstrând între zidurile sale puncte de plecare pentru oricine dorește să le găsească.

ANEXA

Bibliografie adiacentă recomandată:

- Salat Levente, *Multiculturalismul liberal*, Iași, Polirom, 2001.
- Fernando Savater, *Politica pentru fiul meu*, București, Humanitas, 1999.
- Richard D. Levis, *Să cunoaștem mai bine popoarele lumii*, București, Nemira, 2005.
- *Revista Altera*, nr. 12, 1999; 13, 2000; 16, 2001, Târgu-Mureș, Editura Ligii PRO EUROPA.

Multiculturality / Interculturality in Public Libraries European Tendencies

Abstract

The social phenomenon that takes place in nowadays Europe is the result of political changes and tendencies. Within UE, there are some concepts, such as education and its importance, the archetype of the European citizen, that cannot be separated in the official documents of the Union. If we consider the invisible walls, that separate the diferent national cultures, we may notice that every educational programme has some socio-affective features.

School and library represent the official frame of education; library is the ideal place for intercultural and multiethnic education, having as a main goal the understanding, acceptance and the assuming of human diversity. Library is the perfect place for affirming, manifesting and presenting the various cultures. It is the place that allows a different kind of communication.

Despre liberul acces la informații în biblioteca publică de drept public

MARIANA ISTRATE
Biblioteca Județeană Mureș

I. Note introductive

Pe bună dreptate informația a fost comparată cu aerul și cu apa;¹ în tumultul lumii moderne răzbatem doar dacă suntem „la curent.” Unul dintre cele mai importante instrumente de difuzare a informației este, neîndoielnic, biblioteca publică. Ea oferă un serviciu gratuit și calificat și ar trebui să asigure accesul fiecărui solicitant la sursele cunoașterii.

În lucrarea de față încercăm să arătăm care sunt acele documente interne și internaționale care garantează accesul liber la informații. Vom avea în vedere nu numai dreptul la informare propriu-zis, ci și liberul acces la cultură, deoarece considerăm că, deși aceste două concepte nu sunt sinonime, se întrepătrund, primul constituind o premisă pentru celălalt. De asemenea, încercăm să arătăm și care sunt factorii de care depinde, în opinia noastră, respectarea dreptului la informare în biblioteca publică.

II. Instrumente juridice internaționale în care se reflectă dreptul la informare

După cel de al II-lea război mondial, omenirea a conștientizat că drepturile omului nu mai pot fi considerate doar probleme interne ale fiecărui stat, ci ale întregii comunități internaționale. În acest context, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite adoptă, la 10 decembrie 1948, primul instrument internațional de această natură, Declarația

---

¹ Fülöp Géza, *Informația, societatea, biblioteca*, în *Biblioteca*, nr. 2, 1998, p. 33.

Universală a Drepturilor Omului. Ea este urmată de cele două pacte adoptate la 16 decembrie 1966 (și ratificate de statul român): Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, care au dezvoltat principiile enunțate în Declarația Universală, stabilind, în concret, drepturile recunoscute de comunitatea internațională și care trebuie garantate de state.²

Dacă Declarația adoptată de Adunarea Generală a ONU cuprinde mai mult principii referitoare la drepturile omului, **Convenția Europeană a Drepturilor Omului**, elaborată în cadrul Consiliului Europei și intrată în vigoare la 3 septembrie 1953, este primul document „...care organizează apărarea individului în fața propriului stat, garantându-i drepturile și libertățile fundamentale”; „...ea oferă pentru protecția lor o garanție colectivă, prevăzând căi de atac contra violării lor și, concomitent, măsuri reparatorii.”³

Toate documentele mai sus menționate fac referiri și la dreptul la informare:

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului

- În art. 19 se arată: „Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și a exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii, fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat.”

- Art. 27 pct. 1 prevede: „Orice persoană are dreptul de a lua parte în mod liber la viața culturală a colectivității, de a se bucura de arte și de a participa la progresul științific și la binefacerile lui.”

2. Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice

Între drepturile și libertățile protejate, cuprinse în partea a 3-a, se regăsește și libertatea de expresie. Astfel, în art. 19 pct. 2 se prevede că: „Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de orice fel,

---

² **Drepturile omului: Documente adoptate de organisme internaționale**, București, Editura Adevărul, 1990, p. 9.

³ *Ibidem*, p. 7.

indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică sau prin orice alt mijloc la alegerea sa.”

3. Pactul Internațional privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale

În art. 15 se prevede că

„1. Statele părți la prezentul pact recunosc fiecăruia dreptul:

- a) de a participa la viața culturală;
- b) de a beneficia de progresul științific și de aplicațiile sale;
- c) de a beneficia de protecția intereselor morale și materiale decurgând din orice producție științifică, literară sau artistică al cărei autor este.

2. Măsurile pe care pe care statele părți la prezentul pact le vor lua pentru

- a) asigura deplina exercitare a acestui drept trebuie să cuprindă măsurile necesare pentru a asigura menținerea, dezvoltarea și difuzarea științei și culturii.

3. Statele părți la prezentul pact se angajează să respecte libertatea indispensabilă cercetării științifice și activităților creatoare.

4. Statele părți la prezentul pact recunosc urmările binefăcătoare care trebuie să rezulte din încurajarea și dezvoltarea cooperării și contactelor internaționale în domeniile științei și culturii.”

4. Convenția pentru Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale

În art. 10 pct. 1 se prevede: „Orice persoană are dreptul la libertatea de expresie. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații sau idei fără amestecul autorităților publice și fără considerarea frontierei....”

III. Reflectarea dreptului la informare în legislația internă

1. Constituția României

Dacă pe plan internațional expresia „drepturile omului” ne duce cu gândul la drepturile ființei umane căreia îi sunt recunoscute drepturile naturale ca drepturi inalienabile și imprescriptibile, pe plan intern omul devine un cetățean al cărui drepturi sunt proclamate și asigurate în principal

de constituția statului al cărui cetățean este,⁴ precum și de alte acte normative interne.

Constituția României, adoptată în 1991, reglementează în capitolul II drepturile și libertățile fundamentale ale cetățeanului, corelându-le cu dispozițiile tratatelor internaționale privind drepturile omului.

Dreptul la informație este prevăzut pentru prima dată în **Constituția României**, care în primele trei alineate ale art. 31 arată:

„(1) *Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit.*

(2) *Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal.*

(3) *Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea națională.”*

În literatura de specialitate s-a arătat că acest drept „are un conținut complex, iar caracteristica sa este că se află într-o continuă dezvoltare”⁵ și că cuprinde „dreptul persoanei de a fi informată prompt, corect și clar cu privire la măsurile preconizate și mai ales luate de autoritățile publice; accesul liber la sursele de informație publică, științifică și tehnică, socială, culturală, sportivă etc.; ... obligația autorităților guvernamentale de a crea condițiile materiale și juridice pentru difuzarea liberă și amplă a informației de orice natură.”⁶

În **Constituția** revizuită prin **Legea nr. 429/2003**, aprobată prin referendumul național din 18-19 octombrie 2003 și publicată în **Monitorul Oficial al României**, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003, apare un nou drept fundamental, **accesul la cultură**. Astfel, art. 33 prevede:

„(1) *Accesul la cultură este garantat, în condițiile legii.*

(2) *Libertatea persoanei de a-și dezvolta spiritualitatea și de a accede la valorile culturii naționale și universale nu poate fi îngrădită.*

---

⁴ Gheorghe Iancu, **Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale în România**, București, Editura All Beck, 2003, p. 3.

⁵ *Ibidem*, p. 266.

⁶ Apud I. Muraru în Gheorghe Iancu, *op. cit.*, p. 266.

(3) *Statul trebuie să asigure păstrarea identității spirituale, sprijinirea culturii naționale, stimularea artelor, protejarea și conservarea moștenirii culturale, dezvoltarea creativității contemporane, promovarea valorilor culturale și artistice ale României în lume.*”

2. Legislația referitoare la biblioteci

Legea bibliotecilor nr. 334/2002 modificată și republicată, arată în art. 9 alin. 1 că „sistemul național de biblioteci ... este parte integrantă a sistemului informațional național”, în art. 1 lit. a că „în cadrul societății informației biblioteca are rol de importanță strategică”, iar în art. 22 alin. 2 că „bibliotecile publice asigură egalitatea accesului la informații și la documentele necesare informării, educației permanente și dezvoltării personalității utilizatorilor, fără deosebire de statut social sau economic, vârstă, sex, apartenență politică, religie ori naționalitate.”

Regulamentul pentru împrumutul interbibliotecar prevede în art. 1: „Împrumutul interbibliotecar este serviciul prin care o bibliotecă obține de la o altă bibliotecă anumite documente inexistente în colecțiile proprii, în scopul asigurării dreptului fundamental al cetățeanului la informație.”

IV. UNESCO și IFLA în lupta pentru liberul acces la informații

UNESCO este o instituție specializată a ONU care stimulează colaborarea culturală și științifică dintre state, recomandând încheierea tratatelor internaționale pe această temă, iar IFLA, după cum bine știm, este Federația Internațională a Asociațiilor de Biblioteci și Bibliotecari. Aceste două instituții au întreprins atât individual cât și în comun, mai multe demersuri pentru asigurarea libertății de acces la informații în biblioteca publică.

Încă din 1949, la patru ani după crearea sa, UNESCO lansează *Manifestul UNESCO pentru biblioteca publică*⁷. El a fost revizuit

---

⁷ A se vedea textul integral al Manifestului în traducerea Sultanei Craia, publicat în Gheorghe Buluță, *Animația culturală în biblioteca publică*, București, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1998, p. 69-71.

prima dată în 1972 și a doua oară în 1994, de data aceasta în colaborare cu IFLA.⁸

Manifestul „*proclamă încrederea pe care o acordă UNESCO bibliotecii publice ca forță vie în serviciul educației, al culturii, informării și ca instrument esențial al dezvoltării păcii și progresului spiritual prin acțiunea sa asupra spiritului oamenilor.*”

De asemenea, se arată că „*Biblioteca publică este centrul local de informare ce pune cu ușurință la dispoziția utilizatorilor săi cunoștințele și informațiile de tot felul. Serviciile bibliotecii publice sunt accesibile tuturor, fără diferențiere de vârstă, rasă, sex, religie, naționalitate, limbă ori statut social. Serviciile și documentele specifice trebuie puse la dispoziția utilizatorilor care nu pot, indiferent din ce motiv, să apeleze la serviciile curente, de exemplu minoritățile lingvistice, persoanele handicapate, spitalizate sau aflate în închisori. Orice persoană, indiferent de vârstă, trebuie să aibă acces la documentele ce răspund nevoilor sale.*”

Printre misiunile bibliotecii publice privitoare la informare prevăzute în Manifest sunt și acelea:

- de a furniza fiecărei persoane mijloacele pentru o evoluție creativă;
- de a asigura accesul cetățenilor la informația de toate categoriile;
- de a asigura accesul la diferite forme de expresie culturală și ale artelor spectacolului;
- de a furniza întreprinderilor locale, asociațiilor și grupurilor de interes serviciile de informare adecvate;
- de a facilita dezvoltarea competențelor de bază pentru folosirea informației și informaticii.

Accesul Universal la Publicații (Universal Availability of Publications - UAP). UAP este un program realizat și dezvoltat de IFLA și susținut de UNESCO, având rolul de a stabili un cadru internațional care să

---

⁸ Idem, *Civilizația bibliotecilor*, București, Editura Enciclopedică, 1998, p. 14-15.

garanteze accesul oricărei persoane la orice informație. Programul a fost lansat în mai 1982, la Paris.⁹

Este considerat atât un obiectiv, pentru că are ca scop accesul la orice fel de document ce ar interesa utilizatorii, cât și un program, deoarece stabilește cadrul, modul în care se poate realiza accesul la publicații la toate nivelurile.¹⁰

Declarația de la Glasgow privind bibliotecile, serviciile de informare și libertatea intelectuală¹¹ este un alt document elaborat de IFLA, la cea de-a 75-a aniversare a sa. Declarația a fost aprobată de Consiliul Director al IFLA pe 27 martie 2002, la Haye, Olanda. Este proclamat dreptul fundamental al fiecărei persoane de a avea acces la informație și de a putea să o difuzeze fără nici o restricție.

Peste tot în lume, se arată în Declarație, „respectul libertății intelectuale este pentru biblioteci și profesii informării o datorie absolută, explicită în codurile deontologice și efectivă în practică.” „Bibliotecile și serviciile de informare, fără a ține seama de granițe și datorită diversității mijloacelor de informare, trebuie să facă accesibilă informația, opiniile și creațiile.” „Bibliotecile și serviciile de informare vor face astfel încât colecțiile, echipamentele și serviciile să fie accesibile tuturor utilizatorilor. Nu se va face nici o discriminare, sub nici un pretext, de rasă, de origine etnică, de preferință sexuală, de vârstă, de handicap, de religie sau opinie.”

---

⁹ A se vedea Elena Târșiman, *Utilizatorii și libertatea de acces la informații – componenta motivațională a Societății Informaționale*, în *Biblioteca*, nr. 11, 1998, p. 332.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ A se vedea textul integral al Declarației, tradusă de Gheorghe Buluță, în Gheorghe Buluță, Sultana Craia, Victor Petrescu, *Biblioteca azi: Informare și comunicare*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2004, p. 176-177.

V. Factorii de care depinde respectarea dreptului la informare în biblioteca publică

a) O bună legislație referitoare la subiect (și respectarea ei cu strictețe)

Intrarea în vigoare în 2002 a *Legii Bibliotecilor* a reprezentat un mare pas înainte în respectarea dreptului la informare al utilizatorilor. Însă cu toate prevederile legii și cu toată multitudinea de prevederi din celelalte documentele interne și internaționale care garantează liberul acces la informație, în România începutului de mileniu trei există totuși oameni care nu au privilegiul de a împrumuta o carte! Deși *Legea Bibliotecilor* prevede clar în art. 33 că „*bibliotecile comunale se organizează și funcționează în toate centrele de comună...*”, există încă excepții de la regulă și chiar în cazul în care o astfel de bibliotecă există, dotarea ei lasă uneori mult de dorit, sau se întâmplă ca biblioteca să nu fie deservită de un bibliotecar.¹²

În opinia noastră, această problemă ar putea fi ameliorată: bibliotecile județene ar trebui să asigure servicii de împrumut la domiciliu pentru toate persoanele care locuiesc pe raza teritorială a județului respectiv, pentru următoarele considerente:

✓ Egalitatea între cetățeni; accesul liber al membrilor comunității la informație trebuie asigurat fără discriminare;

✓ Bugetele consiliilor județene sunt constituite și din contribuția celor care nu au domiciliul în municipiul reședință de județ;

✓ Bibliotecile județene sunt mult mai bine dotate decât celelalte biblioteci;

✓ Prin împrumut interbibliotecar nu se poate rezolva cererea foarte mare de documente care lipsesc în anumite unități. Și oricum, împrumutul interbibliotecar trebuie să fie un drept al persoanelor care nu au posibilitatea de a se deplasa la biblioteca împrumutătoare, nicidecum o justificare pentru

---

¹² A se vedea, de pildă, exemplele date de colegul nostru Mircea Popescu în lucrarea *Despre starea bibliotecilor publice din județul Mureș*, apărută în nr. 1, 2006 al revistei *Bibliotheca Marisiana*, publicație a Bibliotecii Județene Mureș.

ca bibliotecile județene să nu asigure servicii de împrumut altor persoane decât cele care au domiciliul în reședința de județ;

✓ Faptul că toți locuitorii județului pot fi înscriși la sala de lectură nu îi ajută prea mult. Oare câte persoane ar avea posibilitatea de a veni de la 30 de kilometri zilnic pentru a consulta lucrarea de care au nevoie? Sau cum se simte un navetist care vine zilnic la muncă sau la școală în municipiul reședință de județ, și după opt sau mai multe ore de muncă/studiu este obligat să stea la sala de lectură când ar putea foarte bine să împrumute cartea, iar peste câteva zile să o restituie?

✓ Dificultatea bibliotecilor de a urmări cititorii care nu restituie cărțile nu ar trebui să fie o justificare pentru neacordarea acestui drept.

Amenințate fiind de concurență, bibliotecile „aleargă” astăzi după cititori, paradoxal, pentru că ar fi suficient să se înscrie toți cititorii respinși pe criteriul lipsei domiciliului în reședința de județ. Avem pretenția că biblioteca este un lăcaș de cultură apropiat de sufletul oamenilor, că este mai mult decât o simplă „instituție”, că bibliotecarii nu sunt doar simpli funcționari. Și totuși, zilnic ni se întâmplă să respingem câteva persoane. Credem cu tărie că rezolvarea acestei probleme ar aduce mari beneficii tuturor celor care în momentul de față sunt privați de acest drept, și nu numai.

b) Politica managerială din biblioteci

Ne gândim aici la următoarele aspecte:

- Fondul de publicații existent satisface majoritatea intereselor de lectură ale utilizatorilor? Se întreprind cercetări sociologice pentru a înțelege nevoile acestora?

- Asigură biblioteca respectivă posibilitatea aflării dacă o publicație există sau nu, independent de ajutorul direct al bibliotecarilor? Un cititor isteț ar trebui să poată afla singur răspunsul la această întrebare, consultând cataloagele sau având acces direct la baza de date a bibliotecii. El nu ar trebui să fie dependent de ajutorul bibliotecarului, mai ales când acesta este ultrasolicitat. Realizarea unei baze de date pe cât posibil complete a fondului de publicații și punerea ei la dispoziția cititorilor, nu credem că este deloc o utopie.

- Se întreprind toate măsurile pentru ca cea mai mare parte a fondului de carte destinat împrumutului să se afle pe rafturi cu acces liber?

- Se asigură accesul la bibliotecă și serviciile ei pentru persoanele cu deficiențe? Este adevărat că reprezintă o categorie mai specială de utilizatori, dar în condițiile egalității între cetățeni și aceste persoane au dreptul la o viață spirituală normală.

- Se urmărește ca cea mai mare parte a publicațiilor să se poată împrumuta la domiciliu, inclusiv unele lucrări de referință (de ce nu?) cum am înțeles că este tendința actuală?

- Se realizează o bună colaborare cu autoritatea finanțatoare în special, și cu autoritățile publice locale, în general? Nu o dată s-a subliniat necesitatea stabilirii unor relații optime cu autoritățile care tutelează administrativ și financiar instituția bibliotecară. O bună colaborare între acești parteneri ar duce la înțelegerea nevoilor bibliotecii și cititorilor ei și o mai bună respectare a drepturilor acestora;

- Se organizează acțiuni de animație culturală care au, în ultimă instanță, ca obiective „*asigurarea pentru toți a accesului la informare, asigurarea unei educații generatoare de cetățeni conștienți și bine integrați în colectivitate, evoluția nivelului de cultură generală și a puterii de înțelegere*”¹³?

c) Cultura generală, buna-credință, cunoștințele de specialitate ale bibliotecarilor și colaborarea dintre ei

Desigur că pentru buna informare a cititorului în biblioteca publică un rol deosebit îl deține și bibliotecarul. Sunt o multitudine de situații în care acesta ar putea leza, conștient sau nu acest drept al cititorilor. Astfel, ne întrebăm:

- Achiziția de carte se face în conformitate cu nevoile cititorilor, consultând colegii care lucrează în relații cu publicul și care cunosc cel mai bine care sunt doleanțele cititorilor?

- Se asigură prelucrarea corectă a unui document astfel încât să poată fi ușor regăsit de cititor?

---

¹³ Gheorghe Buluță, *Animația culturală...*, p. 10.

- Există bunăvoința de a afla cu exactitate ce dorește un cititor, chiar dacă cererea lui nu a fost înțeleasă?

Ne gândim, de exemplu, că un cititor solicită o carte cu informații despre testul poligraf. Este firesc ca un bibliotecar să nu știe că acest test în limbajul obișnuit este denumit testul detectorului de minciuni. Căutând la vedete de subiect sau la cuvinte cheie în baza de date s-ar putea să nu găsim nici o lucrare, fiind tentați să răspundem „nu avem așa ceva.” Un bibliotecar bun, însă, va trebui să solicite informații suplimentare și astfel va afla că subiectul respectiv poate fi găsit, de pildă, într-o carte de psihologie judiciară. În cazul contrar, cititorul pleacă deși biblioteca deținea, poate, lucrarea dorită.

O altă greșeală ar putea fi aceea de a oferi rapid unui cititor, care ne-a solicitat lucrări dintr-un anumit domeniu, o carte sau două, cunoscute de noi, lipsindu-l de posibilitatea de a alege el însuși, dacă ar consulta catalogul sistematic sau baza de date sau ar căuta direct la raft. Ar putea găsi cărți mai potrivite pentru el, cu aceeași temă.

În opinia noastră, cititorul trebuie îndrumat și învățat să se descurce singur cu instrumentele de informare și printre rafturile cu cărți (desigur că situații speciale și excepții de la regulă există). S-ar respecta mai bine dreptul lui la informare. Nu se lezează deloc drepturile unui cititor, dimpotrivă, dacă este lăsat singur în fața unui raft cu cărți dintr-un anumit domeniu, în cazul în care cererea lui nu a putut fi onorată efectuând o căutare cu ajutorul programului de bibliotecă, mai ales când este vorba de o pretenție mai specială. Cititorul este specialistul. El știe (sau ar trebui să știe) mai bine ca bibliotecarul ce anume caută, de ce anume are nevoie. Este absurd, de exemplu, ca un cadru didactic să pretindă unui bibliotecar să-i aducă „*toate cărțile în care se vorbește despre personalitatea profesorului.*” Pot exista o sumedenie de cărți de la grupa 37 al căror titlu să sugereze că ar include și o astfel de temă! Răsfoirea cărților respective, pentru a putea afla răspunsul la întrebare nu credem că intră în atribuția bibliotecarului. Ni se pare normal ca orice cititor să depună un efort, când vine la bibliotecă, pentru a intra în posesia lucrărilor dorite.

Un gând final: Considerăm, până la urmă, că toate documentele care garantează accesul liber la informații ar fi lipsite de eficacitate dacă nu ar exista în fiecare din noi dorința de a face o faptă bună pentru ceilalți semenii. Ne este imposibil să nu ne gândim, în acest context, la cuvintele prof. univ. dr. Marin Voiculescu, cuvinte care ar trebui să constituie pentru toți cei responsabili de asigurarea dreptului la informare în biblioteca publică, un serios motiv de reflecție: „*Drepturile omului, problematica omului în general, implică nu numai știință, ci și conștiință, implică nu numai argument, ci și sentiment.*”¹⁴

Aspects Concerning Free-Access to Information in Public Library

Abstract

Public library - which is one of the most important instruments and meanings of spreading information - must ensure the access to knowledge to all those requiring this right. This paper is dealing with the fundamental internal and international documents that guarantee free access to information. It also deals with the identification of those terms that condition, in our opinion, the taking into consideration of this right to access information in public library; and we consider that these terms are: an appropriate juridical law, concerning this right; managerial politics practiced in public libraries; librarians free-will, their all-around education and professional training, their ability in cooperating and communicating with others.

---

¹⁴ Marin Voiculescu, *Drepturile omului și problemele globale contemporane*, București, Casa Editorială Odeon, 2003, p. 15.

Idei de promovare a bibliotecii la nivelul comunității locale

CRISTINA CĂȚANĂ
Biblioteca Județeană „G. T. Kirileanu”
Neamț

Percepția pe care locuitorii unei comunități o au vis-à-vis de bibliotecă este adeseori neconformă cu ceea ce, în ultimii ani, a început să însemne această instituție.

Conștientizând această realitate, la Piatra-Neamț am experimentat câteva modalități prin care am urmărit ca biblioteca să fie mai bine cunoscută.

Una dintre aceste metode a fost aceea de a lansa, în rândul liceenilor, invitația de a desfășura, pe perioada verii, activități în regim de voluntariat în cadrul Bibliotecii Județene. Prin aceasta am avut în vedere, atât desfășurarea unor activități specifice, dar mai ales o cunoaștere mai bună a bibliotecii, din interior, astfel încât acești tineri să devină, la nivelul grupurilor pe care le frecventează, purtătorii de imagine ai bibliotecii. Presupunerea care a stat la baza inițierii acestor acțiuni s-a dovedit reală. Astfel, aproape toți voluntarii, deși erau înscriși la bibliotecă, frecventau doar Secția de Împrumut carte pentru adulți, mărturisind că, despre celelalte secții știau doar vag câteva lucruri iar, despre altele nici nu știau că există. În aceste condiții, voluntariatul a presupus și o „explorare” a bibliotecii, dezvăluind colegilor „de vacanță” lucruri ce le-au trezit adeseori uimirea:

- cărțile și publicațiile periodice din Fondul documentar „G. T. Kirileanu” (*Cazania lui Varlaam* - 1643, colecția ziarului *Timpul* din perioada în care redactor era Mihai Eminescu - 1877-1878, respectiv 1881-1883, colecția revistei *Convorbiri literare* începând cu anul 1868, colecția ziarului *Universul* din perioada interbelică etc.);

- enciclopediile (*Nature, Mèmoires du XXe siècle, L'art et les grandes civilisations*), casetele audio și video, CD-urile, DVD-urile și, mai nou, cărțile electronice din cadrul Secției Carte de artă și informare audio-vizuală;

- metodele moderne de învățare a limbilor străine alături de cele tradiționale existente în cadrul Filialei de carte străină;

- oportunitățile oferite de Centrele de Informare Comunitară, Europeană și Turistică.

Reacțiile și entuziasmul tinerilor „bibliotecari de vacanță” au fost atât de neașteptate încât, conștienți că trebuie să fructificăm din plin acest entuziasm, le-am propus colaborarea la un proiect mai vechi al bibliotecii, respectiv realizarea unui sondaj de opinie la nivelul locuitorilor municipiului Piatra-Neamț. În cadrul acestui proiect erau deja întocmite chestionarele necesare desfășurării sondajului, activitatea propriu-zisă de sondare a publicului fiind însă greu de realizat cu resursele destul de limitate de personal de care dispune biblioteca. Astfel, ajutorul voluntarilor a constat tocmai în munca de teren pe care biblioteca nu o putea face cu resursele proprii. Desfășurat sub genericul „Biblioteca vă întreabă” acest sondaj a avut ca principal obiectiv cunoașterea percepției pe care comunitatea locală o are relativ la bibliotecă, acest lucru fiind necesar în vederea continuării acțiunilor de diversificare, optimizare și adaptare a serviciilor bibliotecii la nevoile reale ale comunității.

Chestionarele au cuprins întrebări care îi vizau atât pe cei care erau deja utilizatori ai bibliotecii cât și pe cei care nu aveau încă acest statut. Pentru a asigura obținerea unor răspunsuri cât mai sincere, persoanelor care au răspuns la un astfel de chestionar le-au fost solicitate doar datele ce puteau contura anumite categorii de interese, potrivit preferințelor legate de vârstă, sex, studii și zona de reședință, fără a se declara însă și identitatea persoanei (numele și prenumele).

Acest sondaj s-a constituit printre altele și într-o metodă de a aminti de existența bibliotecii persoanelor chestionate, iar altelei a fost prilej de a mai strecura câteva informații necesare completării chestionarelor în cunoștință

de cauză. Astfel, prin conștiințiozitatea voluntarilor, care știau deja ceea ce înseamnă biblioteca în ansamblul ei, această acțiune s-a transformat într-o adevărată campanie de informare.

O altă modalitate de a conferi bibliotecii o mai bună „vizibilitate” la nivelul comunității locale a fost aceea de a valorifica, în folosul bibliotecii, necesitatea posturilor locale de televiziune (destul de multe - 3, pentru un oraș cu doar 105.000 locuitori) de a-și umple spațiul de emisie, în condițiile în care numărul limitat de „evenimente-bombă” le condamnă la o oarecare platitudine. Astfel, prin ceea ce are mai puțin cunoscut, dar și prin faptul că aici se întâmplă mereu câte ceva, biblioteca poate deveni o „vedetă” locală. În acest context am supus atenției unuia dintre cele trei posturi locale de televiziune un proiect de colaborare ce viza o emisiune de sine stătătoare sau o rubrică permanentă într-o emisiune, cu o durată de 15 minute, care să fie înregistrată în Biblioteca Județeană. Intenția declarată a acestei emisiuni era aceea de a contura o imagine de spațiu familiar pentru Biblioteca Județeană, prin apariția cu regularitate pe micul ecran a interioarelor bibliotecii; pentru unii telespectatori aceasta putea fi șansa de a ne descoperi. Un alt scop al emisiunii era cel de prezentare a atuurilor bibliotecii. Toate acestea aveau, de fapt, în vedere încurajarea telespectatorilor de a descoperi sau redescoperi lectura.

Formula de prezentare a emisiunii urma să cuprindă patru module, toate filmate în bibliotecă.

Astfel, în deschidere am propus postulului de televiziune prezentarea răspunsurilor pe care multe persoane nu-și imaginează că le pot obține de la biblioteca publică. Aceste întrebări puteau fi de tipul:

- a) aveți nevoie de o informație despre care știți că a fost publicată la un moment dat într-un ziar? La bibliotecă găsiți această informație astfel: ...;
- b) vreți să aflați toate datele despre o instituție publică?
- c) vreți să știți de ce aveți nevoie pentru a obține un anumit document?
- d) vreți să consultați o anumită lege sau act normativ?
- e) vreți să știți care sunt noutățile intrate în bibliotecă?

Toate aceste întrebări urmând a fi continuate, fiecare în parte, de demonstrația practică a modului cum poate fi obținut răspunsul, în cele mai

multe cazuri chiar fără ca solicitantul să fie nevoit să-și dezvăluie identitatea, prin folosirea calculatorului din holul bibliotecii.

În cadrul celui de al doilea modul ne propuneam să prezentăm lucrurile mai spectaculoase sau pe cele de mare interes, existente în patrimoniul bibliotecii: colecțiile speciale; enciclopedia cu voci; enciclopedia animalelor; enciclopedii pe CD; realizări editoriale de excepție (enciclopedii, albume de artă); cărți pentru copii în formate mai speciale.

În al treilea rând, am propus recomandări diversificate de lectură, pentru toate categoriile de public, poate chiar mai mult pentru cei care consideră, *ab initio*, că nu sunt reprezentați, ca interese, de colecțiile bibliotecii (persoane interesate de religie, turism, gastronomie, fotbal, gimnastică de întreținere, agricultură). Aici am avut în vedere transmiterea de mesaje scurte, memorabile, de impact:

- Puteți să vă redecorați singuri locuința sau să vă specializați în acest domeniu apelând la ...
- Puteți afla mai multe despre copilul dumneavoastră din ...
- Puteți afla totul despre aranjarea părului din ...
- Puteți afla secretele machiajului din ...
- Puteți afla lucruri nebănuite despre animalul dumneavoastră de companie din ...
- Puteți vedea locuri interesante în albumele, casetele video, DVD-urile existente în colecțiile noastre (cu exemplificări concrete).
- Puteți să vă desăvârșiți cultura muzicală prin audiții individuale în secția specializată a bibliotecii noastre sau împrumutând la domiciliu casete, CD-uri.

Pentru a introduce și o notă de dinamism și interactivitate în cadrul emisiunii am propus un sondaj al părerilor cititorilor care se găseau la un moment dat în bibliotecă sub genericul „Ce mai citește lumea?”

Având în vedere că parte din filmări puteau fi realizate cu mijloace proprii, urmând ca partenerul să opteze dacă folosește sau nu aceste materiale, am considerat că reprezintă un avantaj pentru bibliotecă, putând astfel evidenția aspectele asupra cărora dorim să insistăm. Acest lucru era,

însă, și în avantajul partenerului deoarece realiza în acest fel o economie de timp și de resurse.

Propunerea inițială a fost adaptată în funcție de interesele postului de televiziune, dar în favoarea bibliotecii. Astfel, această propunere s-a concretizat până acum în două emisiuni cu durata de câte o oră, în cadrul cărora am atins, în mare parte, obiectivele fixate.

S-a constatat și în acest caz un interes neașteptat pentru ceea ce poate oferi biblioteca în calitate de partener, interes datorat faptului că, din nou, se știau destul de puține lucruri despre bibliotecă.

Este greu de cuantificat măsura în care aceste acțiuni sporesc gradul de cunoaștere a ceea ce înseamnă biblioteca în ansamblu, dar ele constituie modalități de a ajunge mai aproape de cei pe care vrem să-i convingem să ne calce pragul, modalități care, deloc de neglijat, nu implică resurse financiare.

Some Ideas of Promoting Library Services in Local Community

Abstract

Librarians from Neamț County Library have tried implementing some new methods of promoting library services for citizens. Among them, it may be mentioned working with high-school volunteers and using local TV network in order to establish a closer connection between the library and the local community.

Bufnița - simbol al înțelepciunii - siglă a Bibliotecii Județene Mureș

MARIA-MAGDALENA FALL

Biblioteca Județeană Mureș

Bufnița - vânătorul nocturn

Descrieri ale bufniței găsim la Aristotel, iar primul studiu științific despre ea se întâlnește la Plinius. Ea face parte din ordinul Stigiformmes, pe mapamond fiind cunoscute aproximativ 215 specii.

Caracteristica inconfundabilă a bufniței este capul rotund și mare cu un bogat penaj al feței. Ochii mari sunt așezați în față, ciocul este scurt, curbat și foarte puternic. Datorită poziției ochilor bufnițele privesc numai înainte și totuși au capacitatea de a vedea aproape totul în jurul lor datorită faptului că pot să-și rotească capul pe gâtul lor scurt aproape în cerc complet (260- 270 de grade).

Ele își încep activitatea de vânătoare odată cu lăsarea serii și o continuă noaptea.. Ochii mari sunt sensibili la lumină, ceea ce le permite o vedere bună pe întuneric. Auzul este foarte bine dezvoltat, sesizând și cel mai mic zgomot în iarbă, iar penajul moale și bogat al corpului le conferă un zbor lin, fără zgomot, dându-le posibilitatea să-și atace prada prin surprindere. Se hrănesc cu păsări mici, insecte, broaște și pești.

Bufnița trezește în noi fascinație și frică în același timp. A fost venerată, temută, admirată și vânată. Ea este un simbol pentru bine și rău, fiind reprezentată în mitologie, în credința populară și în simbolismul tuturor popoarelor, din toate perioadele istorice, în multe situații contradictorii și a contribuit la menținerea unor superstiții.

Simbolismul este un limbaj universal catalizator folosit din cele mai vechi timpuri, care relevă precepte și credințe, împărtășind informații și

stârnind emoții, fiind o formă internațională de comunicare care depășește barierele de limbă, istorie, naționalitate, cultură și religie.

Simbolul este conotativ, având și o implicație sentimentală, pentru că stârnește răspunsuri emoționale, reprezentând indirect o ființă sau un obiect.

Originea cuvântului „simbol” derivă dintr-un obicei grecesc antic al unor grupuri de oameni, și anume acela de a sparge o tăbliță de lut în bucăți, fiecare membru al grupului primind la despărțire o piesă. Când grupul se reunea, piesele se reasamblau ca într-un mozaic, confirmându-se astfel identitatea individuală a grupului, acțiune numită în grecește *sumballein* ceea ce înseamnă „a aduna împreună.” Astfel a luat naștere cuvântul grecesc *sumbolon* – semn de recunoaștere - și de la acest cuvânt s-a dezvoltat latinescul *symbolum*.

Puterea semnelor și simbolurilor în antichitate era așa de mare încât Confucius declara că „*semnele și simbolurile reglementează lumea, nu cuvintele sau legile.*”¹

Simbolurile au fost folosite din cele mai vechi timpuri de către oameni, care încercau să reprezinte prin ele fenomenele inexplicabile pentru acele vremuri, ca de exemplu, răsăritul și apusul soarelui, fazele lunii sau apariția instantanee a tunetului și a fulgerului, acestea din urmă fiind considerate o dovadă a furiei cerești. Animalele care trăiau alături de om erau percepute în mod similar, ca fiind dotate cu puteri supranaturale, întocmai ca și copacii, plantele, formele de relief, munții și oceanele.

Fiind mereu preocupat de poziția sa în marea schemă a rânduiclii lucrurilor și punându-și mereu întrebări despre geneza pământului și propria sa apariție, omul a identificat treptat universul cu niște simboluri ca: oul, care în termeni cosmici s-a născut din apa primară ce țâșnește în rai și pe pământ, sau pomul vieții – axis mundi (axa lumii) – care unea cele trei domenii: cu rădăcinile pe celălalt tărâm, cu ramuri ce dădeau flori pe Pământ și cu vârful ce ajungeau în rai.

---

¹ Clare Gibson, *Semne și simboluri: ghid ilustrat. Semnificații și origini*, Oradea, Editura Aquila' 93, 1998, p. 7

Conceptele cosmice ale primelor simboluri au evoluat îmbrăcând forme religioase, astrologice, filosofice, psihologice. Arta, literatura și drama au găsit în semne și simboluri o bogată paletă de inspirație.

De exemplu, vechii egipteni au conceput un complex panteonic de zeități omnipotente, care guvernau fiecare aspect al vieții și al morții, reprezentându-le prin niște imagini vizuale vaste. Vechii greci au venerat o multitudine de zei al căror simbolism colectiv a fost atât de puternic, încât l-au adoptat și romanii, demonstrând astfel rezonanța durabilă a efectului particular al simbolurilor.

Căutând înțelegerea cosmosului, astrologii urmăreau planetele și constelațiile creând sisteme simbolice complicate. Din acele vechi timpuri datează horoscoapele, care sunt și astăzi consultate în efortul de a prezice viitorul.

De studiul și explicarea simbolurilor au fost atrași mulți psihologi, psihanalști, filosofi, cum ar fi Carl Gustav Jung, Sigmund Freud, Ludwig Wittgenstein și alții.

În timp ce arta religioasă era destinată în mod special alegoriei simbolice, în secolul al XIX-lea a predominat naturalismul și realismul, provocând o reacție sub forma mișcării simboliste europene, care a triumfat de la mijlocul anilor 1890 până la primul război mondial. Simbolismul a eliberat arta de sub constrângerea rigidă a realismului, pregătind calea mișcărilor de mai târziu: expresionismul, absurdul și suprealismul, toate bazându-se pe imagini puternic simbolice.

Tot din vremuri străvechi, simbolismul a fost folosit pentru exprimarea identității și pentru a confirma aderarea la anumite grupuri sociale. Oamenii pot fi simbolizați de o trăsătură dominantă a personalității lor sau de un atribut, ca de exemplu, înțelepciunea, inocența, patriotismul, în timp ce, în termeni psihologici, în realitate, personaje diferite pot purta măști în scopul ascunderii adevăratului lor ego, împrumutând caracteristici ale ființelor pe care le simbolizează masca. Calitatea de membru al sferei unei meserii sau profesii poate defini în plus identitatea, iar simbolurile generice ocupaționale pot fi adăugate celor care le practică, de exemplu, bărbierul prin briciul bărbierului, iar regele prin coroana sa.

Fiecare simbol este un microcosmos și poate fi receptat ca fiind expresia unui macrocosm, pentru că încorporează, reflectă și concentrează structura dinamică a cosmosului și a minții umane.

Simbolurile conțin în forma lor o bogată moștenire de milenii a experiențelor și preceptelor umanității, folosirea, prezentarea și interpretarea lor nu rămâne statică, pentru că noile asocieri și imagini proaspete se adaugă în mod constant entității fluide, dinamice luată drept vocabularul nostru simbolic colectiv.

Bufnița în mitologie și în credința populară

Bufnița ne fascinează prin alura feței ei iar faptul că închide ochii, mișcându-și pleoapele de sus în jos peste globii oculari, ca noi, îi conferă o expresie omenească. Pentru că se aseamănă cu noi, îi atribuim o parte din propria noastră inteligență și înțelepciune.

Pallas Athena, stăpâna orașului Athena, zeiță a înțelepciunii, învățăturilor, artelor, patroana protectoare al filosofilor, era poreclită, cu puțin măgulitoare poreclă, „ochi de bufniță”, această pasăre devenind astfel simbolul ei, fiind în același timp și simbolul înțelepciunii și al studiului pentru că, datorită calității sale de a vedea prin întuneric și datorită vieții sale nocturne, în termeni simbolici penetra ignoranța.

În mitologia greacă și romană bufniței i se atribuiau calități profetice, strigătul ei fiind un avertisment al morții apropiate, dar și calități de protectoare a armatei, bufnița însoțind luptătorii la război.

Pentru că aceste păsări erau foarte prolifiche în Atena, și fiind

considerată vietatea sacră al Athenei Pallas, bufnița este imprimată pe reversul monedei grecești din aceea vreme numită tetradrahmă, pe fața monedei aflându-se ștanțat capul Athenei.

Tetradrahma avea pe una din fețe imprimat capul Athenei, iar pe fața opusă o bufnița cu ramură de măslin.²

Bufnița este văzută rar din cauza vieții sale nocturne, dar îi auzim țipătul în nopți, ceea ce sună misterios și înfricoșător, iar zborul ei lin și fără zgomot contribuie la perceperea reală a fricii de întuneric. De aici și frica străveche a omului de întuneric, care poate deveni periculos tocmai datorită acțiunii de vânatoare a animalelor sălbatice nocturne.

Această frică străveche este reliefată în mitologia și credința populară a diverselor culturi din lume.

Adesea bufnițele sunt considerate demoni sau aducătoare de nenorocire. Aproape în toate culturile occidentale bufnița prevestește moartea, strigătul ei fiind interpretat ca „vino cu mine.” Rudele unui muribund vedeau pasărea nopții ca pasăre a morții, care vine să-i ia sufletul. Conform unei credințe a poporului român, cântecul ei s-ar traduce printr-o descriere a chiar gesturilor pe care le face moartea când îl „fură” pe cel hărăzit.

Mitologia poporului român asociază bufnița cu orizontul întunericului și cu tărâmurile infernale datorită caracteristicilor naturale ale ei – regimul nocturn, strigătul lugubru, zborul lin ca de nălucă, penajul în culori închise, ea apare ca reprezentare malefică, ca mesageră a morții și animal de rău augur. *„Deși glasul acestei păsări este de temut și nedorit, interpretarea cântecului ei diferă de locul și momentul în care ea se face auzită. Buha poate prevesti moartea, boala, războiul când cântă ziua ori în cimitire, sau vremea frumoasă când cântă seara ori dinspre răsărit, iar cucuveaua, care de obicei anunță o moarte iminentă, poate vesti ploaia ori nașterea unui prunc atunci când cântă pe casă și glasul ei seamănă cu scâncetul unui copil*

---

² *Ibidem*, p. 7.

mic.”³ „Buhaiul alb,” de exemplu, este considerat pasăre păzitoare de comori și lucruri scumpe îngropate în pământ.⁴

Fiind o pasăre de rău augur, cobitoare aducătoare de moarte, suferință, este foarte puțin iubită de omul satului tradițional și este ținută la mare distanță de spațiul locuit de acesta. Condiția ei marginală este subliniată în multe legende populare.

Fiind considerată ca pasăre a diavolului, în evul mediu i se atribuiă puteri malefice de vrăjitoare.

Un crud obicei din Grecia antică, urmat chiar și la noi până acum câteva secole, era acela de a țintui o bufniță cu aripile desfăcute pe poarta șurii sau a ogrăzii pentru a proteja vitele și a apăra ograda și grădina de fulgere și incendiu.

În culturile indiene și japoneze, bufnița avea legături cu crearea lumii. Credința populară a altor culturi considera bufnița responsabilă de fericire și de nenorociri de diferite tipuri, de schimbarea bruscă a vremii, de naștere și de moarte.

Fierte sau prăjite ele se foloseau ca și componente ale diverselor licori vrăjite sau la prepararea medicamentelor. Ca medicament se considera că ajută la alinarea suferințelor și la creșterea acuității vizuale. Ouăle de bufniță se foloseau la vindecarea alcoolismului.

În multe religii, ca cea a indienilor din America, a luptătorilor din Japonia, în unele părți din Africa, Australia și chiar și în China antică, bufnița era considerată o pasăre bună, având rolul de mijlocitoare între lumi.

---

³ Mihai Coman, *Mitologia populară românească II : Viețuitoarele văzdubului*, București, Editura Minerva, 1988, p. 100.

⁴ Tudor Pamfile, *Mitologia românească II. Comorile: Din viața poporului român, Culegere și studii XXX*, București, Librăriile SOCEC și Comp., 1916, p. 19.

Bufnița în artă și cultură

Cea mai veche reprezentare a bufniței datează din epoca de piatră, fiind descoperită în grottele de la Trois Frères din regiunea Pirineilor, în sudul Franței (fig. 1).

Pe tăblițele de ardezie din marile gropi megalitice din provincia Alentejo din Portugalia se regăsește imaginea bufniței (fig. 2).

În Egipt gravată pe un obelisc bufnița ca hieroglif reprezintă litera „M”. Era considerată ca fiind solie din împărăția morții (fig. 3).

Figura 1

Figura 2

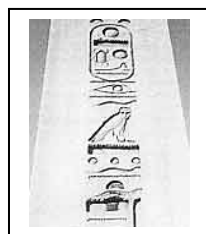

Figura 3

Michelangelo a sculptat-o pe statuia lui Grabmal Giuliano de Medici din Capela Medici între anii 1526-1531. (fig. 4)

Bufnița este redată de mulți artiști care-i subliniază diferitele trăsături de caracter în funcție de percepția fiecăruia. Astfel, la Henkel Schöne, este o apariție neîndemânică și proastă, la alții cu ochelari, lumânări și făclii. (fig. 5)

Figura 4

Figura 5

Figura 6

Acuarela din 1508 al lui Albert Dürer demonstrează un studiu aprofundat al păsării, pe care o redă cu multă naturalitate. (fig. 6)

Bufnița apare de peste 40 de ori în tablourile pictorului din evul mediu Hieronymus Bosch (1450-1516). În picturile sale ea reprezintă fie dușmănia și ticăloșia omului, fie desfrânarea, unul din cele șapte păcate de moarte, ca în tabloul „Grădina plăcerii” (secolul 15) (fig. 7)

Figura 8

„Malle Babbe” al pictorului Frans Hals (în jurul anului 1630) din Țările de Jos este un personaj între vrăjitoare și nebună beată. Bufnița de pe umărul ei se poate interpreta, probabil, ca sfătuitoare morală, pentru că bufnița era considerată în același timp ca însoțitoare a tinerelor fete. (fig. 8)

Figura 7

În lucrarea lui Goya „Somnul rațiunii naște monștri”(Seria Caprichos, 1797-1799, Madrid. Prado), bufnițele reprezintă coșmarurile nocturne, care tulbură odihna omului cu subconștientul încărcat⁵.

Figura 9

De asemenea, la indienii din America, bufnița avea o însemnătate deosebită. Unele triburi o venerau purtând pana ei ca talisman (fig. 9), sau având-o la ei ca pasăre împăiată. Se rugau la bufniță să le fie alături și să-i ajute în afaceri (fig. 10).

⁵ *Szimbólumtár : Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából*, Budapest, Balassi Kiadó, 1997, p. 66.

Figura 10

Grafica lui Pablo Picasso redă pasărea prin câteva trăsături de creion (fig. 11 – 12). În sculpturile și ceramica sa reliefează ciudățenia și răutatea bufniței, ca de exemplu „Buha” realizată în 1949 (fig. 13) și „Vasul cu trup de femeie” – ceramică pictată în 1950 (fig. 14)

Figura 11

Figura 12

Figura 13

Figura 14

Figura 15

Hans Arp (1963) prezintă bufnița sub formă stilizată. (fig. 15). Realistul Max Ernst este atras de alura arhaică și secretoasă a păsării. În tabloul său în ulei intitulat „Red Owl” (1952) surprinde grafic pasărea. Culoarea roșie folosită se poate interpreta ca reprezentând iadul.

Mai jos putem vedea bufnițele reprezentate de Celestino Piatti (fig. 16-17), și celebra „Bufnița albastră” de Heide Dahl (fig. 18).

Figura 16

Figura 17

Figura 18

Bufnița a mai fost reprezentată în lucrările artiștilor Paul Flora, Hans Orłowski, Hort Jannssen, Max Olderock și alții.

Bufnița ca pasăre de rău augur apare și în legendele populare românești. Este reprezentată în operele lui William Shakespeare, Homer și în poveștile fraților Grimm.

Bufnița sigla unor instituții

Bufnița, pasăre a înțelepciunii și studiului este folosită ca siglă de către instituții precum biblioteci, școli, universități, edituri, simbolizând prin aceasta menirea acestor structuri instituționale de a „penetra în tunicul ignoranței, necunoașterii, lipsei de cultură.” De aceea, bufnița se asociază cu cartea, izvor de înțelepciune oferind posibilitatea lărgirii orizontului cultural și multiplelor satisfacții estetice și intelectuale.

Mai jos sunt redată siglele folosite de Biblioteca Județeană Mureș cu ocazia manifestărilor cultural-artistice organizate de instituție, aplicându-se pe invitații, afișe, pliante-program și diplome onorifice.

Prima siglă a Bibliotecii Județene Mureș, creată, prin desenarea unei bufnițe stilizate stând pe o carte închisă, în anul 1991, apare aplicată pe invitații și broșurile-program ale instituției începând cu 9 mai 1991.

Bufnița în ceară roșie a fost creată după ideea d-lui Dimitrie Poptămaș, director al Bibliotecii Județene Mureș în perioada 1985-2005, în colaborare cu Muzeul de Artă, prin

aplicarea bufniței negre pe sigiliul din ceară roșie cu nouă colțuri. Această siglă se folosește simplă sau cu cocarda tricoloră pe diplomele de onoare „Pro Libro Senator” oferite de bibliotecă unor personalități.

Sigla Bibliotecii Județene Mureș a fost creată de informaticianul bibliotecii, Alexandru Tcaciuc, în anul 2001, prin prelucrarea bufniței de pe sigla neagră și înscriind inițialele bibliotecii sub siglă, care, alături de sigla Bibliotecii Teleki, este folosită pe antetul documentelor oficiale. Se presupune că sigla Bibliotecii Teleki a fost creată de contele Teleki Domokos în perioada 1940-1944, perioadă în care s-au făcut reparații și modificări la clădirea bibliotecii, s-a zidit una din porți, în spațiul astfel obținut fiind organizat Muzeul celor doi Bolyai, tatăl și fiul, (Nu am găsit documente care să ateste exact anul în care s-a realizat această siglă. În 1958 apare sigla pe ghidul Bibliotecii Teleki.)

Sigla folosită la Secția pentru copii a Bibliotecii Județene Mureș, pe plicuri, afișe, invitații, pliante-program, cu ocazia diferitelor manifestări cultural-artistice organizate la această secție, reprezintă o bufniță viu colorată, pentru a atrage atenția copiilor; a fost preluată de pe un site de pe internet de

informaticianul bibliotecii.

Placa bilingvă de lângă poarta de acces a bibliotecii Teleki-Bolyai

Câteva exemple de sigle cu bufniță folosite de universități, școli, edituri și alte instituții:

Die Eule -
Symbol

der

Philosophy
at the
University of
Northern Colorado

Die Eule – Symbol der Weisheit - als Logo der Kreisbibliothek Mures

Zusammenfassung

Die Eule gehört zu der Vogelgruppe Strigiformes, und zur Zeit gibt es ca. 215 bekannte verschiedene Arten auf der ganzen Welt. Die Eule wurde schon von Aristoteles beschrieben aber die erste wissenschaftliche Beschreibung hat Plinius gemacht.

Das unverwechselbare Merkmal einer Eule ist das Eulengesicht, das durch den dicken Kopf, die großen, nach vorne gerichteten Augen, den großen Gesichtsschleier und einen kräftigen Hakenschnabel gekennzeichnet ist. Dieses Gesicht lässt sie uns sehr menschlich erscheinen. Sie ist dämmerungs- und nachtaktiv. Sie sind vorzüglich an die nächtliche Lebensweise angepasst, durch den geräuschlosen Flug, das scharfe Sehen und das ausgezeichnete Hören. Die Eule fasziniert uns, aber löst bei uns gleichzeitig Angst aus. Sie wurde verehrt, gefürchtet, bewundert und verworfen. Deshalb stellt sich die Eule in Mythos, Volksglauben und Symbolik aller Völker und über alle Zeitepochen in vielen widersprüchlichen und abergläubischen Bildern dar.

In Griechenland war die Eule gut angesehen und galt als Weisheitsvogel, ausgewählt von der Göttin Athene, der Beschützerin Athens und Göttin der Weisheit. Auf den griechischen Münzen – Tetradrachmen - war der Kopf der Athene auf der Vorderseite abgebildet und auf der Rückseite eine Eule mit Ölweig. Diese Münzen wurden kurz „Eule“ genannt.

In Mythologie und Volksglauben aller Kulturen galten die Eule oft als Dämonen oder Unglücksboten. Von den Angehörigen eines Sterbenden wurde der Nachtvogel als Totenvogel gesehen, der kam, um die Seele des Toten zu holen. Bei den Indianern Nordamerikas, in Teilen Afrikas und Arabiens, in Australien und China wurde die Eule positiv als Mittlerin zwischen den Welten mit der Seelenwanderung in Zusammenhang gebracht.

Die Eule kommt auch in Kunst und Literatur vor. Sie wurde gezeichnet, gemalt und bildhauerisch gestaltet von mehreren Künstlern zum

Beispiel Michelangelo, Albrecht Dürer, Hieronymus Bosch, Pablo Picasso, Max Ernst, Celestino Piatti, Heide Dahl und andere. Sie kommt in Literatur auch vor, zum Beispiel bei Shakespeare, Homer und Brüder Grimm.

Die Eule wird häufig als Symbol der Weisheit mit Doktorhut und Talar oder auch auf Büchern sitzend dargestellt. Viele Schulen, Universitäten, Bibliotheken, Buchhandlungen und Buchverlage haben die Eule als Emblem gewählt, so auch die Kreisbibliothek Mureș (Biblioteca Județeană Mureș).

**Secția pentru copii a Bibliotecii Județene Mureș la 53 de ani.
Contribuții la istoricul secției.**

*EMILIA CĂTANĂ
Biblioteca Județeană Mureș*

Dezvoltarea bibliotecilor pentru copii și tineret s-a realizat în strânsă legătură cu organizarea și dezvoltarea primelor biblioteci publice.

La începutul secolului al XIX-lea, când are loc rapida dezvoltare industrială din Anglia, Franța și Germania, crește și numărul muncitorilor din orașe. Puținele școli publice nu făceau față numărului tot mai mare de copii. Printre revendicările muncitorilor s-a numărat și dreptul la cultură. În Anglia au propus înființarea de biblioteci și săli de lectură, pentru completarea cunoștințelor, formarea și dezvoltarea gustului de lectură a muncitorilor. Pentru copii, ele urmau să devină un loc de instrucție și educație.

În S.U.A., bibliotecile publice și sălile de lectură pentru copii s-au dezvoltat pentru a grăbi procesul de asimilare a emigranților și pentru a asigura pregătirea corespunzătoare a muncitorilor din întreprinderi.

În țările din nordul Europei, bibliotecile publice s-au dezvoltat datorită inițiativei particulare. Astfel, Norvegia are o veche tradiție a bibliotecilor, prima bibliotecă școlară fiind înființată în 1846. Până în 1907, toate centrele mai populate aveau săli de lectură pentru copii.

La noi în țară, după primul război mondial, Ministerul Educației Naționale publică în 1922 un ***Regulament de instrucțiuni pentru funcționarea bibliotecilor școlare și populare.***

Cercetători ca Lucian Bologa, Eugenia R. Marinescu, Dan Simionescu ș.a., studiază problema lecturii copiilor. Prima bibliotecă pentru copii se înființează în București, în 1937, din inițiativa unor profesori, în strada Uranus. Ministerul Educației prin Casa Școalelor, asigură un fond de carte și

detășează ca bibliotecară pe o absolventă a școlii de arhivistică și paleografie, Zara Ileana.

Una dintre primele lucrări din literatura noastră bibliografică care se ocupă de literatura și bibliotecile pentru copii este lucrarea ei de diplomă, ***Biblioteci pentru copii***, publicată în revista ***Viață și școală***, în anul 1933. Biblioteca are o viață scurtă, de câteva luni, apoi se închide.

După 1946, are loc acțiunea de organizare a bibliotecilor publice și a sălilor de lectură la orașe și sate, odată cu acestea organizându-se și primele secții pentru copii.

În hotărârea Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române din august 1951, privind măsurile de trebuie luate pentru îmbunătățirea activității bibliotecilor, se prevede înființarea pe lângă bibliotecile regionale și raionale de secții pentru copii și dotarea lor cu fond de carte și mobilier corespunzător. În următorii ani, s-au înființat secții pentru copii, cu fond de carte separat de fondul de carte al bibliotecii pentru adulți, până în anul 1958 funcționând 50 de astfel de secții, cu săli de lectură și serviciu de împrumut.¹

Începuturile Secției pentru copii a Bibliotecii Județene Mureș

Biblioteca centrală regională, actuala Bibliotecă Județeană Mureș, s-a constituit în anul 1913, în clădirea Palatului Culturii, în incinta căruia o aripă a fost consacrată în întregime cărții și lecturii, fiind dotată cu săli de lectură, depozite de cărți și mobilier corespunzător, asigurându-se dezvoltarea ei în perspectivă.²

Prima referire la biblioteca copiilor apare în presă în 1953: „... *În cadrul bibliotecii centrale mai funcționează o bibliotecă pentru copii, situată în Parcul de Cultură și odihnă „Lázár Ödön”... Cele peste 2000 de cărți în limbile română și maghiară sunt răsfoite de mânuțele copiilor, îmbogățindu-și de pe acum cunoștințele literare. Colectivul de organizare al*

---

¹ Ilie Stanciu, ***Copilul și cartea***, București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1958, p. 164-172.

² Dimitrie Poptâmaș, Mészáros Iosif, ***Biblioteca Județeană Mureș*** [Ghid], Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 1979.

bibliotecii, format din responsabilă Iuliana Kiss și 24 de copii din toate școlile se îngrijește ca micuții cititori să primească cărțile cerute... Biblioteca întrunește un număr de 600 cititori activi. Săptămânal se organizează vizitarea bibliotecii de către o clasă a unei școli... Se organizează sistematic recenzii de cărți în fața copiilor din școli.”³

În perioada 1953-1959, numărul cititorilor fiind în creștere, secția se confruntă cu lipsa de spațiu.

În ziarul *Steaua Roșie*, nr. 69 din 1961, apare articolul *Biblioteca celor mici*: „De curând s-a amenajat la parterul Palatului Cultural una din cele mai frumoase săli pentru biblioteci, destinată exclusiv copiilor și școlarilor... Având peste 6000 de volume din operele lui Creangă, Arghezi, Méhes György, Sadoveanu, Nagy István, Ispirescu etc. Dispune de un aparat pentru proiecția diafilmelor care se bucură de o mare popularitate în rândul copiilor. Responsabilă bibliotecii este Kovács Ana.”⁴

Într-un articol din ziarul local în limba maghiară *Vörös Zászló*, din 16 iulie 1962, găsim o altă referire la secția de copii a bibliotecii: „În anul 1960 biblioteca celor mici s-a mutat în Palatul Culturii. S-au investit 50.000 de lei pentru mobilier specific secției pentru copii. Este apreciată ca una dintre cele mai frumoase secții pentru copii din țară.”⁵

În *Steaua Roșie* din 17 septembrie 1964, un mic articol semnalează că „La biblioteca de copii, peste 2490 cititori au împrumutat 62818 cărți.”⁶

Un an mai târziu, în ianuarie 1965, aflăm din articolul *Sporește numărul cititorilor* că „din primele zile ale anului, secțiile de împrumut cărți ale Bibliotecii regionale din Târgu-Mureș au cunoscut o mare

---

³ *Din activitatea bibliotecii centrale regionale*, în *Steaua Roșie*, 14 noiembrie 1953, p. 2.

⁴ Atanasie Popa, *Biblioteca celor mici*, în *Steaua Roșie*, nr. 69 (943), 22 martie 1961, p. 2.

⁵ Articol publicat de Mészáros József, în *Vörös Zászló* la 16 iulie 1962.

⁶ *Steaua Roșie*, 17 septembrie 1964.

animație. Secția pentru copii, de asemenea, a înregistrat în acest an 866 de cititori, care au împrumutat 2632 de cărți. Numărul cititorilor înregistrați la această secție în 10 zile din acest an depășește cu peste 150 pe cel din perioada corespunzătoare a anului trecut.”⁷

Presă anilor 1950-1960, reflectă transformările societății în agricultură, construcții, industrie, învățământ (alfabetizarea satelor) și cultura. Între principalii „piloni” ai activității culturale, ca institutele de învățământ superior, teatrele și așezămintele cultural-coregrafice, sunt amintite și bibliotecile cu activitățile lor. Pe lângă articole referitoare la Biblioteca Regională Centrală, sunt foarte multe articole privind activitatea Bibliotecii Raionale Reghin și a bibliotecilor comunale și satești. În acei ani s-au construit multe școli și cămine culturale la sate în care s-au dat spații pentru înființarea de biblioteci și dispensare medicale.

Și orașul Târgu-Mureș se dezvoltă mult, se construiesc noi cartiere (7 Noiembrie, Aleea Carpați) și școli. Din articolul **În graiul cifrelor**, apărut în **Steaua Roșie**, în 5 martie 1965, aflăm că: „În oraș funcționează 6 școli medii, 21 școli generale, 7 școli profesionale și 3 școli tehnice în care învață 20.000 de elevi. În ultimii ani s-au construit 126 săli de clasă.”⁸

Astfel este justificată și creșterea permanentă a numărului de cititori ai bibliotecii și a frecvenței utilizării bibliotecii.

Activitatea secției pentru copii este prezentată și în numărul din 17 septembrie 1965 al ziarului **Steaua Roșie**.

„La Biblioteca de copii din Târgu-Mureș, înzestrată cu 26.000 volume de cărți, s-au organizat 20 de prezentări de titluri din literatura română și universală, expuse în limbile română și maghiară. S-a organizat o întâlnire cu scriitorul Sütő András în sala festivă a liceului Bolyai. În timpul verii s-au organizat expoziții. Serile de joi sunt rezervate vizionării filmelor cu povești. Bibliotecarele au organizat accesul liber la rafturile cu cărți fixând și indicatoare pe teme și pe vârste. Prin această măsură organizatorică,

---

⁷ Sporește numărul cititorilor, cf. **Steaua Roșie**, 13 ianuarie 1965, p. 1.

⁸ **În graiul cifrelor**, în **Steaua Roșie**, 5 martie 1965, p. 3.

interiorul bibliotecii a primit o altă înfățișare, mai frumoasă și mai atractivă. Numărul cititorilor în primele 8 luni ale anului s-a ridicat la 3085, care au citit 72.512 volume. Activitatea bibliotecii este împiedicată de lipsa spațiului necesar pentru săli de lectură și a unei săli mai spațioase pentru organizarea unor activități de mai mare amploare. Se impune rezolvarea problemei lărgirii spațiului secției de copii.”⁹

Completarea și organizarea fondului de carte

Fondul de carte al secției este enciclopedic, cu acces liber la raft. El a fost dezvoltat continuu de la înființarea secției și până astăzi.

Pe baza procesului verbal nr. 1 încheiat în ziua de 20 decembrie 1951 de către bibliotecarii bibliotecii Centrale Regionale Mureș, în baza căruia s-au verificat inventarele existente în bibliotecă, s-a constatat că din numărul de cărți inventariate în Registrul Inventar, începând din anul 1913, anul înființării bibliotecii, până în anul 1951, literatura pentru copii însuma un total de 2398 volume.

Până în anul 1953, anul desprinderii secției de copii din cadrul general, numărul volumelor de literatură pentru copii a crescut constant.

Data / anul	Număr volume literatură pentru copii
18 decembrie 1951	2398
1 aprilie 1952	2464
1 octombrie 1952	2915
31 decembrie 1952	3201
31 decembrie 1953	3536

Astfel, dacă în 1953 secția avea un fond de carte de 3500 volume, în 1961 ajunge la peste 6000 volume, în 1965 la circa 26.000 volume, iar astăzi are un fond de 50.000 volume. Fondul de carte a crescut cu o medie de 600

⁹ *Biblioteca celor mici*, în *Steaua Roșie*, 17 septembrie 1965, p. 2.

volume pe an. După 1990 s-a înregistrat o scădere în achiziția de carte pentru copii, dar în ultimii ani, media a crescut la aproximativ 800 volume pe an.

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Număr volume	827	859	758	772	988	694	708

Numărul cititorilor și numărul volumelor împrumutate a crescut în general constant, cu unele mici oscilații, până în anul 1990, când se constată o scădere bruscă, o înjumătățire a cifrelor de până atunci, conform următorului tabel:

Anul	Numărul cititorilor	Numărul publicațiilor împrumutate	Frecvența
1953	259	7958	-
1954	23308	-	-
1955	1529	37958	22340
1956	2207	27099	-
1957	2235	46234	32700
1958	1741	35494	25095
1959	1768	32172	19839
1960	1352	27593	14582
1961	2101	47200	23449
1962	2455	55333	25284
1963	3013	80466	35986
1964	3129	93607	40123
1965	3753	103357	42018
1966	3467	107251	40269
1967	3552	108188	35572
1968	3571	102110	34982
1969	3590	89602	36793

1970	3522	86647	33387
1971	3744	86615	33013
1972	3859	86006	33911
1973	4052	100975	42252
1974	5120	99945	44752
1975	4740	103442	50481
1976	5400	114933	54907
1978	5857	116778	52880
1979	5887	117426	53918
1980	6097	117008	50451
1981	6001	117506	52955
1982	4981	62869	29578
1983	4565	83386	-
1984	5727	107375	42327
1985	5771	110150	-
1986	5810	110225	43547
1987	5872	111878	49494
1988	5911	111334	47001
1989	6005	112588	48022
1990	3532	48073	19291
1991	3440	53881	22188
1992	3776	59243	26128
1993	4001	58498	28602
1994	4554	57617	29216
1995	4684	56750	29322
1996	4695	5504	29385
1997	3307	32854	17659
1998	4910	52530	26535
1999	4781	56720	32584
2000	6487	60740	34516
2001	5298	62109	34815
2004	4202	53599	29113

2005	4118	49636	30370
------	------	-------	-------

Tabelul următor redă numărul de volume, pe domenii, achiziționate în perioada 2000-2005.

An / Domeniu	0	1	2	3	37	39	50 / 54	55 / 59	61	62 / 64
2000	12	4	21	3	5	6	16	28	6	4
2001	10	-	4	-	5	-	48	41	1	3
2002	9	1	2	-	15	2	24	16	-	5
2003	23	6	9	-	18	-	44	31	11	5
2004	56	4	1	6	4	4	58	44	6	2
2005	28	9	7	6	1	1	22	48	-	6

An / Domeniu	65	7 / 77	78 / 79	8	Lit. rom.	Lit. univ.	91	90 / 94	087.5
2000	-	3	12	76	391	241	6	23	-
2001	-	1	3	73	277	266	5	21	-
2002	-	3	25	71	322	311	11	48	17
2003	3	6	2	76	441	295	6	12	6
2004	2	18	19	231	160	35	33	-	-
2005	1	-	9	41	203	285	6	28	7

După cum se observă, cele mai multe volume sunt la domeniul 821.135.1 - Literatura română. Acest domeniu răspunde procesului de învățământ și cerințelor de lectură ale elevilor, la fel ca și domeniul Literaturii universale.

Domenii deficitare în numărul de volume și titluri, comparativ cu cererea cititorilor sunt 1-Filosofie, Psihologie; 91-Geografie; 90/94-Istorie...

Instrumentele de informare în secția pentru copii sunt:

Catalogul alfabetic pe nume de autori și titluri de cărți și Catalogul sistematic, fișierul tematic și cel analitic al lecturilor pentru clasele I-IV și V-VIII.

Activități desfășurate la Secția pentru copii

De la înființarea ei, Secția pentru copii este locul a numeroase manifestări culturale: aniversări și comemorări ale scriitorilor din literatura română și universală (Mihai Eminescu, Ion Creangă, George Topârceanu, Elena Farago, Tudor Arghezi, Hans Christian Andersen ș.a.), lansări de carte pentru copii, șezători literare, întâlniri cu scriitori mureșeni, expoziții de pictură ale cercurilor de pictură de la Palatul Copiilor și de la grădinițe și școli din oraș, serbări cu ocazia sărbătorilor de iarnă, de 1 iunie, de 8 martie etc.

Bibliotecarele secției pentru copii

Anica Mașca s-a născut la 1 august 1954 în Șăulia, județul Mureș. A terminat Liceul Pedagogic Târgu-Mureș - secția învățători, promoția 1969-1974. A lucrat 11 ani ca educatoare, apoi s-a angajat la Biblioteca Județeană, unde de 19 ani lucrează la Secția pentru copii.

În 1989 urmează cursul „Introducere în bazele biblioteconomiei.” În anul 1996 obține gradul I, iar în

anul 2002 i se acordă titlul de „Bibliotecara anului.”

În cadrul secției organizează numeroase manifestări artistice, lansări de carte, matineuri și șezători literare, concursuri literare.

Simó Mária s-a născut la 18 iunie 1944 în Miercurea Ciuc. A absolvit Liceul Teoretic din Miercurea-Ciuc în anul 1962, apoi a urmat Școala

Postliceală de specializare în biblioteconomie din București, promoția 1969. Între anii 1964-1965 a lucrat la biblioteca din Corunca. Între anii 1965-1977 a lucrat la biblioteca din Miercurea Ciuc, iar din 1979 până în 2002, când s-a pensionat, la Biblioteca Județeană Mureș.

Emilia Cătană s-a născut la 20 februarie 1961 în Târgu-Mureș. După absolvirea Liceului „Al. Papiu Ilarian” în 1980, urmează cursurile Facultății de Tehnologia Construcțiilor de Mașini în cadrul Universității Brașov. Din 1985 până în 1992 activează ca inginer în domeniul pentru care s-a pregătit, apoi își schimbă orientarea profesională. Lucrează la diferite firme și, în anul 2000, este angajată în urma unui concurs, la Biblioteca Județeană Mureș ca bibliotecar debutant.

În perioada iulie 2001 - mai 2002 urmează cursurile postuniversitare de Biblioteconomie organizate de Ministerul Culturii și Cultelor obținând calificarea de bibliotecar. Lucrează la Secția pentru copii de 6 ani, iar în această perioadă a organizat aniversări de scriitori, concursuri literare, expoziții de pictură. În anul 2005 a urmat cursul postuniversitar de perfecționare „Management de bibliotecă” al Universității de Vest Timișoara, Facultatea de Științe Economice.

Simona Bleahu s-a născut la 4 mai 1965 în Târgu-Mureș. A absolvit liceul la Târgu-Mureș în 1982. Între anii 1982-2003 a lucrat ca tehnician la Întreprinderea IMATEX/CCSITMIU.

Din martie 1993 este angajată a Bibliotecii Județene Mureș, iar din anul 2002 lucrează în Secția pentru copii, perioadă în care a organizat expoziții de pictură, aniversări de scriitori, concursuri pe diferite teme. A urmat cursurile de biblioteconomie organizate de Ministerul Culturii și Cultelor.

Csiki Ramona s-a născut la 26 noiembrie 1967, în Târgu-Mureș. A absolvit liceul în 1986, apoi s-a angajat la S.C. MOBEX S.A. unde a lucrat ca bobinator electromecanic în perioada 1986-2005.

În anul 2003 a urmat cursul și a obținut atestatul de administrator public. La începutul anului 2006, în urma unui concurs, a fost angajată la Biblioteca Județeană Mureș și repartizată la Secția pentru copii. A participat la organizarea unor aniversări de scriitori.

Illyés Claudia - Carolina s-a născut la 6 iunie 1969 la Târgu-Mureș.

A absolvit Liceul Agricol din localitate în anul

1987, specialitatea zootehnist – mecanizator, și a început să lucreze ca zootehnist la C.A.P. Livezeni. A fost angajată mai multor firme în diverse posturi (vânzătoare, secretară - dactilografă).

În anul 2003 a fost angajată prin concurs la Biblioteca Județeană Mureș. A urmat cursurile de biblioteconomie organizate de Ministerul Culturii și Cultelor.

De la înființarea secției pentru copii a bibliotecii, au mai lucrat aici, pentru perioade mai scurte sau mai lungi de timp doamnele: Nagy Aranka, Berki Ibolya, Kiss Iuliana, Kovács Ana, Melinda Lăcătuș, Kiss Judit, Gabriela Frum, Fábíán Irén, Emilia Vidican, Aurica Spinei, Jászberényi Emese, Koffol Katalin, Olimpia Cozma, Laura Aldea, Elena Hodoș, Tereza Mureșan, Angela Fanea Macarie, Kovács Éva, Lázár Karolina, Raduly Erzsébet.

Această lucrare reprezintă o introducere la istoricul secției pentru copii a Bibliotecii Județene Mureș. Presa locală consultată, urmărind începuturile secției, cuprinde doar anii 1953-1965.

**Mureș County Library' s Children Section at the 53rd Anniversary.
Some Aspects Concerning the Development of the Section**

Abstract

The purpose of this paper was to study the beginnings of Children' s Section, reflected in local newspapers between 1953-1965. The foundation of such a section was required by two main factors: the raising number of school-age children, who needed library' s services, and their special need of permanent education.

Nowadays, Children Section represents an important compartment of county library. Its fonds are enriched all the time and totalise about 50.000 bibliographic unities. It is also the host of important cultural events, such as painting exhibitions, contests, literary meetings etc.

**Care sunt interesele de lectură ale utilizatorilor noștri?
- rezultatele unui sondaj de opinie -**

*ADRIANA POPA
Biblioteca Județeană Mureș*

Anual, editurile supun atenției publicului cititor sute de titluri noi sau reeditări, cu o prezentare grafică tentantă, însă și cu prețuri mai mult sau mai puțin accesibile. Ideal ar fi ca biblioteca publică să poată păstra și pune la dispoziția utilizatorilor ei cel puțin câte un exemplar din tot ceea ce apare pe piața editorială. În realitate însă, bugetul destinat achiziției de carte nu este capabil să satisfacă acest deziderat. În aceste condiții, conducerea bibliotecii stabilește criteriile pe baza cărora se elaborează programul de achiziții.

Este cunoscut faptul că beneficiarii serviciilor pe care biblioteca publică le oferă sunt cititorii, iar cunoașterea intereselor de lectură ale acestora este esențială în munca noastră.

Așadar, se conturează întrebări de genul:

- Ce doresc utilizatorii bibliotecii noastre să găsească pe rafturile secțiilor de împrumut?
- Care sunt domeniile preferate?
- Ce titluri, ce autori speră ei să găsească la bibliotecă, în fondurile destinate împrumutului la domiciliu?

Pentru a putea răspunde unor astfel de întrebări, bibliotecarii de la secțiile de împrumut carte pentru adulți (științe socio-umane și beletristică) au efectuat un sondaj de opinie în rândurile utilizatorilor serviciilor noastre.

Sondajul s-a efectuat pe durata a cinci zile, pe un eșantion reprezentativ de 200 de utilizatori și a vizat propunerile lor (autori, titluri, domenii) în vederea achizițiilor viitoare. În continuare iată câteva date referitoare la utilizatorii sondați:

A. Ponderea utilizatorilor sondați după nivelul de studii:

Studii	Gimnaziale	Profesionale	Liceale	Post liceale	Univer-sitare	Post universitare
Utiliza-tori	24	10	70	20	60	16
Utiliza-tori %	12	5	35	10	30	8

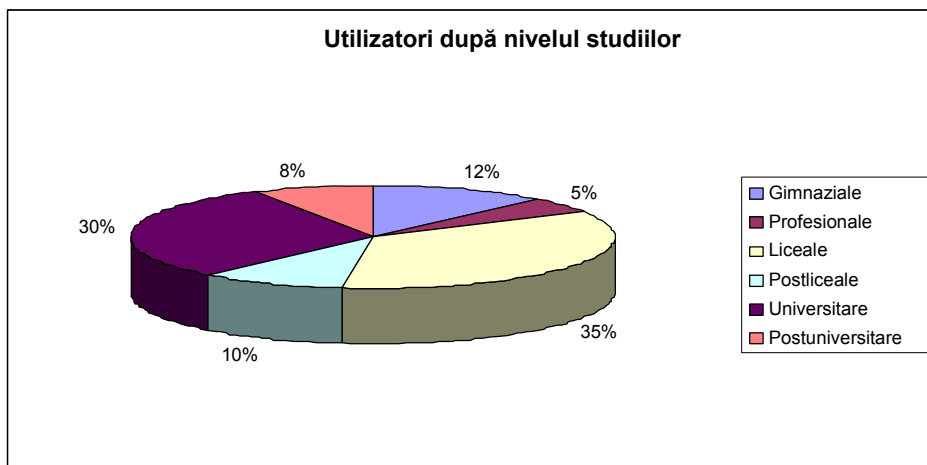

Figura 1

B. Ponderea după vârstă a utilizatorilor sondați :

Grupe de vârstă	14-25 ani	26-40 ani	41-60 ani	Peste 61 de ani
Utilizatori	108	45	37	10
Utilizatori %	54	22,5	18,5	5

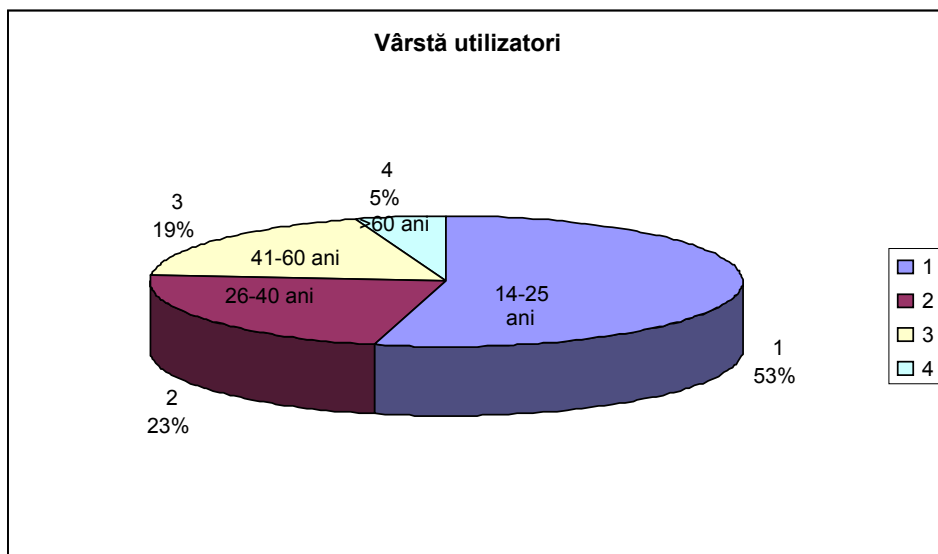

Figura 2

C. Ponderea după sex a utilizatorilor sondați :

Sex	Masculin	Feminin
Utilizatori	62	138
Utilizatori %	31	69

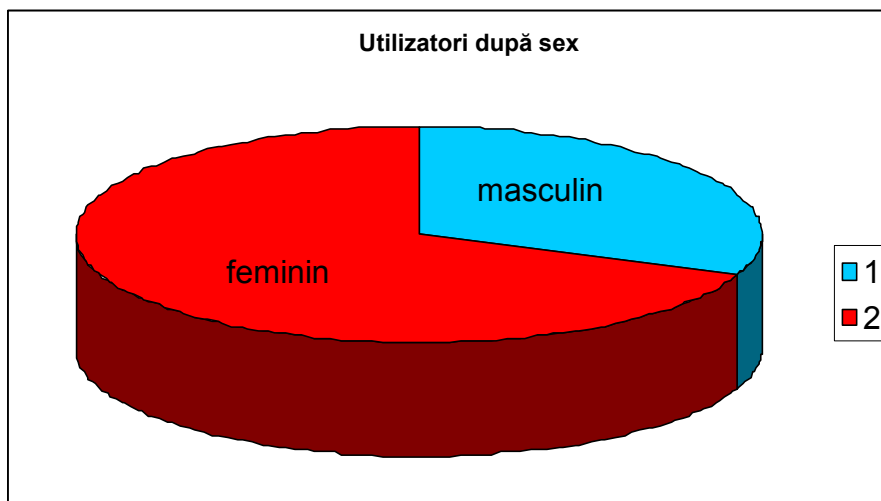

Figura 3

D. Ponderea după vechimea ca utilizator al serviciilor de bibliotecă :

Vechime	Până la 1 an	1-3 ani	4-8 ani	Peste 8 ani
Utilizatori	24	34	70	72
Utilizatori %	12	17	35	36

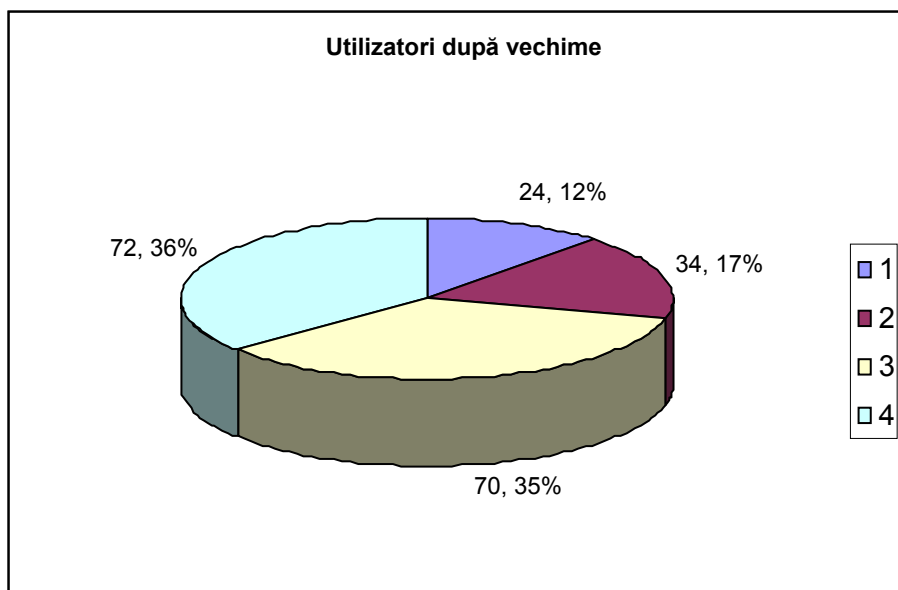

Figura 4

E. Ponderea după profesie a utilizatorilor sondați :

Pro-fesia	Inte-lectuali	Teh-nicieni	Func-ționari	Mun-citori	Elevi	Stu-denți	Pen-sionari	Alții
Utiliza-tori	50	10	8	10	34	64	16	8
Utiliza-tori %	25	5	4	5	17	32	8	4

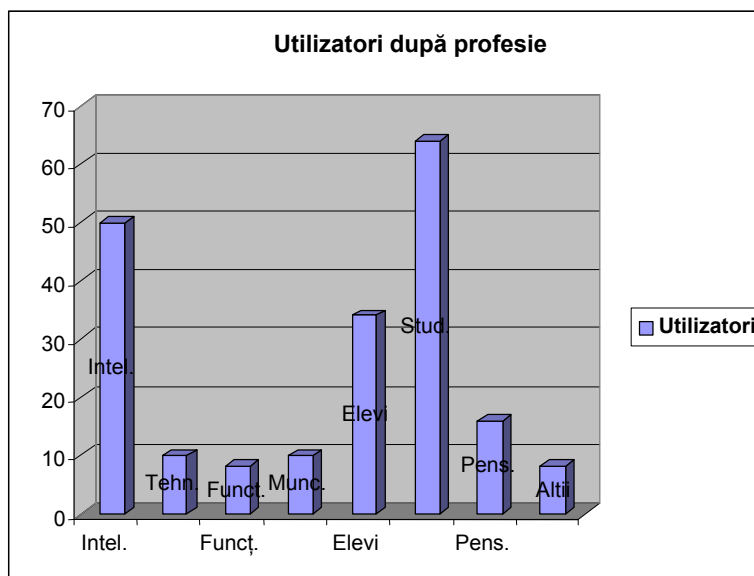

Figura 5

Sondajul ne-a permis culegerea de date pe baza cărora au fost elaborate diagramele de mai jos, evidențiind domeniile solicitate de utilizatorii noștri:

Domeniu	Literatura română	Literatura maghiară	Lingvistică	Limbi străine	Critică literară
Opțiuni	35	16	9	14	7

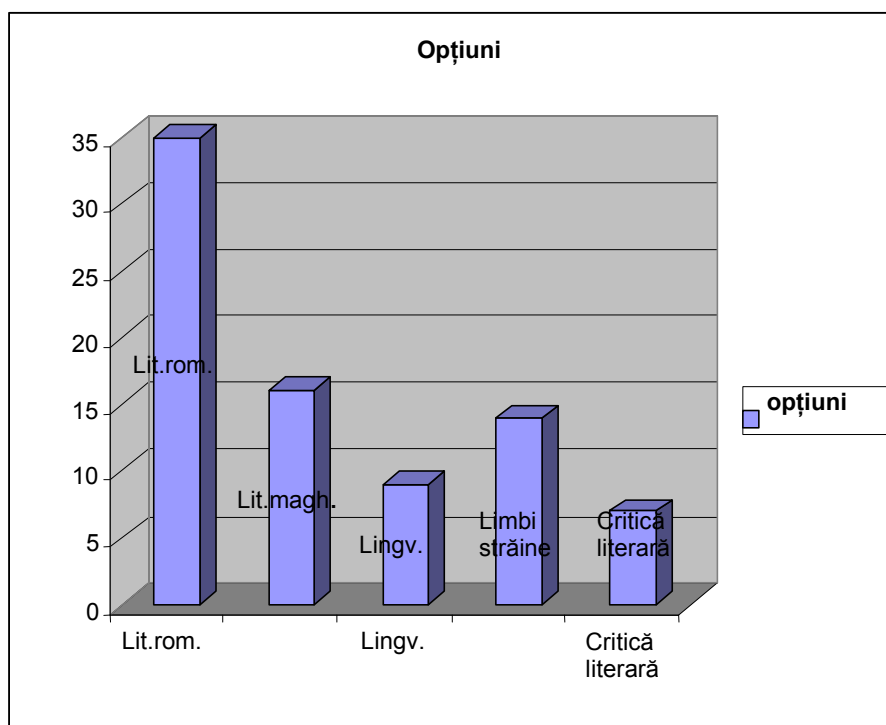

Figura 6

Do- meniu	Lit. En- gleză	Lit. Fran- ceză	Lit. Ger- mană	Lit. Spa- niolă	Lit. Ita- liană	Lit. în limba engleză	Lit. în limba franceză
Op- țiuni	52	30	9	2	7	27	17

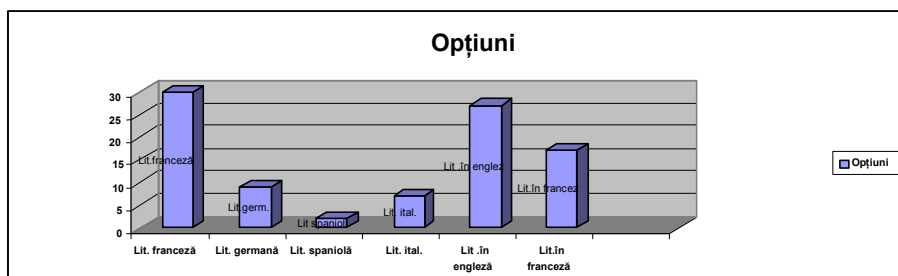

Figura 7

Grupa	Cultură și civili- zație	Filo- sofie	Psiho- logie	Poli- tică	Econo- mie	Drept	Peda- gogie	Medi- cină	Isto- rie
Op- țiuni	12	11	23	9	21	17	12	16	32

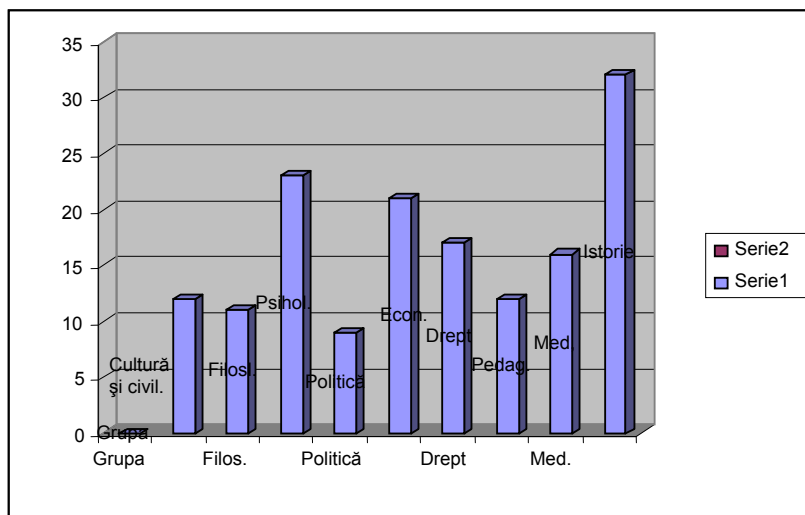

Figura 8

De asemenea, ca urmare a preferințelor exprimate, am reușit să alcătuim și o listă conținând peste 100 de titluri de cărți, unele deja existente în fondurile noastre, dar se pare că numărul de exemplare este insuficient, listă de care cu siguranță se va ține cont, astfel încât volumele solicitate să fie achiziționate cât mai curând posibil.

Ținând cont că datele astfel obținute ne sunt foarte utile pentru activitatea următoare, intenționăm să mai efectuăm periodic astfel de sondaje, prin care să cunoaștem mai bine preferințele utilizatorilor noștri în ceea ce privește lectura, urmând ca, pe cât posibil, să le punem la dispoziție ceea ce își doresc să găsească în colecțiile noastre.

**The Reading Interest of Mureș County Library Readers
- The Results of a Gallup Poll -**

Abstract

In order to improve the acquisition politics, the librarians from Mureș County Library have organized an gallup poll, based on several questions, such as: what kind of books the readers would like to borrow; which are their favourits writers etc. According to their answers, some suggestions were made to the acquisition service.

CARTE VECHE

**Învățătorii Sfintei Biserici.
Opera Sfântului Hieronym în fondul de carte veche al
Bibliotecii Județene Satu-Mare**

MARTA CORDEA
Biblioteca Județeană Satu-Mare

Fondul „Colecții speciale și bibliofile” din cadrul Bibliotecii Județene Satu Mare numără peste 76.000 de unități de bibliotecă: manuscrise cu caracter științific și religios, incunabule, carte veche străină din secolele XVI-XVIII, carte veche românească, carte de secol XIX - început de secol XX, periodice.

Printre tipăriturile din secolul al XVI-lea și al XVII-lea aflate în fondul de carte veche al Bibliotecii Județene Satu Mare (descrise în catalogul apărut în 1998¹ și în cele două volume ale catalogului de secol XVII,² apărute în 2005) se numără și lucrări ale părinților bisericii: Sfântul Augustin (27 volume), Sfântul Athanasius (4 volume), Sfântul Hieronym (6 volume).

Sfântul Augustin (354-430), episcop de Hippo Regius (Bone în Algeria), autor al unei opere deosebit de vaste (filosofice, morale și dogmatice), s-a consacrat luptei împotriva ereziilor și a fost preocupat de instruirea credincioșilor. Operele sale au circulat o vreme sub formă de

---

¹ Paula Vasil-Marinescu, Marta Cordea, *Cartea străină veche în Biblioteca Județeană Satu Mare. Sec. XV-XVI: Catalog*, Satu Mare, 1998.

² Idem, *Carte veche străină. Sec. XVII: Catalog*, vol. I și II, Satu Mare, 2005.

manuscrite, apoi sub formă de tipărituri, ducând chiar la apariția unor curente social-religioase, cum au fost jansenismul și calvinismul.³

Dintre edițiile augustinieni prezente în colecția sătmăreană, amintim: *De civitate Dei*, Basel, 1555, *Enchiridion ad Laurentium*, 1579, *Homiliae de tempore*, 1561, *Opera omnia*, Lyon, 1563, *Enarrationes in Psalmos mysticos*, Lyon, 1561, *Sermones*, Lyon, 1561, *Epistolae* [...], Lyon, 1561, [*Opera*], Paris, 1688-1694.

Sfântul Athanasius (cca 296-373), episcop de Alexandria, chiar dacă și-a petrecut o mare parte din viață în exil (17 ani la Trier 335-337, la Roma 339-346, în regiuni din vecinătatea Alexandriei 356-361, 362-363, 365-366), a fost un scriitor prolific, lăsând o operă semnificativă prin conținutul său teologic.⁴ Întreaga sa viață și-a dedicat-o luptei contra ereziei lui Arie, care lovea chiar în rădăcinile creștinismului. Sfântul Athanasius a fost acela care a protejat adevărata Biserică de grave prejudicii. Măreția acestuia constă în faptul că s-a sprijinit cu tot sufletul în Biserică, convins fiind că Christos s-a unificat cu Biserica Sa și astfel, nici Christos, nici Sfânta Scriptură nu pot fi găsite în afara Bisericii.

Scrierile sale erau clare, bogate în gânduri adânci. Se spune că circula o vorbă, potrivit căreia, în cazul în care găseai o informație nouă în scrierile lui Athanasius și nu aveai la tine o bucată de hârtie, trebuia să notezi pe haină cele găsite.⁵

În fondul Bibliotecii Județene Satu Mare există următoarele lucrări de Athanasius Magnus: *Opera, in quatuor tomos distributa, Basel, Ex Officina Episcopiana, per Nicolaum et Eusebium Episcopios, fratres, 1564*, (două exemplare); *Opera omnia, Coloniae, Ex officina Melchioris*

---

³ Paula Vasil-Marinescu, *Literatura creștină în secolul al IV-lea d. H. Opera Sfântului Augustin în colecțiile bibliotecii sătmărene*, în volumul *Comunicări 1993-1994*, Satu Mare, 1995, p. 91-99.

⁴ David Hugh Farmer, *Dicționar al sfinților*, București, Univers Enciclopedic, 1999, p. 57.

⁵ *Szentelek élete az év minden napjára*, Budapest, Pantheon, 1995, p. 264-266.

Novesiani, 1548; Opera, s.n., s.a. [sec. XVII]. Dintre titlurile cuprinse în acest ultim volum, amintim: *De unitate sanctissimae Trinitatis; De spiritu sanctu; Disputatio inter D. Athanasium et Arrium haeresiarcam, solenni;. Apologeticu; De laudibus Psalmorum; Epistola D. Athanasii et pontificum Aegyptiorum ad Marcum papam, pro exemplaribus Nicaeni concilii; Confessio sive Symbolum D. Athanasi; Vita sancti Antonii.*

Cel care poate fi considerat omul de legătură dintre sfinții Bisericii secolului al IV-lea este Sfântul Hieronym, călugăr și Doctor al Bisericii.

Hieronymus, Sophronius Eusebius (Hieronymus, sanctus), născut în Stridonium (Dalmația) (341?)⁶ dintr-o familie creștină, a studiat la Roma greaca, latina, filosofia și oratoria, iar la Trier (Augusta Treverorum) (Germania) teologia. Unul dintre măștrii lui a fost vestitul profesor de gramatică, Donatus. Cu puțin înainte de anul 366, a primit botezul, fiind botezat de papa Liberius. Botezul la vârsta adultă se practica, în acei ani, atunci când o persoană se simțea pregătită să înfrunte păcatul de moarte și să ducă o viață creștină consecventă. A făcut călătorii în locurile sfinte, spre a le cunoaște mai bine. Între anii 374 – 382 a călătorit în Galia, în Grecia, în Tracia, în Asia Mică, în Cilicia. Ajunge în Antiohia în 374, grav bolnav. Visează că se înfățișează la judecata Domnului și că este condamnat pentru faptul că este mai curând adeptul lui Cicero, decât creștin.⁷ Se hotărăște să se consacre în exclusivitate studiului *Bibliei* și teologiei. Se retrage în pustiu la Chalchis pentru cinci ani și se dedică vieții ascetice. În acest timp studiază și ebraica. Tot în Antiohia este hirotonit preot, dar nu renunță la viața de călugăr. În 380 pleacă la Constantinopol să asculte predicile lui Grigorie de Nazianz.

La invitația papei Damasus, în anul 381, apare la Conciliul de la Roma și este, pentru o vreme, interpretul lui Paulinus, unul dintre pretendenții la Arhiepiscopia Antiohiei. Papa Damasus îl alege pe Sfântul Hieronym ca

⁶ David Hugh Farmer, *op. cit.*

⁷ *Ibidem.*

secretar și îl roagă, în anul 384, să revizuiască textul *Bibliiei*. Era nevoie de o nouă versiune standard, căci se înmulțiseră foarte mult traduceri latine în diverse variante. Sfântul Hieronym a folosit pentru revizuirea textului *Bibliiei*, vechi manuscrise grecești și le-a confruntat și cu textul ebraic. Pentru elaborarea textului *Bibliiei* într-o formă cât mai exactă a consultat și traduceri anterioare. Textul revizuit poartă denumirea de *Vulgata* și servește și azi ca *Biblia* standard a Bisericii Romano-Catolice. Și-a consacrat 22 de ani din viață pentru traducerea *Bibliiei*.⁸

Preotul și învățatul Hieronym a părăsit Roma în anul 385 și s-a stabilit în apropierea Bethleemului, într-o peșteră unde a dus o exemplară viață ascetică, a desfășurat activități educative și a avut preocupări științifice. Împreună cu Sfânta Paula a înființat două mănăstiri, una de călugări și una de maici. Pomenit printre cei mai de seamă părinți ai Bisericii, devenit modelul creștinului învățat, a murit la Bethleem în anul 420 la 30 septembrie, zi în care este comemorat de Biserică.

De numele Sfântului Hieronym se leagă atât *Vulgata*, prin care intermediază accesul credincioșilor la cunoașterea lui Dumnezeu, cât și lucrări cu caracter biblic, polemic și istoric. A tradus *Cronica lui Eusebiu*, din limba greacă în limba latină, precum și un număr dintre predicile lui Origen. Acestor lucrări le-a mai adăugat prima lucrare originală biblică privind *Viziunea lui Isaia*. Această lucrare a dedicat-o lui Damasus. În favoarea ascetismului a scris *Viețile lui Pavel din Teba, Ilarion și Malchus*, lucrare împotriva lui Iovinian. Scrisorile pe care le-a scris sunt socotite cele mai subtile dintre cele ale creștinătății antice.⁹

Pe lângă edițiile de *Biblie*, colecțiile speciale ale Bibliotecii Județene Satu Mare cuprind și *Opera*, împărțite în mai multe volume, apărute în 1537 la Basel, în tipografia lui Hieronymus Froben și Nicolaus Episcopus. Dintre cele 9 volume apărute, biblioteca deține doar 6 volume. Primele 3 volume lipsesc.

---

⁸ www.britannica.fr

⁹ David Hugh Farmer, *op. cit.*

Consultând cataloagele din țară de care dispunem, am găsit menționate doar alte ediții ale aceleiași lucrări (la Biblioteca Națională a României și la Biblioteca Teleki ediția din 1516). Lucrarea este menționată în următoarele cataloage: Adams -J 117;¹⁰ BMC German, p. 440;¹¹ VD/16 H 3484; *Az Országos Széchényi Könyvtár 16 századi nyomtatványainak katalogusa*.¹² Volumele au fost tipărite la vestita officină Frobeniana, înființată în anul 1491 de Iohann Froben (1460-1527). În această tipografie au fost editate și tipărite cărți de erudiție creștină, lucrări ale autorilor clasici. A fost una dintre primele tipografii în care se tipăreau caractere romane, scrierea rondă latinească fiind foarte îngrijit realizată în această officină. Hans Holbein, Urs Graf, Hans Lutzelburger au lucrat pentru decorația cărților de la Casa Froben.¹³

Volumele în discuție au fost tipărite de Hieronymus Froben, fiul lui Iohann Froben și cumnatul său, Nicolaus Episcopus, care au continuat munca începută de Iohann Froben. Hieronymus Froben (1501-1563) și-a început activitatea în anul 1531, a editat și tipărit operele clasicilor greci și latini. Aceste lucrări se disting printr-un înalt grad de corectitudine și eleganță a literelor, cele mai reușite fiind caracterele romane. Nicolaus Episcopus (1502-1564) a lucrat împreună cu cumnatul său, Hieronymus Froben. Marca tipografică a casei Froben este Șarpele și porumbița sau Caduceul lui Hermes.

Descrierea volumelor:

---

¹⁰ *Catalogue of books printed on the continent of Europe, 1501-1600 in Cambridge Libraries*, compiled by H. M. Adams, Cambridge, at the University Press, 1967. (Adams)

¹¹ *Short-Title Catalogue of books printed in the German-speaking countries and German books printed in other countries from 1455 to 1600 now in the British*.

¹² *Az Országos Széchényi Könyvtár 16 századi nyomtatványainak katalogusa*, Budapest, 1990, vol. 2 (SZ) p. 1205, H 369.

¹³ Marta Cordea, *Ediții frobeniene în colecțiile Bibliotecii Județene Satu Mare*, în volumul *Comunicări 1993-1994*, Satu Mare, 1995, p. 16-13.

Hieronymus, sfânt. **Opera** (tomus quartus, quintus et sextus). Data: 1537. Locul: *Basel: In officina Frobeniana*. Colofonul: *Apud. Hier. Frobenium et Nicolaum Episcopium*. Bibliografie: SZ. vol. 2, p. 1205, H 369; Adams -J 117; BMC German, p. 440; VD/16 H 3484. Formatul: 2°. Oglinda paginii: 58 R (26,6 x 16,5 cm) - text pe toată pagina; 34 R (18,8 x 9,8 cm) pentru text; 72 R (27,7 x 8,4 cm/col.) pentru comentarii (2 col.). Paginația: vol. 4: 591 p., vol. 5: 610 p., vol. 6: 563 p. Aspectul grafic: Tipar negru, marcă tipografică, marginalia, text și comentarii structurate pe 2 coloane. Legătura: Tăblii de lemn învelite în piele gălbuie cu incrustații la rece, urme de încuietori metalice, cotor cu 4 nervuri profilate. Cota: III 29. Nr. de inventar: 72910.

Hieronymus, sfânt. **Opera** (tomus septimus, octavus et nonus). Data: 1537. Locul: *Basel. In officina Frobeniana*; Colofon: *Apud. Hier. Frobenium et Nicolaum Episcopium*; Bibliografie: SZ. vol. 2, p. 1205, H 369; Adams -J 117; BMC German, p. 440; VD/16 H 3484; Formatul: 2°; Oglinda paginii: 58 R (26,6 x 16,5 cm) - text pe toată pagina; 34 R (18,8 x 9,8 cm) pentru text; 72 R (27,7 x 8,4 cm/col.) pentru comentarii (2 col.); Paginația: vol. 7: 237 p.; vol. 8: 217, [190]p.; vol. 9: 422 p.; Aspectul grafic: Tipar negru, marcă tipografică, marginalia, text și comentarii structurate pe 2 coloane; Legătura: Tăblii de lemn învelite în piele gălbuie cu incrustații la rece, urme de încuietori metalice, cotor cu 4 nervuri profilate; Cota: V 7/1; Nr. de inventar: 72847.

Volumele cuprind o parte a corespondenței lui Hieronym și **Comentariile** în care sunt comentate pasaje din **Sfânta Scriptură**. Volumul patru cuprinde lucrări care până la acea dată au fost înscrise în mod fals ca fiind scrise de Hieronym și beneficiază de comentariile lui Desiderius Erasmus Rotterdams (*Censura epistolae*), care scoate în evidență la fiecare lucrare motivele pentru care lucrarea nu se poate atribui ca fiind a lui Hieronymus. Tot în volumul patru este cuprinsă o parte a corespondenței lui Hieronymus (de exemplu cu Sfântul Augustin), un text despre moartea Sfântului Hieronym, **Apologia** lui Pamphilus în favoarea lui Origene etc. Prefețele scrise de Erasmus datează din 1515 și 1534. În volumele cinci și

șase sunt cuprinse comentariile la *Cartea profeților* (*Commentarios in prophetas quos maiores vocant continet, Commentarios in duodecim prophetas, quos minores vocant, iuxta utranque translationem contient*). În volumul șapte sunt cuprinse comentariile la *Parabolele lui Solomon*, comentariile la cartea *Eclesiastul*, la cartea *Cântarea cântărilor*, la *Cartea lui Iov*, traducerile din Origen (*Commentarii in parabolas Salomonis, in Ecclesiasten commentarii, Homiliae in Cantica canticorum, Quatuor Origenis nomine, in Job commnetarii*). În volumul opt sunt cuprinse comentariile la *Psalmi* și un *Appendix* cuprinzând Psalmii. Textul *Psalmilor* este redat în trei limbi: ebraică, greacă și latină. Volumul nouă cuprinde comentariile la *Evangelhiile* după Matei și Marcu, *Epistolele* Sfântului Pavel către Galateeni, Efeseni, Tit, Filon, Epistolele către Romani, Corinteni, Tesaloniceni, Timotei etc. (*Commentarios in Matthaeum et Marcum, ei in divi Pauli Epistolas* [...]).

Comentariile pe care Sfântul Hieronym le-a scris despre cărțile *Profeților* și ale *Epistolelor* din *Biblie* se constituie în cele mai influente scrieri de acest gen din timpul său; cel referitor la *Evangelhia după Matei* a devenit chiar un text etalon.¹⁴ Comentariile constituie marea operă științifică a Sfântului Hieronym, fiind o revizuire a *Sfintei Scripturi*, astfel încât pot fi considerate un prim pas al exegezei biblice științifice. În interpretările sale biblice s-a folosit de metoda alegorică a Școlii Teologice Alexandrine și de realismul Școlii Antiohiene.¹⁵

Volumele în discuție provin de la fosta bibliotecă a Liceului Reformat din Satu Mare, ale cărei baze le-a pus Bethlen Gábor, când, în anii 1632-1633, din banii proveniți din donațiile acestuia, au fost cumpărate cărțile preotului Károlyi Benedek și ale învățătorului Vári Bálint. În anii următori s-au făcut donații, cumpărări de cărți, și-au lăsat cărțile prin testament pastorul Tarczali Bogdan Péter, profesorul Szenczi A. Pál și alții. În 1703, în urma

¹⁴ David Hugh Farmer, *op. cit.*

¹⁵ www.britannica.fr

unui incendiu pustiitor, au putut fi salvate doar 247 de volume. Au fost mobilizate din nou forțe pentru reconstituirea bibliotecii, astfel încât în 1861 biblioteca număra deja 1715 volume.¹⁶ În fondul Bibliotecii Județene Satu-Mare au ajuns în anul 1972.

Cu excepția Sfântului Augustin (care spunea despre Sfântul Hieronym că ar fi citit toate cărțile scrise până la acea dată),¹⁷ niciunul dintre scriitorii creștini nu l-a egalat în cunoștințe pe Sfântul Hieronym.¹⁸

Sfântul Hieronym a devenit cunoscut datorită vieții ascetice pe care a dus-o (din dorința de identificare cu suferința lui Isus, se autoflagelează, scoate un spin din laba unui leu). Fiind prototip al creștinului învățat, îi plăcea să considere *Biblia* ca o scrisoare trimisă de Dumnezeu fiecărui om, pentru fiecare moment și împrejurare.¹⁹

**Les maîtres de la Sainte Église.
L'oeuvre de Saint Hieronym dans la collection de livres anciens
de La Bibliothèque Départementale Satu-Mare**

Résumé

La première partie de cette communication reflète et souligne l'activité et le rôle important joué par Saint Jérôme, père et docteur de L'Église, érudit de la Bible, honoré le 30 Septembre, dans la vie chrétienne aux troisième et quatrième siècles.

Saint Jérôme écrit la plupart de ses ouvrages sur l'Écriture Sainte (l'interprétation critique des textes saints), et aussi il a entrepris de traduire en latin le texte de l'Écriture. Il a enrichi L'Église d'une nouvelle version, sous le nom de Vulgate, adoptée comme canonique par le concile de Trente. Il

---

¹⁶ Bácsi Gergely, *A szatmárnémeti ev. ref. főgimnázium története*, Szatmárt, 1896.

¹⁷ *Szentelek élete...*

¹⁸ David Hugh Farmer, *op. cit.*

¹⁹ www.greek-catholic.ro

instruisait aussi des jeunes enfants et dirigeait le monastère fondé avec Saint Paule en Palestine. Saint Jérôme, considéré comme le plus érudit des Pères Latins, a choisi de se consacrer exclusivement à la **Bible** et à la théologie.

La deuxième partie de cette communication signale et décrit des éditions d'ouvrages de Saint Jérôme comprises dans les collections de livres anciens de la Bibliothèque Départementale de Satu Mare. Les éditions présentées sont six volumes des ouvrages avec correspondances et commentaires après divers livres de **Bible**, apparus en 1537 à Basel dans la typographie de Hieronymus Froben et Nicolaus Episcopus. Les volumes proviennent par l'ancienne bibliothèque de l'École Réformé.

Mărturii ale începuturilor tipografiei pariziene în colecțiile
Bibliotecii Academice Clujene (I)
(1501 - 1530)

Drd. ELENA DAMIAN
Biblioteca Filialei Cluj-Napoca
a Academiei Române

Cartea veche franceză este o parte esențială a bogatei și pasionantei moșteniri culturale pe care ne-au lăsat-o numeroasele generații de erudiți, de tipografi, de iubitori ai acestui tezaur, un martor tăcut, dar elocvent al istoriei acelei epoci.

Cartea, „*acest ferment*,” după expresia lui Lucien Febvre, a produs profunde transformări în cultura europeană. Tiparul, născut dintr-o necesitate, în zorii umanismului, a asigurat progresul și triumful definitiv al acestuia. Așadar, oamenii au creat cărțile, iar acestea au format omul de tip nou.¹

Inventatorul artei tiparului, al acestui mijloc de comunicare calitativ superior, Johannes Gutenberg, „*a descătușat inteligența și i-a dat aripi*.”² Venerat sau uneori contestat, Gutenberg este cel care a realizat, cu prețul unor multiple dificultăți și al unor îndelungi încercări, pe parcursul întregii sale vieți, această minunată invenție cu efecte nebănuite pentru progresul omenirii.³

---

¹ Lucien Febvre, Henri-Jean Martin, *L'apparition du livre*, Paris, Editions Albin Michel, 1971, p. 7.

² Geo Haven Putnam, *Books and their makers during the Middle Age*, vol. I, New York, 1962, p. 349.

³ Albert Labarre, *Istoria cărții*, Iași, Institutul European, 2001, p. 60-63.

Dorința legendarului inventator a fost de a scrie „*fără pană, trestie, sau condei,*” ci cu ajutorul unor caractere mobile din metal; el a rămas în istorie nu atât pentru invenția propriu-zisă, ci pentru dezvoltarea ulterioară a acesteia, pentru impactul pe care l-a avut asupra omenirii.⁴

S-a afirmat adeseori că dezvoltarea culturii și cererea tot mai mare de cărți a dus la descoperirea tiparului. Conform acestei opinii, el ar fi trebuit să apară în țara cea mai avansată din punct de vedere intelectual, în Italia, acolo unde universitățile cunoșteau deja o mare dezvoltare (prima universitate, cea de la Bologna, luase ființă în anul 1154), or tiparul s-a născut într-un oraș de pe Rin, cu doar 3000 de locuitori, un oraș încă medieval, fără activitate intelectuală, fără universitate. Prin urmare, tiparul nu a apărut dintr-un impuls intelectual, ci dintr-o stare avansată a unei tehnici. Gutenberg a vrut să descopere un procedeu mai eficace pentru a produce cărți, fără a intui însă consecințele imense pe care invenția le va antrena. Această invenție desăvârșită, deși ținută secret de primii tipografi, s-a răspândit cu repeziciune, iar xilografia a fost văzută ca un strămoș direct al tipografiei.⁵

Ambiția primilor tipografi a fost de a da o replică mai ieftină și mai rapidă manuscriselor. Cartea tipărită, deși mai ieftină, nu avea frumusețea manuscriselor înluminate, adevărate opere de artă. Cartea manuscrisă îi va interesa pe colecționarii bogați, dornici să achiziționeze valori artistice certe. Tiparul, ca element al progresului social, va aduce democratizarea scrierii; cartea va satisface nevoile și gusturile unor pături mai largi ale populației.

În a doua jumătate a secolului al XV-lea și la începutul celui de-al XVI-lea, cartea manuscrisă merge în paralel cu cea tipărită; mai întâi, cartea tipărită imita manuscrisele. Sfârșitul unei epoci și începutul alteia; o societate a elitei va ceda locul unei societăți de masă, iar tiparul va conduce la transformări noi și profunde; o clientelă nouă (burghezi, comercianți...), cu nevoi noi. Tehnica, respectiv mașina, se substituie scrisului cu mâna, iar

---

⁴ Albert Flocon, *Universul cărților*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 141.

⁵ Albert Labarre, *op. cit.*, p. 63-64.

atelierul copiștilor cedează locul tipografiei. Truda copiștilor a pregătit-o pe cea a tipografilor.⁶

Mai întâi, tipografiile s-au răspândit în orașele germane, apoi în țările limitrofe (prima tipografie a fost înființată la Mainz, în 1445). La moartea lui Gutenberg, în 1468, tiparul funcționa deja în mai multe orașe europene: la Mainz (1445), Strasbourg (1458), Bamberg (1460), Köln și Subiaco (1465), Basel și Roma (1467), Augsburg (1468).

La sfârșitul secolului al XV-lea, în peste 250 de orașe europene, existau deja ateliere tipografice (Germania, Elveția germanică, Alsacia, Țările de Jos etc.). În Italia, se tipărea în 80 de orașe (mai ales în centru și în nord: Subiaco - 1465, Roma - 1467, Veneția - 1469; 150 din cei 500 de tipografi italieni ai secolului al XV-lea au practicat tipografia la Veneția și 4500 din cele 12000 de ediții italiene ale epocii au fost tipărite aici). O statistică făcută în 1480 menționează 122 de orașe în Europa care își aveau tipografiile lor: în Italia - 50, în Germania - 30, în Franța - 9, în Olanda - 8, în Spania - 8, în Elveția - 5, în Belgia - 5, în Anglia - 4, în Cehia și Slovacia - 2 și în Polonia - 1.⁷

În Franța, în anul 1500, tipografiile funcționau în vreo 40 de orașe. Procesul s-a accelerat, mai ales între anii 1480-1500.

Așadar, noua descoperire s-a răspândit repede în Europa. Primii tipografi germani au plecat din Mainz spre Italia, Țările de Jos, Franța etc. Granițele lingvistice nu constituiau o piedică, deoarece majoritatea cărților erau tipărite în limba latină. Din artă, încetul cu încetul, cartea devine o marfă, din ce în ce mai căutată.⁸

---

⁶ Lucien Febvre, Henri-Jean Martin, *op. cit.*, p. 14, 36, 111.

⁷ Henri-Jean Martin, *Cartea și civilizația scrisă*, Paris, 1968 (text dactilografiat), p. 256; Albert Flocon, *op. cit.*, p. 158; Elena Damian, *Tipografi lyonezi din secolul al XVI-lea în colecțiile Bibliotecii academice clujene*, în *Libraria*, Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 1, 2002, p. 156-157.

⁸ Albert Flocon, *op. cit.*, p. 125-126, 147-149; Albert Labarre, *op. cit.*, p. 64-65; Lucien Febvre, Henri-Jean Martin, *op. cit.*, p. 264-265, 350-368; Victor Duță, *Călătorie în lumea scrierii și a tiparului*, București, Editura Sport-Turism, 1988, p. 117.

În 40 de orașe din Franța au sosit tipografi din Germania să-i învețe pe francezi noua artă, dar, practic, două au fost marile centre ale tipografiei franceze în secolul al XV-lea: Paris - 1470 și Lyon - 1473. În Franța, până în anul 1500, Parisul și Lyonul au lansat pe piața cărții 82% dintre ediții, ele provenind mai ales de la tipografii stabili; raportul între producția celor două orașe este de 2,5; Parisul a dat în jur de 2850 ediții, iar Lyonul aproximativ 1140. Cele aproape 4000 de ediții pariziene și lyoneze reprezintă între 14 și 16% din totalul edițiilor tipărite în secolul al XV-lea (în jur de 27 000), conform opiniei cercetătorilor K. Burger și F. G. Goff.⁹

Referindu-se la cartea tipărită din secolul al XV-lea, Albert Flocon consideră că 40% din producția totală îi aparține Italiei, 30% Germaniei, 15% Franței, 8% Țărilor de Jos și 7% restului Europei. Cercetătorul a estimat că aproximativ 40000 de titluri au apărut înainte de anul 1500, conservate și inventariate, considerând că ele reprezintă numai o cincime din producția totală (restul fiind pierdute de-a lungul timpului).¹⁰

Francezii, chiar dacă nu au inventat ei tiparul, l-au perfecționat și l-au dus spre cele mai înalte culmi. Încă din anul 1458, Charles al VII-lea l-a trimis pe Nicolas Jenson la Mainz ca să se informeze despre noua descoperire.

Tipografiile nu s-au menținut în toate orașele unde au luat ființă; ele au rezistat cel mai bine în centrele universitare și comerciale, unde nevoia de carte era mai mare.¹¹

Numeroși specialiști s-au ocupat de primele ateliere tipografice din Franța, având puncte de vedere diferite; de altfel, este greu de dat unei epoci atât de schimbătoare și adesea atât de contradictorii, o imagine globală. Primele producții ale artei tipografice, respectiv cărțile tipărite înainte de

---

⁹ Jeanne-Marie Dureau, *Les premiers ateliers français*, în *Histoire de l'édition française. I. Le livre conquérant. Du Moyen Age au milieu du XVII-ème siècle*, sous la direction de Roger Chartier et Henri-Jean Martin, Paris, Fayard/Promodis, 1989, p. 198-199.

¹⁰ Albert Flocon, *op. cit.*, p. 146.

¹¹ Albert Labarre, *op. cit.*, p. 64-65.

duminica de Paști din anul 1500, sunt numite în istoria tiparului și a cărții *incunabule*.

Jeanne-Marie Dureau ne propune perioada 1470-1520, care, consideră cercetătoarea, corespunde în ansamblu unei redresări generale a regatului, atât din punct de vedere politic, cât și economic și demografic. Orașele se dezvoltă, școlile și universitățile furnizează o clientelă în creștere, dornică să-și achiziționeze producțiile tipografice.¹²

Albert Labarre, specialist în istoria cărții și a tiparului, este de părere că, o dată între 1520 și 1530, ar corespunde mai bine realității și se va opri asupra anului 1530, considerând că acesta marchează într-adevăr o cotitură în acest domeniu.¹³

Prin urmare, anii 1500-1530 sunt ani de tranziție, considerați ca atare de specialiști de marcă.¹⁴ Ne vom referi și noi la perioada 1501-1530.

Unii cercetători români, luând în considerare opiniile unor specialiști ca S. H. Steinberg, Geo Haven Putnam, D. B. Updike, care, în lucrări monumentale de istoria cărții și a tiparului, aduc soluții de ameliorare sau chiar de schimbare a acestei încorsetări a perioadei incunabulelor, acceptă și ei denumirea de *post incunabula* pentru perioada 1501-1550.¹⁵

---

¹² Jeanne-Marie Dureau, *op. cit.*, p. 186.

¹³ Albert Labarre, *Les incunables, la présentation du livre*, în *Histoire de l'édition française*, p. 228.

¹⁴ Henri-Jean Martin, Jeanne-Marie Dureau, *Des années de transition: 1500-1530*, în *Histoire de l'édition française*, p. 256-257.

¹⁵ Vezi S. H. Steinberg, *Five hundred years of printing*, London, 1986; Geo Haven Putnam, *Books and their makers during the Middle Age*, vol. I-II, New York, 1962; D. B. Updike, *Printing types, their history, forms and use*, vol. I-II, ed. 3, Cambridge, Massachusetts, 1966; ei nu sunt de acord cu infailibilul an 1500 și propun denumirea de post incunabula pentru lucrările tipărite între 1501-1550, creând o punte de legătură și o trecere firească de la incunabule la tipăriturile timpurii ale secolului Renașterii, sau chiar de a considera perioada 1450-1550 ca fiind a incunabulelor; vezi și Doina Curticean, *Post incunabula în colecțiile Bibliotecii academice clujene*, I (1501-1520) și II (1521-1550), în *Biblioteca și cercetarea*, XVII, Cluj-Napoca, 1993, p. 9-14 și XVIII, Cluj-Napoca, 1994, p. 3-4;

Tiparul la Paris. Secolul al XV-lea

Introducerea în anul 1470 a primului atelier tipografic în Franța este rezultatul inițiativei a doi universitari: rectorul Sorbonei, Jean Heynlin, și prietenul său, Guillaume Fichet, profesorul de teologie. Ei au invitat trei tipografi germani (Ulrich Gering, Michel Friburger și Martin Crantz, elevi ai lui Fust și Schöffer din Mainz), pentru a instala o presă la Sorbona, în localul bibliotecii. Tipografiai germani nu erau simpli meseriași, ei aparțineau elitei intelectualității vremii.¹⁶

Dornici de a difuza noile idei umaniste, cei doi francezi editează prima carte tipărită din Franța: *Scrisorile lui Gasparino din Bergamo (Epistolae Gasparini Pergamensis)*. Jean Heynlin și Guillaume Fichet au mai publicat texte clasice: Salustius, Valerius Maximus, Cicero, Lorenzo Valla.¹⁷

După plecarea lui Fichet, atelierul tipografic a fost mutat de la Sorbona și instalat pe strada Saint-Jacques (cu însemnul „Soleil d’ Or”); acolo, timp de 5 ani, au apărut vreo 30 de ediții; textele alese au fost de drept, de teologie, scolastice, manuale. Presele nu mai difuzau doar ideile noi, ci se vor strădui să atragă și o clientelă nouă, pe cea a juriștilor și a clerului parizian, grija comercială existând deja.

În anul 1473, un alt atelier a funcționat la Paris, condus de Jean Stoll și Pierre Cesar (Kaiser), apoi, în 1476, Pasquier și Jean Bonhomme s-au instalat în același cartier (strada Saint-Jacques a rămas multă vreme strada tipografilor). Între anii 1480 și 1500, numărul atelierelor pariziene va crește cu repeziciune, până la sfârșitul secolului existând 60. După plecarea lui Heynlin și Fichet, Sorbona nu mai are nici un rol în producția cărților. Cartea pariziană din secolul al XV-lea este mai mult populară decât savantă. Alături de producția teologică de tipul cel mai tradițional, un important sector al

---

în cazul nostru, analiza producției de carte franceză din Franța s-a făcut pe secole, așa cum o face cea mai mare parte a specialiștilor.

¹⁶ Jeanne-Marie Dureau, *op. cit.*, p. 190; ortografia numelor celor trei germani este diferită în Albert Labarre, *op. cit.*, p. 65 și Albert Flocon, *op. cit.*, p. 186; vezi și Paul Dupont, *Histoire de l'imprimerie*, tome I-II, Paris, L'Harmattan, Montréal, L'Harmattan Inc., 1998, p. 93.

¹⁷ Albert Labarre, *op. cit.*, p. 68.

tipografiei pariziene se orientează spre lucrări în limba populară, literatură de trubaduri, romane cavalerești, traduceri și adaptări de texte latine. Marea specialitate a preselor pariziene sunt cărțile de rugăciune (*Cartea Orelor* s-a bucurat de un succes deosebit).¹⁸

Câțiva dintre marii editori francezi care au activat la Paris până în anul 1500 și care au contribuit la apariția cărții ilustrate în franceză au fost: **Jean Dupré** (Johannes de Prato) - imprimă în 1481 două missele, ornate parțial (din 1484, gravurile devin mai dese); a fost inițiatorul acestui nou gen de cărți; **Jean Bonhomme** - primul librar parizian care și-a ilustrat edițiile; **Antoine Vérard** - a dominat istoria cărții pariziene ilustrate. El a fost primul veritabil editor parizian; a finanțat munca tipografilor și a gravorilor; a avut un atelier propriu de înluminare (între 1485 și 1512, a publicat sub firma sa circa 300 de volume, în bună parte cărți de rugăciune, dintre care 170 datează din perioada 1490-1500); **Philippe Pigouchet**, **Thielman Kerver** și **Simon Vostre** s-au specializat în cărțile de rugăciuni, abundent și original ilustrate. În ilustrațiile sale, T. Kerver va folosi licornul, animal fabulos din Evul Mediu; **Michel Le Noir** - va edita romane cavalerești; **Guy Marchant** - rămâne în istoria tiparului cu lucrările *Dans macabru* (1485), *Dans macabru al femeilor* și, mai ales, *Calendarul păstorilor*; ¹⁹ **Jean Tréperel** - va edita alături de Guy Marchant texte populare; editorul **Marnef** își va începe activitatea în 1481, numele său fiind legat de o semnificativă lucrare de la sfârșitul Evului Mediu, *Dansul macabru*.²⁰

---

¹⁸ Albert Flocon, *op. cit.*, p. 187-188; Lucien Febvre, Henri-Jean Martin, *op. cit.*, p. 252-254.

¹⁹ În anul 1483, apar în Franța primele mărci tipografice: la Paris, la Guy Marchant, în lucrarea *Ars moriendi* (10 decembrie 1483) și la Lyon, la Nicolas Philippi și Marcus Reinhart. Cf. Henri-Jean Martin, Jeanne-Marie Dureau, *op. cit.*, p. 232.

²⁰ Albert Flocon, *op. cit.*, p. 189-192; Henri-Jean Martin, *op. cit.*, p. 311-317; Dominique Coq, *Les incunables: textes anciens, textes nouveaux*, în *Histoire de l'édition française*, p. 227.

Secolul al XVI-lea

Din galeria tipografilor și a editorilor parizieni care au activat la începutul secolului al XVI-lea, respectiv în perioada de tranziție (1501-1530), cea a trecerii de la incunabul la cartea modernă, i-am ales de această dată pe **Jean Petit I-er** (pentru partea I a lucrării) și pe **Josse Bade** (pentru partea a II-a a lucrării).²¹

Jean Petit I-er (numele său apare ca Joannes Parvus sau Jehan Petit), adevărat capitalist, a devenit unul dintre cei mai importanți editori ai cărții pariziene de la sfârșitul secolului al XV-lea și din primii ani ai secolului al XVI-lea. Între anii 1493 și 1530, el editează peste 1000 de volume, cea mai mare parte foarte importante, reprezentând aproximativ 10% din producția totală a preselor pariziene. Mai mult decât Barthélemy Buyer, el apare ca fiind tipul de mare librar finanțator. Deși s-a născut într-o familie bogată de măcelari (nu se știe data precisă a nașterii și nici cea a morții sale), el a fost o persoană cultivată, care a întreținut raporturi dintre cele mai bune cu savanții timpului său. Averea sa și cea a fiului său, care i-a urmat în fruntea afacerii, au fost imense. El a fost unul dintre cei patru mari librari jurați ai universității din Paris și principalul editor al studenților, unul dintre cei mai buni agenți de difuzare a cărții umaniste din capitala Franței. Nimeni, probabil, nu a tipărit atâtea ediții originale ca și el, în acea perioadă. Adeseori, el împarte cheltuielile de editare cu alți librari sau tipografi. S-a aflat în fruntea unui grup care îi cuprindea pe cei mai buni librari și pe cei mai

---

²¹ În Franța, tiparul cunoaște în prima jumătate a secolului al XVI-lea o activitate de excepție. Numărul atelierelor este în continuă creștere. Parisul și Lyonul, împreună cu Veneția, sunt centrele cele mai active din întreaga Europă. Este o epocă atât de bogată, încât cei mai renumiți tipografi și editori sau mulțimea autorilor sunt dificil de enumerat. Pentru secolul al XVI-lea, Albert Labarre estima numărul edițiilor pariziene la 25 000, pe cele lyoneze la 13 000, iar pe cele venețiene la 15 000. Vezi: Albert Labarre, *op. cit.*, p. 78. La Paris, aproximativ 1000 de persoane lucrează în meseriile legate de carte. Tipograful, editorul umanist, propagator al ideilor noi, erudit, entuziast, original, este bine reprezentat în secolul al XVI-lea, secolul Renașterii. Vezi Roger Chartier, *Le livre humaniste*, în *Histoire de l'édition française*, p. 271.

pricepuți tipografi parizieni ai timpului său. A colaborat cu Kerver, Marnef și, uneori, cu Henri Estienne I-er. Avea contracte cu mai multe zeci de tipografi, printre care nume bine cunoscute; mai întâi, cu Guy Marchant, cu care a fost mai mult sau mai puțin asociat, apoi cu Gaspard Philippe, Ulrich Gering, Pierre Le Dru, Felix Baligault, Nicolas des Prés și mulți alții. A fost protectorul lui Geoffroy Tory și al lui Josse Bade, pe care l-a încurajat la începutul activității sale. Pe el l-a însărcinat cu corectura unor texte importante, iar apoi i-a încredințat o tipografie; astfel, s-a născut faimoasa officină tipografică a lui Josse Bade. Jean Petit i se va adresa adesea, atunci când va dori să realizeze ediții deosebit de corecte, însă Josse Bade va lucra și pe cont propriu, în cazul edițiilor care se puteau realiza cu cheltuieli mici, colaborând el însuși cu colegii săi librari.

Jean Petit I-er a conlucrat și cu tipografi din Rouen, Clermont, Limoges, Lyon, Troyes, Orléans, Tours etc.²²

Așadar, alături de tipograful care produce cărțile, se dezvoltă o altă meserie, cea a editorului care își asuma responsabilitățile comerciale, subvenționând fabricarea și asigurând vânzarea cărților. Acest rol de editor l-a jucat la Paris Jean Petit, care, afirma Albert Labarre, a publicat între 1493 și 1530 aproape 1500 de ediții, dând de lucru numeroșilor tipografi și asociindu-se celor mai vestiți librari ai orașului, cu care împărțea cheltuielile și vânzarea edițiilor. A avut numeroase afaceri de acest gen și în alte orașe din Franța.²³

În perioada 1510-1520, Jean Petit a publicat numeroase texte juridice, adresându-se preselor lyoneze.

Studiind activitatea lui Jean Petit, unii cercetători menționează 1029 ediții ale acestuia pentru perioada 1501-1520.²⁴

Referitor la marca sa tipografică, ea apare în câteva variante și este compusă din inițialele prenumelui și a numelui său, așezate pe un blazon încadrat de două animale fantastice; în partea de jos, numele său apare întreg:

---

²² Lucien Febvre, Henri-Jean Martin, *op. cit.*, p. 180-192.

²³ Albert Labarre, *op. cit.*, p. 89.

²⁴ Henri-Jean Martin, Jeanne Dureau, *op. cit.*, p. 266.

IEHAN PETIT (sau *Jehan*). Marca sa corespundea și firmei casei sale; în acea epocă, aceasta era principala modalitate de a individualiza casele.²⁵

Dintre cărțile editate sau tipărite de Jean Petit I-er în perioada 1501-1530 (singur sau în colaborare cu Josse Bade, Petit fiind primul tipograf), Biblioteca Academică clujeană se poate mândri cu 7 ediții rare și prețioase, făcând parte din fondurile istorice (Catholic și Reformat), dar și din fondul Blaj (3 exemplare aparținându-i lui Timotei Cipariu) (în calitate de al doilea tipograf, numele său apare adesea alături de cel al lui Jodocus Badius Ascensius, de exemplu într-o valoroasă ediție *Lucretius* din anul 1514, cota: C 55177).

Edițiile prezente în colecțiile bibliotecii noastre sunt reprezentate de:

- **Clasici latini:** Cicero Marcus Tullius (106-43 a.Chr., om politic, orator, filosof și scriitor) și Horatius Flaccus Quintus (65-8 a.Chr., poet);
- **Clasici greci:** Platon (427-347 a.Chr., filosof);
- **Autori francezi:** Durand Guillaume de Saint-Pourçain (?- 1334, filosof scolastic și canonic);
- **Autori italieni:** Spagnoli Battista (Mantuanus, 1448-1516, umanist) și Vergilius Polydorus (1470-1555, umanist, latinist distins).

1. Cicero, Marcus Tullius. *Opera philosophica...* - Paris, venundantur cum ceteris ab Ioanne Paruo & Iodoco Badio, 1511, dec. - [8], 172 f., in folio.

- S. Puiu, D. Daisa, poz. 930
  - Graesse, vol. II, p. 171
  - cu marca tipografică; cu chenar ornamentat
  - posesor : T. Cipariu
  - letrine ornate
  - conține index
  - însemnări manuscrise și sublinieri cu cerneală roșie
  - legătură din pergament alb
- Cota: B 3477

---

²⁵ *Ibidem*, p. 233.

2. Horatius Flaccus, Quintus. *Opera cum notis Mancinelli et Jodoci Badii explanatione*. Tom. I (a) *Sermones & Epistole...* Tom. II (b) *Ode. Carmen Epodon et Seculare...* - Paris, Jehan Petit, 1503, sept. Tom. I, 101 f + 1 f. albă; Tom II, [4], 136, 24 f., in folio.

- S. Puiu, D. Daisa, poz. 2070
  - Graesse, vol. III, p. 348
  - Brunet, vol. II, p. 632
  - 2 tomuri legate într-un volum
  - cu marca tipografică la ambele tomuri
  - posesor: T. Cipariu
  - letrine ornate
  - conține index
  - însemnări manuscrise și sublinieri cu cerneală neagră
  - legătură din piele maro, cu ornamente, cu încuietori metalice, cu manuscris în cotor
- Cota: B 5519

3. Horatius Flaccus, Quintus. *Opera cum commentariis... Antonii Mancinelli: et cum... Jodoci Badii Ascensii explanatione... cum eiusdem Ascensii commentariis...* - Parrhisii, venundantur in vico divi Jacobi ab Ioâne Paruo Dionysio Roce et ipso Ascensio, 1511, oct. - [4], 130, 83 f., in folio.

- H. M. Adams, vol. I, p. 553, poz. 859
  - cu marca tipografică
  - cu însemnarea manuscrisă: ex libris Joannis Vas. Anno 1602
  - letrine ornate
  - conține index
  - însemnări manuscrise și sublinieri cu cerneală neagră și roșie
  - legătura din piele maro (deteriorată), cu ornamente cu urme de închizători metalice
- colligat cu C 54928 (L. Valla)
- Cota: C 54927

4. Platon. *Opera a Marsilio Ficino traducta... enarrationem... Rodulpho Agricola...* [Paris], venundantur ab Ioanne Parvo & Iodoco Badio [in aed. Ascensianis, 5 Kal. Iun. 1518] - [8], 389 f.

- H. M. Adams, vol. II, p. 90, poz. 1443
- cu marca tipografică
- cu chenar ornamentat
- posesor Steph. Cszéki, Claud., 1703.
- letrine ornate
- însemnări manuscrise cu cerneală roșie și neagră
- legătura din piele maro, cu ornamente cu urme de închizători metalice

Cota: R 80050

5. Durandus, Gulielmus de Sancto Porciano. *Expectatissime in quattuor sētētiarū libros qstionū resolutiones...* - (Paris) a Iacobo merlino recognite... venūdāt a (impens.) Iohāne paruo [1515, nov.] - [50], 480, [3] f., in folio.

- H. M. Adams, vol. I, p. 376, poz. 1179
- cu marca tipografică
- cu chenar ornamentat
- letrine ornate
- conține index
- legătura din piele maro, cu ornamente

Cota: C 59552

6. [Spagnoli, Giovanni Battista (Mantuanus)]. *Novem F. Baptiste Mantuani... opa praeter caetera moralia... Iodoci Badii Ascensii explanatione elucidata omnia... sebastiani Murrhonis & Sebastiani Brantii... elucidatione decorata...* - Parhisiis, venundantur ab Ioāne Parvo et ipso ascensio Parrhisiis: et ab Jacobo Forestario Rothomagi: in suis cuiusq. aedibus, 1507, decemb. - [10], 329 f., in folio

- S. Puiu, D. Daisa, poz. 3955

- cu marca tipografică
  - posesor T. Cipariu
  - letrine ornate
  - conține index
  - însemnări manuscrise
  - legătura din piele maro, cu ornamente
- Cota: B 3925

7. Vergilius, Polydorus. *De inventoribus rerum libritres*. - Paris, pro Iohanne Petit, 1505, ian. - 61 f., în 4°.

- cu marca tipografică
  - posesor Stephani Sardi, 1761
  - posesor Soctiy JESU Claudiop 1765
  - conține index
  - însemnări manuscrise și sublinieri cu cerneală neagră
  - legătura din pergament gălbui
  - colligat C 58454 - 58456
- Cota: C 58454

Notă: alături de cataloagele binecunoscute ale lui H. M. Adams, Graesse, Brunet etc., pentru cărțile care i-au aparținut lui Timotei Cipariu, vezi și Sidonia Puiu, Dora Daisa *Biblioteca lui Timotei Cipariu. Catalog*. Vol. I - V. Cluj, Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, 1990 (colecția Bibliografii și cataloage speciale. 4); în curând, va apărea o nouă ediție a catalogului, mult îmbunătățită, elaborată de colega noastră, Sidonia Puiu.

Cărțile prezentate sunt monumente ale tipografiei franceze din epoca Renașterii, ediții care aduc prestigiu bibliotecii noastre și a căror punere în valoare ne onorează.

ANEXE

- Fig. 1: B 3477 (1511) - T. Cipariu
- Fig. 2: B 5519 a și b (1503) - T. Cipariu
- Fig. 3: C 54927 (1511)
- Fig. 4: R 80050 (1518)
- Fig. 5: C 59552 (1515)
- Fig. 6: B 3925 (1507) - T. Cipariu
- Fig. 7: C 58454 (1505)
- Fig. 8: C 58454 (1505)

Figura 1 - 1511

Figura 2a - 1503

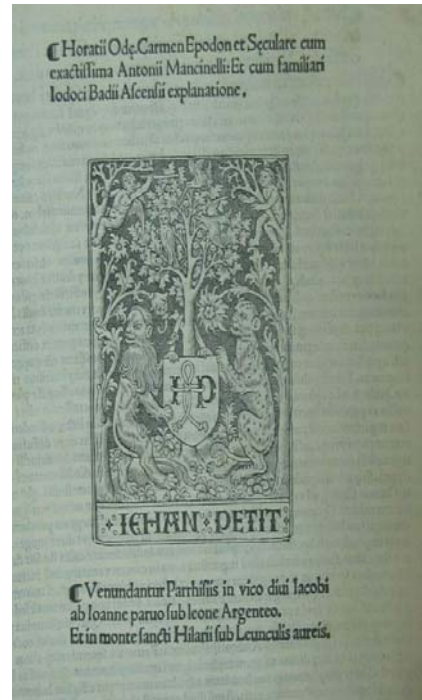

Figura 2b - 1503

Figura 5 - 1515

Figura 6 - 1507

Figura 7 - 1505

Figura 8 -
Atelier de legătorie 1505, 10 ian.

Témoignages des débuts de l'imprimerie parisienne dans les collections de la Bibliothèque Académique de Cluj-Napoca (1) (1501-1530)

Résumé

Notre démarche veut présenter, une fois de plus, les valeurs bibliophiles de la Bibliothèque Académique de Cluj-Napoca, notamment les livres représentatifs de certains typographes renommés pour les débuts de l'imprimerie parisienne: Jean Petit I-er (pour la première partie de l'ouvrage) et Josse Bade (pour la seconde). Ce sont des monuments de la typographie française de la Renaissance, présents dans notre bibliothèque, qui apportent du prestige à notre institution et leur mise en valeur nous a paru bien nécessaire. C'est une petite partie du trésor que nous voulons faire connaître à tous ceux qui apprécient les raretés bibliophiles dont nous sommes fiers.

**Lectura a trei generații de aristocrate:
Rhédei Zsuzsánna, Wesselényi Kata și Bethlen Zsuzsánna**

*KIMPIÁN ANNAMÁRIA
Biblioteca Județeană Mureș*

Una dintre primele biblioteci publice din țară adăpostește și azi singura bibliotecă din secolul al XVIII-lea, păstrată în întregime ea, care a aparținut unei aristocrate maghiare, Bethlen Zsuzsánna. Cele 1200 de cărți care formează colecția soției fondatorului bibliotecii Teleki, au intrat în posesia ei, fie prin moștenire, fie prin achiziționare. După moartea soției sale, Teleki Sámuel i-a așezat colecția în biblioteca proprie fiind pusă și ea la dispoziția cititorilor. Cărțile sunt păstrate și astăzi în locul și în ordinea în care le-a așezat Teleki, și anume, în holul sălii bibliotecii.

În colecția Zsuzsánnei Bethlen s-a păstrat aproape în întregime biblioteca altor două aristocrate transilvănene, și anume ale doamnelor Zsuzsánna Rhédei și Kata Wesselényi. Cele trei femei sunt înrudite între ele, făcând parte din aceeași familie și grup social, ceea ce dă o notă specifică acestor colecții în care putem urmări dragostea pentru lectură și carte a trei generații diferite de aristocrate. Rhédei Zsuzsánna este mama Katei Wesselényi și bunica Zsuzsánnei Bethlen, iar Wesselényi Kata este mătușa Zsuzsánnei Bethlen. Desigur ar fi fost mult mai interesant dacă am fi putut urmări relația prin carte în cadrul unei generații alcătuite din bunică, mamă și fiică, dar din cauza morții premature a mamei lui Zsuzsánnei Bethlen, Wesselényi Mária, acest lucru este imposibil. Totuși, este o raritate ca în cadrul unei familii să putem urmări dezvoltarea gustului pentru carte al mai multor generații, acest lucru fiind și mai rar în cazul femeilor.

Despre **Rhédei Zsuzsánna** (1716-1771), soția lui Wesselényi István (1706-1770), prefectul comitatului Szolnok de Mijloc, contemporanii au ținut să menționeze în scrierile lor mai mult frumusețea ei, decât faptul că ar fi

colecționat cărți,¹ deși în biblioteca nepoatei sale, Bethlen Zsuzsánna, sunt în jur de 50 de cărți, care păstrează însemnele ei de proprietate. Între aceste cărți am găsit una care, conform inscripției din carte, i-a fost dăruită Zsuzsánnei Rhédei de o persoană ascunsă în spatele monogramei Sz. P. S., pe care până la această dată nu am reușit să o descifrăm. Inscripția sună în felul următor: *Méltóságos L. Baronissa Ur Asszonyinak Kiss Rhédei Rhédei Susanna Asszonyinak Kegyes és Nagy Patrona-Asszonyá(na)k alázatosan küldi Sz. P. S.*² (Doamnei baronese Rhédei Zsuzsánna de Kisréde, patroanei milostive, îi trimite cu umilință Sz. P. S.) Se pare că, interesul față de carte a Zsuzsánnei Rhédei era cunoscut doar de persoanele apropiate familiei, deși ea, ca și alte persoane din rândul aristocrației, a avut și o activitate de mecenat, sprijinind scriitori și finanțând apariția unor lucrări. Era un obicei împământenit ca autorii să mulțumească patronilor pentru ajutorul lor și pe cale tipărită, prin dedicația de la începutul cărții, adresată acestor persoane. Așa a procedat și Aranka György, care a dedicat cartea tradusă de el din limba franceză doamnelor Rhédei Zsuzsánna și Rhédei Druzsina.³

Majoritatea cărților au fost achiziționate de Rhédei Zsuzsánna personal sau la comanda ei. Din însemnările manuscrise de pe cărțile intrate în colecția ei ni se conturează figura unei femei care era la zi cu noile apariții. Conform acestor însemnări majoritatea cărților au ajuns în proprietatea ei la foarte scurt timp după anul apariției lor. În marea lor parte, acestea sunt cărți religioase, biblii, cărți de rugăciune, dispuțaii calviniste, lucrări care au slujit la educarea spirituală zilnică a cititorului. Desigur, din colecția ei făceau parte

---

¹ Rettegi György, *Emlékezetre méltó dolgok 1718-1784*. Bev. tanulmányal és jegyzetekkel közléteszi Jakó Zsigmond, Bukarest, 1970, p. 258.

² Aranyosmedgyesi Sámuel, *Igazságnak áldozatja*, Kolozsvár, 1745. Cota: Tho-173.

³ Charles Delincourt, *A Keresztyén Léleknek balál félelmei ellen való orvossága, némely bölög ki-múlásra való szükséges készületekkel*, Irattattak Frantzia nyelven, Magyarra Fordítottak Zágoni Aranka György által, H.n., 1768. Cota: Tho-106.

și cărți de natură practică, în special cărți de medicină, dar a cumpărat și cărți despre educarea copiilor.⁴

O mare parte a colecției ei este compusă din cărți tipărite în secolul al XVIII-lea. Puținele cărți din secolul al XVII-lea pe care le deținea au fost cumpărate mai mult pentru interesul ei, legat fie de istoria începuturilor confesiunii calviniste, pe care o împărtășea și ea, fie de soarta confrăților din perioada de zbuțiu în viața noilor religii protestante, și nu de dragul de a colecționa cărți vechi sau rare.

Rhédei Zsuzsánna a avut obiceiul de a-și scrie numele pe pagina de titlu a cărții, urmat de obicei de anul semnăturii. O parte dintre cărți le-a semnat în anul 1750, altele între anii 1760-1762. Datorită faptului că aceste însemnări manuscrise datează doar din anii mai sus menționați, nu putem reconstitui ritmul de dezvoltare a colecției. La marcarea cărților din proprietatea sa nu a folosit *ex libris* sau *supralibros*, nici moto. Cărțile nu sunt numerotate, probabil nu era interesată de o organizare a bibliotecii.

Ea este singura dintre cele trei doamne care a consemnat în unele cărți faptul că a și citit-o. Lucrarea lui Dodrige *Az igaz kegyességnek kezdete és elő menetele* a apărut în anul 1761 în Debrecen, Rhédei Zsuzsánna a semnat-o ca de obicei pe foaia de titlu în anul 1762, iar în partea interioară a copertei a scris următoarele: *áldott az Isten a ki rá segített hogy által olvastam ezen könyvet. R. S.* (Binecuvântat este Domnul care m-a ajutat să citesc această carte. R. S.) iar pe coperta a doua a notat următoarele: *kettser által olvastam de még többöz is holtomig mind olvasom.*⁵ (am citit-o și a doua oară și o voi citi și de mai multe ori până la moartea mea). Cartea *Imádságok Imádságának, az az a Szent Mi Atyánknak avagy az Uri Imádságnak titka* apărută la Cluj în anul 1761 a fost semnată în anul 1762, iar pe coperta a doua găsim consemnarea citirii cărții: *El végeztem Isten*

---

⁴ Veszprémi István, *A Kisdéd Gyermekeknek nevelésekről való rövid oktatás*, Kolozsvár, 1760. Cota: Tho-450. Cartea este semnată de Rhédei Zsuzsánna în anul 1762..

⁵ Tho-103.

*kegyelmességéből. R. S.*⁶ (Am terminat-o din mila Domnului). Nici una dintre aceste înscrieri nu au fost datate, din păcate nu știm după cât timp de la cumpărarea lor au fost citite cărțile.

Conform însemnelor de proprietate, majoritatea cărților ei a fost moștenită de fiica sa, Wesselényi Kata, în proprietatea nepoatei, Bethlen Zsuzsánna, deținând mai puține cărți moștenite direct de la ea. Însă, până la urmă, și cărțile moștenite de mătușa ei, Wesselényi Kata, au ajuns în colecția ei.

Wesselényi Kata (1735-1788) a moștenit dragostea pentru carte a mamei sale. Contemporanii nu au notat nici despre ea că ar fi colecționat cărți, deși listele de cărți întocmite după moartea ei stau mărturie că a deținut o bibliotecă considerabilă.⁷

Ea și-a numerotat cărțile, cu excepția uneia singure, le-a renumerotat, însă nu știm când anume.⁸ Nu a redactat un catalog al cărților sale, listele de cărți fiind întocmite după moartea ei, probabil cu ocazia împărțirii bunurilor lăsate moștenire.

Biblioteca Katei Wesselényi păstrată în colecția Zsuzsánnei Bethlen conține mai mult de două sute de volume, dintre care treizeci sunt tipărituri din secolul al XVII-lea, majoritatea cărți religioase. Restul cărților au fost tipărite în decursul secolului al XVIII-lea. Între acestea sunt mai multe lucrări practice: de medicină, de istorie, de drept și de literatură. În proprietatea ei au fost și ediții de lux ale unor lucrări, cum este de exemplu

---

⁶ Tho-168.

⁷ Vezi Deé Nagy Anikó, *Könyvgyűjtő asszonyok a XVIII. században*, în volumul *Emlékkönyv Jakó Zsigmond születésének nyolcvanadik évfordulójára*, Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár, 1996. În continuare: Deé 1996.

⁸ Cartea care purta nr. 1 a avut o semnificație sentimentală pentru ea. Conform inscripției de pe pagina de gardă, această carte i-a fost dăruită cu ocazia confirmării. Titlul cărții este *Catechismus, az az a Keresztyéni Hitnek Ágazatira Kérdések és Feleletek által való Rövid Tanítás*, 8, [Kolozsvár, 1732.] Cota: Tho-12.

Icones plantarum,⁹ o carte de botanică cu ilustrații gravate și pictate de mână. În urma rearanjării bibliotecii Zsuzsánnei Bethlen de către soțul ei, unele cărți au ajuns pe rafturile bibliotecii lui Teleki Sámuel, corespunzător tematicii lor.

Spiritul de colecționar al Katei Wesselényi reiese din faptul că, acele cărți pe care nu a putut să le achiziționeze din diferite motive (unele dintre acestea nici nu au fost tipărite, au circulat doar în formă manuscrisă) le copiază. Între acestea sunt și cărți care astăzi reprezintă curiozități de istorie a științei. Una dintre acestea este o carte de medicină tradusă de Zay Anna,¹⁰ o alta *Ars Medica*,¹¹ prima carte de medicină scrisă în limba maghiară, redactată de Lentsés György în secolul al XVI-lea, dar care a fost tipărită doar în anul 1943.¹²

La fel ca Rhédei Zsuzsánna și Wesselényi Kata și-a exprimat dreptul de proprietate asupra cărților doar prin însemnarea manuscrisă a numelui. De cele mai multe ori aceste însemne au fost scrise pe partea interioară a copertei sau pe pagina de gardă a cărții, foarte rar pe pagina de titlu. Însemnările sunt urmate rar de dată. A folosit un singur tip de ex libris, lucrarea unui compactor și nu a unui artist.¹³

⁹ Tipărită la Nürnberg între anii 1779-1784.

¹⁰ *Orvos könyv, mellyet néhai tudós és igen bires Doctor Mathiolus tseh nyelvre fordított, 's bővítettett Herbáriumából a' Nyavallyáknak rende szerint Dantzka keserves bujdosásában maga és gyermekei számokra öszve szedegettetett és Magyar nyelvre fordított Néhai T.N.Vay Ádám Uram árva özvegye Tsöméri Zay Anna...Mostan pedig maga számára le-irattatott Mélt.L.B.Veselényi Kata 1766 Esztendőben.* Cota: Thq-78/a. MS. 243.

¹¹ Anul realizării copiei nu apare pe pagina de titlu a cărții. Cota: Thf-14 MS. 2.

¹² Varjas Béla, *XVI. századi magyar orvosi könyv*, Kolozsvár, 1943.

¹³ Deé Nagy Anikó, *A marosvásárhelyi Teleki-Bolyai könyvtár ex librisei*, Budapest-Kolozsvár, 2001, il. nr. 166. În continuare: Deé 2001.

Unele cărți ale colecției ei sunt marcate cu supralibros.¹⁴ O astfel de carte, o biblie în limba maghiară tipărită la Utrecht, a fost dăruită de mama ei, Rhédei Zsuzánna, în ziua nunții cu Rhédei Zsigmond (1722-1758) la 20 iunie 1751.¹⁵ Pe pagina de gardă a cărții, Rhédei Zsuzánna a scris o urare în versuri cu ocazia acestui eveniment datată la Cluj în aceeași zi.¹⁶

Wesselényi Kata nu a folosit moto-uri, dar în special în cărțile religioase găsim versuri, texte rimate scrise de ea pe pagina de gardă a cărților. S-au păstrat și câteva lucrări manuscrise ale ei, care, deși nu au fost tipărite, par a fi pregătite în acest scop. Unele dintre ele au prevăzute chiar și pagină de titlu, iar pe una dintre ele apare și numele localității (Aiud) unde ar fi trebuit să apară lucrarea respectivă.

Cunoscând dragostea de carte a soților Teleki, Wesselényi Kata s-a gândit că biblioteca ei va ajunge pe mâini bune. Probabil aceasta este cauza pentru care o mare parte a bibliotecii o dăruiește nepoatei sale încă din timpul vieții, aceasta fiind inclusă în lista de cărți întocmită în anii 1770 de către Bethlen Zsuzánna.

Despre bibliofilia **Zsuzánnei Bethlen** (1754-1797) au apărut mai multe studii scrise de doamna Deé Nagy Anikó.¹⁷ Dragostea de carte a Zsuzánnei Bethlen i-a fost inoculată încă din copilărie. Rămasă foarte devreme fără mamă (avea doar un an când i-a murit mama, Wesselényi Mária) a fost crescută de bunicii din partea mamei, și după cum am văzut mai sus, casa bunicilor a fost una de iubitori și colecționari de carte. În

---

¹⁴ Kimpián Annamária, *Supralibrosuri din colecția Teleki*, în *Libraria*, Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 4, 2005, p. 207, il. nr. 31, 32. În continuare: Kimpián 2005.

¹⁵ *Szent Biblia. Az-az Istennek Ó és Uj Testamentomában foglaltatott egész Szent írás*, Utrecht, 1737. Cota: Tho-43/a.

¹⁶ Versurile sunt publicate: Deé 1996, p. 142.

¹⁷ Deé 1996; Deé Nagy Anikó, *Bethlen Zsuzánna tékája*, în *Könyvtári Szemle*, XV (1971), 4 sz, p. 164-167; *Teleki Sámuel és a Teleki Téka*, Közzéteszi Deé Nagy Anikó, Bukarest, 1976; Deé Nagy Anikó, *A könyvtáralapító Teleki Sámuel*, Kolozsvár, 1997.

formarea ei de cunoscătoare și colecționară de cărți rolul hotărâtor l-a avut însă soțul ei, Teleki Sámuel.

Forma bibliotecii Zsuzsánnei Bethlen așa cum ni se prezintă astăzi i se datorează lui Teleki Sámuel. El a fost cel care, după moartea soției sale, a rearanjat această colecție. Tot el este cel care a întocmit catalogul cărților soției sale și le-a publicat în volumul trei al catalogului bibliotecii Teleki.¹⁸ În acest caz s-a abătut de la aranjarea sistematică a cărților, cum a procedat în cazul propriei colecții, și le-a aranjat alfabetic. Teleki a fost cel care a hotărât ca biblioteca soției sale să conțină doar lucrări în limba maghiară. Astăzi știm că, Teleki Sámuel a inclus în biblioteca sa cărți din colecția soției sale, pe care le-a trecut în catalogul bibliotecii proprii conform tematicii pe care le aveau. Sunt și cazuri când, cărți dedicate lui, ieșite din tipar mult după moarte soției sale, ajung în biblioteca Zsuzsánnei Bethlen.¹⁹

Cărțile moștenite reprezintă nucleul colecției de 1200 de volume ale Zsuzsánnei Bethlen. Majoritatea cărților le-a moștenit de la mătușa ei, Wesselényi Kata, o mai mică parte de la bunica ei, Rhédei Zsuzsánna, și doar câteva exemplare de la părinții ei, Bethlen Domokos și Wesselényi Mária. Unele i-au fost dăruite de soțul ei, Teleki Sámuel. Aceste cărți poartă atât exlibrisul sau însemnarea manuscrisă a lui Teleki Sámuel, cât și a Zsuzsánnei Bethlen. Pe noi ne interesează mai mult cărțile cumpărate de Bethlen Zsuzsánna, deoarece din aceste cărți se conturează figura ei de colecționar de carte, gusturile, personalitatea, precum și interesul pentru diferitele domenii ale științei.

---

¹⁸ *Catalogus librorum Hungaricarum [...] Susannae Com. Bethlen de Iktár*, în *Bibliothecae Sámuelis Com. Teleki de Szék. Pars Tertia*, Viennae, 1811.

¹⁹ Kotzebue, *A szerecsen rabok. Valóságos történeten épült érzékeny játék*, Fordította Kozma Gergely, Posony és Pest, 1802. Dedicția manuscrisă a traducătorului lucrării este următoarea: R. Sz. B. Groff Széki Teleki Sámuel Ur Ő Excelentiája M. Vásárhellyi ritka Könyvtárjába mélységes tisztelete mellett ajánlja a Fordító. [Ofer (această carte) cu mare respect bibliotecii deosebite din Târgu-Mureș a Contelui Sacrului Imperiu Roman Teleki Sámuel de Szék. Traducătorul.]

Ca și celelalte femei din familie și ea și-a format o colecție mai mult religioasă, însă găsim în număr destul de mare și cărți care i-au fost de ajutor în rezolvarea problemelor zilnice cu care se confrunta o femeie în a cărei sarcină intra și administrarea moșiilor. Nu întâmplător au ajuns în colecția ei cărți de horticultură, de agricultură, de dresare a cailor. Tot ea, ca stăpână a moșiilor, răspundea și de starea de sănătate a celor din jur, atât a membrilor familiei, cât și a personalului de la curte. Locuind la Dumbăvioara, cel mai apropiat medic era la Târgu-Mureș, deci era nevoită să-și însușească minimum de cunoștințe de medicină. Nu este de mirare că în colecția ei se găsesc multe cărți de medicină, botanică, cumpărate la scurt timp după apariția lor. Tot în colecția ei s-a păstrat și prima traducere în limba maghiară a cărții lui John Locke despre educarea copiilor.²⁰

Era interesată și de ceea ce învățau sau îi preocupa pe copiii ei. Probabil din această cauză a cumpărat lucrarea de mineralogie scrisă de Benkő Ferenc²¹ (fiul ei cel mare, Domokos, fiind interesat de mineralogie), pe când algebra lui Dugonics András i-a servit la educația fiului mai mic, Ferenc.²²

Bethlen Zsuzsánna a urmărit activitatea științifică maghiară și de cultivare a limbii maghiare, ambele aflate la început de drum. Interesul ei se reflectă în faptul că a semnat lucrarea *Holmi* redactată de Bessenyei György în anul apariției acesteia la Viena, cu ocazia constituirii Asociației Patriotice Maghiare la data de 10 mai 1779.²³

În colecția ei găsim și numerele primei gazete editate în limba maghiară, *Magyar Hírmondó* prezentă în colecție din anul 1790.

---

²⁰ John Lock, *A gyermekek neveléséről*, Kolozsvár, 1771. Cartea este semnată de Bethlen Zsuzsánna în anul 1772. Cota: Thq-97c.

²¹ Benkő Ferenc, *Magyar minerologia*, Kolozsvár, 1786. Bethlen Zsuzsánna semnează cartea în anul 1787 la Oradea. Cota: Tho-37.

²² Dugonics András, *A Tudákosságnak első könyve, mellyben foglaltatik a Bető-vetés*, Pest, 1784. Cartea este semnată de Bethlen Zsuzsánna în anul 1786 la Oradea. Cota: Tho-107.

²³ Cota: Tho-164.

Urmând exemplul soțului ei, Bethlen Zsuzsánna a destinat colecția sa publicului²⁴ acest fapt punându-și amprenta asupra formării bibliotecii ei. Și în colecția Katei Wesselényi întâlnim cărți prezente în două exemplare, însă în colecția Zsuzsánnei Bethlen acest fapt este mai accentuat. Se pare că a colecționat catechismele, bibliile, psaltirile, produsele literaturii de dispute teologice din secolele XVI-XVII. Unele dintre aceste titluri sunt prezente în mai multe ediții, sau aceeași ediție în mai multe exemplare.

A încercat să identifice autorii unor lucrări al căror nume nu este tipărit pe carte. Unele dintre aceste încercări s-au dovedit a fi incorecte, însă nu le putem nega importanța. Pe pagina de gardă a cărților consemnează drumul parcurs de carte. Într-o însemnare din anul 1794 pe pagina de gardă a unei **Biblie** tipărite la Leida, în anul 1718, ea consemnează următoarele: după tipărire biblia a fost sechestrată în Polonia și abia prin 1790 a ajuns la Debrecen, intrând în posesia bisericii reformate de acolo, care a plătit cheltuielile de tipărire.

Desigur și în colecția ei au ajuns cărți dăruite de autorii sau traducătorii unor lucrări. Dintr-o astfel de dedicație aflăm că preocuparea pentru carte a Zsuzsánnei Bethlen era cunoscută contemporanilor, colecția ei fiind deja renumită și cunoscută în societatea literaților. Szerencsi Nagy István scrie în dedicația adresată Zsuzsánnei Bethlen: *„Kegyelmes Asszonyom! Az Isten Igéjéhez és azon fundált Sz. Vallásunkhoz való buzgó szerelme Excelentiádnak tsak egy szempillantásig sem hágy engemet az aránt kételkedni, hogy az Isten beszédének hasznosan való vizsgálására szolgáló egy ilyen Könyvet, minémű ez az Ó és Új testamentomra Mutató Tábla, kegyelmesen nem fogna Excellentziád venni, és ennek, ama költséges szorgalmatossággal öszve-szededetett, nagy ritkaságú, és számos Magyar Könyvekből álló Könyves-Tárjában egy helyetskét kegyelmesen nem fogna*

---

²⁴ Vezi în prefața în limba latină al celui de al treilea catalog redactat de Teleki Sámuel apărut în anul 1811 la Viena.

mutatni (...)”²⁵ [(Preamilostivă Doamnă! Cunoscând dragostea Dumneavoastră arzătoare pentru sfânta noastră religie fondată pe Cuvântul Domnului nu mă îndoiesc, Excelență, că această carte, care este menită a fi folosite pentru învățatura Sfântei Scripturi își va găsi un loc în impresionanta Dumneavoastră colecție de carte rară maghiară, adunată cu atâta sârguință și osteneală (...)] Bethlen Zsuzsánna a onorat această dedicație într-o formă mai puțin obișnuită. Nu numai că a găsit loc pentru cele două volume în biblioteca ei, dar a comandat și o nouă legătură, realizată din pergament alb, coperta fiind decorată doar de supralibrosul ei, iar tranșa cărții a fost aurită.

Bethlen Zsuzsánna a semnat marea majoritate a cărților sale. A folosit în mai multe moto-uri, citate luate din Sfânta Scriptură, pe care însă le-a scris doar în cărțile religioase. „Az *Ur gondot visel mert akik ötet félik soha nem léssen azoknak szükségek*” (Domnul îi are în pază pe cei care cred în el) este cel mai des folosit moto, la fel și varianta prescurtată a acestuia, *Az Ur gondot visel* (Domnul te are în pază). De altfel, este varianta în limba maghiară a moto-ului folosit de Teleki Sámuel, „*Deus providebit.*” În totalitate Bethlen Zsuzsánna a folosit zece moto-uri diferite.

Pentru marcarea cărților aflate în proprietatea ei nu a folosit ex libris; cele două tipuri de ex libris pe care le găsim în majoritatea cărților sale au fost comandate după moartea ei de către soțul, Teleki Sámuel.²⁶ Puține cărți poartă însemnul de proprietate exteriorizat, supralibrosul. A folosit două tipuri de supralibros, monograma numelui sau numele întreg împreună cu

---

²⁵ *Magyar Concordántzia avagy az Ó és Új Testamentomra mutató tábla, mellyben az új testámentomi Írásokban megirt dolgok és nevezetes szók, sok helyeken egész mondásokkal is az ABC-ének rendi szerént elintéztetvén fel találtnak. Írta Nemzeti javára Körösi Mihály Debretzeni Isputályi Prédikátor, Most pedig az Ó testamentumi részét az Auctornak tulajdon keze írásából az Új Testamentumit másod ízben (...) a maga költségén kiadta Szerentsi Nagy István N. Györi Ref. Prédikátor, Győr, 1788.*

²⁶ Deé 2001, il. nr. 72 a, b.

titlul nobiliar și anul executării acestor însemne.²⁷ A aranjat și rearanjat colecția ei de mai multe ori, conform inscripțiilor datate din cărți. A întocmit liste de cărți în diferite perioade ale vieții ei. În arhiva bibliotecii Teleki se află trei astfel de cataloage, din care ni se conturează figura unei femei care, în timp, a dobândit vaste cunoștințe din domeniul biblioteconomiei.²⁸

Concluzionând, astăzi colecția celor trei aristocrate alcătuiește un întreg în colecția Bibliotecii Teleki-Bolyai din Târgu-Mureș. În biblioteca Zsuzsánnei Bethlen, soția fondatorului bibliotecii, Teleki Sámuel, regăsim o parte a colecției bunicii ei din partea mamei, Rhédei Zsuzsánna și a mătușii ei din partea mamei, Wesselényi Kata. Am încercat să analizăm aceste trei colecții în ansamblul lor, fără a ține cont de mișcările ulterioare ale cărților datorate lui Teleki Sámuel. Am încercat să cunoaștem obiceiurile de citire, de procurare a cărților ale aristocratelor din Transilvania secolului al XVIII-lea. Toate cele trei biblioteci feminine prezintă același profil. Diferența dintre ele constă doar în mărimea lor. Nu găsim note, sublinieri, comentarii, adnotări, importante pentru istoria cititului, ale căror autori să fi fost cele trei doamne. Atât Rhédei Zsuzsánna, cât și Wesselényi Kata și Bethlen Zsuzsánna au fost bine informate, au fost la curent cu noile apariții editoriale, se descurcau în lumea cărților. Cât de bine funcționa acest sistem de informare reiese și din faptul că multe cărți au intrat în posesia lor la puțin timp după apariție. Singura care a dobândit cunoștințe de biblioteconomie mai vaste a fost Bethlen Zsuzsánna, datorită probabil și influenței lui Teleki Sámuel; ea a fost prima care a întocmit un catalog al cărților sale.

---

²⁷ Kimpián 2005, p. 207, il. nr. 29, 30.

²⁸ Vezi studiile lui Deé Nagy Anikó.

**The Readings of Three Generations of Aristocratic Women:
Rhédei Zsuzsánna, Wesselényi Kata and Bethlen Zsuzsánna**

Abstract

Rhédei Zsuzsánna, Wesselényi Kata and Bethlen Zsuzsánna are three representants of the XVIIIth century aristocracy. They are closely related not only by their passion for books, but also by family connections.

Rhédei Zsuzsánna (1716-171) was interested in books, but only her close friends knew about her passion. She used to buy the books as soon as they were published; most of them were religious books, some of them were dealing with more practical subjects, such as medicine, children education etc. Her collection was inherited by her daughter, Wesselényi Kata.

Wesselényi Kata (1735-1788) founded an impressive library of more than 200 books, on various domains: history, medicine, literature, law etc. She considered that her niece' s love for books was a guarantee for taking care of her collection, and she decided to offer it to Bethlen Zsuzsánna. Those books were finally included in Teleki Library.

Bethlen Zsuzsánna (1754-1797) inherited her aunt collection and added it to her husband' s library. Her collection was quite large, containing about 1200 books. Most of them were religious, and only few of them were dealing with some other subjects, such as agriculture, administrative aspects, medicine etc.

All those books are today part of Teleki-Bolyai Library.

**Activitatea tipografiei de la Buda de la începuturi
și până la cenzoratul lui Petru Maior**

MONICA AVRAM
Biblioteca Județeană Mureș

Secolul al XVIII-lea marchează, în mod firesc, o schimbare radicală nu doar la nivelul social, vizibil, ci și la nivelul mentalității individuale și colective. Noile valori și principii după care se conduc atât suveranii, cât și oamenii de rând, în fapt elita intelectuală, se regăsesc în toate domeniile vieții sociale, politice, religioase, culturale etc.

Cu siguranță, schimbările culturale, modul în care omul secolului luminilor percepe și înțelege realitatea imediată, precum și felul în care își construiește prezentul și viitorul, dovedesc o evoluție marcantă, care a influențat definitiv și iremediabil mersul lucrurilor.

Omul luminilor percepe educația ca un bun de mare preț. Astfel, se observă, pe lângă procesul de laicizare treptată a cuvântului scris, o schimbare în atitudinea față de carte, care nu mai este un obiect cu o valoare pur materială, ci primează importanța sa spirituală; cartea este considerată ca fiind cea mai eficace metodă de instruire și educație datorită caracterului său de intimitate, de contact imediat și repetabil.¹ De altfel, importanța cărții, precum și primele definiții ale ei sunt oferite de reprezentanții Școlii Ardelene la cumpăna secolelor XVIII - XIX; astfel, în opinia lui Samuil Micu, intelectualii, cărturarii români au nevoie de „cartea care să li lumineze mintea și să înțeleagă și ei ce e bun și priincios”, în vreme ce Petru Maior cere „cărți ... pentru luminarea a tot neamul românesc.”²

---

¹ Adrian Marino, *Iluminismul românesc: idei despre carte, editură, lectură*, în volumul *Limbă și literatură*, București, nr. 4, 1977, p. 419.

² *Ibidem*, p. 420.

În mod firesc, în plină epocă a luminilor și a reconsiderării rolului educației, s-a acordat o importanță deosebită deschiderii și funcționării unor tipografii, care să asigure materialele necesare studiului. Cele 14 ateliere care au funcționat în Transilvania, cu numeroase intermitențe, pe parcursul secolului al XVIII-lea, nu au reușit acest lucru, în condițiile în care unele erau de dimensiuni reduse și nu activau ca ateliere publice.³ În plus, în contextul tulburărilor religioase legate de unirea cu Biserica Romei și al campaniei de reorientare religioasă a românilor din Transilvania, autoritățile vieneze au considerat oportună instituirea unui control strict asupra cărților care circulau în spațiul intracarpatic.⁴

Inițial, măsurile gândite de autoritățile imperiale au vizat înființarea unei tipografii în interiorul Transilvaniei și, la 14 octombrie 1746, Maria Tereza cere guvernului de la Sibiu să se pronunțe în legătură cu posibilitățile financiare de care dispune în vederea deschiderii unei tipografii pentru Biserica Română Unită, precum și cu locația cea mai potrivită în acest sens; ulterior, prin decretul imperial din 23 noiembrie 1746, reînnoit la 6 iunie 1768, se interzicea importul de carte din exteriorul arcului carpatic, iar exemplarele aflate deja în folosința uniților urmau să fie confiscate;⁵ în plus, prin ordonanța din 5 mai 1747, se stipula oprirea tuturor tipăriturilor la

---

³ Unele dintre aceste tipografii activau ca ateliere școlare sau ale unor instituții. Vezi Jakó Zsigmond, *Philobiblon transilvan*, București, Kriterion, 1977, p. 378.

⁴ Dan Simonescu, Gheorghe Buluță, *Scurtă istorie a cărții românești*, București, Demiurg, 1994, p. 41.

⁵ Florian Dudaș, *Vechi cărți românești călătoare*, București, Editura Sport Turism, 1987, p. 188; Ioan Marin Mălinaș, *Sistemul învățământului bisericesc al românilor în contextul reformelor școlare din timpul împărătesei Maria Tereza (1740 - 1780), a împăraților Iosif al II-lea (1780 - 1790) și Leopold al II-lea (1790 - 1792). Contribuții privind relațiile româno - austriece*, Oradea, Editura Mihai Eminescu, 1994, p. 53; Augustin Bunea, *Episcopii Petru Pavel Aron și Dionisie Novacovici sau istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, 1902, p. 357; Cornel Tatai-Baltă, Teodor Smericischi, *Din activitatea tipografiei de la Blaj (1787 - 1821) reflectată de un material arhivistic*, în *Apulum*, XIX, 1981, p. 240.

frontieră.⁶ Aceeași ordonanță prevede, însă, și rezolvarea acestei situații prin instalarea unei tipografii unite, spre a înlocui cărțile care lipsesc: „*Totuși dispunem a se griji ca șișmaticii să nu fie lipsiți prin aceasta de cărțile trebuincioase pentru cultul lor în localitățile unde prin mila noastră sînt tolerați. Pentru a scoate cărți potrivite unirii credem că este necesar a se ridica o tipografie în Transilvania, de aceea vicarul episcopesc să ia înțelegere cu teologul iezuit și cu protectorii, unde și cu a cui cheltuială s-ar putea ridica și înjgheba o asemenea tipografie.*”⁷

Tipografia de la Buda - scurt istoric

Decretul imperial din iunie 1768 interzicea pătrunderea cărților moldovene și muntene în interiorul arcului carpatic.⁸ Mai mult, activitatea tipografiei blăjene - singurul atelier care mai funcționa - urma să fie controlată de episcop și de teologul care îl secunda, iar din punct de vedere politic intra sub jurisdicția Guberniului transilvănean.⁹ Pentru a întări și mai mult controlul asupra cărților care circulau în Transilvania, la 14 februarie 1770, Maria Tereza acordă un „*privilegium privatum*” de 20 de ani lui Iosif Kurzbech, „*cetățean din Viena care se numea tipograf crăiesc a Răsăritului,*”¹⁰

---

⁶ *Ibidem*, p. 188-189. Rescriptul imperial este reluat în 18 iunie 1747: „*După cum am hotărât și mai înainte în ce privește cărțile șișmaticilor, așa și acum pomenim prea grațios, să nu se îngăduie aducerea de cărți șișmatice din Muntenia și Moldova, pentru uniți, ci dispunem ca toate cărțile asemănătoare, îndată ce vor fi sosit la frontieră, la birourile noastre vamale, să se dea părinților iezuiți pentru a fi revizuite sau cenzurate în prealabil, și numai după aceea să fie eliberate proprietarilor...*”

⁷ *Ibidem*, p. 189.

⁸ Domniile din exteriorul arcului carpatic acceptă și chiar susțin exportul de carte spre Transilvania, dar și invers. Dat fiind însă regimul destul de strict al circulației impus de Habsburgi, la 2 aprilie 1793, se va interzice și circulația cărților dinspre Transilvania spre exteriorul Carpaților.

⁹ Augustin Bunea, *op. cit.*, p. 360.

¹⁰ Vasilie Popp, *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până la vremile noastre*, ediție îngrijită de Eva Mârza și Iacob Mârza, Cluj-Napoca, Dacia, 1995, p. 148.

care primește astfel îngăduința de a imprima cărți de ritual și manuale școlare pentru diocesele unite și ortodoxe din imperiu, fără a ține cont de naționalitate și de limbă.¹¹ Deși episcopul Atanasie Rednic a încercat să se opună acestei hotărâri motivând că în acest fel tipografia de la Blaj va fi amenințată de concurența Vienei, decizia imperială a rămas în vigoare, atelierul lui Kurzbech funcționând până la moartea acestuia, la 19 decembrie 1792; presa a fost cumpărată ulterior de Ștefan Novacovici, care, în 1795, o va muta la Buda, pentru a completa atelierul din capitala ungară.

În cadrul aceleiași politici de protejare, și chiar de uniformizare a informațiilor scrise care circulau în imperiu, se înscrie și decizia Mariei Tereza de a transforma Buda într-un centru al învățământului universitar din imperiu și, totodată, în principal furnizor de carte. Astfel, în anul 1777, Universitatea din Nagyszombat (Tîrnavia) - întemeiată în 1577 de episcopul catolic Telegdi Miklos - a fost transferată la Buda prin hotărâre imperială. Tipografia, care funcționa în cadrul universității încă de la înființarea ei a fost, firesc, mutată în capitala ungară, presa propriu-zisă fiind instalată în Casa Corvin; atelierul a fost subordonat Consiliului Locumtenențial al Ungariei, iar conducerea a fost încredințată directorului bibliotecii universității, Pray György.

În anul 1779 Maria Tereza acordă tipografiei nou instalate privilegiul de a imprima cărțile didactice necesare procesului de învățare a diverselor minorități din Ungaria: sârbi, slovaci, croați, români etc. Treptat, mai ales după 1795, când au fost achiziționate seturile de caractere chirilice folosite anterior la Viena de Ștefan Novacovici, la Buda se observă o diversificare a domeniilor acceptate spre publicare; pe lângă cărțile didactice, a căror imprimare era stipulată de privilegiul imperial, mai apar lucrări bisericești, cărți științifice, de popularizare a științelor, literatură, gramatici, calendare etc. Astfel, încă în epocă s-a apreciat și a fost recunoscut faptul că tipografia de la Buda a devenit una dintre cele mai productive edituri din centrul și estul Europei, unul din principalii promotori ai ideilor iluministe. Ea a contribuit în mod hotărâtor la răspândirea acelor cunoștințe și informații

---

¹¹ Ioan Marin Mălinaș, *op. cit.*, p. 176.

care au permis o mai bună comunicare și apropiere între autorități, elitele intelectuale și omul de rând.¹²

În plus, din 1813, tipografia de la Buda va acorda suma de 50 de florini pe an pentru achiziționarea unor cărți necesare elevilor săraci. Cel care a reușit să obțină acest ajutor este Ioan Corneli, nominalizat în postul de cenzor al tipografiei după Șincai și, care, în calitate de director al școlilor din Bihor, va insista și va obține perpetuarea în timp îndelungat a acestei susțineri financiare. Însă această activitate adiacentă a tipografiei - de a înzestra cu tipăriurile necesare atât elevii nevoiași, cât și școlile slab dotate - se va dezvolta și se va impune după anul 1820, iar statisticile realizate pun în evidență faptul că depășirea fondurilor prevăzute în acest sens devenise deja un obicei.¹³

Activitatea tipografiei de la Buda poate fi împărțită în mai multe etape, în funcție de productivitate, de numărul titlurilor tipărite. Astfel, dacă în primii ani de funcționare în noua locație se înregistrează un regres - comparativ cu activitatea desfășurată timp de două veacuri la Nagyszombat - primul sfert din secolul al XIX-lea este considerat ca fiind perioada de

---

¹² Rolul său este bine subliniat de Iorga în *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688 - 1821)*, vol. 2, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1969, p. 266: „*Tipografia de la Buda îmbogăți literatura românească cu tot felul de publicații. Aici se tipăriră de acum înainte comunicațiile, ordinele oficiale, legile, cărțile bisericești, în parte - care nu se lucrau la Blaj, în Tipografia seminarului - traduceri, lucrări originale. La Buda veniră pentru a-și publica operele românii din Banat, la Buda se opriră pentru a-și cumpăra cărți nouă românești călătorii din Principate, la Buda începură ei, de la o vreme, a trimite manuscriptele, care li se întorceau în formă de publicații elegante și îngrijite, calendarele; aici se formă ideea, se redeșteptă ideea unei biblioteci populare românești și a unui ziar pentru națiune.*”

¹³ Cf. Maria Berényi, *Cultură românească la Budapesta în secolul al XIX-lea*, Giula, 2000, între anii 1817 - 1835, tipografia de la Buda a oferit 1227 de florini din care s-au cumpărat 2235 cărți - abecedare și aritmetici românești, ceasloave, psaltiri, breviare, catehisme, istorii biblice, regulamente școlare, cărți de economie rurală, sfaturi practice etc.

apogeu;¹⁴ intervalul 1825 - 1849 se dovedește mai puțin productiv cu cele peste 90 de titluri lansate pe piață. De altfel, în anii revoluției de la 1848 - 1849 nici nu s-au tipărit cărți românești la Buda, activitatea tipografiei fiind pusă în slujba idealurilor revoluționare: au fost imprimate din oficiu manifestele și proclamațiile guvernului ungar.

Prin decretul din 14 martie 1850, autoritățile austriece au abrogat mai vechiul privilegiu acordat tipografiei de către Maria Tereza. În epocă, acest fapt nu se traducea prin încetarea tipăririi materialelor destinate românilor; cărți românești au continuat să apară în momentul în care se considera că erau necesare și puteau fi valorificate și distribuite fără concurență.¹⁵

În 1861 apare la Buda ultima tipăritură cu caractere chirilice adresată românilor,¹⁶ după care urmează o perioadă de stagnare în activitatea tipografiei. Reluarea imprimării materialelor pentru români este în strânsă legătură cu politica promovată de regimul dualist austro-ungar, după 1867, care, reorganizând învățământul primar pe o bază mai largă, stabilește prin lege obligația tuturor minorităților etnice de a învăța și limba maghiară. În acest fel, după 1870 la tipografia de la Buda vor apărea din nou manuale didactice, tratate etc., aprobate de stat și tipărite pe cheltuiala autorităților.

Cenzorii tipografiei de la Buda

Conform regulamentului de funcționare a tipografiei - stabilit în cadrul unei întruniri convocate la Viena de către Maria Tereza, întrunire la care au luat parte episcopi greco-catolici din Transilvania și Ungaria - cel care răspundea de buna organizare și desfășurare a activităților specifice atelierului era cenzorul; rolul său era acela de a cenzura textele care urmau să fie tipărite, pentru a evita posibilele erori, care ar fi putut reprezenta un pericol la adresa echilibrului social, politic, religios etc. Cenzorul de la Buda

---

¹⁴ În intervalul amintit, anii 1813 - 1816 sunt cei mai productivi; astfel, în 1813 au fost tipărite 13 lucrări, în 1814 - 15 lucrări, în 1815 - 14 lucrări, iar în 1816 - 13 lucrări.

¹⁵ Andrei Veress, *Tipografia românească din Buda*, în *Boabe de grâu*, an 3, nr. 12, decembrie 1932, p. 611.

¹⁶ Este vorba de broșura *Un grain sințeru dela un deputat român*, scrisă de Ioan Pop.

urma să fie ales și numit în funcție de către Consiliul Locumtenențial al Ungariei, pe baza recomandării unor apreciați cărturari și, dată fiind importanța acestui post pentru promovarea culturii în rândul românilor, a devenit foarte râvnit de elita noastră intelectuală, cu atât mai mult cu cât cadrul intelectual și mediul cultural ungar le ofereau condiții bune de lucru.

În plus, calitatea de cenzor și corector al tipografiei budense conferea purtătorului un prestigiu deosebit în epocă și se vorbește chiar în termenii care desemnează un coordonator al vieții culturale românești din Ardeal. Acest aspect, deși poate părea supraevaluat la prima vedere, este ușor de explicat și înțeles dacă ne gândim la intelectualii români care au deținut această funcție - triada ardeleană Samuil Micu Clain, Gheorghe Șincai, Petru Maior, precum și la legăturile pe care cenzorul de la Buda le cultiva cu elita intelectuală a vremii; fiind el însuși un bărbat educat, cenzorul își dădea acordul privind tipărirea unor materiale, colabora strâns cu autorii acestora și în acest fel imprima, practic, o anume direcție în domeniul culturii scrise. De altfel, cenzorii români de la Buda au colaborat foarte bine și cu autoritățile locale și perioada de funcționare a acestei tipografii a însemnat un uriaș pas înainte pentru cultura românească.

Dat fiind faptul că cenzorul în funcțiune a imprimat activității secției românești a tipografiei ceva din propria personalitate și cultură, considerăm că o periodizare în funcție de intervalul de timp în care fiecare și-a îndeplinit atribuțiile în discuție ar fi cea mai indicată.

De la începuturi până la 1794

Odată transferată la Buda, tipografia Universității a înregistrat o scădere a activității sale, situație firească dacă luăm în considerare timpul fizic necesar pentru reînstalarea teascurilor; în plus, trebuie subliniat și faptul că abia după 1795, când sunt achiziționate seturile de litere folosite anterior la Viena, tipografia își va intra total în drepturi. Deși conform regulamentului stabilit încă din timpul Mariei Tereza responsabilitatea pentru materialele publicate urma să fie încredințată unui cărturar român, primul care a îndeplinit funcția de cenzor a fost Ioan Onișor, numit abia în 1794. Până în momentul numirii sale, tipografia a funcționat, se poate spune, la capacitate redusă.

Prima lucrare „*apărută pe seama românilor*” la Buda a fost un catehism în limba română, tipărit în anul 1780 - *Katekizmul csel mare ku entraebaery, si raeszpunsury: tokmit paentru envecaetura tuturoră krestino - katolicsilor* - lucrare care „*servea scopurilor așa numitelor «școli naționalnice românești»*.” Titlul, destul de greu de pronunțat și reținut, este menționat în *Bibliografia Românească Veche*,¹⁷ vol. 2, la poziția 429, și a rămas cunoscut în istoriografie sub o formă mult prescurtată - *Catebismul mare pentru învățătura tinerilor*.

În același an tipografia a imprimat un al doilea catehism, o variantă prescurtată a primului, tot în limba română dar cu ortografie maghiară, cunoscut drept *Catebismul cel mic pentru învățătura pruncilor*.¹⁸ Andrei Veress afirmă că cele două lucrări au fost completate de un manual ajutător pentru dascăli, publicat în două părți. Varianta lui nu este însă susținută; nici *BRV*, 1903 - 1944, nici *BRV*, 2004 nu menționează o astfel de lucrare tipărită la Buda în anii '80. Apare însă la Viena în 1785 *Cartea trebuincioasă pentru Dascălii școalelor de jos românești neounite*, ceea ce ne îngăduie să credem că A. Veress a forțat ușor lucrurile pentru a sublinia avântul tipografiei budense în primii ani.¹⁹

Totodată, A. Veress afirmă că au mai fost publicate în același interval de timp - cu aproximație 1778 - 1794 - o carte de aritmetică, în limbile română și germană, urmată de o gramatică românească, scrisă de „*doctorul de ochi*,” profesorul Ioan Molnar, și apoi o altă gramatică a aceluiași autor, în limbile română și germană. Din nou spusele sale trebuie puse sub semnul

---

¹⁷ Ion Bianu, Nerva Hodoș, Dan Simonescu, *Bibliografia Românească Veche: 1508 - 1830*, București, 1903 - 1944. În continuare *BRV*, 1903 - 1944; *Bibliografia Românească Veche*, vol. 1 - A - C, Târgoviște, Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”; București, CIMEC, 2004, p. 169 - 170, poz. 246. În continuare *BRV*, 2004.

¹⁸ Titlul complet este *Katekizmul ku Aentraebaery, si Raeszpunsury: Tokmit paentru Aenvaecaetora Tinerilor a Krestino - Katolicsilor*. *BRV*, 2004, vol. 1 - A - C, p. 169 - 170, poz. 247.

¹⁹ *BRV*, 2004, p. 151, poz. 213.

întrebării, în condițiile în care nici o ediție din **BRV** nu menționează astfel de tipărituri la Buda în perioada amintită. Mai mult, o gramatică va scrie Molnar abia în 1798 - **Retorica**, depășind astfel intervalul temporar care ne interesează. De asemenea, mai amintește și tipărirea a două bucoavne, una românească, cealaltă bilingvă româno-germană care, însă, conform **BRV**, 2004, p. 133, poz. 187, apare abia în 1797; mai menționează și un catehism aprobat de Sinodul din 1774, dar tipărit abia în 1793. Din nou informații care nu pot fi susținute.

A. Veress ne oferă și informații referitoare la prețul de vânzare a cărților românești de la Buda, informații pe care le publicăm la rândul nostru, fără a le comenta, lăsând loc însă unei mici îndoieli cu privire la veridicitatea lor. Astfel, suma pe care doritorii trebuiau să o plătească pentru o carte oscila între 5 și 24 de creițari, pentru lucrările mai mici, și 1 florin și 30 de creițari, pentru gramatica lui Molnar, de exemplu.

O privire de ansamblu asupra activității tipografiei budense până la numirea lui Onișor este destul de dificilă. A. Veress subliniază faptul că în acest interval de timp au fost tipărite la Buda 14 titluri, dar „nici una din aceste 14 cărți n'a fost până acuma cunoscută în literatura română și astfel ele formează o întregire binevenită la *Bibliografia Românească Veche*.”²⁰ Dacă ținem seama de faptul că materialul lui Veress apare în 1932, iar editarea **BRV** se încheie în 1944 și, în plus, literele A - C au fost reeditate în 2004, este exclusă totuși varianta omisiunii parțiale a acestor titluri din lucrările de referință. Mai mult, A. Veress are tendința de a considera cărțile tipărite la Viena cu teasurile aduse ulterior în capitala ungară ca fiind lucrări ale tipografiei budense, după cum reiese din compararea datelor oferite de el și a celor din **BRV**.

Prin urmare, este dificil de făcut o statistică referitoare la prima etapă de activitate a tipografiei budense. Putem spune însă că, lăsând la o parte numărul exact al materialelor publicate, au predominat cele cu profil pedagogic, situație explicabilă dacă avem în vedere faptul că ne aflăm în plină epocă reformatoare, în anii domniei lui Iosif al II-lea.

---

²⁰ Andrei Veress, *op. cit.*, p. 595.

Ioan Onișor. 1794 - 1804

Ioan Onișor a fost primul cenzor român de la tipografia din Buda. A fost numit în funcție în anul 1794 și retribuit, ca și ceilalți colegi ai săi, de alte limbi, cu 500 de florini anual.²¹ Îndeplinește această funcție timp de șapte ani, până în 1801, după care se hotărăște să demisioneze.²²

Despre activitatea sa în această calitate nu se cunosc prea multe amănunte. Spre sfârșitul mandatului său, când Ioan Molnar îndeplinea funcția de corector, el pare întru totul supus acestuia, ceea ce-l determină pe Șincai, neliniștit de propriul său viitor, să se exprime în termeni nu foarte măgulitori la adresa lui.²³

După demisia sa urmează o etapă destul de dificilă în activitatea tipografiei, perioadă în care, în lipsa unui cenzor oficial, corectura și revizuirea materialelor revine într-o primă perioadă lui Ioan Molnar, apoi lui Gheorghe Șincai, el asigurând continuitatea până la numirea lui Samuil Micu și sosirea acestuia la Buda.

Mijlocul deceniului al zecelea aduce mai multe schimbări: numirea primului cenzor român, cumpărarea literelor lui Novacovici, avântul procesului de educație în limbile naționale, toate acestea acționând asupra tipografiei budense și sporindu-i activitatea, atât calitativ, prin folosirea unor caractere mai frumoase, cât și cantitativ.

Pentru a răspunde mai bine nevoilor învățământului, la tipografia de la Buda se consideră că lucrările aflate deja în circulație nu mai corespund în totalitate necesităților de moment, motiv pentru care se urmărește într-o primă fază reeditarea acestora în forme noi, îmbunătățite, sau înlocuirea cu

---

²¹ *Ibidem*, p. 598.

²² Cf. Mircea Popa, *Andrei Veress - un bibliograf maghiar, prieten al românilor*, Vulcan, Realitatea Românească, 2006, p. 45, după moartea lui Samuil Micu, Onișor ar fi dorit să-și reia activitatea de cenzor, însă cererea sa este trecută cu vederea de factorii de decizie.

²³ Cf. Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. 2, p. 176, Șincai se teme la 25 martie 1804 dacă „*nu cumva pentru Minee are dreptul Molnar să poruncească și regatului unguresc în profitul schismei sale*” - Molnar fiind neunit - și în profitul „*măgarului schismatic de Onișor.*”

materiale noi în totalitate. Astfel, prima lucrare tipărită în intervalul care ne interesează este o carte de învățătură - *ABC sau Bucoavnă spre folosul școalelor niamului romanesc*, apărută în anul 1797, cu caractere latine, în limbile română și germană.²⁴ Pe verso-ul paginii de titlu este reprodus privilegiul tipografiei cu semnătura Mariei Tereza, a contelui Franciscus Eszterhazy și a lui Csató Adam, în calitate de tipograf. Este o lucrare destul de vastă, de 103 pagini și care, datorită listelor de cuvinte românești, ungurești și germane, publicate în anexă, este considerată drept cel mai vechi dicționar românesc.

În același sens, al susținerii învățământului, în anul 1798 este tipărită și *Retorica* lui Ioan Molnar, o lucrare de 300 de pagini prin care autorul urmărea să ofere cititorilor „*învățătura graiului frumos și a vorbei împodobite, ce se ivește acum, întâia dată în limba românească.*”²⁵ Tot carte de învățătură este și *Observații de limba românească*, 1799, scrisă de preotul român din Pesta, Paul Iorgovici, lucrare ce „*ridică furtuna asupra capului său.*”²⁶ Scopul acestei unice lucrări tipărite a lui Iorgovici este de a pune în discuție problema neologismelor adoptate în limba română și care constituiau un subiect permanent de dispută între cei cu viziuni novatoare și tradiționaliști.

Anii 1799 - 1800 aduc în prim plan traducerile și subliniază importanța acestora pentru răspândirea ideilor moderne. Apar astfel două lucrări care țin de cultura europeană: *Logica* lui Baumeister, tradusă și tipărită de Samuil Micu la 1799 și apoi *Istoria universală* a lui Millot, la 1800, în traducerea lui Ioan Molnar. În prefața acesteia, Molnar pune pentru prima dată în discuție necesitatea împrumuturilor lingvistice din alte limbi, subliniind faptul că limba trebuie să se îmbogățească pentru a servi de vehicul ideilor științifice

²⁴ *BRV*, 2004, p. 133, poz. 187.

²⁵ Andrei Veress, *op. cit.*, p. 595.

²⁶ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 242. Paul Iorgovici este acuzat pe de o parte de unguri că susține cu prea multă convingere originea romană a neamului, iar pe de altă parte de sârbi pentru că se pronunța pentru folosirea caracterelor latine în defavoarea celor chirilice. I se va intenta chiar un proces în urma căruia a fost închis pentru câteva săptămâni, iar notițele de lucru i-au fost arse.

superioare. Faptul că astfel de lucrări ale unor autori străini, sunt puse în circulație în mediul românesc dovedește deschiderea spre valorile culturii europene și marchează totodată intrarea tipografiei budense într-o nouă etapă, superioară, de activitate.

Tot o traducere ne oferă și Dimitrie Țichindeal, care tipărește varianta românească a lucrării sârbului Dositei Obradovici, *Sfaturile a înțelegerii celei sănătoase*, 1802, prin care urmărea să promoveze „o operă de educație în scopul ridicării conștiinței naționale, pentru drepturi naționale și sociale.”²⁷ Va reveni și în anii următori cu alte traduceri din lucrările lui Obradovici: 1808 - *Adunare de lucrări moralicești prin Dosithei Obradovici întocmită*; 1813 - *Îndreptări moralicești tinerilor foarte folositoare*; 1814 - *Filosoficești și politicești prin Fabule moralnice învățături*.²⁸

În ceea ce privește cartea bisericească din acest interval de timp, este destul de bine reprezentată; astfel, într-un singur an, 1799, sunt tipărite o *Evanghelie* și o *Culegere a mai multor rugăciuni pentru treaba pruncilor celor romănesci, neuniți, care învață*, ambele în limba română.

Însă cu siguranță reprezentativă pentru această perioadă este cea editată de Molnar - *Mineiu mare*, în 1804, în limba română, deja în anii în care, după demisia lui Onișor, Gheorghe Șincai asigura interimatul.

Istoria tipăririi acestei lucrări, precum și modelul de inspirație ales nu fac decât să dovedească, o dată în plus, puternicele legături dintre românii transilvăneni și cei din exteriorul arcului carpatic. În acțiunea sa, Ioan Molnar Piuariu a fost condus de o motivație simplă, dar grăitoare pentru epoca în care a trăit: „pentru aceea cugetând eu despre numărul cel mare a Neamului meu Romănesc, carele să odihnească în Țările Prea Înălțatului și Prea Sfințitului nostru împărat și Kraiu Franțisc al doilea, am hotărât eu îndemnat de credință să dau în

---

²⁷ Maria Berényi, *op. cit.*, p. 58.

²⁸ El este chiar acuzat în anii 1815 - 1816 că ar fi tipărit lucrările lui Obradovici sub numele său, motiv pentru care a intrat în conflict cu autoritățile sârbe, laice și bisericești; în final, Țichindeal își va pierde credibilitatea și postul de director al școlilor din Banat.

*tipar Mineiul cel mare, care este în 12 luni împărțit să se tipărească în Crăiasca Tipografie Orientalicească în Buda.*²⁹

Modelul de inspirație ales este cel al *Mineiului* tipărit la Râmnic prin truda lui Chesarie, înaltul ierarh ortodox, care a folosit în definitivarea materialului său versiuni mai vechi ale lui Dosoftei, ale episcopului Mitrofan de Buzău, informații preluate din scrierile lui Radu Greceanu, precum și din manuscrisele episcopului Damaschin; în plus, Chesarie este considerat a fi primul cărturar român care se folosește în lecturile sale și de *Enciclopedia franceză*. Reușește în acest fel să realizeze nu doar o traducere a unor texte religioase, ci să ofere o veritabilă lucrare iluministă.³⁰ Cu siguranță, acest aspect a contribuit la alegerea modelului râmnician de către Molnar care, în plus, era apropiat locurilor de la Râmnic și prin legăturile de naștere și prin copilăria petrecută acolo.

Molnar apelează în inițiativa sa la sprijinul și colaborarea lui Iosif, episcopul de Argeș, dar în același timp primește binecuvântarea lui Ștefan Stratimirovici, mitropolitul de Karlovitz. Lucrarea este redactată în 12 volume de dimensiuni mari, fiecare corespunzător unei luni calendaristice; condițiile grafice în care a fost tipărită la Buda fac dovada unei bune dotări tehnice: două culori, roșu și negru, pe coloane; în plus, au fost tipărite două variante, una pentru Transilvania și Ungaria, și alta pentru Țara Românească, fiecare cu altă prefață.³¹ Cartea a fost atât de bine primită și căutată încât în 1805 - este adevărat, în condițiile în care primele exemplare au fost puse în circulație cu multe greșeli - lucrarea a fost din nou tipărită într-o ediție de lux, într-un singur volum.³²

---

²⁹ Corina Teodor, *Din istoria cărții religioase românești: tipăriturile de la Buda*, în vol. *Simpozion. Comunicările celui de al XII-lea simpozion al cercetătorilor români din Ungaria*, Giula, 2003, p. 47.

³⁰ *Ibidem*, p. 49.

³¹ Andrei Veress, *op. cit.*, p. 596.

³² Ulterior, în 1810, la inițiativa unui brașovean, Dumitru Orghidan, se reia editarea lucrării, într-un volum, achitându-se chiar un avans de 1000 de florini pentru 1000 de exemplare.

În anul 1804 se înregistrează și prima colaborare directă a lui Șincai cu tipografia de la Buda. El va publica așa-numita *Epistola ad Ioanem de Lipszky*, o scrisoare în limba latină adresată geografului maghiar Lipszky, care se ocupa în acel moment cu tipărirea unei hărți a Transilvaniei și căruia îi oferă explicații asupra ortografiei românești. Subliniază, de asemenea, necesitatea întrebuițării alfabetului latin pentru scrierile profane.³³

Gheorghe Șincai și Samuil Micu. 1804 - 1808

În cea de a treia etapă cronologică întâlnim două personalități de prim rang ale culturii românești, ale căror destine s-au împletit strâns, atât în plan personal, cât și în plan profesional. Dacă Samuil Micu a reușit să ocupe în mod oficial postul de cenzor al tipografiei timp de trei ani, Șincai, mai puțin norocos și văduvit ca în toate momentele sale grele de soartă, îl va preceda și apoi urma pe ilustrul său prieten, asigurând astfel interimatul până la numirile legale.

Gheorghe Șincai³⁴ (1754 - 1816) se naște la „*Râciul din Câmpie în comitatul Turda*”; își începe pregătirea școlară la Săbed, apoi continuă la școala sătească de la Șamșud / Șincai, urmând ca la insistențele fratelui său mai mare să-și completeze studiile la Oșorhei - Târgu-Mureș,³⁵ Cluj și

---

³³ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 235.

³⁴ Pentru o trecere în revistă a vieții și activității lui a se vedea Dumitru Ghișe, Pompiliu Teodor, *Fragmentarium iluminist*, Cluj-Napoca, Dacia, 1972, cap. *Gheorghe Șincai și idealul luminării*, p. 100 - 178; Mircea Tomuș, *Gheorghe Șincai*, în vol. *Istoria literaturii române. De la Școala Ardeleană la Junimea*, vol. 2, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, p. 46 - 57; Tomuș, Mircea, *Gheorghe Șincai. Viața și opera*, București, Editura pentru Literatură, 1965; *Libraria. Studii și cercetări de bibliologie*. Lucrările simpozionului național „Gheorghe Șincai - sub semnul istoriei” prilejuit de împlinirea a 250 de ani de la nașterea cărturarului, Târgu-Mureș, 26 - 28 februarie 2004, Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, nr. 3, 2004.

³⁵ Al. Papiu Ilarian, *Viața, operele și ideile lui Georgiu Șincai din Șinca. Discursul de recepțiune de A. Papiu Ilarianu și răspunsul de Georgiu*

Bistrița. Își completează studiile ca bursier la Colegiul De Propaganda Fide din Roma după care, întors în țară, va fi numit director al școlilor românești din Transilvania, funcție pe care o va îndeplini între 1782-1794.

Mereu preocupat de ridicarea culturală a poporului român, Șincai întreprinde o puternică acțiune de popularizare a cunoștințelor științifice în rândul păturilor țărănești. În acest sens, el scrie unele lucrări, a căror însemnătate nu este contestată nici astăzi: *Povățuire către economia de câmp, Istoria naturii sau a firei, Vocabulariu' ce se ține de istoria naturii, Învățătura firească spre surparea superstiției norodului*, rămase în manuscris. Cu siguranță însă, opera sa principală rămâne *Hronica românilor și a mai multe neamuri*, pe care nu are bucuria de a o vedea publicată, decât parțial.

Primul contact al lui Șincai în calitate de colaborator al tipografiei de la Buda s-a consumat în anul 1804; părăsind Oradea, el va ajunge în octombrie 1803 la Buda și se stabilește la Kovachich Márton, urmând ca în schimbul ajutorului dat în vederea organizării bibliotecii sale, „*lăudatul Kovachich*” - cum îl numește Iorga - să-i ofere „*casă și masă*.”³⁶ După demisia lui Ioan Onișor, postul de cenzor devenind vacant, Șincai îl va primi la 15 mai 1804, asigurând astfel continuitatea secțiunii românești a tipografiei până la numirea oficială a noului cenzor. Pentru munca sa Șincai primește un salariu de 1 florin pe zi, o remunerație îndestulătoare pentru acele vremuri patriarhale - consideră A. Veress - dar cu condiția să facă stricte economii. Nemaivând timpul fizic necesar pentru a se ocupa și de problemele lui Kovachich, Șincai va părăsi la 26 iunie casa acestuia, sperând ca în afara celor două ore de corectură prevăzute zilnic, să poată lucra în folos personal.

Una dintre marile spaime ale lui Șincai era aceea de a nu fi înlăturat de noul cenzor care urma să vină și nevoit în acest fel să „*trebuiească iarăși pentru pâine a-și închiria munca pe cari ar voi s-o cheltuiască numai pentru folosul nației*.”³⁷ Dintre cei trei candidați propuși - Nicolae Vitéz, Ioan Corneli și

---

Barițiu în ședința publică a Societății Academice Române din 14 septembrie 1869, București, Tipografia Națională, 1869, p. 13.

³⁶ Maria Berényi, *op. cit.*, p. 53.

³⁷ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 176.

Samuil Micu - ultimul va fi numit în funcție și va sosi la Buda la sfârșitul anului 1804.

Samuil Micu³⁸ (1745 - 1806) s-a născut la Sad, fiind nepotul marelui episcop Inochentie Micu Klein, fratele tatălui său. Începe pregătirea școlară cu unchiul său, apoi continuă la Blaj sub îndrumarea „vlădicului Aron” și la Viena (din 1766). Odată terminate studiile, el petrece o scurtă perioadă de timp la Blaj, apoi se întoarce la Viena în calitate de prefect la Colegiul Sf. Barbara. După o încercare nereușită de a părăsi călugăria, cererea nefiindu-i aprobată de guvern, el se stabilește la Blaj, devenind, după spusele lui Șincai, timp de „vreo două decenii” sufletul vieții literare religioase din Blaj.

Opera sa este una vastă și dovedește interesul pentru domenii dintre cele mai diverse: cărți bisericești, de teologie, istorie, filosofie. Însurează peste 60 de lucrări în care își dovedește capacitatea intelectuală și dorința de a promova nu doar valorile românești, ci și pe cele europene și universale în sens mai larg, Micu fiind numit de Iorga „marele traducător ardelean.” Operele sale de căpătâi s-au impus ca puncte de reper și referință ale culturii românești: *Biblia adecă dumnezeiasca scriptură a legii vechi și celei noao toate*³⁹ (1795), *Omiliile lui Ioan Gură de Aur*, *Istoria bisericească pre scurt* etc. Tot de numele său se leagă și realizarea primei gramatici a limbii române - *Elementa lingve daco - romanae sive valachicae* (Viena,

---

³⁸ Samuil Micu beneficiază la rândul său de o prezentare completă și complexă în Pompiliu Teodor, *Sub semnul luminilor. Samuil Micu*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000; Idem, *Samuil Micu*, în vol. *Istoria literaturii române...*, 1968, p. 37 - 46; D. Ghișe, P. Teodor, *Fragmentarium...*, cap. *Samuil Micu și Filosofia wolffiană*, p. 20 - 99.

³⁹ Titlul complet este *Biblia adecă dumnezeiasca scriptură a legii vechi și a ceii noao. Toate care sau tălmăcit de pre limba elinească pre înțălesul limbii românești. Acum întâiu sau tipărit românește supt stăpânirea prea înălțatului împărat a românilor. Franțisc al doilea craiului apostolicesc mare prințip al Ardealului. Și cealea lalte: cu blagoslovenia Mării sale prea luminatului și prea sfințitului Domnului Domn. Ioanni Bob vlădicul Făgărașului. În Blaj, la Mitropolie. Anul de la nașterea lui Hristos 1795*, în BRV II / 595.

1780),⁴⁰ precum și binecunoscuta *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor pe scurt* (1806).

Samuil Micu devine cenzor la tipografia din Buda în 1804, părăsind în acest fel Blajul pentru totdeauna. Sosește în capitala ungară la mijlocul lui noiembrie, spre bucuria lui Șincai, care își vede în acest fel neprimejdută activitatea la tipografie. El va înainta chiar un memoriu conducerii acesteia, prin care atrage atenția asupra vârstei înaintate a lui Micu, insistând asupra imposibilității acestuia de a îndeplini în același timp funcțiile de cenzor și revizor și își oferă în continuare serviciile de corector. Consultat asupra situației, noul cenzor își dă acordul, astfel încât pentru o scurtă perioadă de timp, cei doi corifei ai Școlii Ardelene vor fi responsabili de buna promovare a cărții românești la Buda. „*Lucrau amândouă pre întrecute și se ajutau împrumutatu ca frații. Collecțiunile lor de documente și chiaru lucrările lor erau commune, ca între amici și omeni în adevăru erudiți.*”⁴¹

Samuil Micu va rămâne în funcție până la moarte, survenită la Buda la 13 mai 1806; funeraliile sale sunt cele ale unei personalități de primă mărime, o ceremonie solemnă cum nu s-a mai organizat până atunci în capitala ungară. Momentul, foarte emoționant, este relatat de Șincai în câteva rânduri sugestive, adresate lui Ioan Corneli: „*Trupul neînsuflăit a fost îngropat în ziua de 15, la ora 4 după-amiază, participând Ilustrisimul Domn Martin György, episcop de Patera, în cripta parohială romano-catolică sârbească, dar cu atâtă pompă, de care budeanul de azi nu s-a învrednicit în public și nu fără mare cinste*

---

⁴⁰ Samuil Micu este profund interesat și convins de necesitatea cunoașterii și vorbirii unei limbi corecte, modalitatea cea mai eficientă de comunicare. Convins că „*pentru aceea zicem cuvintele ca alții către care vorbim să ne înțeleagă*”, a promovat cu insistență studiul limbii, erijându-se într-un veritabil deschizător de drumuri în ceea ce privește orientarea Școlii Ardelene spre o mișcare în favoarea cunoașterii gramaticii românești. Vezi în acest sens Pompiliu Teodor, *Sub semnul luminilor...*, cap. *Limba și idealul luminării*, p. 153 - 163.

⁴¹ Al. Papiu Ilarian, *op. cit.*, p. 23.

a întregii noastre națiuni, fiindcă așa ceva altui greco-catolic aici la Buda până acum nu s-a făcut.”⁴²

Odată cu moartea lui Samuil Micu reîncepe concurența pentru postul de cenzor. Tipografia recurge din nou la Șincai și într-o scrisoare datată 20 septembrie 1804, adresată căpitanului Lipsky, el semnează „*actualis corrector Typi Valachici penes R. Typographiam Universitatis Pestanae.*”⁴³ Acesta va asigura interimatul, cu toate că cei de la conducere nu erau foarte mulțumiți de prestația sa. Deși avea doar 52 de ani, Șincai era considerat înaintat în vârstă - „*ob aetatem iam proveciorem*” - și cu vederea slăbită; prin urmare, îi scapă „*minores tipi errores*” care păgubesc material și moral tipografia.⁴⁴

Pe lângă problemele legate de succesiune, mai exista și pericolul desființării postului de corector, deținut de Șincai, în condițiile în care direcțiunea tipografiei, în încercarea de a restrânge cheltuielile, dorea să concentreze cele două posturi - cenzor și corector - în unul singur. Fără ca Șincai să fie informat, Consiliul Locumtenențial al Ungariei chiar a solicitat capitlului de la Oradea unele propuneri, care vizau însă doar un singur post, cel de cenzor. Moartea lui Ignatie Darabant - protectorul lui Șincai - în 1805, faptul că Ioan Corneli și-a pierdut funcția de inspector școlar în 1806 și implicit influența, au contribuit hotărâtor la mersul evenimentelor. La sfârșitul lui septembrie 1806, capitlul de la Oradea va înainta trei propuneri: Ioan Corneli, Petru Maior și Gheorghe Șincai. Convins că nu are nici o șansă în cursa pentru numirea oficială, Șincai va profita de invitația repetată a conților Vass și va părăsi Buda la cumpăna dintre anii 1808 - 1809.

Deși ajunge la Buda la mijlocul lui noiembrie 1804, Samuil Micu își începe activitatea propriu-zisă de cenzor abia în 1805 și își va îndeplini atribuțiile timp de un an și jumătate, până în mai 1806, când se stinge din

---

⁴² Constantin Mălinaș, *Contribuții la istoria iluminismului românesc din Transilvania. Ioan Corneli (1762 - 1848)*, Oradea, Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Bihor, 2003, p. 31.

⁴³ Al. Papiu Ilarian, *op. cit.*, p. 22.

⁴⁴ Iosif Pervain, Maria Protase, *Numirea lui Petru Maior în funcția de cenzor și corector la tipografia de la Buda*, în *Studia Universitatis Babeș - Bolyai*. Series *Philologia*, fasciculus 1, 1970, p. 23.

viață. Intervalul 1804 - 1808 stă de altfel atât sub semnul și influența sa, cât și a lui Șincai, în condițiile în care cei doi cărturari colaborează îndeaproape la bunul mers al tipografiei. De aceea, este destul de dificil de spus dacă o lucrare oarecare a apărut prin grija unuia sau altuia, date fiind împrejurările. Mai mult, Șincai continuă, după moartea lui Micu, proiecte începute anterior, astfel încât meritul le aparține în egală măsură.

Prezența celor doi corifei la tipografie marchează în primul rând o sporire cantitativă a materialelor publicate. În conformitate cu datele la care am avut acces, dacă în perioadele anterioare cel mai productiv an a fost 1799, cu patru lucrări tipărite, în anul 1805 apar la Buda 5 cărți. În anii următori numărul lor crește, astfel încât situația se prezintă în felul următor: 1806 - 10 lucrări; 1807 - 6 lucrări; 1808 - 7 lucrări.

Anul 1805 stă, fără îndoială, sub semnul lui Șincai, el fiind direct răspunzător de scrierea propriu-zisă a două din cele cinci cărți apărute la tipografia budensă: *Elementa lingve*⁴⁵ și *Onomasticon*. În ceea ce privește prima lucrare, suntem deja la a doua sa ediție, prima fiind semnată doar de Samuil Micu și publicată la Viena în 1780; prefața acesteia este semnată de Șincai, o frumoasă elogiere, în fapt, a prietenului său: „însemnate mărturii le-a cules, în parte, prea-învățatul Samuil Clain...”⁴⁶ În timpul colaborării celor doi la tipografia de la Buda, au hotărât reeditarea lucrării, însă doar sub semnătura lui Șincai. Odată apărută însă, lucrarea nu a stârnit interesul așteptat, Ioan Corneli, în ciuda prieteniei care îl lega de cei doi autori, neputându-se abține să nu-i recunoască lipsurile.⁴⁷

---

⁴⁵ Titlul complet este *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae emendata, facilitata, et in meliorem ordinem redacta per Georgium Sinkay de Eadem, AA. LL. Philosophiae, et SS. Theologiae doctorem, scholarum nationalium valachicarum in Magno Transylvaniae Principatu primum, atque emeritum directorem, nunc penes regiam Universitatis Pestanae typographiam typi correctorem. Budae typis regiae Universitatis Pestanae, 1805. BRV II / 687.*

⁴⁶ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 150.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 177.

Redactată după modele din epocă și având la bază sugestiile gramaticii lui Georgius Nagy, *Elementa*⁴⁸... reflectă orientarea spre studiul limbilor naționale și se înscrie în mișcarea gramatică a Școlii Ardelene, chemată să consolideze ideea originii latine a limbii și poporului român.⁴⁹ Scopul său declarat - după cum afirmă Gheorghe Șincai, semnatarul prefetei - este acela de „*a servi utilitatem publice și să împlinim dorințele alumnilor români din Colegiul grecesc de la Sf. Barbara, cari, precum sunt foarte amatori de erudiție, nu numai de mult au cerut de la noi să edităm acest opuscul, ci în multe ne-au și ajutat.*”⁵⁰ Totodată, este o lucrare utilă celor care ar putea avea legături comerciale cu românii sau celor care călătoresc în zonele locuite de aceștia.⁵¹

Cea de a doua lucrare în discuție, *Onomasticon*, se înscrie în preocupările literare ale lui Șincai; cuprinde o poezie scrisă în limba română, cu caractere latine și în 1805 a fost oferită de tipografie palatinului Iosif.⁵²

Anul 1806 aduce cu siguranță una dintre cele mai semnificative inovații în activitatea tipografiei; este anul în care își începe apariția calendarul, o publicație periodică anuală, adresată tuturor românilor. Importanța acestor calendare constă în utilitatea lor practică, fiind mijloace de informare și educare. „*Aici găsea negustorul român lista bălciurilor, târgurilor din Ungaria, Transilvania, Banat, Austria și din alte regiuni.*”⁵³ Calendarele se constituie totodată în promotoare ale ideilor naționale, puse

---

⁴⁸ În colecțiile Bibliotecii Județene Mureș se păstrează două exemplare din această lucrare: o ediție de la Viena, din 1780, și una de la Buda, din 1805. Ambele fac parte din fondul de carte veche al bibliotecii și se păstrează într-o stare foarte bună. Păstrează și unele însemnări de proprietate și a fost parțial posibilă refacerea drumului parcurs până la achiziționarea lor de către Biblioteca Județeană Mureș.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 157. Vezi în acest sens și Samuil Micu, Gheorghe Șincai, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*. Studiu introductiv, traducerea textelor și note de Mircea Zdrengea, Cluj-Napoca, Dacia, 1980.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 105.

⁵¹ Grigore Ploșteanu, *Gheorghe Șincai, 225 de ani de la naștere*, în *Vatra*, an 9, nr. 2, 20 februarie 1979, p. 9.

⁵² Andrei Veress, *op. cit.*, p. 601.

⁵³ Maria Berényi, *op. cit.*, p. 66.

în circulație de Școala Ardeleană și, nu în ultimul rând, contribuie decisiv la dezvoltarea limbii române.

Într-o primă etapă, calendarele budense au rolul de a asigura transmiterea ideilor elitei intelectuale românești; astfel, sunt publicate fragmente din *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor*, lucrarea de căpetenie a lui Samuil Micu, precum și din *Hronica românilor*, Șincai trebuind să se mulțumească doar cu atât, lucrarea sa văzând lumina tiparului mult mai târziu. Totodată, calendarele din primii ani mai cuprind și informații ce țin de diferite alte domenii: cronologie și genealogie, astronomie și literatură, precum și informații referitoare la calendarul bisericesc. De menționat faptul că, odată lansat, calendarul de la Buda a devenit prima publicație românească ce apărea la începutul fiecărui an.

Tot în 1806 tipărește Samuil Micu și *Prospect pentru dicționarul latin-român-german-unguresc*, în patru limbi, după ce, în calitate de cenzor, a respins manuscrisul dicționarului înaintat tipografiei de către Ștefan Crișan Körösi. Micu l-a considerat nepotrivit pentru uzul tineretului, motiv pentru care l-a respins și a oferit în schimb propria variantă, argumentând că este mai bine realizată și că va fi mai bine primită în toate provinciile românești.

În 1807 numărul cărților scade la șase, dar ar fi destul de dificil de spus cum se explică această evoluție; cu siguranță însă, într-o oarecare măsură, faptul se datorează discuțiilor și „negocierilor” pentru ocuparea postului de cenzor, rămas vacant prin moartea lui Micu. În plus, Șincai, cel care asigura interimatul, era interesat de propriul viitor, iar Ioan Corneli oscila între postul de la Buda și situația care i se oferea la Oradea.

În pofida acestei situații confuze, se continuă proiectele începute de Micu și astfel în *Calendarul* pe anul 1807 sunt tipărite noi fragmente din lucrarea sa, *Istoria, lucrurile...* Cartea religioasă este reprezentată în primul rând de un *Acatist*, iar în ceea ce privește traducerile întâlnim din nou numele lui Obradovici, ca autor al unei lucrări destinate unor activități mai practice, respectiv din domeniul economiei.

Din 1807 datează și o informație referitoare la relația stabilită între cenzor și autor; astfel, Nicolae Horga - Popovici, preot în Seleuș, trimite la tipografie prima sa lucrare - *Oglindă arătată omului înțelept* - însoțită de

5 florini pentru cenzor. Era, prin urmare, recunoscut faptul că frumusețea cărților depindea în mare măsură de cel care se ocupa de revizia și corectura materialului. Este, de altfel, o practică frecventă în anii următori; A. Veress ne oferă exemplul lui Eufrosin Poteca, pe a cărui carte apărută în 1818 - ***Cunoștința de Dumnezeu*** - se aduc mulțumiri editorului Zaharia Carcalechi; alt exemplu este cel al lui Petru Maior, care, în 1820, primește 500 de florini pentru corectura ***Lexiconului***, cu precizarea că în anul următor va mai primi 100 de florini.⁵⁴

Anul 1808 nu aduce schimbări majore și nici una dintre lucrările publicate nu se impune prin subiectul abordat, prezentare grafică sau contextul publicării. Cu alte cuvinte, se înregistrează o stagnare, atât calitativă, cât și cantitativă. Este însă perioada de liniște, anterioară numirii lui Petru Maior în funcția de cenzor, când tipografia budensă va cunoaște apogeul activității sale.

Conform datelor la care am avut acces, în intervalul cuprins între 1777 - momentul înființării atelierului tipografic - și 1808, au fost tipărite la tipografia budensă 43 de lucrări, din care: 23 cărți de învățatură și povățuire (53,50 %); 12 cărți cu conținut religios (27,90 %); 2 lucrări de istorie (4,65 %); 6 lucrări care se pot include la categoria diverse (13,95 %). Procentele subliniază foarte clar tendința de laicizare a tipăriturilor și de punere a tiparului în subordinea interesului culturii naționale. Faptul că domeniul cărților de învățatură este cel mai bine reprezentat este în concordanță cu programul iluminist de dezvoltare a educației în limbile naționale.

Din punct de vedere al limbii de publicare, situația este firesc în favoarea limbii române; astfel, au fost publicate 36 lucrări în limba română (83,74 %); 3 în limba latină (6,97 %); 1 în limba greacă (2,32 %); 2 în limbile română și germană (4,65 %); 1 în limbile română, maghiară, germană și latină (2,32 %).

La o analiză de suprafață a activității tipografice budense în acest interval de trei decenii, concluzia poate fi una negativă: 31 de ani și doar 43 de cărți tipărite, în condițiile în care ***Bibliografia Românească Veche*** menționează doar 2 din cele 14 lucrări amintite de A. Veress. Se poate

---

⁵⁴ Andrei Veress, *op. cit.*, p. 607.

presupune că este o etapă destul de ștearsă din punct de vedere cantitativ: mai puțin de 1,5 cărți pe an. Însă, pentru a înțelege mai bine acest rezultat, puțin satisfăcător, mai ales dacă facem o comparație cu intervalul 1813-1816, când s-au tipărit 55 de cărți, trebuie să ținem seama de contextul în care s-a desfășurat activitatea tipografiei: este perioada transferării materialului tipografic la Buda și instalarea în noua locație, ceea ce a necesitat cu siguranță destul de mult timp; este perioada de reînnoire a materialului tipografic când, la 1795, se cumpără literele folosite anterior la Viena; este perioada în care tipografia a început să funcționeze fără o coordonare clară, autoritară, în condițiile în care primul cenzor oficial este numit abia în 1794; este perioada în care intervalul de timp dintre doi cenzori numiți oficial este destul de îndelungat, cel care asigură interimatul fiind de fiecare dată Gheorghe Șincai. În mod firesc, mai ales dacă ținem seama și de faptul că arta tipografică este în plină transformare - suntem abia la cumpăna secolelor XVIII - XIX - activitatea tipografiei de la Buda ne apare într-o cu totul altă lumină.

Este adevărat că în perioada imediat următoare lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai, în timpul cenzoratului lui Petru Maior, tipografia va cunoaște o activitate fără precedent, dar nu ar fi fost posibilă o asemenea performanță fără cele trei decenii de pregătire, atât a calității materialelor publicate, cât și a acelei categorii de intelectuali care să absoarbă informațiile transmise.

Că tipografia budensă a contribuit decisiv la promovarea ideilor iluministe, la consolidarea legăturilor dintre provinciile românești o demonstrează largă circulație a tipăriturilor pe întregul teritoriu locuit de români. Deși a fost gândită pentru scopuri mult mai practice - adică pentru a asigura cărțile necesare studiului în diferitele limbi vorbite în imperiul Habsburgic - în final tipografia s-a transformat într-un focar de cultură și civilizație pentru români, stabilind etalonul cultural al dezvoltării pe tot parcursul secolului al XIX-lea.

ANEXĂ

LISTA CĂRȚILOR ROMÂNEȘTI TIPĂRITE LA BUDA 1777 - 1808

- 1780 - *Catebismul cel mic pentru învățătura pruncilor* (lb. rom.)
1780 - *Catebismul mare pentru învățătura tinerilor* (lb. rom.)
1796 - Constantin Caraioan, Polyzois Kontos, *Comoara gramaticii*, 2 vol. (lb. greacă)
1797 - *ABC sau Bucoavnă spre folosul Școlilor niamului românesc* (lb. rom., germ.)
1798 - *Ducere de mână către cinste* (lb. rom., germ.)
1798 - Ioan Molnar, *Retorica adecă învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări* (lb. rom.)
1799 - C. Baumeister, *Loghica* (trad. de Samuil Micu) (lb. rom.)
1799 - *Culegere a multor rugăciuni: treaba pruncilor celor rumânesci, neuniți, care învață* (lb. rom.)
1799 - *Evanghelie* (lb. rom.)
1799 - Paul Iorgovici, *Observații de limba românească* (lb. rom.)
1800 - *Cântecul celui ce boleaște de dragoste* (lb. rom.)
1800 - Millot, *Istorie universală adică de obște* (trad. Ioan Molnar) (lb. rom.)
1801 - *Poveczuire szau ducere de maené kétré csinszte si direptáte* (lb. rom.)
1802 - Dositei Obradovici, *Sfaturile a înțelegerii celei sănătoase* (trad. D. Țichindeal) (lb. rom.)
1802 - *Psaltire* (lb. rom.)
1804 - Gh. Șincai, *Epistola ad Ioanem de Lipszky* (lb. lat.)
1804 - *Mineiu mare* (lb. rom.)
1805 - Gh. Șincai, *Elementa lingve daco-romanae* (lb. lat.)
1805 - Gr. Obradovici, *Aritmetica* (lb. rom.)
1805 - *Mineiu mare*, I - XII (lb. rom.)

- 1805 - *Onomasticon ... principis Iosif* (lb. rom.)
 1806 - *Adplausus Samueli Vulkan* (lb. lat.)
 1806 - *Calendar* (lb. rom.)
 1806 - *Datorințele supușilor către monarhul lor* (lb. rom.)
 1806 - Gh. Șincai, *Povățuire către economia de câmp* (lb. rom.)
 1806 - *Istoria biblicească* (lb. rom.)
 1806 - *Învățătură creștinească* (lb. rom.)
 1806 - *Povățuire către aritmetică* (lb. rom.)
 1806 - *Regulele școlășicești* (lb. rom.)
 1806 - Samuil Micu Clain, *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor pe scurt* (lb. rom.)
 1806 - Samuil Micu Clain, *Prospect pentru dicționarul latin-român-german-unguresc* (lb. rom., lat., magh., germ.)
 1807 - *Acatist* (lb. rom.)
 1807 - *Calendar* (lb. rom.)
 1807 - *Carte de mână pentru economie* (trad. Gr. Obradovici) (lb. rom.)
 1807 - *Mineu pe luna martie* (lb. rom.)
 1807 - N. Horga-Popovici, *Oglindă arătată omului înțelept* (lb. rom.)
 1807 - *Polustav* (lb. rom.)
 1808 - *Adunare de lucrări moralicești prin Dositei Obradovici întocmită* (trad. D. Țichindeal) (lb. rom.)
 1808 - *Bucoavnă* (lb. rom.)
 1808 - *Calendar* (lb. rom.)
 1808 - *Epitumul sau scurte arătări pentru Sf. Beserică* (trad. D. Țichindeal) (lb. rom.)
 1808 - *Legi pentru granița militărească* (lb. rom.)
 1808 - *Psaltire* (lb. rom.)

The Activity of Romanian Typography of Buda From its Beginnings up to Petru Maior' s Censorship

Abstract

The typography from Buda was founded in 1777, during Maria Tereza' s reign, by transferring the typographic materials from the University of Tîrnavia. Its instruments were improved during time in different ways: buying the already known letters used by Ștefan Novacovici at Vienna, în 1795; making its own materials, by engaging letter makers etc.

The rules of functioning were established in 1779; according to them, the new typography' s role was to assure the necessary writings for a better national learning. In order to guarantee the best quality of the writings that were about to be published, an educated and honest man was going to check every material send for publication.

The study is going to deal with the activity of the typography from Buda, more precisely its Romanian section, and its cultural influence upon Romanian cultural and social development. Thus, its goal is to reveal the typographic activity of Buda between 1777 and 1808.

The three decades were divided, according to the man that took care and made the revision of Romanian books; thus, we could identify three stages: from the beginnings to 1794; the age of Ioan Onișor (1794 - 1804); the age of Gheorghe Șincai and Samuil Micu (1804 - 1808).

We have identified 43 books printed at Buda, according to *Bibliografia Românească Veche*, the first edition as well as the second, and to some other studies; the domains they represent are quite various: learning books 23 (53,50 %); religious books 12 (27,90 %); history books 2 (4,65 %); other subjects 6 (13,95 %).

The results of typographic activity of Buda are relevant for Romanian cultural and social development. The books printed at Buda, that became one of the most important European cultural centers, made the connections between the Romanians all over the Danubian space and also contributed to the evolution and spreading of enlightenment ideals.

Titlurile volumelor de poezie românească dintre 1848-1918

Prof. univ. dr. MIRCEA POPA
Universitatea „1 Decembrie 1918”
Alba Iulia

Interesul pentru poetica titlurilor a apărut la noi destul de târziu și ca un reflex a ceea ce se întâmpla în domeniu pe plan internațional, când semioticienii de la *Tel Quel* și *Poetique* defrișaseră cu rezultate practice vizibile terenul. Printre primii care au atras atenția la noi asupra acestei teme s-a numărat Marian Popa care, în cartea sa *Modele și exemple*, a produs un prim text de analiză completă asupra valorilor polisemice ale titlurilor operelor literare, cercetare extinsă apoi la numele personajelor din opera literară și la onomastică în general, de către o serie de lingviști și poeticieni. Cert e că timp de trei-patru decenii de când studiile de onomastică s-au orientat mai accentuat și spre cercetarea literaturii, acest tip de investigație a numărat câteva realizări care nu pot fi trecute cu vederea. Iată de ce, în cercetările noastre de istorie a cărții, n-am putut face abstracție de sugestiile venite dinspre aceste domenii, care pot contribui la o înțelegere mai adecvată a unor fenomene culturale mai largi, cu adânci implicații în mentalul epocii.

Așa cum s-a mai arătat, titlul unei opere literare este un tip special de text, el este o marcă de recunoaștere a unui produs lingvistic și cultural complex, care este opera literară în sine. S-a afirmat despre titlu că el nu poate avea un statut autonom, ceea ce nu mi se pare corect, deoarece titlul circulă de unul singur în texte critice diverse și are rolul de a identifica și a individualiza o operă și, de cele mai multe ori, un scriitor. În funcție de scriitorul respectiv și de dialectica gândirii sale interioare, titlul încearcă să exprime cât mai exact intenția autorului cu privire la conținutul cărții produse de el, să acopere înțelesul acesteia sau să sublinieze o anumită intenționalitate avută în vedere. De aceea, el poate avea o formă de exprimare foarte diversă,

începând cu un singur cuvânt, ajungându-se la o sintagmă sau la o conjuncție de sintagme, în mod real el exprimând un câmp semantic de sine stătător, bucurându-se de un nivel sintagmatic și paradigmatic propriu. Titlul, care de obicei rezumă într-un cuvânt sau două sensul sau ideea de bază a cărții, aparține unui câmp imaginativ la fel de larg ca și opera literară în sine, și ea produs al unei tehnici de transpunere și de adecvare la discurs. Omul trăind într-o lume semnificantă, orice discurs despre sens devine implicit un discurs semiotic, produs al unei gândiri plastice atente la simbolistica și semnificația sensului transmis. *Divina Comedie* e un titlu care trimite numaidecât la Dante, *Germinal* la Zola, *Roșu și negru* la Stendhal, *Père Goriot* la Balzac, *Frații Karamazov* sau *Crimă și pedeapsă* la Dostoievski etc. Titlul unei opere a devenit uneori identic cu autorul operei, iar prin extincție poate desemna curente și direcții de gândire sau de atitudine estetică, printr-un grad de generalizare figurativă, producătoare de multiple iradiieri de semnificație. Desigur că el poate fi raportat și la o experiență estetică anume, care obligă pe autor să nu repete alte experiențe anterioare care nu i-ar fi favorabile.

În esență, titlul aparține unui cumul de acte lingvistice, cu funcție de incitare, avertizare și informare. Titlul este astfel ales ca să stârneasă curiozitatea cititorului, să îndemne la lectură, să șocheze, să alarmeze, să fascineze. Numai citind titlul unei cărți, cititorul trebuie să rămână cucerit de ea, să dorească s-o cumpere, s-o citească, s-o cunoască, s-o pătrundă. În general, el exprimă un simbol concentrat, o arhisemie și o polisemie născătoare de relații intertextuale și metatextuale diverse, de presupuziții culturale și contiguitate ideologică cu spectru foarte larg. Joncțiunea intertextuală care se produce la lectura unui titlu îi asigură acestuia perenitatea, funcția comunicativă și expresivă care îl integrează într-un câmp semantic mai larg sau care îl disociază de posibile disonanțe și anormalități. De aceea, multe titluri au făcut epocă în istoria literară, raportarea unor generații viitoare la ele fiind aproape obligatorie.

În ceea ce ne privește, noi suntem de părere că titlurile reflectă în bună măsură și mentalitatea operei care le-a produs. Într-o fază de culturalitate incipientă, titlul încerca să epuizeze pe cât posibil suma informațiilor despre carte, prin referințe exacte și concrete la toate compartimentele cărții. Iată doar două exemple de acest tip: *Istoria ieroglifică în douăsprezece cărți*

împărțită, așisderea cu 760 de sentenții frumos împodobită, la începutură cu scară a numerelor dezvălitoare iar la sfârșit cu a numelor streine tâlcuitoare de Dimitrie Cantemir și *Țiganiada sau Tabăra țiganilor poemation eroi-comico-satiric alcătuită în douăsprezece cântece de Leonaki Dianeu*, recte Budai-Deleanu. Nici epoca romantică nu a dus lipsă de asemenea ipostazieri cumulative. Iată, spre exemplu, titlul exact al *Pamelei* de Richardson: *Pamela sau virtutea răsplătită; suită de scrisori familiale, scrise de o frumoasă persoană tânără părinților ei și publicate cu scopul de a cultiva principiile virtuții și ale religiei în spiritele tinerilor de ambe sexe* etc. În acest fel sunt concepute și titlurile scrierilor sale de către Ioan Barac, care scrie *Istorie despre Arghir cel frumos și despre Elena cea frumoasă și pustiită crăiasă, adică o închipuire supt care se-nțelege luarea țării Ardealului prin Traian Chesariul Romaniei*, care apare la Sibiu în 1801, sau *Risipirea cea de pe urmă a Ierusalimului carea s-a împlinit după cuvântul ce s-a zis că nu va rămâne piatră pe piatră, scoasă din cartea lui Iosif Flavie pe scurt și în 9 cânturi în stiburi alcătuită*, București, 1821. Același lucru îl făcea și Vasile Aaron, și el coleg de generație cu Ioan Barac, atunci când voia să-și publice lucrările, anunțându-le în acest fel: *Perirea a doi iubiți, adică jalnica întâmplare a lui Piram și Tisbe, cărora s-au adăugat mai pre urmă Nepotrivita iubire a lui Echo cu Nartis, scrise în versuri*, Sibiu, 1807 sau *Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase, fiicei lui Aristef mai marelui din Milet* etc.

Vorbind de volumele de poezie românească de până la 1848, ele sunt încă destul de puține, iar titlurile lor nu ne spun mare lucru, fiind de obicei titluri generice, ce indică apartenența la genul literar respectiv. Gheorghe Asachi va tipări la 1832 un volum de *Poezii*; Cezar Bolliac își va aduna și el producțiile poetice sub titlul *Operile lui... Meditații*, București, 1835, urmate de volume intitulate aproape mecanic *Din poeziile lui...*, 1843; *Poezii noue*, 1847; Dimitrie Bolintineanu va publica și el un volum de poezii sub titlul *Colecție din poeziile domnului...*, București, 1847, iar Heliade Rădulescu va proceda similar cu volumul *Culegere din scrierile lui I.*

Eliade de proze și de poezie, București, 1836. Nici Grigore Alexandrescu nu iese din serie, publicând și el două volume de *Poezii* în 1838 și 1842, urmat de unul mai deschilinit, *Suvenire și impresii, epistole și fabule*, 1847. Doar Alecsandri e mai inventiv, împărțindu-și ciclurile poetice în volume botezate ad-hoc *Doine și lăcrămioare*, 1853 și *Mărgăritărele*, 1863, dar asta, după cum se poate vedea, după 1848. Costache Conachi recurgea și el la titlul generic *Poezii. Alcătuiri și tălmăciri* la 1856, iar Mumuleanu își botează primul volum, cel din 1820, *Rost de poezii adică stiburi*, urmat de *Characteruri*, în 1825. În rest, poezia românească de până la 1848 rămâne fidelă raportărilor la genul proxim și apelând mai puțin la diferența specifică.

Nici după 1848 lucrurile nu vor sta mult mai bine, mulți dintre poeții vremii recurgând la această numire generică a volumelor lor de poezii. Așa va face Andrei Mureșanu în 1862 cu *Din poeziile lui...* Hasdeu în 1873 cu *Poezii*; Matilda Cugler Poni în 1874 (*Poezii*); N. N. Scurtescu în 1877 (*Poezii*), și chiar marele Eminescu, prin mâna lui Maiorescu în 1883, care a omis să-l întrebe dacă nu poate recurge la numele volumului ales inițial de poet, cel de *Lumină de lună*. Alte titluri de *Poezii* sau *Versuri* aduc în epocă mai toți poeții importanți, cum ar fi Veronica Micle în 1887, N. Iorga în 1893, Gheorghe din Moldova în 1894, Șt. O. Iosif în 1897, Duiliu Zamfirescu în 1899, Octavian Goga în 1905, Mihail Săulescu și Elena Farago în 1906, Zaharia Bârsan în 1907, G. Rotică în 1909, Aron Cotruș în 1911, Panait Cerna în 1916.

Volumele intitulate *Poezii*, *Versuri* (sau uneori *Stiburi*) continuă să apară în număr mare și în perioada 1854-1916, putând număra acum nu mai puțin de 38 de asemenea titluri, la care adăugând cele 20 amintite mai sus, vom obține un număr de 58 de volume botezate astfel pe perioada 1848-1918. Iată și titlurile acestor volume la care facem referință: Elenco Buhu, *Stiburi*, Iași, 1854; Justin Popfii, *Poezie și proză*, Oradea, 1870; Maria Flechtermacher, *Poezii și proză*, Iași, 1871; Ioan Emanoil Florescu, *Poezii*, 1878; Ion Tripa, *Poezii*, Arad, 1882; Mihail S. Popovici, *Poezii*, Botoșani, 1887; N. Skeleti, *Poezii*, Bârlad, 1888; Lucreția Rudow-Suciu, *Versuri*, Sibiu,

1889; Gheorghidi de Bonachi, *Poezii*, 1890; Elena Mustea, *Poezii*, 1890; G. Antonescu, *Poezii*, Turnu Măgurele, 1891; Nicolae N. Sara, *Versuri*, 1891; I. Ioanovitz, *Versuri*, 1893; Matache Atanasiu, *Poezii*, Craiova, 1895; I. S. Spartali, *Poezii*, Iași, 1896; Ion Cristi, *Poezii*, București, 1900; Maria Cunțan, *Poezii*, Orăștie, 1901; I. C. Săvescu, *Poezii*, București, 1901; Ion. D. Dragomir, *Poezii și cântece*, Giurgiu, 1902; Petru V. Grigoriu, *Poezii*, Iași, 1904; Mihail Drăgulescu, *Poezii*, București, 1904; Gr. Stamatescu, *Poezii*, 1904; Victor Bontescu, *Versuri*, Orăștie, 1905; Radu Sbierea, *Poezii*, Iași, 1906; George Crețeanu, *Poezii alese*, București, 1908; I. Manolescu-Cazacu, *Poezii*, Bârlad, 1908; Emil Isac, *Poezii, impresiuni și senzații moderne*, Cluj, 1908; Al. Vântul, *Poezii*, București, 1908; Istar, *Poezii*, București, 1909; P. Moșoiu Alfred, *Sonete*, 1910; N. Constantiniu, *Versuri*, Craiova, 1910; Ion Chiroiu, *Poezii*, Brașov, 1911; Sim P. Simion, *Poezii lirice*, Bistrița, 1912; Al. Bran-Lemeny, *Poezii*, Orăștie, 1914; Gh. Niculescu-Grigo, *Versuri*, București, 1915; Mihail Iorgulescu, *Versuri*, Pitești, 1915; Mihail Vanda, *Versuri*, București, 1916; Al. Năsturaș-Juncu, *Poezii*, Roman, 1916.

În paralel cu păstrarea acestei tradiții scripturistice, curentul romantic și apoi decepționismul eminescian produc mari schimbări la nivelul denotației din sistemul titrologic. Accentul trece acum de pe produsul obiectual, pe sistemul subiectiv de percepere a realității, pe sentiment și pe valorile promovate de el. Lumea materială devine o proiecție a eului subiectiv, însăși creația poetică va fi legată de starea sufletească trăită de autor în procesul creației. Pentru unii creatori, poezia va fi rezultatul unor *Ceasuri de mulțămire*, ca în cazul poetului George Sion, alții vor percepe poezia ca rezultat al unor „clipe de repaus,” de reculegere sufletească. Poeziile devin acum *Mângâieri sufletești* (Gh. Boureanu, 1885), *Visuri de noroc* (Zaharia Bârsan, 1903), *Ore de distracțiune* (Al. Radu, 1888), de meditație intimă (G. Meitani, *Cânturi intime*, 1860; G. Murnu, *Gânduri și vise*, 1898).

Poezia poate fi și un produs al unor clipe de huzur, de lene intelectuală (*Când n-aveam ce face*, de Al. Candiano-Popescu) sau chiar de rătăcire (*Păcate*, de Gh. Voinea), de singurătate și angoasă (*Spleen*, de Elisa Mustea, 1893) sau chiar de sadism (*Ore de dezgust*, de Grig. R. Bossuceanu, 1854).

Există apoi numeroase titluri care vizează înțelesul poeziei ca amintire, ca *Șoapte din umbră* (Elena Farago, 1908), ca freamăt și fantezie, ca farmec al vieții, ca zbor de fluturi și clipe simțite etc. Există însă și titluri care sugerează un fel de modestie poetică (C. V. Carp, *Mici încercări de poezie*, 1866; N. Rucăreanu, *Modeste încercări poetice*, 1873) sau, în orice caz, un semn de autocontrol și încercare de autodefinire (T. Arseniu, *Mica poezie*, 1880; Gh. Boteanu, *Încercări poetice*, 1860), dar și o lipsă totală de control și exigență, botezându-și volumele *De toate* (Radu Rosetti, Rudolf Suțu) sau la modul imprecis și incontrolabil (*Câteva*, de D. Stănescu, 1862; *Câteva*, de N. Volenti, 1875; *Câte au fost*, de Cornelia din Moldova, 1916; *Câteva versuri*, de Ion Gorun, 1901 sau *Câteva clipe*, de Artur Stavri, 1910). Sentimentele sunt comunicate însă prin titluri care trimit în mod obișnuit la inimă sau la suflet. Iată câteva astfel de titluri: *Coarda inimii*, de Iacob Mureșanu, Cluj, 1891; *De-ale inimii*, de Carol Scrob, Iași, 1895; *Din inimă*, de Radu Rosetti, Iași, 1895; *Cântări pentru inimă*, de Th. Cornel, București, 1910; *Frânturi de suflet*, de Arthur Bergmann, Iași, 1918; *Suflet, inimă, putere*, de Iorgu Cernat Stănculescu, Râmnicu Sărat, 1910; *Coarda inimii*, de Basiliu Podoabă, 1908; *Stări de suflet*, de Th. Ionescu, 1908.

Poeziile care fac trimitere la sentiment dobândesc o polisemie tot mai largă, având în vedere larga gamă de sentimente trăite. Vom avea astfel *Pagini triste* la Elisa Mustea la 1899, *Gânduri uitate* la Bosnief-Paraschivescu la 1903 sau *Gând pustiu* la I. Gheorghiu-Cristești la 1904, dar și *Triste*, *Duioase*, *Diafane*, *Sincere*, *Spirituale*, *Cuvinte din inimă* sau *De inimă albastră*, *Adorate*, *Zile negre*, *De drag* etc.

Un întreg arsenal poetic este ocupat de volumele care au în componența titlului cuvintele „lacrimi” sau „suspine.” Este aici, în eflorescența unor asemenea titluri, urmarea directă a sensibilității romantice sau contactul cu poezia decepționistă a lui Eminescu. Iată câteva din volumele care conțin „lacrimi” în titlu: *Zâmbiri și lacrimi*, de Iuliu I. Roșca, în 1880; *Printre lacrimi*, de Dănuț, în 1896; *Lacrime*, de Ștefan Cruceanu, în 1898; *Lacrimi*, de Marmin, în 1904; *Lacrimi și suspine*, de M. I. Bazavan, în 1904; *Lacrimi și clocot*, de AL. Bran-Lemany, în 1914; *Lacrimi*

pentru o piatră, de Alexe Marinescu, în 1916; *Zâmbete și lacrimi*, de N. Crainic, în 1916.

Oferim în continuare titlurile care conțin termenul „suspin.” *Suspinele silvelor*, de Victor Russu, 1872; *Suspînuri și cugetări*, de Saphir Nic. Demetrescu, 1876; *Suspine*, de Nic. P. Băiedianu, 1878; *Primul suspin*, de C. C., 1876; *Surăsuri și suspine*, de I. N. Vieroșanu, 1881; *Suspine*, de G. Mardan, 1897; *Suspine*, de Elvir, 1900; *Suspinele primăverii*, de N. Pruncu, 1863.

Durerile și clipele mohorâte sunt însă mult mai numeroase și există și alte formule de a le exprima. Iată câteva titluri care trimit la câmpul semantic al suferinței, durerilor și plângerilor: *Cântece și plângeri*, de D. Bolintineanu, 1852; *Lumine și umbre*, de D. Petrini, 1870; *Aegri somnia*, de Anton Naum, 1876; *Visuri și plânsuri*, de N. Stan, 1881; *Cântece și plângeri*, de Mihail Zamfirescu, 1881; *Nostalgia*, de Haralamb Granda, 1885; *Umbre fugare*, de C. I. Ștefănescu, 1887; *Din pâna suferinței*, de Smara, 1888; *Deziluzii*, de V. Fărcășanu, 1893; *Pagini triste*, de Elisa Mustea, 1899; *Mortua est!* (titlu vădit împrumutat din Eminescu), de Ion Băilă, 1901; *Gânduri uitate*, de Bosnief-Paraschivescu, 1903; *În orele triste*, de I. D. Parvulescu, 1905; *Trepte rupte*, de V. Demetrius, 1906; *Mângâiere și durere*, de Partenie Damian, 1908; *Aripi negre*, de Donar Munteanu, 1909; *Visări păgâne*, de Ion Pillat, 1914; *Eternități de-o clipă*, de Ion Pillat, 1914; *Candele stinse*, de V. Eftimiu, 1815; *Sărbătoarea morții*, de Aron Cotruș, 1915; *Plângeri*, de N. Băluță, 1915; *Dureri ascunse*, de I. Costin, 1915; *Zări stinse*, de Maria Popescu, 1916; *Senzații incerte*, de Geni Spina, 1914; *Ore însângerate*, de G. Dragoș, 1916; *Ex anima*, de Em. T. D. Salomeia, 1916; *Fiori*, de Isac Peltz, 1918; *File dureroase*, de I. Dabija, 1918; *Spre târziu*, de Cornelia Chiciu, 1900; *Amăgiri*, Ion Pillat, 1916; *Poemele singurătății*, de Victor Eftimiu, 1912.

Revelația etapei în materie de titluri o constituie însă marele număr de titluri din domeniul botanic-floral, titluri care introduc în componența lor cuvântul „flori.” Printr-un izomorfism la modă, florile devin astfel echivalentul produselor sufletești celor mai curate, mai frumoase și mai

demne de a exprima sentimentele omenești. Numărul lor se ridică la peste 40, iar dacă avem în vedere și titlurile care se referă la o serie de nume de flori, numărul acestora crește cu încă 11 exemple. Interesant de observat este și faptul că în acest domeniu unele titluri se repetă, autorii volumelor neresimțind obligația de a respecta prioritatea unui fapt de cultură anterior sau nefăcându-și pur și simplu probleme în legătură cu originalitatea titlului dat de ei.

Dar să vedem titlurile în cauză și să urmărim totodată interesanta dispersie a câmpurilor semantice produse de asociațiile mentale ale autorilor lor. Iată o listă aproximativă a acestora: *Floricele de primăvară*, de N. T. Orășanu, 1854; *Flori de câmp*, de I. C. Fundescu, 1864; *Florile Bosforului*, de D. Bolintineanu, 1866; *Flori pe mormânt*, de Em. Poenaru, 1866; *Flori de primăvară*, de Ioan S. Nenițescu, 1880; *Flori literare*, de Zulnia Iorga, 1882; *Flori de pe Carpați*, de Zaharia Antinescu, 1882; *Flori de toamnă*, de Teodor V. Păcățean, 1882; *Flori de Golgotha*, de Gh. Floru, 1882; *Florile inimii*, de Isaia Bosco, 1884; *Flori de spini*, de Demetru Gr. Georgian, 1885; *Flori singuratice*, de Alexandru G. Drăghicescu, 1887; *Limba florilor*, de I. C. Florescu, 1888; *Flori de zei*, de I. I. Trutzescu, 1892; *Flori de zăpadă*, de Alexandrina Mihăiescu, 1898; *Din flori*, de Isidor Bud, 1898; *Flori și fluturi*, de C. D. Aricescu, 1900; *Florile iubirii*, de Christea N. Dimitresco, 1901; *Album de flori*, de I. Danielescu, 1902; *Flori de toamnă*, de Maria Popescu, 1903; *Flori moarte și Flori albastre*, de Iuliu Dragomirescu, 1907; *Flori veștede*, de Alexandru G. Drăghicescu, 1908; *Floricele*, de Vasile Calmuțchi, 1910; *Flori de câmp*, de Constantin A. Giulescu, 1909; *Flori de pădure*, de Constantin A. Giulescu, 1911; *Florile dalbe*, de I. U. Soricu, 1912; *Flori sacre*, de Al. Macedonski, 1912; *Suave flori*, de Al. Vernescu, 1912; *Flori de primăvară*, de C. Zamfirescu, 1913; *Flori*, de Gh. Florescu, 1915; *Flori albastre*, de P. P. Roșca, 1915; *Flori de vis*, de Maria Ionescu, 1916; *Flori de rugă*, de Ion L. Catina, 1918.

După cum se poate vedea, obsesia florilor este aproape generală. Ea poate fi explicată în parte prin întoarcerea la bucolismul ruralist promovat de curentul sămănătorist sau la predilecția pentru „roze” a lui Macedonski,

parfumuri și senzații odorifere ale simboliştilor. Însuși capul școlii simboliste, Al. Macedonski, își intitulează unul dintre volume *Flori sacre* și dedică florilor un mare număr de rondeluri. Pe urmele sale, D. Anghel își va intitula volumul din 1905, *În grădină*, iar cel de al doilea, *Legenda funigeilor*, 1907. Există apoi, după cum s-a putut observa, anumiți poeți care își botează mai toate volumele cu sintagme legate de flori, cum este cazul lui Alexandru G. Drăghicescu, cu *Flori singuratic* și *Flori veștede* sau al lui Iuliu Dragomirescu cu trei volume din aceeași arie semantică, *Flori moarte*, *Flori albastre* și *Flori de argint*. Acestei categorii de poeți i se adaugă apoi alții, care își aleg în titlu anumite nume de flori (miozotis, brândușe, viorele, ghiocei, frați, crini, crizanteme, garoafe, lăcrămioare, mărgăritărele, mirt etc.), în timp ce alții trimit la numele generic de „buchet” sau „roze.” Marele interes pentru „lăcrămioare” l-a dat volumul lui Alecsandri din 1853, botezat *Doine și lăcrămioare*, titlu care a fost, fără îndoială, mult imitat de urmași. Iată câteva asemenea cazuri: *Roua-n lăcrămioare*, de A. Biru, 1860; *Mirt și lăcrămioare*, de Al. Popescu, 1893; *Dor și lăcrămioare*, de Ilie Pavelescu, 1905 și simple *Lăcrămioare*, de R. Măgurel, 1912. Din aceeași arie semantică, lor li se mai pot adăuga titluri ca *Buchetul meu*, de Iosif Ion Ardelean, 1902; *Buchetul*, de Ap. P. Antoniady, 1888; *Vise și roze*, de G. Russe Admirescu, 1897; *Petale risipite*, de I. Ionescu-Cândești, 1916; *Mărgăritare negre*, de Al. T. Stamatiad, 1918, ca să nu mai vorbim de cazurile în care florile primesc un nume sau un determinativ sugestiv, cum se întâmplă în următoarele cazuri: *Miozotis*, de Haralamb H. Grandea, 1865; *Brândușe române*, de G. Tăutu, 1868; *Viorelele*, de Iulia Aricescu, 1877; *Ghiocei*, de G. C. Ioan, 1900; *Frați*, de I. Dănuț, 1901; *Pe sub crini*, de Ion Băilă, 1901; *Viorele*, de Alice Călugăru, 1905; *Viorele*, de Viore din Bihor, 1910; *Crizanteme*, de T. Ionescu, 1913; *Garoafe roșii*, de Claudia Millian, 1914.

Un alt câmp semantic pe care îl deschide denomi-nația titrologică având în centru domeniul botanic-floral, este cel care se referă la frunze, arbori, crâng și luncă, codru, ramuri, muguri. Titlurile de acest tip comportă un vast proces de metamorfoză, din care câmpul imagistic iese mereu îmbogățit,

noua structurare lirică având la îndemână noi forțe de sens surpriză, cu tot atâtea devieri de la convențiile create. Să urmărim în continuare câteva asemenea titluri: *Foi de toamnă*, de N. Georgescu, 1867; *Mugurei*, de Al. G. Polihroniade, 1894; *Frunze de toamnă*, de Al. Negrișanu-Nenoveanu, 1888; *Frunze de toamnă*, de Ulysse Cariadi, 1888; *Feuilles mortes*, de B. Bossy, 1889; *Foi de toamnă*, de Radu Rosetti, 1892; *Crâng și luncă*, de T. Duțu-Duțescu, 1896; *Codru și singurătate*, de G. Crăciunescu, 1900; *Frunză verde*, de Ion Isvoranu, 1902; *Freamăt de codru*, de Emil A. Chiffa, 1902; *Ramuri*, de Zaharia Bârsan, 1906; *Muguri*, de Ștefan Bungărzeanu, 1910; *Muguri dintr-o primăvară*, de Mihail Adameșteanu, 1912; *Din țara fagilor*, de V. Huțan, 1915; *Cireșul înflorit*, de Oreste, 1916; *Frunze-n vijelie*, de Al. Negrișanu-Nenoveanu, 1909.

O altă subdiviziune pe care o putem crea în legătură cu titlurile volumelor de poezie dintre 1848-1918 se referă la titlurile care trimit la stări climatice, la anotimpuri, dar și la alternanța noapte-zi, adică la anumite momente ale ciclului solar. Ele sugerează, prin încărcătura semantică transmisă, fie stări diafane, aurorale, fie trăiri intense cuprinse de zbucium, de sentimente aprinse, de vâlvătaie dragostei. Iată o serie pe care o credem reprezentativă pentru acest tip de denominare: *Zorile*, de Dimitrie Dăscălescu, 1854; *Cântecele aurorei*, de A. Costiescu, 1856; *Aurora*, de Mihail Zamfirescu, 1858; *Buchetul primăverii*, de Mihail D. Macedonski, 1862; *Nopti albe*, de Th. M. Stoenescu, 1887; *Zile negre*, de același, 1888; *Amurg*, de Traian Demetrescu, 1888; *Zori*, de Petru Vulcan, 1889; *Adieri*, de Traian Mihaiu, 1897; *Din sferi senine*, de Ion Achimescu, 1899; *Nocturne*, de D. Nanu, 1900; *Astrale*, de Nigrim-Mihăescu, 1901; *Ploaie și soare*, de N. Virgiliu Cișman, 1904; *Amurguri*, de Th. T. Columb, 1904; *Cântece de amurg*, de Al. Gherghel, 1906; *Spre primăvară*, de I. Costin, 1896; *Valuri*, de Radu Rosetti, 1900; *Diafane*, de Mihail Codreanu, 1901; *Flăcări*, de Frederic Botoșăneanu, 1902; *Stropi de rouă*, de Elena din Ardeal, 1902; *Aripi de vis*, de C. Cantilli, 1903; *Fulgi*, de N. Movilă, 1905; *Fulgi*, de Ana Conta Kernbach, 1905; *O stea și un lucefer*, de D. Jugănar Popescu, 1906; *Zorile*, de Șt. O. Iosif, 1907; *Clipe de seară*, de Andrei

Popovici-Bănăţeanul, 1907; *Cântecul vântului*, de N. Ţimiraş, 1907; *Cântecul toamnei*, de Ştefan Petică, 1909; *Flăcări năbuşite*, de I. Neagu-Negulescu, 1909; *Seri albastre*, de Lucian Bolcaş, 1910; *Văpăi*, de Constantin S. Stoenescu, 1910; *Licăriri*, de Constantin T. Stoika, 1910; *O toamnă*, de Alfred Moşoiu, 1912; *Stropi de valuri*, de Al. Iordăchescu, 1913; *Spre cetatea zorilor*, de Mihail Cruceanu, 1912; *Noapţi în zori*, de N. G. Prejbeanu, 1913; *Raze de soare*, de Nadejda B. Ştirbei, 1913; *Licăriri*, de Alexe Mironescu, 1914; *Noapţi învinse*, de D. Gh. Ionescu, 1911; *Din umbra nopţii*, de D. Gh. Ionescu, 1914; *Depart*, de Mihail Săulescu, 1916; *Adieri*, de Al. Murgăşianu, 1915; *Stropi de soare*, de Barbu Nemţeanu, 1915; *Din caietul vremii*, de Maria Cunţan, 1916; *Fluturi de azur*, de Pavel Macedonski, 1916; *Din alte zări*, de Gr. I. Perieţeanu, 1916; *Noapţile*, de N. D. Teodorescu, 1917; *Stiburi de primăvară*, de M. Petala, 1918.

În lucrarea lui Marian Popa, amintită de noi la începutul studiului nostru, cunoscutul critic atrăgea atenţia asupra unui interesant sistem de denominare titrologică şi anume circumstanţializarea de timp sau de loc, afirmând: „În jocul dintre titlu şi operă, ale cărui limite sunt ignorarea deplină şi subordonarea teoretic totală, rolul detaliului de circumstanţă, temporal sau spaţial, este de o mare importanţă. Detaliile au rolul de a limita în timp şi spaţiu cadrul operei respective; în astfel de cazuri, titlul nu este o formulă comprehensivă, totalitară, nu este un « gest închis » care să rezume cartea, dar este o tentativă de a sugera prin detaliu natura, tema cărţii.” Este de la sine înţeles că în perioada de care vorbim, numeroşi poeţi au apelat la astfel de resurse semantice spre a da cât mai multă greutate simbolică titlului ales de ei. Iată numai câteva astfel de exemple care vorbesc de o însuşite temeinică a normelor simboliste în vederea acoperirii titlului cu o cât mai mare încărcătură simbolică, cum ar fi titlul la care a apelat N. Davidescu, de pildă, *La fântâna Castaliei*, 1910, în care trimiterea la mitologie capătă o umbră de evanescenţă şi evadare în infinit, în absolutul figurativ, la fel cum o umbră de utopism imprimă titlului său şi Corneliu Moldovanu cu *Cetatea soarelui şi alte poeme*, 1910.

Dar să lăsăm să vorbească de la sine câteva titluri din această categorie: *Momente câmpeneşti*, de Paul M. Georgescu, 1852; *Danubianele sau*

Zânele Carpaților, de G. Baronzi, 1860; *Alte orizonturi*, de D. Zamfirescu, 1894; *Din anii tinereții*, de Virgil Crașmaru, 1895; *Pontice*, de Petru Vulcan, 1898 și *Lirice din Pind*, de același, în 1897; *De pe la noi*, de D. V. Păcățean; *Patriarhale*, de Șt. O. Iosif, 1901; *Din pribegie*, de George I. Christescu, 1901; *La focul rampei*, de Stymphal, 1903; *Așchii*, de Corneliu Budu, 1904; *Dobrogene*, de T. Voicu, 1904; *Poezii rustice*, de M. P. Trandafirescu, 1904; *În grădină*, de D. Anghel, 1905; *Din zilele senine*, de Emil A. Chiffa, 1908; *De prin munți*, de A. Cugler, 1909; *Ne cheamă pământul*, de Octavian Goga, 1909; *Glasul brazdelor*, de Volbură Poiană, 1911; *Odraslele de Dâmbovița*, de Delaocrin, 1912; *Din taina vechilor răspântii*, de Elena Farago, 1913; *Din umbra zidurilor*, de Octavian Goga, 1913; *Departee*, de Mihail Săulescu, 1914; *Din taina vieții*, de Eugen Ciuchi, 1915; *Din umbra veacurilor*, de Alexe Marinescu, 1915; *Din caierul vremii*, de Maria Cunțan, 1916; *Șesuri natale*, de Nichifor Crainic, 1916; *Din umbra cerdacului*, de D. Hoina, 1916, la care am putea adăuga *Spre infinit*, de Maria Popescu, 1901; *Necunoscute*, de Eustrat Calognomu, 1911; *Sub cupola de visări*, de Ion Rașcu, 1913; *Altare nouă*, de Mihail Cruceanu, 1915; *Din captivitate*, de Anghel Stătescu, 1918; *Din trecutul de iubire*, de Ioan Spiridon, 1915; *Farmecul vieții*, de Gh. Solomon, 1916; *Viața*, de Mihail Săulescu, 1916.

O altă categorie substanțială de titluri de volume de poezie din perioada de până la primul război mondial se recrutează din domeniul muzical. Autorii lor au în vedere fie un instrument muzical, fie sensul de cântec / cântare atribuit poeziei, fie o serie de elemente ce țin de tehnica interpretării. Iată câteva din aceste titluri: *Arpa română*, de C. D. Aricescu, 1852; *Armonii intime*, de Al. Sihleanu, 1857; *Cânturi intime*, de G. Meitani, 1860; *Citera*, de D. Stănescu, 1862; *Preludele*, de Haralamb D. Grandea, 1862; *Muza românească*, de C. Stamati, 1868; *Coarde sparte*, de Trandafir G. Djuvara, 1884; *Acorduri lirice*, de N. N. Iancovescu, 1885; *Lira mea*, de Iosif Vulcan, 1883; *Ritmuri și rime*, de Bonifaciu Florescu, 1892; *Imnuri păgâne*, de Duiliu Zamfirescu, 1897; *Cântece*, de Romul Bortoș, 1902;

Cânturi vechi, de Riria, 1902; *Muzicale*, de Alex. C. Mironescu, 1903; *Cântece*, de Emil Szabo, 1904; *Primele cânturi*, de Ion Barseanu, 1906; *Harpegii*, de D. Karnabatt, 1907; *Primele acorduri*, de C. Ionescu-Olt, 1908; *Românțe pentru mai târziu*, de Ion Minulescu, 1908; *Cântece*, de V. Podeanu, 1908; *Carmen saeculare*, de Șt. O. Iosif, 1909; *Serenade demonice*, de Ștefan Petică, 1909; *Fantezii de trubadur*, de Arsil, 1912; *Cântece*, de Gh. Gigo-Niculescu, 1915; *Cântece de leagăn*, de Stelian Vasilescu, 1915; *Pe o harpă de aramă*, de Lazăr Samson, 1916; *Cântece fără țară*, de Octavian Goga, 1916; *Pasteluri și cântece*, de I. Cunetz, 1916; *Preludii*, de D. Nalbă, 1918; *Rugă*, de Marin I. Tomescu, 1918; *Denii*, de Ștefan I. Nenișescu, 1918.

Acordurile muzicale, legătura dintre cuvânt și muzică, ca și dintre muzică și culoare capătă importanță odată cu expansiunea ideilor simboliste la noi, când sinesteziile devin la modă și când încifrarea, ambiguitatea și exprimarea simbolică sunt ridicate la rang de lege. Un număr de volume vor intra tot mai accentuat prin titlu sub incidența normelor și regulilor simboliste, noțiunea de piatră rară, de parfumuri exotice, de nume cu trimiteri mitologice, de pământuri și țări îndepărtate vor reține tot mai mult atenția spre a crea un cadru propice desfășurării unei fantezii ilimitate. În acest context, denominațiile titrologice vor trimite și înspre titluri vădit simboliste, în care numele de metale, de flori exotice sau de pietre scumpe dețin un loc privilegiat. Iată o listă modică de astfel de titluri: *Ametiste*, de Aristide Cantilli, 1897; *Bronzes*, de Al. Macedonski, 1897; *Opale și rubine*, de D. Karnabatt, 1904; *Din trâmbițe de aur*, de Al. T. Stamatiad, 1910; *Sigilii de aur*, de Ion I. Pavelescu, 1916; *Plumb*, de George Bacovia, 1916.

Legate de această mentalitate simbolistă se pot descoperi și alte titluri, care ies din gândirea comună de până atunci și încearcă să fixeze un alt mod de percepere a realității. Zborul, ascensiunea spre înalt, evaziunea în spațiu și timp, călătoria himerică, fantasmele, propensiunea spre infinit, fantezia dezlănțuită, percepția senzitivă a realității și a irealității devin toate elemente ale unui simbol vag, de natură să proiecteze ființa umană în spațiul oniricului, al visului, al indeterminatului. Printre numeroasele titluri de volume de poezii, pot fi reținute câteva având aceste caracteristici: *Spleen*, de Al. Obedenaru,

1891; *Impresiuni*, de Elisabeta M. Z. Ionescu, 1894; *Excelsior*, de Al. Macedonski, 1895; *Surprize*, de Ioan Bălănescu, 1898; *Fecioara în alb*, de Ștefan Petică, 1902; *Embleme*, de Constantin Muchie, 1905; *Poema visului*, de D. Karnabatt, 1906; *Fantazii*, de D. Anghel, 1909; *Albastru*, de G. Tutoveanu, 1910; *Bacante*, de Al. Vițianu, 1910; *Fantoma roșie*, de O. Moiescu, 1910; *Poema celor două fluvii*, de Elena Poenaru, 1910; *Limanuri albe*, de Ovid Densușianu, 1912; *Zări albastre*, de Popescu-Polyclet, 1913; *De vorbă cu mine însumi*, de Ion Minulescu, 1913; *Impresiile unui senzitiv*, de N. Hristescu, 1913; *Himera*, de Oreste, 1914; *Statui*, de Mihail Codreanu, 1914; *Sonetele nebuniei*, de Eugen Relgis, 1914; *Inscripții*, de N. Davidescu, 1916; *Senzitive*, de Elena Poenaru, 1916; *Câinii albi și roșii*, de D. Karnabatt, 1917.

Evident, lunga serie de titluri poetice de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea nu se putea încheia fără a lua în considerație și un anumit număr de poezii cu caracter patriotic vădit care, desigur, poartă amprenta gestului eroic, al simțământului patriotic și al exaltării eroismului național în momente de cumpănă. Unele dintre titluri devin ușor bombastice, caduce sau exaltate, precum *Hore oțelite*, *Flori de laur* sau *Pui de lei*, dar sentimentul patriotic și coarda națională au fost dintotdeauna un mijloc de afirmare pe tărâmul artei, un mod de existență întru poezie. Vom cita de aceea acele titluri de poezii care trimit în chip vădit spre zona eroicului și a visului național. Iată o serie posibilă a unei tematici predestinate: *Poezii naționale*, de Cezar Bolliac, 1857; *Renașterea României*, de Cezar Bolliac, 1857; *Melodii române*, de D. Bolintineanu, 1858; *Buchet de simțăminte naționale*, de Mircea V. Stănescu Arădanul, 1858; *Nemesis*, de D. Bolintineanu, 1891; *Amor și Patrie*, de I. C. Drăgescu, 1869; *Doruri și speranțe*, de I. C. Drăgescu, 1871; *Ostașii noștri*, de V. Alecsandri, 1878; *Coroana României*, de Scipione Bădescu, 1881; *Hore oțelite*, de Aron Densușianu, 1892; *Cântecul neamului*, de Eugeniu Revent, 1893; *Sentinela României*, de George Bortoș, 1895; *Sentinela românismului*, de George Bortoș, 1895; *Povestea unei coroane de oțel*, de George Coșbuc, 1899; *Sunete și răsunete*, de Zaharia Boiu, 1892; *Cântece de vitejie*, de George

Coșbuc, 1904; *Frunze de laur*, de Zaharia Boiu, 1904; *Poezii române*, de M. P. Trandafirescu, 1905; *Răcnete și blesteme*, de Dumitru V. Dumitrescu, 1905; *Credințe*, de Șt. O. Iosif, 1905; *Poezii eroice*, de Corneliu Moldovanu, 1907; *Spre țărnul dreptății*, de Th. Neculuță, 1907; *Poezii lirico-eroice*, de Nuși Tulliu, 1907; *Stiburi oțelite*, de N. Vulovici, 1909; *Suflet, inimă, putere*, de Iorgu Cernat Stănculescu, 1910; *Spre ideal*, de A. Agapus, 1912; *Ispitirea de pe munți*, de D. Nanu, 1914; *Din jale și din sânge*, de Emil A. Chiffa, 1915; *Eroice*, de Mircea Dem. Rădulescu, 1915; *Patrie și libertate*, de Sergiu Cujbă, 1916; *Pentru frați*, de Cristu D. Bădan, 1916; *Poezii de răzbel*, 1914-1916, de Ieronim Hangea, 1916; *Spre drumul gloriei*, de Constantin G. Spirescu, 1917; *Țării mele*, de Apostol G. D., 1918; *Heroica*, de Ovid Densușianu, 1918; *Ardealule, Ardealule bătrân*, de Emil Isac, 1912; *Spre ideal*, de Sofia Ivanovici, 1918; *România mare*, de N. Motoc, 1918; *Însemnări din zile grele*, de Al. Netea, 1918.

Lucrarea noastră a încercat să facă un inventar complet de titluri de volume de versuri din perioada 1848 - 1918. Suntem convinși că unele dintre ele au rămas în mod fatal pe dinafară, noi înșine având la dispoziție mai multe liste cu astfel de nume, care cu greu ar fi putut intra în secțiunile amintite până acum. Intenția noastră a fost însă aceea de a sesiza schimbarea de optică scriitoricească, dar și schimbarea de mentalitate care poate fi repede reperată, căci titlurile luate în discuție produc o anumită recurență la nivel semantic și ideatic, pregătesc conștiința colectivă pentru ingredientele ideatice care circulă și se instituționalizează, creând acel saeculum, acel spirit al secolului și al locului din care se hrănește energia națională a rasei. Poezia reprezintă doar una dintre formele durabile ale unei societăți în schimbare, consfințind semnale tipice ale unei evoluții organice cu mare capacitate compensatorie.

The Titles of Romanian Poetry Books Between 1848-1918

Abstract

The interest for the meanings a title can hold is quite new in Romanian literature and among the first critics who managed the subject was Marian Popa, who laid the bases of the new researches.

The title is a special type of text; although some critics considered that it cannot have an autonomous status, its role is to individualize a work or an author; thus, it became representative for a literary work, for a person.

The title also resumes the content of a book or at least it is trying to reveal the author's intentions about the work he had created.

We may distinguish some themes in choosing titles, according to the content of the works and their meanings; there are generic titles, that suggest the affiliation to a certain literary gender. According to the Romanticism requests, the title reflects the emotions, the inside life and self-experience. The title may also suggest the solitude, some moments of wandering or even the author's humbleness etc.

There are many poets that chose to express themselves by using some words, closely connected to botanic and floristic domain. Flowers are considered to be the best way of expressing human feelings. The titles are also connected to seasons and to some moments of solar cycle.

Titles can suggest places and ages, that allow travelling around the world in any time, age or space. Many titles are chosen from the musical domain and the words refer to an instrument, a song or to the way of singing.

Finally, we have to mention an important category of titles, inspired from national spirit, patriotism and heroism; the choice is quite understandable if we consider the period the paper is dealing with, 1848-1918.

BIOGRAFICA

Gulyás Károly, un bibliotecar de altădată

BÁNYAI RÉKA
Biblioteca Județeană Mureș

În anul 1907, un tânăr profesor a fost numit custode al Bibliotecii Contelui Teleki Sámuel. În decursul anilor el s-a dovedit a fi demn de încredere: timp de 35 de ani rămâne fidel acestei însărcinări, zelos, cu un entuziasm și simț al datoriei, pe care îl aveau poate numai cărturarii de altădată. Am considerat că merită studiată această personalitate, a cărei viață și activitate s-a îmbinat cu istoria Bibliotecii Telekiana din prima parte a secolului al XX-lea. Cercetarea acestui domeniu nu este nicidecum terminată, lucrarea de față dorind să fie doar o primă etapă a acestui studiu.

Lexicoanele și celelalte surse tipărite ne prezintă numai informațiile cele mai necesare despre viața lui Gulyás Károly.¹ S-a născut la 15 decembrie 1873 la Debrețin, oraș de cultură cu tradiție seculară în domeniul cărții. Dragostea pentru lectură și carte o dobândește chiar în familie, tatăl lui fiind tipograf, iar bunicul compactor.² Urmează studiile la renumitul colegiul reformat din orașul natal, iar după

---

¹ Cele mai multe date apar în studiul lui Csontos Mária, *Levelek a Teleki Téka történetéből. Gulyás Károly, a Teleki Téka őre*, în *Emlékkönyv a Teleki Téka alapításának 200. évfordulójára*, Târgu-Mureș, Editura Mentor, 2002, p. 89-143. (În continuare *Emlékkönyv*.) p. 89-143.

² Kiss László, *Emlékeiről beszél Gulyás tanár úr...*, în *Keleti Újság*, 16 oct. 1939, p. 12.

bacalaureatul din 1891³ se înscrie la Academia de Arte Plastice din Budapesta. Desenul și artele plastice îl preocupă încă din copilărie. După terminarea Academiei, în 1896 devine profesor de desen la gimnaziul reformat din Kisújszállás unde predă materiile desenul liber, geometria, limba latină și greaca veche, matematica, caligrafia.⁴ Activează aici până la sfârșitul anului școlar 1901/1902. Între anii 1897-1898 își satisface serviciul militar la Oradea.⁵

În anul școlar 1902/1903 îl găsim pe Gulyás deja la Târgu-Mureș, unde a fost numit de către minister în funcția de profesor al Colegiului Reformat.⁶ Ca și la Kisújszállás, la început predă și aici mai multe materii, principalele rămânând totuși desenul și caligrafia. În perioada 1912-1915 el îndeplinește și funcția de bibliotecar al renumitei biblioteci profesionale a școlii.⁷

La mobilizarea generală din 1914 a fost recrutat, dar înainte de deschiderea anului școlar 1914/1915 a fost scutit de serviciul militar, fiind custode al Bibliotecii Teleki, însă din martie 1915 este iarăși chemat sub arme și luptă pe frontul de nord, apoi în Serbia, ca locotenent al regimentului de infanterie nr. 22. În ianuarie 1918, conducerea liceului intermediază și reușește să-i obțină scutirea definitivă de armată.⁸

---

³ *A Debreczeni Ref. Főgymnázium Értesítője az 1890/91. iskolai évről.* Debreczen, 1891, p. 43.

⁴ *A Kisújszállási... Ev. Ref. Főgymnasium Értesítője az 1896-97. tanévről,* Kisújszállás, 1897, p. 54. (Prin toate referințele consultate, apare greșit data de 1898 ca fiind începutul activității lui Gulyás la instituția sus-numită.)

⁵ *A Kisújszállási... Ev. Ref. Főgymnasium Értesítője az 1897-98. évről,* p. 35, respectiv *Emlékkönyv,* p. 123.

⁶ *A Marosvásárhelyi Ev. Ref. Kollégium Értesítője az 1902-1903. évről,* p. XI. (În continuare *Koll.Ért.*)

⁷ *Koll.Ért. 1913/1914,* p. 61; *Koll.Ért. 1915/1916,* p. 16-17.

⁸ *Koll.Ért. 1914/1915,* p. 131; *Koll.Ért. 1917/1918,* p. 8; *Maros-Vásárhely és a háború. 2. könyv: 1915,* Szerk. Oroszlány Gábor. Marosvásárhely, (Grün Sámuel könyvnyomdája), 1915, p. 12, 27, 29, 67.

Era un pedagog înnăscut, care se ocupa consecvent de descoperirea și educarea noilor talente. Cursurile lui de desen erau adevărate experiențe

Gravură realizată în anii '20 de Gulyás Károly, reprezentând viziunea sa asupra Bibliotecii Teleki

pentru elevi, considerate ca fiind prima școală liberă de artă din oraș, când la Târgu-Mureș cei tineri desenau după modele. În grădina Bibliotecii Teleki (unde Gulyás își avea locuința de serviciu) a funcționat „academia de pictori”, unde vara pictau deodată 10-15 persoane.⁹

În timpul practicii, el le preda elevilor și noțiuni de istoria artei, ilustrând cu reproduceri ale marilor capodopere, și din când în când vizita cu clasele lui Galeria de Artă din Palatul Culturii. Anual organiza expoziții din lucrările cele mai reușite ale elevilor colegiului reformat, unde publicul orașului avea posibilitatea de a cunoaște tinerii talentați și chiar de a cumpăra tablourile lor. Datorită învățăturilor și recomandărilor sale, mulți ucenici

și-au ales profesia de artist sau istoric de artă.

Ucenicii preferați, descoperiți de el, Vida Árpád (1884-1915) și Bordi András (1905-1989), au ajuns printre cei mai renumiți pictori ardeleni. Intervenea la părinți și profesori renumiți ai Academiei de Artă pentru a le asigura studiile superioare. Prietenia reciprocă și atenția profesorului pentru

⁹ Vezi nota nr. 2. (Curtea și grădina de altădată a bibliotecii erau mult mai mari, decât astăzi.)

foștii elevi a rămas neschimbată și după plecarea acestora din oraș, ei corespondând continuu. Gulyás a publicat multe articole și studii de artă despre ei în colecția de studii despre artiști plastici.¹⁰ (Vezi Anexa)

După părerea contemporanilor, propria sa activitate de pictor nu era considerabilă, picta în stil destul de tradițional, academician. A colaborat ca ilustrator la revista pentru copii *Cimbora*,¹¹ a scris multe povești și nuvele, a editat un volum propriu de povești.

Postul de bibliotecar la Biblioteca Teleki îl ocupă din 10 noiembrie 1907, conform propriei sale note din registrul de inventar folosit în perioada respectivă. Totodată, el notează și lista bibliotecarilor instituției dinaintea lui, la fiecare menționând și perioada în care au activat.¹²

Pe lângă admirația și dragostea continuă pe care o manifesta Gulyás față de bibliotecă în timpul serviciului său, chiar de la început se lovește de problemele instituției, dintre care unele sunt valabile pentru toată perioada consultată, până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial.

Conform testamentului ctitorului bibliotecii, custodele întotdeauna a fost ales dintre profesorii colegiului reformat. Respectarea acestei tradiții induce două consecințe contradictorii. În primul rând, s-a asigurat că postul să fie ocupat de către oameni culți, respectabili, cu preocupări livrești, dar din cauza profesiei, deși erau conștiincioși, le lipsea timpul fizic necesar

---

¹⁰Banner Zoltán, *Bordi András*, București, Editura Kriterion, 1978, p. 5-12, 31; Hajdu Zoltán, *Töredékes beszélgetés Bordi Andrásal*, în *Bordi András festőművész kiállítása*. (Ghid editat de Galeria Națională a Ungariei, Budapesta, 1981), p. 6-8; Murádin Jenő, *Erdélyi festőiskolák*, București-Cluj, Editura Kriterion, s.a., p. 86-92; *Vida Árpád*. (Ghid bilingv editat de Muzeul Județean Mureș, 1970), p. 14-34.

¹¹ Revistă apărută în perioada 1922-1929 la Satu-Mare, redactor principal Benedek Elek.

¹² *Consignatioja azon könyveknek, melyek üdvezült Cancellarius Grof Széki Teleki Sámuel Úr eő Excellentiája halála után jöttek és szereztettek a Bibliothéca számára*, Arhiva Personală Teleki, II c. 796, p. 140. (În continuare: *Consignatioja...*)

rezolvării în totalitate a responsabilităților de bibliotecar, exceptând vacanțele de vară.

De fapt, unele surse consultate amintesc două funcții și în mod sigur, de la începutul secolului XX, întotdeauna exista un bibliotecar principal iar bibliotecarul propriu-zis a fost Gulyás Károly. (Termenul de custode este folosit inconsecvent, fie pentru unul, fie pentru celălalt.) Pe lângă el, în funcție de bibliotecar principal apar următorii: Horváth József (? -1913), Dékány Kálmán (1913-1925?) și Szigyártó Gábor (1926?-1940?). Funcția de bibliotecar principal era destul de formală, lucrările de toate zilele fiind efectuate de Gulyás, eventual, în lipsa lui se putea recurge la serviciile bibliotecarului principal.¹³ Toate însemnările, rapoartele și registrele instituției sunt alcătuite și semnate de către Gulyás.

Înainte de Gulyás, aproape fiecare bibliotecar a slujit până la moarte, deci predarea-preluarea fondului de carte, respectiv inițierea noului angajat n-a fost făcută niciodată. În afară de catalogul editat de Teleki Sámuel, nu exista nici o altă sursă de informare privind așezarea și regăsirea documentelor. Gulyás mărturisește, că în lipsa oricărei îndrumări a durat ani de zile până a învățat să se orienteze în fondul de carte.¹⁴

Pentru regăsirea mai rapidă a documentelor, el alcătuiește propriile sale evidențe și bibliografii, păstrate în manuscris, fiind primul care clarifică numărul exact al unicateilor și exemplarelor rare. Identificarea și descrierea incunabilelor, postincunabilelor și a cărților vechi maghiare necesita cunoștințe aprofundate. Scrie mai multe studii despre cărțile deosebit de valoroase ale bibliotecii, la care copiază ilustrațiile originale prin reproduceri proprii. (Vezi Anexa).

Studiind permanent fondul bibliotecii, el a descoperit și a publicat mai multe manuscrise de valoare unică pentru istoria culturii maghiare, printre care: cartea de medicină din secolul al XVI-lea; lucrarea despre muzică a lui

---

¹³ *Emlékkönyv*, p. 102-103. În lipsa surselor, până acum n-am reușit să clarificăm în mod sigur datele exacte privind perioada de serviciu a bibliotecarilor principali.

¹⁴ *Ibidem*, p. 119.

Bolyai Farkas; prima carte de gramatică a limbii maghiare datând din 1789; două scrisori necunoscute ale scriitorului iluminist Kazinczy Ferenc către Teleki Sámuel. Publicarea corespondenței dintre Teleki și cei doi savanți matematicieni Bernoulli a contribuit la alcătuirea portretului mai nuanțat al ctitorului bibliotecii.¹⁵

Gulyás popularizează biblioteca pe toate căile posibile: corespundează, ține prelegeri la sesiuni științifice și scrie cinci studii despre istoria bibliotecii, respectiv despre fondatorul ei. Vizitatorilor iluștri, care nu erau vorbitori de limbă maghiară, le povestea despre bibliotecă în limba latină clasică. Din toamna anului 1935 s-a pensionat ca profesor (după o activitate de 39 de ani), astfel că a avut mai mult timp pentru problemele bibliotecii.¹⁶

Funcționarea zilnică a instituției era împiedicată de condițiile oferite de clădire: sala mare a bibliotecii, neavând deloc încălzire și iluminare, în perioada de iarnă nu se putea vizita, căutarea cărților era posibilă numai cu riscul de îmbolnăvire a personalului. (Sala de lectură era așezată într-o altă încăpere, cu sobă, deci se asigura consultarea publicațiilor cerute.) Datorită demersurilor lui Gulyás, sala mare, sala de lectură și acoperișul bibliotecii au fost renovate în anul 1936. Totodată au fost confecționate vitrine pentru a expune cele mai interesante cărți, demne de interesul vizitatorilor.¹⁷

În ultimii ani ai activității sale se confruntă cu diferite boli și stare materială uneori chiar disperată, datorită faptului că plățirea pensiilor întârzie luni îndelungate, iar salariul bibliotecarilor chiar 4 ani.¹⁸ Din iulie 1939 îi vine ca ajutor tânărul profesor al colegiului reformat, Nemes Károly, care după plecarea lui Gulyás va rămâne singurul bibliotecar până în 1951.¹⁹ De fapt, în anii colaborării lor, Nemes este de mai multe ori concentrat de către organele militare, în perioadele respective Gulyás îndeplinind singur serviciul. Starea

---

¹⁵ Vezi *Anexă*, capitolul *Editor și îngrijitor*.

¹⁶ *Koll. Ért. 1935/1936*, p. 44.

¹⁷ Însemnarea lui Gulyás în cartea de vizitatori a Bibliotecii Teleki din perioada 1903-1940, p. 106; *Emlékkönyv*, p. 98-99, 119-126.

¹⁸ *Idem*, p. 109, 120, 123

¹⁹ *Consignatiója...* p. 140.

sănătății și vârsta înaintată îl determină să se retragă, pensionarea lui fiind admisă de către susținătorii instituției, familia Teleki, din 1 mai 1942. După data respectivă, el se mută la familia fiicei lui la Dévaványa.²⁰

Nu și-a pierdut însă interesul față de instituția căreia i-a dedicat cea mai mare parte a vieții - în 1944 publică cea mai amplă lucrare a lui despre viața și activitatea contelui Teleki Sámuel.²¹ Ca și în celelalte lucrări din același domeniu, este de părere că soarta colecției Telekiana era dependentă de activitatea fondatorului ei, după moartea acestuia biblioteca „s-a pietrificat” (expresia repetată a lui Gulyás), nefiind finanțată și îmbogățită de către urmași. El accentuează importanța catalogului în patru volume alcătuit și editat de Teleki, prin care biblioteca a ajuns o colecție într-adevăr savantă.

Gulyás Károly a murit la Dévaványa în data de 27 ianuarie 1948.

ANEXĂ

Bibliografia operelor lui Gulyás Károly²²

Beletristică

- *Bagoly Bandi lakodalma*. Madármese négy részben. Târgu-Mureș [Marosvásárhely, 1922.] Tompos lito-, cinko- és tip. műint. 40 p. [poveste]
- *A barmadik*. În: *Zord Idő*, nr. 12-13, 1920, p. 495-502, 517-521. [nuvelă]
- *Vígkedvű Mihályék gyászos krónikája*. În: *Pásztortűz*, nr. 17, 1928, p. 390-394. [nuvelă]
- *Hosszu pórázon*. În: *Erdélyi Szemle*, nr. 10, 1932, 6-7. [nuvelă]
- *Özvegy és leánya*. În: *Erdélyi Szemle*, nr. 7-8, 1933, p. 7-8. [nuvelă]

---

²⁰ *Emlékkönyv*, p. 138-139, 141-143; *Consignatioja...*, p. 140.

²¹ *Az ismeretlen gróf Teleki Sámuel*, Budapest, Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, 1944.

²² Bibliografia nu este completă, unele lucrări nefiind regăsite până în momentul de față.

- *A nagy ária*. În: *Erdélyi Szemle*, decembrie 1934, p. 9-10. [nuvelă]

Studii și articole

- *Bolyai Farkas festményei*. În: *Uránia*, nr. 5, 1913, p. 202-206. (il.)
- *A gróf Teleki-könyvtár kincsei*. În: *Uránia*, nr. 10, 1913, p. 385-389.
[studiu cu ilustrații proprii despre bibliotecă]
- „*Magyar festőművészet*”. În: *Uránia*, nr. 10, 1917, p. 294-296.
- *Egy elfelejtett festőnk. (Dósa Géza) - 1847-1871*. În: *Uránia*, nr. 10, 1918, p. 234-238.
- *Petelei úr*. În: *Zord Idő*, nr. 2, 1919, p. 49-54.
- *Csakúgy eszembe jutott...* În: *Zord Idő*, nr. 2, 1919, p. 63-64.
- *Jeddy Sándor*. În: *Zord Idő*, nr. 3, 1919, p. 91-92.
- *Gyárfás Jenő*. În: *Zord Idő*, nr. 4, 1919, p. 110-115.
- *Demeter Róbert*. În: *Zord Idő*, nr. 5, 1919, p. 148-149.
- *Vida Árpád*. În: *Zord Idő*, nr. 7, 1919, p. 211-215.
- *Tolnai Lajos*. În: *Zord Idő*, nr. 8, 1919, p. 267-272.
- *Dósa Géza*. În: *Zord Idő*, nr. 1, 1920, p. 4-8.
- „*In Zord Idő*” *eleji*. În: *Zord Idő*, nr. 5, 1920, p. 137-139.
- *Mentovich*. În: *Zord Idő*, nr. 5, 1920, p. 173-174.
- *Szinyei Merse Pál*. În: *Zord Idő*, nr. 6, 1920, p. 220-221.
- *Régi theatrum*. În: *Zord Idő*, nr. 7, 1920, p. 257-260.
- *Benczúr Gyula (1844-1920)*. În: *Zord Idő*, nr. 15, 1920, p. 653-654.
- *Max Klinger*. În: *Zord Idő*, nr. 16, 1920, p. 703-704.
- *Kulturánk multja: egyetem*. În: *Székelyföld*, nr. 16-17, 1921.
- *Kancellárius gróf Teleki Sámuel (1739-1822) és m.-vásárhelyi bibliothékája*. În: *Székelyföld*, nr. 17-18, 1922.
- *Demeter Róbert*. În: *Tükör*, 6 mai 1923.
- *A marosvásárhelyi kollégium kis képzőművésze*. În: *Vasárnapi Újság*, nr. 3, 1924.
- *A Kollégium alkalmi kiállítása*. În: *Székely Napló*, 28 iunie 1925.

- *A Bordi András igaza.* În: *Tüzek*, septembrie 1925, p. 153-156.
- *Gróf Teleki Sámuel könyvtáralapítása.* În: *Pásztortűz*, nr. 11, 1925, p. 236-238. [cu ilustrații proprii despre bibliotecă]
- *A régi kolozsvári könyvkötészet.* În: *Pásztortűz*, nr. 23, 1925, p. 488-489. [cu ilustrații proprii]
- *Nevezetesebb régi épületeink.* În: *Színházi Világ*, nr. 17, 1925, p. 13-15. [cu ilustrații proprii]
- *Teleki könyvtár.* În: *Színházi Világ*, nr. 17, 1925, p. 17-19.
- *Egy magyar tudós külföldi sikerei a 18-ik században.* În: *Ellenzék*, nr. 13, 18 ian. 1926, p. 10. [despre Fogarasi Pap József]
- *Emlékezés Bolyai Farkasról.* În: *Színházi Világ*, nr. 7, 1926, p. 3 -9.
- *Demeter Róbert.* În: *Pásztortűz*, nr. 14, 1926, p. 334-335.
- *Emlékek Móricz Zsigmond diákkorából.* În: *Ellenzék*, nr. 17, 22 ian. 1927, p. 10.
- *Honterus János Kozmográfiaja.* În: *Pásztortűz*, nr. 17, 1927, p. 389-391. [cu ilustrații proprii]
- *Bábel-tornya meg a Noé bárkája.* În: *Pásztortűz*, nr. 19, 1927, p. 446-448.
- *A zene, mint tudomány.* În: *Pásztortűz*, nr. 6, 1928, p. 124-126. [cu ilustrații proprii]
- *Köpeczi Sebestyén József. „A bethleni gróf Bethlen család történeté”-nek illusztrátora.* În: *Pásztortűz*, nr. 9, 1928, p. 198-199.
- *Dürer magyar származása.* În: *Pásztortűz*, nr. 13, 1928, p. 311.
- *Erdélyi lexikon.* Szerk. Osvát Kálmán. În: *Nagyvárad*, 1928, p. 286. [semnează articolul despre Biblioteca Teleki]
- *A vásárhelyi zenélőkút.* În: *Pásztortűz*, nr. 13, 1929, p. 304.
- *Terefere a marosvásárhelyi festőművészetről.* În: *Pásztortűz*, nr. 14, 1929, p. 333-334.
- *Gr. Teleki Sámuel marosvásárhelyi könyvtáralapítása.* În: *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves jubileumára.* Szerk.

Csutak Vilmos. Sepsiszentgyörgy, a Székely Nemzeti Múzeum kiadása, 1929, p. 202-207.

• *Halkuló szólamok építészetünkben. (Marosvásárhely igazán szép épületei körül.)* În: *Ünnepi könyv*. Marosvásárhely, Kemény Zsigmond Társaság kiadása, 1930, p. 204-209.

• *Gidófalvi Istvánné, Pataky Etelka marosvásárhelyi képművészete.* În: *Pásztortűz*, nr. 5, 1930, p. 118-119.

• *Festők panasza.* În: *Pásztortűz*, nr. 9, 1930, p. 214.

• *Milyen volt Bolyai János?* În: *Pásztortűz*, nr. 19, 1930, p. 444-445.

• *Egy erdélyi művész halála.* În: *Pásztortűz*, nr. 21, 1930, p. 491.

• *Erdélyi rejtett kultúrkincsek.* În: *Pásztortűz*, nr. 25-26, 1930, p. 590-591.

• *A Bánffyak leveles ládája.* În: *Pásztortűz*, nr. 9, 1931, p. 238.

• *Bolyai-utódok.* În: *Pásztortűz*, nr. 14, 1931, p. 354.

• *Az orgona őse.* În: *Pásztortűz*, nr. 16, 1931, p. 395.

• *Marosvásárhely képtára.* În: *Pásztortűz*, nr. 24-25, 1931, p. 565.

• *Látogatóban Bordy Andrásnál.* În: *A Ma*, 14 iulie 1932.

• *Az erdélyiség művészetünkben.* În: *Pásztortűz*, nr. 7, 1934, p. 154.

• *Műterem-avató.* În: *Pásztortűz*, nr. 10-11, 1935, p. 227-228.

• *A két Bolyai marosvásárhelyi ereklye-múzeuma.* În: *Matematikai és Fizikai Lapok*, 1938, p. 151-152.

• *Marosvásárhely története.* În: *Pásztortűz*, nr. 9, 1942, p. 405-406.

• *Légy jó mindhalálig - emlékezés Móricz Zsigmondra.* În: *Pásztortűz*, nr. 10, 1942, p. 423-424.

• *Egy magyar humanista.* În: *Pásztortűz*, nr. 2, 1943, p. 60-66.

• *Némi kicsi székely természetrajz.* În: *Pásztortűz*, nr. 11, 1943, p. 503-507.

• *Az ismeretlen gróf Teleki Sámuel.* Budapest, Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, 1944. (A szerző kiadása) (Különlenyomat a

„Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének Évkönyve IV. kötetéből), 19 p.

Editor și îngrijitor²³

• *Benkő József levele gr. Teleki Sámuelhez.* În: *Irodalomtörténeti Közlemények*, nr. 4, 1908, p. 474-476.

• *Kazinczy Ferenc két ismeretlen levele.* În: *Irodalomtörténeti Közlemények*, nr. 1, 1910, p. 97-101.

• *Benkő József, gr. Széchenyi Ferencz, gr. Festetich György, Aranka György levelei gróf Teleki Sámuelhez.* În: *Irodalomtörténeti Közlemények*, nr. 2, 1910, p. 214-223.

• *Gróf Teleki Sámuel levelezése külföldi matematikusokkal.* În: *Mathematikai és Fizikai Lapok*, nr. V-VIII, 1912, p. 194-223.

• Földi János, *Magyar Grammatikája.* Közzéteszi Gulyás Károly marosvásárhelyi ref. Kollégiumi tanár, a Gróf Teleki-könyvtár őre. Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, 1912, 303 p.

• *Orvosságos könyv a XVI. Századból.* În: *Magyar Nyelv*, nr. 8, 1913, p. 373-377.

• *Művelődéstörténeti emlék a XV. századból.* În: *Magyar Könyvszemle*, nr. 2, 1914, p. 161-163.

• *Bolyai Farkas zenészeti dolgozata.* În: *Mathematikai és Fizikai Lapok*, 1914, p. 401-426.

---

²³ Sunt cuprinse lucrări despre manuscrisele descoperite și publicate de Gulyás Károly.

Gulyás Károly, a Librarian from the Past

Abstract

Gulyás Károly (1873-1948) was born at Debrețin. After finishing the first part of his education, he began his courses at Budapest, studying plastic arts. In 1902 he moved to Târgu-Mureș, teaching painting, calligraphy and other related subjects. In november 1907 he became librarian at Teleki Library and his activity lasted 35 years.

During his activity at Teleki Library he proved to be a very determined man, working hard in order to organize the collections on superior level. After profound researches, he published many articles and studies about the most important and valuable documents from library. Probably the most important of his papers is the monography dedicated to Teleki Sámuel, published in 1944.

Cardinal Alexandru Todea (1912 - 2002)
- biobibliografie -

ANA TODEA
Biblioteca Județeană Mureș

Arhiepiscopul și cardinalul Alexandru Todea s-a născut la 5 iunie 1912 în satul Teleac, județul Mureș, fiind al unsprezecelea din cei 16 copii ai familiei Gheorghe și Maria Todea; s-a stins din viață la 22 mai 2002, la Târgu-Mureș,¹ fiind înmormântat în Catedrala de la Blaj, alături de

Inochentie Micu Klein.

Studiile primare și medii le-a parcurs în satele Teleac și Căcuci, între anii 1919-1924, și gimnaziul la Reghin (1924-1928). Se înscrie la Școala Superioară de Comerț din Târgu-Mureș, dar în primele zile își dă seama că alta îi este „chemarea”; se întoarce acasă, iar în anul următor (1929) intră la Liceul „Sf. Vasile cel Mare” din Blaj; absolvindu-l în 1933, a fost primit la Seminarul Teologic Greco-Catolic din Blaj. Un an mai târziu este trimis la Colegiul „De Propaganda Fide” din Roma, unde, după ce a urmat filosofia, și-a continuat studiile teologice (1934-1940). Aici își susține doctoratul cu teza *De Doctrina Milenaria, Tractatus exegetico - dogmaticus (A doua venire a Mântuitorului. Studiu exegetico - dogmatic)*, 1940, cu evaluarea „summa cum laude,” cu mențiunea „et speciali mentione dignus.”

---

¹ Alexandru Petărlecean, Ion Moldovan, *Cardinalul Alexandru Todea: In memoriam*, Blaj, Buna Vestire, 2002, p. 15-22.

A fost hirotonit diacon, la 11 decembrie 1938, de către primul cardinal român de mai târziu, episcopul de atunci al diecezei de Cluj-Gherla, Iuliu Hossu. În 1939, la 25 martie, a fost hirotonit preot celibatar în capela Colegiului „Pio Romeno” din Roma. Revenit la Blaj (1940) funcționează ca profesor de limbile latină, italiană, franceză și religie, precum și ca secretar al Mitropoliei Greco-Catolice și notar consistorial. De asemenea, i s-au încredințat mai multe responsabilități: asesor la Tribunalul Matrimonial, inspector catehetic în Protopopiatul Blaj, confesor extraordinar pe lângă călugărițele Congregației Maicii Domnului.

Talentul pedagogic l-a făcut deosebit de îndrăgit de elevi, cărora le-a închinat mai multe cărți în această perioadă. Este trimis în mai multe misiuni; din 1943 a fost delegatul Mitropoliei pentru organizarea credincioșilor din nordul Basarabiei și Transnistriei, la Orhei, Tighina și Odesa.

Între 1945 - 1948 este la Reghin, protopop al Bisericii Greco-Catolice, fiind și profesor la Liceul „Petru Maior” din oraș; activează susținut pentru aducerea de preoți tineri, pentru construirea unor biserici noi, pentru mai buna pregătire a tineretului, ținând numeroase „predici neînfricate.”² După 1948, fiindcă nu a acceptat să-și renege credința, este hărțuit și arestat de mai multe ori, ascunzându-se timp de trei ani; condamnat la moarte, pedeapsă comutată la muncă silnică pe viață (1952), fiind închis la Jilava, Râmnicu Sărat, Aiud, Sighet și Gherla; a fost grațiat în 4 august 1964.

În 19 noiembrie 1950 a fost consacrat în clandestinitate episcop greco-catolic de Alba Iulia și Făgăraș, la Nunțiatura Apostolică de la București, restabilind legăturile cu preoții rămași fideli. Abia ieșit din pușcărie, își începe șirul memoriilor către forurile conducătoare, cerând reglementarea pe cale legală a Bisericii Greco-Catolice din România. Cu acordul tuturor prelaților, în 1986 a devenit mitropolit al Bisericii Greco-Catolice din România; la 12 martie 1990, Sfântul Scaun l-a dezlegat de titlul formal de „episcop de Cezaropolis” și l-a numit Arhiepiscop de Alba Iulia și Făgăraș; la 28 mai 1991 este numit cardinal de către Papa Ioan Paul al II-lea cu titlul de protector al Bisericii „Sf. Atanasie” din Roma. Primește purpura de cardinal -

---

² *Ibidem*, p. 19.

„prinț al Bisericii Catolice” - în cadrul ceremoniei din 29 iunie 1991, fiind al doilea cardinal român după Iuliu Hossu. Este numit membru în Consiliul Secretariatului Sinodului Episcopilor Catolici.

În 8 mai 1999 trăiește bucuria reîntâlnirii cu Papa Ioan Paul al II-lea, cu ocazia vizitei suveranului pontif la București. Primește în modesta sa casă de pe strada Apalinei, 34, din Reghin pe Mihai I, fostul suveran al României, pe președintele Emil Constantinescu și pe Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Teoctist.

Devine membru de onoare al Academiei Române la 11 decembrie 1992, primește Ordinul „Steaua României” cu însemn de Mare Cruce (1999), Diploma de Excelență și „Fibula de la Suseni” (2004) din partea Prefecturii Județului Mureș. Colaborează la numeroase publicații: *Unirea, Cultura creștină, Unirea poporului, Calendarul de la Blaj, Viața creștină* și altele.

Bibliografie selectivă:

Lucrări publicate:

- *Pentru tine învățătoare apostolă.* - Blaj: Tipografia Seminarului, 1942. - 11 p.
- *Cascada tinereții.* - Blaj: Tipografia „Lumina - Miron Roșu”, 1943.
- *Ca toți să fie una.* - Blaj: s.n., 1943.
- *Rugăciunea tineretului.* - Blaj: Tipografia „Lumina - Miron Roșu,” 1945. - 400 p.
- *Rugăciunea tineretului.* - Cluj-Napoca: Casa de Editură Viața Creștină, 1999.
- *Luptele mele. Un strigăt în pustiu vreme de un pătrar de veac.* - Cluj-Napoca: Dacia, 2003, 235 p. - Colecția Literatură și totalitarism.
- *Luptele mele. Un strigăt în pustiu vreme de un pătrar de veac: Memorii și cereri pentru obținerea libertății cultului greco-catolic român adică a Bisericii Române Unite cu Roma.* - Cluj-Napoca: Dacia, 2006. - 235 p. - Colecția Remember, 24.

• **Cardinalul Iuliu Hossu** / Ierom. prof. univ. dr. Silvestru Aug. Prunduș - OSBM, pr. prof. Clemente Plaianu, coordonatori protopop prof. univ. Alexandru Nicula, pr. prof. univ. dr. Ioan M. Bota, pr. Ion Costin; Cu o postfață de arhiepiscop cardinal dr. Alexandru Todea. - Cluj-Napoca: Editura Unitas, 1995, 470 p.

Articole proprii

• **Titlul de om** [Interviu] / Mircea Borda. În: *Flacăra*, 1 (serie nouă), nr. 3, 19 ianuarie 1990, p. 16.

• **Biserica Greco-Catolică din România** (III). În: *Viața Creștină*, 1, nr. 9 (iunie 1990), p. 3.

• **Domniei Sale Domnului Ion Iliescu - Președintele României, Domniei Sale Petre Roman - Prim-ministru** / I.P.S.S. Alexandru Todea, I.P.S.S. Ioan Robu, I.P.S.S. Adalbert Boros, P.S.S. Petru Gherghel, P.S.S. George Guțiu, P.S.S. Sebastian Krauter, P.S.S. Vasile Hossu, P.S.S. György Jakubiny, P.S.S. Lucian Mureșan, P.S.S. Jakab Antal, P.S.S. Pal Reizer, P.S.S. Jozef Temfli. În: *Viața Creștină*, 1, nr. 17 (octombrie 1990), p. 1.

• **Iubiții mei frați și iubitele mele surori din Întreaga Biserică Română Unită cu Roma**. În: *Unirea. Blaj*, 2, nr. 2 (ianuarie 1991), p. 6.

• **Spre piscuri sau spre abis?** În: *Viața Creștină*, 1, nr. 1 (februarie 1991), p. 1, 1 foto.

• **Moartea lui George Brătianu**. În: *Memoria*, nr. 2 (1991), p. 121-126.

• **Cuvântarea I.P.S.S. Alexandru Todea. Vatican - Vizita episcopilor catolici din România**. În: *Viața Creștină*, 2, nr. 8 (aprilie 1991), p. 1.

• **Cuvântarea I.P.S.S. Mitropolit Alexandru Todea**. În: *Viața Creștină*, 10, nr. 10 (mai 1991), p. 1, 4.

• **Liturgia în sala de gimnastică** [Interviu]. În: *Cotidianul*, 1, nr. 8 (21 mai 1991), p. 2.

• **Lumină și Întuneric**. În: *Unirea. Blaj*, 2, nr. 3 (mai 1991), p. 1.

• **S-a stins o candelă**. În: *Viața Creștină*, 2, nr. 11 (iunie 1991), p. 1, 3, 1 foto.

- *Cuvântul de mulțumire al Cardinalului Alexandru Todea.* În: *Viața Creștină*, 2, nr. 15 (august 1991), p. 1, 2, 1 foto.
- *Crăciunul țării noastre.* În: *Viața Creștină*, 3, nr. 1 (ian. 1992), p. 1, 4.
- *Punctul de vedere al Bisericii Române Unite și al Bisericii Latine din România. Roma, decembrie 1991.* În: *Viața Creștină*, 3, nr. 1 (ianuarie 1992), p. 1, 3, 1 foto.
- *Cuvântul Eminenței Sale, Dr. Alexandru Cardinal Todea la solemnitățile sărbătorii Bunei-Vestiri, Blaj, 25 martie 1992.* În: *Unirea. Blaj*, 3, nr. 3 (martie 1992), p. 1, 4.
- *Circulara-pastorală de Paști.* În: *Unirea. Blaj*, 3, nr.4 (apr. 1992), p.1, 3.
- „*Omul s-a născut din iubire de oameni.*” În: *Cuvântul liber*, 5, nr. 253 (28 decembrie 1993), p. 1, 2.
- *Cu bucurie voi cheltui totul și mă voi cheltui și pe mine... Din Cuvântarea Arhiepiscopului și Mitropolitului Alexandru Todea la prima Sfântă Liturghie celebrată în Catedrala din Blaj, 19 mai 1991.* În: *Unirea. Blaj*, 6, nr. 5 (mai 1995), p. 2, 1 foto.
- *Un memoriu al Episcopului Alexandru Todea / Alexandru Todea.* În: *AGRU Arhidiecezan*, 1, nr. 1 (ianuarie-iulie), 1998, p. 5-10, 1 foto.
- *Memoriul Episcopilor Bisericii Române Unite din 18 octombrie 1974 / SS. Ioan Gragomir, SS. Iuliu Hirțea, SS. Alexandru Todea, SS. Ioan Ploscariu.* În: *AGRU Arhidiecezan*, 1, nr. 2 (august-decembrie 1998), p. 11-17.

Referințe:

- în volume:

- *Închisoarea din Sighet acuză /* Apare sub îngrijirea prof. dr. Valeriu Achim. - Baia Mare: Gutinul, 1991. - 76 p. : repr., facs.
- *Katolikus kisebbség Erdélyben /* Virt László. - Budapest; Luzern: Egyházforum, 1991. - 145 p., 40 t. : il.

- **Cardinalul dr. Alexandru Todea : La 80 de ani : (1912-1992) /** Ierom. dr. Silvestru, A. Prunduș, preot-profesor Clemente Plaianu. - Cluj-Napoca: Editura Ordinul Sfântul Vasile cel Mare, Provincia Sf. Apostol Petru și Pavel, [1992].- [XXVIII], f. pl. ; 132 p.
- **Imperialismul catolic : O nouă ofensivă antiromânească /** Grigore Nedei. - București: Clio, 1993. - 224 p.
- **Dascălii Blaajului : 1754- 1948 /** Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu. - București: Demiurg, 1994. - p. 212-214.
- **Mărturisiri de după gratii : slujitorii ai Bisericii în temnițele comuniste /** Diac. Ștefan Iloaie, Paul Caravia, Virgiliu Șt. Constantinescu. - Cluj-Napoca: Editura [Renașterea], 1995.
- **Scurtă istorie a Bisericii Române /** Ioan Ploscaru. - Timișoara: Helicon, 1998, 120 p.
- **Cei 12 episcopi martiri ai Bisericii Române Unite cu Roma Greco-Catolice /** Dr. Silvestru A. Prunduș, Clemente Plaianu. - Cluj-Napoca: Casa de Editură Viața Creștină, 1998, 224 p. : il., portr. ; 20 cm. - Colecția Martiri și Mărturisitori ai Credinței, 2.
- **A fegyencélet fíntorai: Románia, 1956 után /** Varga László. - Budapest: Püski, 1998. - 150 p.
- **Închisoarea elitei românești : compendiu /** Prof. dr. Nuțu Roșca. - Baia-Mare: Editura Gutinul, 1998, 163 p. : il.
- **Alexandru Todea protopop, episcop, mitropolit, cardinal în Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolic /** Valentin Borda, Mircea Borda. - Târgu-Mureș: Casa de Editură „Petru Maior;” 1999, 172 p. ; XXV p. : il.
- **Membrii Academiei Române 1866-1999 : Dicționar /** Dr. Dorina N. Rusu; Ediția a doua, revăzută și adăugită. - București: Editura Academiei Române, 1999, 638 p. : il.
- **Memoria Închisorii Sigbet /** Alexandru Rațiu, Gheorghe Pătrașcu, Gheorghe Andreica...; Editor Romulus Rusan. - București: Fundația Academia Civică, 1999, 272 p. : tab.

- *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial.* - Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2000, p. 318.
- *Săcalu de Pădure : Un cuib de istorie și viață românească /* Romulus Sever Todea; lucrare monografică. - București: Editura A.P.P., 2001, 164 p. ; [11] p. : il. color.
- *Biserica durerii : File din istoria rezistenței Bisericii greco-catolice 1948-1989. Comunitatea greco-catolică - Moișa, Protopopiatul Râciu (jud. Mureș) /* Ovidiu Palcu. - Blaj: Editura Buna Vestire, 2002. - 195 p.
- *Cardinalul Alexandru Todea: In memoriam /* Alexandru Petărlecan, Ion Moldovan. - Blaj: Buna Vestire, 2002. - 199 p.; [20] p. il.
- *Între credință și speranță: Alexandru Todea, protopop greco-catolic al Reghinului /* Dr. Corina Teodor. În: *Reghinul cultural : studii și articole.* Vol. 6 / Coordonatori: Dr. Grigore Ploșteanu, prof. Marin Șara. - Reghin: Biblioteca Municipală „Petru Maior,” 2002. - p. 239-246.
- *Răstigniri. Carte cu gânduri de iubire și simboluri /* Valentin Borda. - București: Editura A.P.P., 2002. - 468 p.
- *Catacombe și lumini. Viața și activitatea Pr. Ioan Roșca în timpul persecuției Bisericii Greco-Catolice /* Anton Rus, Aura German; cuvânt înainte de I.P.S.S. Lucian. - Blaj: Editura Buna Vestire, 2003, 189 p. : 26 p. repr., il.
- *Istoria Bisericii Greco-Catolice sub regimul comunist 1845-1989: Documente și mărturii /* Cristian Vasile. - Iași: Polirom, 2003. - 216 p.
- *Istoria Bisericii Universale și a Bisericii Românești de la origini până astăzi /* Pr. prof. dr. Ioan Bota. - Cluj-Napoca: Casa de Editură Viața Creștină, 2003, 640 p. : il., h.
- *Județul Alba : Album de prezentare.* - Alba Iulia: Altip, 2003, 176 p. : il. color.
- *Cardinalul Alexandru Todea despre sfârșitul tragic al marelui istoric și om politic Gheorghe I. Brătianu /* Dimitrie Poptâmaș. În: *Reghinul cultural: studii și articole.* Vol. 7 / Coordonatori: Dr. Grigore

Ploeșteanu, prof. Marin Șara. - Reghin: Biblioteca Municipală „Petru Maior,” 2004, p. 262-266.

• **Partidul, securitatea și cultele (1945-1989)** / Volum coordonat de Adrian Nicolae Petcu. - București: Nemira, 2005. - 249 p.

• **Blajul. Repere de credință, istorie și cultură românească** / Alexandru Petărlecan; Ion Moldovan. - Blaj: Editura Buna Vestire, 2006, 58 p., 16 pl. : il.

• **Itinerar lingvistic** / Miorița Got. - București : Editura Sigma, 2006, 206 p.

- în periodice:

• **Decret** / Președintele României Ion Iliescu. În: **Viața Creștină**, 1, nr. 18 (octombrie 1990), p. 1.

• **Reîntoarcere la Blaj** / Dumitru Mircea. În: **Viața Creștină**, 1, nr. 18 (octombrie 1990), p. 3.

• **Telegrama Sf. Părinte Ioan Paul II, papa Romei.** În: **Viața Creștină**, 1, nr. 18 (octombrie 1990), p. 1.

• **Patruzeci de ani de păstorire a I.P.S. Mitropolit Alexandru** / Călin Poptelecan. În: **Unirea. Blaj**, 2, nr. 2 (ianuarie 1991), p. 8.

• **Scrisori de felicitare** / Președintele României, Parlamentul României, Primul Ministru, Secretarul de Stat pentru Culte. În: **Viața Creștină**, 2, nr. 12 (iunie 1991), p. 1, 1 foto.

• **Cardinalul Alexandru Todea Arhiepiscop de Făgăraș și Alba Iulia** / Prezentare în **Observatore Romano**, oficiosul Vaticanului, 131, nr. 148 (29 iunie 1991). În: **Viața Creștină**, 2, nr. 13 (iulie 1991), p. 1, 2 foto.

• **Despre Cardinali** / Pr. Eugen Popa. În: **Viața Creștină**, 2, nr. 13 (iulie 1991), p. 1.

• **Înalt Preasfinția Sa, dr. Alexandru Todea, primul cardinal român.** În: **Gazeta Reghinului**, 2, nr. 4 (iulie-august, 1991), p. 1, 1 foto.

- **Festivitate solemnă la București** / Cuvântarea Excelenței Sale Mons. John Bukovsky, Nunțiu Apostolic în România. În: *Viața Creștină*, 2, nr. 15 (august 1991), p. 1.
- **Mesajul Episcopiei de Cluj-Gherla** / Episcop George Guțiu. În: *Viața Creștină* 2, 15 (august 1991), p. 1.
- **Consistoriul consacării Cardinalilor. Roma, ziua a doua, 29 iunie 1991 și finalul** / Dumitru Mircea. În: *Viața Creștină*, 2, nr. 17 (septembrie 1991), p. 4, 1 foto.
- **Aspecte din viața comunității greco-catolice din Viena (II)** / Dipl. ing. Mihai R. Baltimori. Biserica parohială „Sf. Atanasie” a fost încredințată Cardinalului Alexandru Todea / Mons. dr. Panfil Carnațiu, Roma, ian. 1992. În: *Unirea. Blaj*, 3, nr. 3 (martie 1992), p. 4.
- **I.P.S.S. Mitropolit și Cardinal, Dr. Alexandru Todea la 80 de ani - 5 iunie 1992**. În: *Viața Creștină*, 3, nr. 10 (mai 1992), p. 1, 3, 2 foto.
- **În furtună, la cârma corabiei... Cardinalul Alexandru Todea la 80 de ani** / Prof. dr. Anton Moisin. În: *Unirea. Blaj*, 3, nr. 5 (1992), p. 1, 3, 1 foto.
- **Cardinalul Alexandru Todea la 80 de ani** / Tertulian Langa. În: *Vatra*, 22, nr. 255 (iunie 1992), p. 3, 12.
- **Mitropolitul și cardinalul dr. Alexandru Todea, la 80 de ani** / Al. Matei. În: *Gazeta Reghinului*, 3, nr. 4 (iunie 1992), p. 2, 1 foto.
- **I.P.S.S. Dr. Alexandru Todea, Membru de onoare al Academiei Române**. În: *Viața Creștină*, 4, nr. 1 (ianuarie 1993), p. 1, 1 foto.
- **Biserica Română Unită (Greco-Catolică) în regimul comunist. Lumina temnițelor** / Pr. prof. dr. Anton Moisin. În: *Unirea. Blaj*, 4, nr. 12 (decembrie 1993), p. 1, 2, 4, 6.
- **Biserica Română Unită în regimul comunist (II). Lumina temnițelor** / Anton Moisin. În: *Unirea. Blaj*, 5, nr. 1 (ianuarie, 1994), p. 3, 4, 5.

- **„Întru mulți ani, Stăpâne !” Aniversarea a 82 de ani a Cardinalului Alexandru Todea** / Redacția „Unirea”; Președinte dr. Emil Enea Popa. În: *Unirea. Blaj*, 6, nr. 6 (iunie 1994), p. 1, 1 foto.
- **Eminența Sa Alexandru Cardinal Todea. Vulturul se retrage spre înălțimi.** În: *Unirea. Blaj*, 5, nr. 8 (august 1994), p. 1.
- **Vulturul mai trimite semne** / Iuliu Chețan. În: *Unirea. Blaj*, 6, nr. 1 (ianuarie 1995), p. 1, 1 foto.
- **„Artistul de suflete”** / Iuliu Chețan. În: *Unirea. Blaj*, 6, nr. 5 (mai 1995), p. 2.
- **O sărbătoare a Bisericii noastre 5 iunie 1996, Alexandru Todea la 84 de ani** / Iuliu Chețan. În: *Unirea. Blaj*, 7, nr. 6 (iunie 1996), p. 3.
- **Al doilea martiraj al Bisericii Române Unite** / Nae Antonescu. În: *Vatra*, 26, nr. 7 (1996), p. 45.
- **O floare de recunoștință pentru autorul cărții „Cascada tinereții,” Cardinal Alexandru Todea** / Prof. Elena Moldovan. În: *Unirea. Blaj*, 7, nr. 7 (iulie 1996), p. 2.
- **Două adăugiri...** / Ioan Mușlea. În: *Vatra*, 26, nr. 8 (1996), p. 57.
- **„Iată, astăzi am venit aici să dau această mărturie despre adevăr și dreptate”** / I.P.S.S. Nicolae Corneanu, Mitropolit Ortodox al Banatului. În: *Vatra*, 26, nr. 9 (1996), p. 70-71.
- **Eminența Sa Cardinalul Alexandru Todea la 85 de ani** / Ioan Făgețan. În: *Cotidianul*, 7, nr. 126 (5 iunie 1997).
- **Popas la jubileul celor 85 de ani: Cardinalul Alexandru Todea „Perfecto imago Christi”** / Ioan Roșca, În: *Opinia reghineană*, 3, nr. 103 (12 - 25 octombrie 1997), p. 2, 1 foto.
- **Cardinalul nostru - Dr. Alexandru Todea** / Prof. dr. Miorița Baciuc Got. În: *Unirea. Blaj*, 8, nr. 10 (octombrie 1997), p. 4, 1 foto.
- **Arhiepiscopul și Cardinalul Alexandru Todea (I, II)** / Emilia Petărleceanu. În: *AGRU Arhidiecezan*, 1, nr. 1, 2 (ianuarie-iulie, august-decembrie), 1998, p. 15-18, 18-21, 1 foto.

- *„Totus tuus ergo sum” (cu totul sunt al tău). 20 de ani de pontificat al Sfântului Părinte Ioan Paul II* / Daniel Sârbu. În: *Viața Creștină*, 9, nr. 20 (octombrie 1998), p. 8, 2 foto.
- *Portret de Cardinal* / Valentin Borda. În: *AGRU Arhidiecezan*, 2, nr. 1 (ianuarie-martie 1999), p. 51, 1 foto.
- *Cardinalul Alexandru Todea - 60 de ani de preoție* / Alexandru Petărelecan. În: *Unirea. Blaj*, 10, nr. 3 (martie 1999), p. 1, 8.
- *Preot profesor Tertulian Langa. Martiriile credinței* / Sorin Preda. În: *Formula AS*, 9, nr. 359 (aprilie 1999), p. 10-11, 6 foto.
- *Vizita apostolică a Sfântului Părinte Papa Ioan Paul II în România, 7-9 mai 1999*. În: *Unirea. Blaj*, 16, nr. 4 (aprilie 1999), p. 7, 1 foto.
- *Liturghie Arhierească : [Aniversarea a 60 de ani de la investirea cu sfânta taină a preoției a I.P.S. Cardinal dr. Alexandru Todea]* / Dimitrie Poptămaș. În: *AGRU Arhidiecezan*, 2, nr. 2 (aprilie-iunie 1999), p. 28-29, 1 foto.
- *Mesajul Sanctității Sale Ioan Paul al II-lea, adresat Cardinalului Alexandru Todea la împlinirea a 60 de ani de la hirotonire. Venerabilul Nostru Frate Alexandru Cardinal Todea Arhiepiscop emerit de Alba Iulia și Făgăraș al românilor* / Ioan Paul al II-lea. În: *AGRU Arhidiecezan*, 2, nr. 2 (aprilie-iunie 1999), p. 29.
- *Cardinalul Alexandru Todea: „Nu poți scăpa de suferință decât numai prin răbdare”*. În: *24 ore mureșene*, 7, nr. 1413 (25 mai 1999), p. 5, 7 foto.
- *Omagiu cardinalului Alexandru Todea*. [fotografie]. În: *Ziua de Ardeal*, 6, nr. 1271 (5-8 iunie, 1999), p. 1.
- *Președintele Constantinescu și cardinalul Todea au ținut sfat de taină la Reghin* / Dorel Vidican, Mircea Panaiot. În: *Ziua de Ardeal*, 6, nr. 1271 (5-8 iunie, 1999), p. 3, 4 foto.

- *Personalități de onoare ale urbei. Arhiepiscopul și cardinalul Alexandru Todea*. În: *Monitorul Primăriei Târgu-Mureș*, 1 (iun. 1999), p. 5, 1 foto.
- *Arhiepiscopul și Cardinalul Alexandru Todea : La 60 de ani de preoție* / Emilia Petărlecan. În: *AGRU Arhidiecezan*, 2, nr. 2 (iunie-iulie 1999), p. 23-27, 1 foto.
- *<...adevărul v-a făcut liberi!> Omilia rostită de Sfântul Părinte la Sfânta Liturghie în rit bizantin concelebrată cu ierarhii greco-catolici în Catedrala „Sfântul Iosif”* / † Ioan Paul al II-lea. În: *AGRU Arhidiecezan*, 2, nr. 3 (iulie-septembrie 1999), p. 1-4, 4 foto.
- *Cardinalul Todea - un simbol al curajului și al speranței prin credință* / Vasile Coțiu. În: *AGRU Arhidiecezan*, 2, nr. 3 (iulie-septembrie 1999), p. 60, 1 foto.
- *„minunea s-a realizat”* / Emilia Petărlecan. În: *AGRU Arhidiecezan*, 2, nr. 3 (iulie-aprilie 1999), p. 32.
- *„ne despart 4 puncte dogmatice și ne unesc 1100”* / Viorica Lascu. În: *AGRU Arhidiecezan*, 2, nr. 3 (iulie-septembrie 1999), p. 24-25.
- *Cardinalul Alexandru Todea* / Valentin Borda, Mircea Borda. [Recenzie] / Ion Buzași. În: *Unirea*, 10, nr. 10 (octombrie 1999), p. 10-11, 2 foto.
- *Președintele Constantinescu în vizită la Cardinalul Todea* / Dumitru Husar. În: *Gazeta Reghinului*, 10, nr. 101 (1999), p. 1, 2, 2 foto.
- *Scrisoare apostolică a Sfântului Părinte Papa Ioan al II-lea la al III-lea centenar al unirii Bisericii Greco-Catolice din România cu Biserica Romei* / Papa Ioan Paul al II-lea. În: *Viața Creștină*, 11, nr. 15-16 (2000), p. 12, 2 foto.
- *Credincioșii l-au sărbătorit pe Cardinalul Alexandru Todea* / Adela Boțan. În: *Cuvântul liber*, 13, nr. 116 (15 iunie 2001), p. 1, 4.

• *I.P.S.S. cardinal Alexandru Todea. Gândire și acțiune în anii comunismului* / Călin-Valentin Florea, Codruța Maria Știrban. În: *Analele Univ. „D. Cantemir.” Istorie*, 2001, p. 265-290.

• *Cardinalul greco-catolic Alexandru Todea a murit în spital*. În: *Adevărul*, 3705 (23 mai 2002), p. 14, 1 foto.

• *I.P.S. Cardinalul Todea a trecut în neființă* / În: *24 ore mureșene*, 10, nr. 2181 (23 mai 2002), p. 1, 1 foto.

• *Cardinalul Alexandru Todea a încetat din viață* / † Lucian Arhiepiscop și Mitropolit. În: *Cuvântul liber*, 14, nr. 100 (24 mai 2002), p. 1, 1 foto.

• *Cardinalul Alexandru Todea va fi înmormântat marți în Catedrala din Blaj alături de Ioan Inocențiu Micu-Klein* / Z. I. În: *România liberă*, nr. 3700 (24 mai 2002), p. 24, 1 foto.

• *Cardinalul Todea l-a spovedit pe Iuliu Maniu* / Dragoș Bardoși, Lucian Dobrater. În: *Evenimentul zilei*, 10, nr. 3022 (24 mai 2002), p. 1, 2, 1 foto.

• *Cardinalul Alexandru Todea: 90 de ani de viață* / Valentin Borda. În: *Cuvântul liber*, 14, nr. 100 (24 mai 2002), p. 4, 1 foto.

• *Bisericile în doliu* / Dorina Buzilă. În: *24 ore mureșene*, 10, nr. 2183 (25 mai 2002), p. 1, 1 foto.

• *Ultimul cardinal al României* / Ioan Levițchi. În: *România liberă*, nr. 3702 (27 mai 2002), p. 10.

• *Doliu în Mica Romă. Moartea Cardinalului înlăcrimează Biserica* / Partenie Rus. În: *România liberă*, nr. 3703 (28 mai 2002), p. 7, 1 foto.

• *„Firul tors din caierul vieții.” In memoriam I.P.S.S. Dr. Alexandru Todea* / Maria Keul. În: *Cultura Creștină*. Blaj, 5, nr. 3-4 (2002), p. 7-34.

• *Alexandru Todea (1912 - 2002)*. În: *Kereszteny Szó*, 13, nr. 6 (2002), p. 2-3.

• *O viață de om, așa cum a fost: cardinalul Alexandru Todea* / Al. Cistelean. În: *Provincia*, 3, nr. 6-7 (iunie - iulie, 2002), p. 4.

- **Exemplul cardinalului** (I, II) / George Lupea. În: *Ziarul de Mureș*, 1, nr. 4, 5 (8-14, 15-21 iulie 2002), p. 17, 21, 3+3 foto.
- **Sfântul Părinte Papa s-a rugat pentru odihna Cardinalului Todea** / Anton Rus. În: *Unirea*, 13, nr. 7 (noiembrie 2002), p. 1.
- **O nouă carte despre Alexandru Todea** / Alex. Cristian. În: *Unirea. Blaj*, 14, nr. 1 (ianuarie 2003), p. 2, 1 foto.
- **Cardinalul Alexandru Todea, „In memoriam”** / I.C. În: *Cuvântul liber*, 15, nr. (18 martie 2003), p. 7, 1 foto.
- **Cardinalul Alexandru Todea In memoriam. „Aș vrea să fiu pe turla catedralei și să strig”** / Alexandru Petărleceanu. În: *Unirea. Blaj*, 14, nr. 5 (mai 2003), p. 3.
- **Cardinalul Todea și Winston Churchill. Cbestiunea transilvană** / Al. Cistelecan. În: *Evenimentul zilei*, 11, nr. 3582 (11 decembrie 2003), p. 5.
- **Cardinalul Alexandru Todea. Luptele mele. Un strigăt în pustiu vreme de un pătrar de veac** [Recenzie] / Ion Buzași. În: *Unirea. Blaj*, 15, nr. 2, 2004, p. 8, 1 foto.
- **Aspecte din viața comunității greco-catolice din Viena (II)** / Dipl. ing. Mihai R. Balomini. În: *Viața Creștină*, 15, nr. 9 (septembrie 2004), p. 24-25, 3 foto.
- **Manifestare sportivă școlară. La Reghin, în memoria cardinalului Alexandru Todea** / Dorin Borda. În: *Cuvântul Liber*, 16, nr. 210 (23 octombrie 2004), p. 2 .
- **Șase personalități au primit Diploma de Excelență și „Fibula de la Suseni”** / Dan Trifu. În: *Cuvântul Liber*, 16, nr. 237 (2 decembrie 2004), p. 1, 3.
- **„Nu vă temeți”** / Viorica Lascu. În: *Viața Creștină*, 16, nr. 4 (aprilie 2005), p. 14, 2 foto.
- **Papa Ioan Paul al II-lea și Cardinalul Alexandru Todea. Primăvara mării întâlnești** / Pr. Liviu Sabău, Protopop al Bisericii Unite

cu Roma Greco-Catolică. În: *Cuvântul liber*, 17, nr. 71 (12 aprilie 2005), p. 5, 1 foto.

• **Papa Ioan Paul al II-lea și Cardinalul Alexandru Todea** / Emilia Petărelecean. În: *Cuvântul liber*, 17, nr. 98 (20 mai 2005), p. 8, 1 foto.

• **Papa polonez, Cardinalul român** / Drd. Maria Keul. În: *Gazeta Reghinului*, 15, nr. 5 (mai 2005), p. 4, 1 foto.

• **Aniversarea a 15 ani de la consacrarea întru Episcop a I.P.S. George Guțiu, Arhiepiscop „ad personam” de Cluj-Gherla** / Pr. prof. dr. Ioan M. Bota În: *Viața Creștină*, 16, nr. 6 (iunie 2005), p. 8-9.

• **Aniversările lunii iunie** / V. L. În: *Viața Creștină*, 16, nr. 6 (iunie 2005), p. 17, 1 foto.

• **„Părintele Alexandru” - Reîntemeietorul (I)** / Ion Brad. În: *Unirea. Blaj*, 16, nr. 11 (2005), p. 8, 1 foto.

• **Părintele Ioan Roșca, la 86 de ani** / Emilia Petăreleceanu. În: *Cuvântul liber*, 18, nr. 58 (24 martie 2006), p. 4.

• **Calvarul luptătorilor greco-catolici. Lupta cardinalului Alexandru Todea.** În: *Cotidianul*, 14, nr. 241 (11 octombrie 2006).

• **Papa Ioan Paul al II-lea împreună cu eminența sa Cardinalul Alexandru Todea (București, 8 mai 1999)** : [Fotografie]. În: *Calendarul de la Blaj*, 2006. Redactori coordonatori Alexandru Petărelecean și Ion Moldovan. Editat de Ziarul *Unirea*, Serie nouă, an 1 (2006), p. 42.

• **Petru Maior - Alexandru Todea: Destine paralele** / Pr. Ioan Roșca, Reghin, Canonic Mitropolitan Onorariu. În: *Calendarul de la Blaj*, 2006. Redactori coordonatori Alexandru Petărelecean și Ion Moldovan. Editat de Ziarul *Unirea*, Serie nouă, an 1 (2006), p. 161-168, 2 foto.

• **Un nou monument al Blajului** / Ion Brad. În: *Calendarul de la Blaj*, 2006. Redactori coordonatori Alexandru Petărelecean și Ion Moldovan. Editat de Ziarul *Unirea*, Serie nouă, an 1 (2006), p. 184-185.

**Alexandru Todea the Cardinal (1912 - 2002)
- Biobibliography -**

Abstract

The paper is a short biobibliography of His Eminence, Alexandru Todea the cardinal. The first part is a brief biography, that points the most important moments of his life; the second part is a selective bibliography that contains a list of the books and articles the cardinal wrote during his activity and also a list of references, that means books and articles having as subject the cardinal' s life and activity.

**1900 de ani după cucerirea Daciei de către romani
(Columna traiană și Ovidiu sunt cele mai puternice legături dintre
latinitate, Italia și România)**

*Prof. GIUSEPPE PACE
Colegiul „Transilvania,” Deva*

Introducere

După 1900 de ani de la cucerirea dacilor de către romani, România este astăzi mult influențată de cultura și civilizația pe care Roma a lăsat-o în teritoriul dacic. România este o insulă lingvistică latină înconjurată de o mare de țări de limbă slavă.

La muzeul „Romana Sarmizegetusa Ulpia Traiana” se află multe statui interesante, cu veșminte specifice femeiești din Capua, unde Spartacus a început răscoala gladiatorilor.

Imperiul Roman (cu apogeul în secolele I-II p.Chr) se întindea din Asia de Sud (India) până în nordul Africii, din vestul Europei până la Marea Neagră, fiind centrat pe bazinul Mării Mediterane. El va determina geneza a numeroase popoare ce vor forma „lumea romanică” europeană, din Portugalia, Spania, Italia până în România. Primul „stat” de mari dimensiuni, cu o mare stabilitate în timp și cu organizare interioară exemplară, a fost Republica și Imperiul roman. El a inclus în teritoriul său, succesiv, alte formațiuni teritoriale de tipul statelor (Gallia, Hispania, Traian, Dacia), sau chiar state mai vechi (Egipt, Grecia, Iudeea). Principalele elemente caracteristice ale acestui imperiu sunt granițele stabile și bine delimitate (apărate prin garnizoane militare), o organizare internă bazată pe instituții și reguli precise, o capitală cu funcții centralizatoare (Roma), o organizare pe „provincii” (similară unui sistem federal) și un sistem economic, financiar și administrativ unitar.

La sfârșitul secolului al IV-lea, istoria înregistrează existența Imperiului Roman de Apus (cu capitala la Roma), care va forma nucleul lumii catolice și a Imperiului bizantin (cu capitala Constantinopol), care va sta la originea lumii ortodoxe.

Columna traiană și Ovidiu sunt două însemne puternice în istoria de legătură dintre Italia și România.

Columna traiană

Columna traiană, inaugurată la 12 mai 113 p.Chr., a fost ridicată pentru a celebra cele două expediții victorioase ale lui Traian împotriva dacilor, din anii 101-102 și 105-106 p.Chr. Mărturie artistică și istorică, Columna traiană, restaurată recent, ocupă un loc caracteristic în inima Romei antice, „Cetatea eternă.” Ea se înalță mândră spre soare, cu basoreliefurile sale în spirale, sfidând trecerea timpului de aproape două milenii.

Columna a fost așezată în apropierea hemicicului (semicercului) grandios din cărămizi al Piețelor traiane (Mercati Traiane - un complex impunător de edificii anexate Forului lui Traian, unde se adună poporul pentru a discuta problemele sale și pentru a fi la curent cu viața civică în general), operă a arhitectului Apollodor din Damasc, care a proiectat și podul de peste Dunăre dintre actuala Serbie (unde se mai vede și azi o parte) și România, lângă Drobeta Turnu-Severin, comandat de Traian între cele două războaie dacice.

La 25 martie 101 p.Chr. imensa armată romană, organizată în legiuni bine instruite, a trecut Dunărea și s-a îndreptat către capitala Daciei, Sarmisegetuza - Regia, situată în poziție strategică la 1.000 m altitudine în Munții Orăștiei, orașel în care se află un monument donat de emigranții locali la New York, dedicat înțeleptului rege Burebista, care a știut să unifice vasta Dacie și să o guverneze în pace cu Roma.

Din capitala Sarmisegetuzei, regele Decebal a guvernat Dacia cu o oligarhie sacerdotală, care practica rituri pentru îmblânzirea zeilor, pentru a obține protecția divină; a emis monede de aur. În fosta capitală există încă, printre altele un reper istoric - astronomic al unui complex, un ceas solar bine conservat. Războiul dintre romani și daci, după o îndârjită luptă la circa

20 km de capitală, grea pentru ambele trupe, a fost reluat în primăvara anului următor; dacii au fost înfrânți, iar regele lor a fost constrâns să accepte condițiile umane de pace, o pace care a durat circa 2 ani. Al doilea război dintre romani și daci s-a desfășurat în munți și a ținut un an, cu asediul roman al invincibilei capitale (poate asediații au fost învinși din cauza setei și a trădării lui Decebal de un colaborator grec).

Regele Decebal a preferat să se sinucidă pentru a nu fi luat prizonier; cadavrul a fost găsit de cavaleria care l-a înconjurat în luptă, iar capul și mâna dreaptă i-au fost tăiate și duse la Roma, ca trofeu al împăratului Traian.

Războiul a luat sfârșit în iulie 106 p.Chr., iar în luna august a aceluiași an, provincia era deja organizată, după model roman. Dacia a primit denumirea de „colonie,” supremă formă de organizare urbană a imperiului de la Roma, care cu aurul din munții Apuseni, de la nord de Deva, reședința județului Hunedoara și la vest de Alba Iulia, au umplut visteria imperiului și a redus taxele cetățenilor romani. Cu câștigarea Daciei, Roma și imperiul său ajunseră la maxima expansiune teritorială.

Numelui ales de Traian, „Ulpia Traiana Augusta Dacia,” împăratul Hadrian l-a adăugat pe acela de „Sarmisegetuza,” pentru a demonstra dacilor că vechea lor capitală prinde viață în noua capitală, cu toate caracteristicile urbanistice ale Romei: amfiteatru, for, terme (stațiuni termale), bazilică, ziduri etc., încă bine conservate în câmpia dintre orașelul Hațeg și Munții Retezat, azi parc natural de un însemnat interes cultural.

Columna traiană povestește istoria celor două popoare la începutul secolului al II-lea p.Chr.; în reliefurile sale sub formă de spirale se găsesc imagini care reprezintă scene, episoade ale celor două războaie dacice. Decorul, sub formă de basorelief, lung de 200 metri și lat de 1 metru, înfășoară coloana de 22 de ori, sub formă de spirală; cele două expediții romane sunt separate de un basorelief, care reprezintă o victorie înaripată în actul de a scrie istoria celor două fapte însemnate. Columna, cu pedestal, este înaltă de 40 metri. Compoziția este una originală, care se va repeta 60 de ani mai târziu în Columna lui Marcus Aurelius, înălțată pentru a celebra victoriile împăratului împotriva marcomanilor și a sarmaților.

Sculptorii anonimi ai Columnei traiane demonstrează o excepțională cunoaștere tehnică și capacitatea de a recurge la mijloace expresive foarte diferite, în așa fel încât este evitată monotonia, care ar putea implica o asemenea lucrare: figuri imprevizibile, redări îndrăznețe, drapări, când rigide, când în mișcare, personaje care indică un echilibru clasic, iar altele care prezintă, în schimb, o structură anatomică bine armonizată cu ambientul băătăliilor. Vivacitatea și energia sculpturilor era în mod sigur dată de decorarea policromă (multicoloră) din care au rămas puține urme.

Columna traiană oferă vizitatorului, încă și azi, scene de un dramatism impresionant, figuri de soldați asediați și epuizați, dar și grupuri de daci care se reîntorceau la casele lor, cu familiile și bunurile rămase.

Întâmplările celor două expediții sunt povestite într-un stil care amintește vigoarea, elanul operelor istorice ale lui Tacitus. Artistul a sculptat fortificații, tabere, marșuri, asedii, bătălii și retrageri în fugă, toate într-o rapidă succesiune, o scenă și un eveniment unul după altul cu o procedură care s-ar putea defini aproape cinematografică. Lucrarea, de fapt, nu își propunea în mod exclusiv și imediat să-l exalte pe imperator, ci să informeze poporul roman asupra evenimentelor din războiul în sine.

O caracteristică a basoreliefurilor este demnă de atenție: dacii, chiar dacă au fost învinși, au fost mereu reprezentați cu o anumită simpatie, cu o participare evidentă la eroicele lor suferințe. Explicațiile ar putea fi două: una s-ar datora voinței împăratului însuși, care vroia să demonstreze o dreptate echilibrată în confruntările cu cei înfrânți; alta, sentimentelor personale ale artistului necunoscut, care, cu siguranță, era un provincial și cunoștea bine greutățile la care era supus la Roma.

Statuia din bronz, așezată în 1500, deasupra Columnei traiana, reprezintă pe Sfântul Petru. Statuia a fost realizată de Tomasso Della Porta și a fost așezată în locul unde, în trecut, trebuia să se afle statuia lui Traian.

La baza celebrei columne, la care ajungi printr-o ușiță pe care se află o inscripție, a fost depusă cenușa împăratului Traian, pe care unii istorici l-au definit ca fiind cel mai bun principe, deși chestiunea expansiunii romane în interiorul și în afara Europei este interpretabilă, în două moduri diferite.

Roma tindea să preamărească propriile cuceriri teritoriale, iar istoricii filoromani se bazau pe garanția de pace și civilizație pe care Roma susținea că o oferă popoarelor supuse cu forța.

Virgiliu, în cartea a VI-a a *Eneidei*, îi spune lui Anchise, în Câmpurile Elisee, următoarele cuvinte, adresate fiului Enea: „*Amintește-ți, o Romane, să guvernezi popoarele prin dominația ta: acestea vor fi instrumentele pe care le vei folosi, să impui pacea în lume, menajând pe cei învinși și să-i înfrângi pe cei superbi.*”

Tacitus, istoricul din primul secol al imperiului, în paginile dedicate lui Agricola, spune unui general britanic despre romani: „*Hoți ai lumii întregi: sunt aceia care au văzut că nemaiavând terenuri de devastat, s-au îndreptat spre mare, dacă dușmanii lor erau bogați, deveneau lacomi, dacă erau săraci deveneau ambițioși. Nu îi satură nici Orientul, nici Occidentul, râvneau la toți oamenii, la bogăție și la sărăcie cu egală ardoare: numesc imperiu, hoția, asasinatul și violența; numesc pace deșertul pe care îl lasă în urmă.*”

Sallustius, istoricul ultimului secol al republicii, include în *Istoriile* sale o scrisoare pe care Mitriade, regele din Pont, ar fi scris-o regelui Arsace, invitându-l să se alieze cu el împotriva Romei: „*Un singur motiv îi împinge de mult timp pe romani să facă război cu toate popoarele, cu toate națiunile și cu toți regii: desfrânata dorință de dominație și bogăție.*”

Rutilio Namaziano a scris către sfârșitul imperiului, adresându-se Romei: „*Ai făcut o singură patrie, de oameni diferiți, le-a folosit barbarilor să intre sub dominația ta și în timp ce le-ai îngăduit celor învinși să intre sub legile tale, ai făcut un singur oraș din acela care înainte era o lume.*”

Fără îndoială, Roma este prima putere care a unit o mare parte a Europei prin limba utilizată de persoanele culte, în școli și în marile sisteme administrative și statale, apoi prin religie; astfel, Europa, cu diversitatea celor peste 35 de state din care se compune, conservă încă moștenirea aceluși fel de globalizare pe care Roma a realizat-o într-un mozaic din popoare diferite, din situații reale și ambientale.

Nu este corect să fi prea filoroman sau să fi prea mult împotriva globalizării realizate de Roma, care a ereditat și a uniformizat culturile, limbile locale și în special a moștenit antica cultură greacă și puțin din cea antică egipteană.

Columna traiană amintește de istoria comună daco-romană, care își înfinge rădăcinile în antica civilizație a transhumane. Mărturia constă în formele peisajului apeninic și transilvănean, care avea capitala Alba Iulia, capitala antică Apulum, care atrage atenția asupra Apuliei, la nord de Puglia, unde ajungeau milioane de oi provenite din Abruzzo și pe care Gabriele D'Annunzio le-a amintit în lucrările sale peisagistice.

Azi, când există din abundență studii și cercetători partizani ai popoarelor preromane, printre care și dacii, poate e bine să amintim puțin din faptele istorice obiective, bine prezentate, de exemplu, în utila carte a lui Edward N. Luttwak, *La grande strategia dell' impero romano (Marea strategie a imperiului roman)*. Autorul, profesor universitar, comentator politic de renume mondial și consilier în guvernul Statelor Unite și al celui japonez, ne amintește că, la fel ca și romanii, ne găsim azi în fața unei perspective, nu a unui conflict decisiv, dar într-o permanentă stare de război, chiar dacă este limitată. Ca și romanii, trebuie să protejăm în mod activ o societate avansată împotriva diferitelor amenințări, mai curând decât să ne concentrăm asupra distrugerii prin război a forțelor inamice. La pagina 118 a cărții mai sus amintite, Ediția BUR, Milano, 2004, precizează că în 106 p.Chr., în timpul cucerii definitive a Daciei, care a corespuns cu maxima expansiune a imperiului roman, erau disponibile mai bine de 30 de legiuni romane; în schimb, comparând datele aduse de diverși cercetători printre care și Mommsen, la pagina 252 a aceleiași cărți mai sus amintite, precizează că numărul soldaților disponibili din cele două imperii romane de apus și de răsărit este egal cu 554.500 unități, alții referindu-se la un număr de 732.500 unități combatante.

Toate acestea, pentru a reflecta asupra Columnei traiana care sintetizează multe aspecte ale Romei din secolul al II-lea p.Chr. și ale Daciei mici, dar importante, unde un rege curajos, dar dezinformat despre forțele adversare, a avut îndrăzneala să înfrunte o armată bine organizată. Unii

cercetători actuali ai Daciei uită istoria și faptele istorice respective, legate de expansiunea de neoprit a civilizației latine și romane, exaltând în mod excesiv micile state, la fel ca provincialii care nu știu să distingă generalul de particular. Autorul, în schimb, îl admiră pe Burebista pentru că a știut să conserve reperele unei antice și interesante civilizații dacice, blamându-l pe regele Decebal, care a cauzat cu stupida sa ignoranță distrugerea acelor reperi istorice, care reprezentau o civilizație, provocând un război inegal cu puternica Romă, care i-a distrus pe daci. Azi, un oarecare cercetător român, intervievat de autor în timpul zilei anuale dedicate lui Traian, a afirmat că centurionii lui Traian veniți în Dacia proveneau majoritatea din Italia septentrională (de nord); în schimb, populația română are multe caracteristici sociale ale oamenilor Italiei de centru și sud. Revenind la acestea, distingem că și Traian în Dacia a fost ajutat de regina Palmira cu peste 2000 de soldați care au luptat la Sarmisegetuza Regia.

Pe Columna traiană nu este reprezentată numai Dacia de atunci și România de azi, „*insulă latină într-un ocean slav*,” dar și o mare parte din istoria Romei, care a durat din secolul al VIII-lea a.Chr. până în secolul al XV-lea p.Chr., la căderea Constantinopolului în mâinile Imperiului Otoman. Nici o altă putere și civilizație nu a avut o durată atât de lungă în Europa, iar acesteia îi suntem cu toții recunoscători pentru rădăcinile civile comune care încă și azi sunt evidente.

Ovidiu exilat în România

Barbarus, hic ego sum (Cine sunt eu, barbarul!) așa a scris în calitate de exilat pe litoralul Mării Negre, la Tomis (azi Constanța) Publius Ovidius Naso, cel mai strălucit poet din perioada lui Augustus. El s-a născut în sudul provinciei Abruzzo, la Sulmona, iar după studiile de la Atena, s-a transferat de tânăr la Roma, unde a avut un mare succes ca poet.

În scrierile și-n compozițiile sale poetice, Ovidiu a adus iubirea de la pasiunea dramatică la jocul galant, la distracție și pierdere de vreme, devenind astfel poetul unei societăți rafinate, ușurate, care l-a acceptat și l-a acoperit cu onoruri și glorie. Cea mai renumită operă a sa este *L'Arte di*

amore (**Arta de a iubi**), un tratat spiritual și inteligent asupra iubirii, la jumătatea drumului dintre joc și pasiune, dintre sentiment și iubire.

La 51 de ani, Ovidiu a fost exilat de Augustus la Tomis, la Marea Neagră, teritoriu deja subordonat Romei. Exilul său era o izolare perpetuă (domiciliu forțat) care, în comparație cu exilul propriu-zis, permitea celui care era condamnat, să-și păstreze propriile bunuri și drepturi civile. În cazul lui Ovidiu nu se poate vorbi deloc de o pedeapsă ușoară, deoarece pentru un poet de talia sa o asemenea condamnare era mai grea decât condamnarea la moarte.

O soartă asemănătoare a avut și Giulia, fiica lui Augustus, care a fost izolată pe insula Ventotene, în Marea Tirreniană, unde a murit abandonată, sau „*îngropată de vie*”, cum o aminteau cronicarii vremii. Pentru a înțelege aceste decizii severe ale lui Augustus, nu trebuie să ne încredem în pălăvrăgeli, ci în cunoașterea istoriei.

Perioada augustiniană, care a însemnat și sfârșitul perioadei republicane (atât de ovaționată nu numai de Cicero, dar și de istoricul patavin Titus Livius și de Tacitus), a fost trăită de instituția familiei de la Roma în mod contradictoriu și duplicitar: pe de o parte, îmbogățirea burgheziei mici și mijlocii, datorată libertății din plin a domeniului economic, dată de Augustus, care se rezuma numai la faptul de a bate monede, iar pe de altă parte, criza permanentă a familiei patriarhale cu o preocupantă scădere a nașterilor. Augustus a încercat să remedieze adulterul cu legi severe. Pentru a evita procesele publice, care se terminau cu plata unui tribut egal cu jumătate din averea personală, Augustus însuși, și-a exilat fiica, pentru a evita un astfel de proces public.

Instituțiile republicane, mai democratice decât cele imperiale, rezistau încă și administrau cu imparțialitate. Puține erau condiționate de împăratul Augustus, care, încă mai mult decât Iulius Cezar, a netezit drumul monarhiei imperiale, aplicată în mod oficial de succesorul său Tiberiu. În acest climat social și politic s-a hotărât condamnarea lui Ovidiu, cel mai mare poet al Romei lui Augustus, de către imperator.

Ovidiu s-a născut în Abruzzo ca Cicero și D'Annunzio, a reluat examinarea în mod poetic cu o neasemuită măiestrie a temelor eterne, iubirea

și natura și, la fel ca și ilustrii săi concitadini, a fost protagonistul istoriei propriului timp. D'Annunzio (1863-1938), ca și Ovidiu, a comparat iubirea cu bucuria de a trăi, de a poseda, de a fi fericit în toate sensurile. ***Ploaia în pădurea de pini*** este una dintre poeziile sale cele mai cunoscute, unde omul tinde să se anuleze și să se identifice cu natura însăși: „*Plouă pe tamariscuri sărate și uscate, plouă pe pinii solzoși și țepoși, plouă pe mirturii divini, pe florile strânse la un loc ale ginestrelor strălucitoare..., plouă pe chipurile noastre transilvane, plouă pe mâinile noastre goale, pe îmbrăcămintea noastră lejeră, pe proaspetele gânduri pe care sufletul le dezvăluie, poveste frumoasă, care ieri te-a amăgit, care azi te amăgește.*”

D'Annunzio este celebru prin faptul că a fost cel mai mare poet, cântăreț al naturii, din timpul său, pentru că a cântat viața păstorilor din Abruzzo și transhumanța apeninică și, pentru faptul că a participat în mod activ la evenimentele culturale și politice de la sfârșitul primului război mondial.

Ovidiu, făcând aluzie în mod voalat la cauza care a dus la condamnarea lui, folosește două cuvinte, *carmen et error*. Câtiva, care l-au studiat pe Ovidiu, au ajuns la concluzia că prin cuvântul *carmen*, poetul a făcut aluzie la compoziții care, la fel ca ***Arta de a iubi***, contraziceau morala vieții publice impuse de Augustus. Greșeala ar fi putut consta în faptul că poetul ar fi văzut ceva necuviincios sau ar fi luat la cunoștință de unul dintre multele scandaluri care priveau viața uneia dintre cele două Iulii, fiica și nepoata lui Augustus.

Condamnarea lui Ovidiu la „*alungarea perpetuă*” nu a fost niciodată revocată, nici de Augustus, nici de Tiberiu și nici de Germanicus, cu toate că poetul a cerut să se reîntoarcă în mult iubita și elogiata sa Romă. În mod evident, cartea lui ***Arta de a iubi*** a fost citită și interpretată de consilierii lui Augustus ca fiind nocivă pentru instituția familiei și virtuțile femeii, pe care Roma mereu le-a glorificat și le-a promovat.

Azi, în România, Ovidiu se găsește peste tot: vinul cel mai renumit se numește *Lacrima lui Ovidiu*, care este produs din strugurii cultivați pe țărmurile Mării Negre; multe nume adesea modificate în Ovidiu, piața și

statuia din Constanța. Magnifica statuie dedicată lui Ovidiu se găsește în vechiul cartier din Constanța în fața Muzeului de Arheologie, aproape de moschee, dând astfel senzația că stă la hotarul Europei. Statuia lui Ovidiu, cu privirea în jos, pare a reflecta cu o privire fixă și un aer trist. Erau acestea poate gândurile dominante ale marelui poet latin în exil la Tomis, unde a scris *Tristele*. Astfel, el a scris la Tomis: „*Ploaia nu poate nimici și lumina nu poate încălzi această zăpadă. Aici se așează strat peste strat... Vântul dinspre nord o întărește și o face eternă; straturile se acumulează în cursul întregului an amar.*”

Vizitând Constanța la sfârșitul lui ianuarie, îl înțelegem mai bine pe Ovidiu, care se plângea de rigorile frigului local și de vântul înghețat, care atinge ușor, ondulând valurile Mării Negre. Peisajul din golful Tomisului se aseamăna cu cel din golful Napoli.

Ovidiu și Columna traiană sunt două simboluri puternice ale legăturii intime care unește Italia cu România, și viceversa. Aproape două milenii de istorie lingvistică comună, în ciuda influențelor și condiționărilor lingvistice, gastronomice, folclorice, politice, ale culturii slave în general și al celei rusești în particular, în care nu a fost distrus nucleul de bază latin al românilor, ceea ce îi face pe români să fie foarte asemănători cu italienii, în special cu cei din centrul și sudul Italiei.¹

---

¹ 11-12 noiembrie 2006, a avut loc sărbătorirea, la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, cu mici, bere și discursuri festive, a împăratului roman, Traian, care îi cucerea pe daci în urmă cu 1900 de ani. Peste 800 de hunedoreni au participat la manifestarea prilejuită de împlinirea a 1900 de ani de la întemeierea provinciei Dacia Romana, care s-a desfășurat, timp de două zile, în localitatea hunedoreană Sarmizegetusa. Evenimentul a debutat sâmbătă, cu un simpozion la care au fost prezenți istorici și arheologi de la Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva, cercetători din Cluj-Napoca și București.

Nu a fost acceptată disponibilitatea participării autorului, cu scuze birocratice locale „*nu avem bani!*” Autorul a scris că a venit foarte supărat pentru excluderea aportului cultural.

Bibliografie selectivă

- C. Alzati, *Terra romana tra Oriente et Occidente*, Milano, Jaca Book, 1991.
- M. Berea, *Ecologie generală și protecția ambientală*, s.l., Editura Ceres, 2000.
- A. Biagini, *Istoria din România actuală*, Milano, Editura Bompiani, 2004.
- T. Buford și alții, *România, the Rough Guide to Romania*, Milano, Editura Vallardi, 2003.
- S. Brunetti, *Îndreptar de gramatică dialectală napoletană*, s.l., Casa Ed. S. P. Pozzuoli, 2000.
- I. Bulei, *Istoria pe scurt a românilor*, Alexandria, Editura Orso, 1999.
- C. Camarca, *Emigrați către un pământ numit Italia*, Padova, Editura Gregoriana libri, 2003.
- A. Canevari, *Imigrații înainte de primire și după*, în *Cronica de studii și cercetări a Departamentului de Științe a Institutului Politehnic din Milano*, 9 septembrie 1991.
- P. Coppolo, *Geografie și miazăzi*, Florența, Editura Noua Italie, 1977.
- B. Cornaglia, *Geografia lumii de azi, Italia și Europa*, Bologna, Zanichelli, 1983.
- P. Ceri, *Mișcări globale. Protestul secolului XXI*, s.l., Editura Laterza G. F. Barai, 2005.
- D. Dalla Porta, *Non globalul, il Mulino*, Bologna, s.n., 2004.

Lumea contemporană este confruntată cu o serie de probleme politice care țin de relațiile dintre state, se acceptă că singura posibilitate de rezolvare a problemelor politice dintre state este calea dialogului cultural și a negocierilor.

Membrii Uniunii Scriitorilor din Județul Hunedoara sunt foarte interesați de legătura cu colegii din Alba și alte județe pentru pregătirea unui simpozion cu titlul *Peste 2000 ani sunt legături diferite, culturale, transhumante etc. între Italia și România*. Vom vedea.

- A. Desideri, *Istorie și istoriografie*, Florența/Moessia, Casa Editurii G. D' Anna, 1992.
- O. Di Simlicio, *Toamna vrăjitoriei*, Bologna, il Mulino Ricerca, 2004.
- C. Dubois, *Pozzuoli antica, istorie și topografie*, Paris, Pouzsoles antiques, 1907.
- P. R. Federici, *Geografie fizică*, Roma, Noua Italie științifică, 1993.
- E. Federizzi, *Omul și Mediul. Ecosistemul Terra*, Milano, Minerva Italica, 2001.
- N. Garre, *Sistemele economice mondiale*, Bompiani, C. di geografia de G. Dematteis, 2001.
- I. Iliescu, *În ce direcție se îndreaptă România*, s.n., Editura Reverditor, 2001.
- M. A. Levi, *Augustus și timpul său*, Milano, Editura Rusconi, 1986.
- G. Mavenzzi, *Elemente de ecologie umană*, Bologna, Patron, 1977.
- T. Mommsen, *Die Unteritalischen dialekte*, Lipsia, 1850.
- E. P. Odum, *Bazele ecologiei*, Padova, Ediția Piccin, 1988.
- G. Olivier, *Ecologia umană*, Milano, Ediția Garzanti, 1977.
- Plinio il Vecchio, *Naturalis istorie*, Bologna, Zanichelli, 1970.
- G. Popescu, *De la Adriatica la Marea Neagră*, Roma, Centrul Național de Cercetare.
- E. T. Salmon, *Sannio și Sanniti*, Torino, Ediția Einaudi, 1995.
- A. Sen, *Globalizare și libertate*, Milano, Osear Saggi Mondadori, 2003.
- L. Serr, *Emigrația italiană în Statele Unite între două secole, 1890-1925*, Verona, Cierre, 1977.
- R. Tabacco, *Noua geografie a Europei*, Milano, A. Mondadori Scuola, 1998.
- L. Tito, *Istoria Romei*, cărțile IX-X, Bologna, Ediția Zanichelli, 1980.

**1900 Years After the Romans Have Conquered Dacia
(The Traian Column and Ovidiu Represent the Most Powerfull
Communion of Latinism, of Romania and Italy)**

Abstract

The Roman Empire is certainly one of the most powerfull political organism of ancient ages. Its influence upon the territories it conquered is irreversible and its representative features, artistic monuments and individuals are still visible.

The Traian Column, an imposing architectonic monument, was built in order to remind the whole world about the Roman military victory in Dacia. It is quite amazing to see today the way the Roman artists have created such a realistic image of Dacian warriors; its main purpose was not the emperor's apotheoses, but to tell the world about the war.

The second most important aspect of Roman Empire is the literary influence of Ovidiu. Exilated by Augustus, the great emperor, Ovidiu spent some years of his life at Tomis, in Roman Dacia. He has made a big mistake, that of writing about a subject Romans were very sensitive to: family ethics.

The Traian Column and Ovidiu are two symbols of the strong connection between Romania and Italy.

**BIBLIOTECILE TÂRGUMUREȘENE –
PROVOCĂRI ALE SECOLULUI XXI**

**Biblioteca publică românească:
Aspecte ale expectanței și percepției socio-culturale ***

LILIANA MOLDOVAN
Biblioteca Județeană Mureș

Semn sigur al unor preocupări frecvente, problema expectanței a găsit un fertil teren de afirmare în cadrul discuțiilor referitoare la calitatea serviciilor oferite de bibliotecile românești și a fost dezbătută în acele lucrări și studii biblioteconomice, în care s-a pus accentul pe competența și performanțele bibliotecarilor. Fără îndoială, diferitele interpretări, care pot fi sugerate de noua paradigmă, își sporesc valoarea teoretică prin corelarea problematicii expectanței, cu tema percepției utilizatorilor.

Pentru a ne orienta mai bine prin deșul de idei și informații generate de complexitatea chestiunilor mai sus menționate, trebuie să plecăm de la premisa că biblioteca publică este o entitate instituțională aflată în continuă schimbare și transformare. Ea se înfățișează ca o instituție perfect integrată într-un sistem socio-economic europeanizat, ce impune regândirea cu rapiditate a statutului, misiunii și funcțiilor bibliotecii publice.

Receptarea bibliotecilor ca veritabile centre de informare și comunicare socio-culturală, în cadrul comunităților județene și orășenești, reprezintă un prim pas în acest sens. Resursele informaționale oferite de organizațiile bibliotecare nu pot fi exploatate cu succes decât în situația în care concepția utilizatorilor este deja formată. Actualmente, cetățenii se așteaptă ca aceste instituții culturale să fie un fel de intermediari cu

---

* Studiile din acest capitol au fost prezentate în cadrul colochiului profesional *Biblioteci târgumureșene - provocări ale secolului XXI*, desfășurat la Târgu-Mureș la 21 noiembrie 2006, cu prilejul *Zilelor Bibliotecii Județene Mureș - Philobiblon mureșean*.

remarcabile abilități de stocare, organizare și comunicare a informațiilor. Cetățenii, care beneficiază de serviciile bibliotecii, trebuie să accepte faptul că bibliotecile publice au avut și vor continua să aibă un rol marcant în conturarea și dezvoltarea politicii culturale și informaționale a națiunii noastre. Acest lucru este posibil, atunci și numai atunci, când performanțele serviciilor de bibliotecă vin în întâmpinarea necesităților de documentare, studiu și recreere ale beneficiarilor.

Spre exemplu, în condițiile în care ne confruntăm cu supraproducția editorială, cu un val uriaș de informații activitatea pentru dezvoltarea și restructurarea fondurilor bibliotecii trebuie proiectată în așa fel, încât să fie utilă cetățenilor.

Una din marile întrebări care îi frământă pe managerii din industria informațiilor este: cum putem oferi clienților, într-un mod eficient și atractiv, servicii, astfel încât aceștia să devină utilizatori satisfăcuți? Găsirea unor soluții la această întrebare pornește de la respectarea prevederilor legislației de bibliotecă, unde este prevăzut ca necesarul anual minim de publicații procurate să fie de 1,5 - 2,5 documente / locuitor. Însușindu-și un mod de gândire economic, personalul de la achiziții este nevoit să stabilească numărul lunar optim de documente achiziționate, să facă o selecție drastică a produselor tipărite, fără a scăpa din vedere obligația de a satisface setea de informație a clienților-cititori.

Abilitatea de a atinge nivelul exigențelor de informare și studiu al cetățenilor depinde, în primul rând, de capacitatea angajaților din bibliotecă de a cunoaște și înțelege care este misiunea, care sunt obiectivele și funcțiile organizației publice din care fac parte. Există un cadru legislativ bine definit referitor la misiunea bibliotecii, există o legislație românească și europeană care stabilește standardele de performanță și funcțiile organizațiilor info-documentare.

Stabilirea nivelului expectanței socio-culturale are un caracter ipotetic și se bazează pe determinarea unor probleme referitoare la :

- valoarea informațiilor furnizate de bibliotecă;
- eficiența produselor informaționale;
- gradul de accesibilitate al acestora.

În ziua de astăzi, avem posibilitatea să rezistăm în fața provocărilor beneficiarilor, să organizăm serviciile de bibliotecă, astfel încât, să oferim cititorilor informații relevante, ușor de accesat și corespunzătoare intereselor lor. De altfel, una din temele de strictă actualitate din cadrul literaturii biblioteconomice, se referă tocmai la calitatea și relevanța informațiilor furnizate publicului cititor. Lăsând la o parte imperativul exhaustivității, imposibil de atins în cadrul unei scurte prezentări, voi insista asupra faptului că informațiile furnizate comunității trebuie să fie obiective, adică să corespundă realității, trebuie să fie imparțiale și credibile. Pe de altă parte, în condițiile în care ne aflăm în fața unui imens val informațional, fiecare bibliotecă trebuie să-și formeze criterii clare de evaluare și de selectare a datelor. În domeniul științelor informării și comunicării, se vorbește, chiar, despre managementul info-documentar. Rolul noului tip de management este de a gestiona și transmite informații. Ca entități spirituale, cognitive și teleologice, noile produse, adică informațiile, ies din sfera economică, specifică managementului, și intră în orizontul expectanțelor de informare, studiu și dezvoltare cultural educativă

Un loc aparte în stabilirea nivelului de expectanță a comunității revine datelor statistice. Analizele sociologice trebuie completate cu metode concrete de calcul cum este, pildă metoda Delphi. Această metodă de previzionare a linilor de evoluție ale activității bibliotecii presupune identificarea factorilor care influențează bunul mers al activităților desfășurate în această instituție. Potrivit sugestiilor oferite de Mihaela Zecheru în lucrarea *Biblioteca publică în sistemul cunoașterii: percepție și expectanță*, factorii care pot influența perfecționarea muncii dintr-o bibliotecă sunt:

- strategia de finanțare;
- progresele din domeniul tehnologiei informației;
- strategiile de cooperare profesională;
- cunoașterea și aplicarea modificărilor intervenite în legislația de bibliotecă.

Analizând răspunsurile oferite de cercetările sociologice, conducerea bibliotecii poate lua hotărârea intensificării colaborării cu instituțiile publice

administrative, poate trece la realizarea unui echilibru perfect între valoarea informațiilor furnizate și creșterea accesului utilizatorilor la aceste informații. Sunt binevenite și deciziile privind restructurarea personalului, în sensul creșterii numărului angajaților care se ocupă cu informatizarea bibliotecii și a celor ce își desfășoară activitatea la centrul de informare comunitară.

Cunoașterea orizonturilor expectanței socio-culturale poate fi factor de evaluare a eforturilor bibliotecii de a se integra în viața comunității și de a-și coordona activitățile în funcție cerințele beneficiarilor care așteaptă ca biblioteca publică să-și consolideze locul în societate prin inițiativele de promovare a serviciilor on-line, prin implementarea unor programe de învățământ deschis la distanță, prin organizarea unor cursuri de perfecționare profesională, prin diferite proiecte de promovare a istoriei și a valorilor culturale locale

Modul în care comunitatea percepe rolul bibliotecii se poate schimba în manieră pozitivă odată cu elaborarea unor strategii manageriale orientate în direcția consolidării serviciilor tradiționale și promovarea unor noi servicii, ca cele destinate categoriilor sociale dezavantajate.

Aplicarea eficientă a principiilor managementului info-documentar are rolul de a stimula cooperarea și comunicarea cu clienții bibliotecii. Dreptul acestora la informare directă și rapidă este respectat prin asigurarea, în cadrul bibliotecilor, a accesului fizic, a accesului intelectual și accesului tehnic la informații. Pe scurt, dacă accesul fizic se referă la posibilitatea cititorilor de a consulta documentele aflate în depozitele bibliotecii, accesul intelectual presupune asigurarea resurselor computerizate necesare consultării cataloagelor electronice. Pe lângă asigurarea acestor servicii, o bibliotecă modernă trebuie să țină seama de dorința utilizatorilor de a consulta Internetul, favorizând în acest sens accesul tehnic la noua și infinita enciclopedie a umanității.

Prin urmare, bibliotecile sunt răspunzătoare de calitatea informațiilor și a cunoștințelor furnizate cetățenilor, ele au și vor avea un rol tot mai important în gestionarea resurselor informaționale, în scopul facilitării schimbului național și internațional de idei.

Cunoașterea limitelor expectanței socio-culturale în raport cu biblioteca publică va determina reorientarea managementului info-documentar în funcție de dezideratele utilizatorilor. Bibliotecarii secolului XXI trebuie să fie capabili să descifreze semnalele ce vin din partea cetățenilor, trebuie să știe să facă diagnosticări ale nivelului de așteptare al clienților ei. Pentru această cercetare este necesară colaborarea specialiștilor din domeniul biblioteconomiei cu diverși sociologi, sau experți care activează în domeniul marketingului. Trebuie, de asemenea, găsite metode de promovare a altor servicii decât cele tradiționale, și mă refer în acest context la posibilitatea bibliotecilor publice de a se transforma în veritabile centre de studiu și în nuclee culturale care să organizeze evenimente specifice și să desfășoare activități comunitare.

Atunci când serviciile bibliotecii sunt dirijate în sensul confirmării nivelului de așteptare al beneficiarilor, expectanța are un caracter pozitiv. În sens contrar, când cetățenii nu sunt mulțumiți de oportunitățile de informare, studiu și documentare create de bibliotecă, expectanța se află pe un palier negativ. Caracterul pozitiv sau negativ al expectanței clienților exercită o puternică influență asupra managementului de bibliotecă în sensul producerii unor schimbări privind modul în care angajații interacționează cu membrii comunității deservite.

Prin intermediul unor metodologii specifice de promovare a serviciilor ei, biblioteca publică trebuie să fie o organizație deschisă. Trebuie să vină în întâmpinarea utilizatorilor și să le ofere informații despre modul de organizare și conducere a departamentelor bibliotecii, să le ofere date referitoare la mărimea, structura colecțiilor ei și să dirijeze atenția beneficiarilor în direcția modalităților tot mai performante de accesare a informațiilor. O bună politică de marketing poate fi un agent de accelerare a procesului comunicațional cu membrii comunității, poate deveni un factor de diseminare a informațiilor gestionate de bibliotecă și a serviciilor disponibile utilizatorilor.

Stabilirea rolului bibliotecilor publice, în perioada actuală, aflată sub semnul iminentei integrări europene, este strâns legată de conștientizarea faptului că biblioteca își poate găsi un loc central în comunitate, prin

asigurarea accesului cetățenilor la informația locală, națională și internațională, acoperind în acest fel astfel idealul intensificării comunicării interumane, considerată de Mircea Regneală, „*cea mai neîmplinită nevoie a omului și a societății!*”¹

Romanian Public Library: Some Aspects Concerning the Socio-Cultural Expectancies and Perception

Abstract

The problem of expectancy is closely connected to the specific services the public library offers to its readers. According to its status and its readers perception, library must ensure the necessary information, thus to answer to their requests. But how could a public library do this nowadays, when the editorial activity is so eventful?

There are some rules that must be attended: the information efficiency, its degree of addressability and objectivism, value and verosimilitude etc. Library must take into consideration the readers requests and be very selective when purchasing new documents. The way a public library is responding to its readers needs is all-important for the managerial politics of each library.

---

¹ Mircea Regneală, *Sensul schimbării*, în revista *Biblioteca*, nr. 8-9, 2006, p. 236-238.

Rolul bibliotecii în cadrul comunității

CRISTINA DUMITRU
Casa Corpului Didactic, Mureș

Gradul de cultură și civilizație al unei colectivități a fost și rămâne condiționat de instituțiile sale. Biblioteca se înscrie între cele cu importanță civilizatoare mai presus decât altele, fiind suma cunoștințelor umane la un moment dat.

Funcțiile actuale ale bibliotecilor se extind și se diversifică în permanență, în timp ce continua democratizare a proceselor sociale modifică modelul tradițional de organizare a spațiului, fiind necesare zone special amenajate pentru activități de socializare, de atenuare a sentimentelor de izolare, generate de viața curentă.

O politică culturală adecvată, care funcționează pe principiul accesului liber și egal la informație și la experiențele culturale ale tuturor membrilor societății, ar ajuta mult bibliotecile în demersul lor.

Biblioteca își propune să găsească noi metode de punere în valoare a potențialului propriu, astfel încât infinitatea de cunoștințe și experiențe umane existente în colecțiile proprii să ajungă la beneficiari, reușind să ofere acestora noi mecanisme de raportare la mediul social, economic, tehnic, politic, în care trăiesc.

Biblioteca mileniului trei devine un spațiu atractiv pentru viața comunității, adoptând o atitudine practică, dinamică, receptivă la nou și flexibilă, facilitând accesul la întregul capital de informații al societății umane. Percepția publicului asupra serviciilor de bibliotecă modernă se va schimba rapid, propulsând-o în poziția de centru cultural al comunității în care funcționează.

Rolul personalului în formarea percepției și a experienței utilizatorilor nu trebuie subestimat. Bibliotecarul este primul punct de

contact cu serviciile bibliotecii, iar o experiență negativă poate influența percepția utilizatorului asupra serviciilor oferite. Conștientizarea acestuia asupra rolului său determinant în promovarea serviciului public este foarte importantă: un comportament profesional adecvat creează o satisfacție individuală celui care apelează la un serviciu anume, el fiind tentat să revină.

Biblioteca poate interveni în formarea percepției utilizatorului prin modalități de cunoaștere, și chiar de modificare a acesteia, cu scopul de a oferi o imagine realistă a serviciilor. Comunicarea și prezentările publicitare adecvate pot crea o imagine pozitivă, care să fie utilă atât comunității cât și utilizatorului individual. Controlul asupra percepției poate induce și un control asupra expectanței, în măsura în care cele două dimensiuni interacționează permanent, iar comunicarea bibliotecă - societate este un proces continuu.

A fi bibliotecar: meserie ori profesiune ?

Prin vechimea și importanța profesiei, bibliotecarul are o recunoaștere de facto din partea opiniei publice. El este prețuit pentru munca sa, dar continuă să fie considerat în multe privințe un „auxiliar” al altor profesii. Munca bibliotecarului este considerată nobilă, de mare elevație spirituală, dar statutul său profesional, chiar social îl menține la periferia sistemului recunoscut de valori.

Bibliotecar - o ocupație ca oricare alta. El a cuprins toate datele pe calculator, catalogând tematic, dar și alfabetic. El este cel ce-ți poate oferi o informație în plus despre oricare volum și cel care te antrenează în activitățile culturale ale bibliotecii, o lansare de carte, un colocviu pe diverse teme actuale: sociale, politice, o discuție cu un cunoscut critic contemporan, o comemorare a unui mare poet, o întâlnire cu scriitori, un cenaclu pentru tinere talente.

Bibliotecarul mai are o serie de alte activități pe care cititorul nu le știe: evidența zilnică a cititorilor, prelucrarea tranșei de cărți nou achiziționate, înregistrarea lor în registrul inventar, pregătirea individuală,

realizarea unor expoziții de carte, scrierea unor studii referitoare la bibliotecă - pagini ce vor fi înserate într-un volum ce comemorează zilele bibliotecii.

A fi bibliotecar înseamnă să lucrezi cu publicul, să te adaptezi unor condiții de lucru, să fii veșnic surâzător și amabil!

A fi bibliotecar înseamnă pasiune, răbdare, pricepere, pregătire, aplomb. Amabilitate, respect, bunătate, bun-simț, înfinită bună dispoziție - iată primele arme ale bibliotecarului.

A fi bibliotecar înseamnă stăruință și entuziasm, cultură și informație, spirit creator și perseverență.

Poate, de aceea, în ciuda aparențelor, a fi bibliotecar înseamnă **profesiune**, și nu **meserie**, așa cum se grăbesc unii s-o categorisească.

Bibliotecarul lucrează pentru alții, învață mereu să-și construiască relația cu oamenii pentru care lucrează. Eforturile sale intelectuale și fizice rămân undeva în spatele rezultatelor elevului, profesorului, cititorului în general. El personalizează spațiul bibliotecii cu experiența sa, cu personalitatea sa, cu pregătirea sa profesională, cu respectul pentru sine și pentru profesia aleasă. Suprema creație a bibliotecarului este, însă, *biblioteca*. El îi determină conținutul și liniile de forță după care se orânduiește materialul amorf al colecțiilor, de aceasta depinzând accesibilitatea bibliotecii.

Nu putem să ne închipuim lumea fără biblioteci și, implicit, fără bibliotecari, deoarece bibliotecarul este prietenul cărților, el apără cărțile de stihiiile naturii, dar și de furia oamenilor ajunși în vârful ierarhiei sociale și care consideră că nu mai au nevoie de biblioteci.

Biblioteca este o instituție de cultură, de care beneficiază cei mai diferiți cititori, de la cel mai complex din punct de vedere intelectual la cel mai simplu om care dorește să citească ziarele săptămânal, de la cel mai mic lector din clasele primare, la cel mai în vârstă etc.

Biblioteca creează acea atmosferă solemnă, sobră, de studiu, iar Bibliotecarul este specialistul care te îndrumă în *Lumea* atât de minunată a cărților.

Bibliotecarul este într-o continuă perfecționare, desfășoară o muncă asiduă, învățând, în același timp, despre noile tehnologii informaționale.

Iată, deci, că avem de-a face nu numai cu o ocupație pur și simplu, ci cu una dintre cele mai frumoase, mai distinse, mai nobile: **profesiunea de bibliotecar.**

O bibliotecă nu este un depozit inert, o comoară înghețată de valori nebănuite cuprinse sau expuse sistematic pe rafturi, un templu babilonic care s-a înălțat de la unicatele manuscriselor, incunabilele legate în lanțuri pentru a nu fi prădate în Evul Mediu, până la milioanele de exemplare, pe care le numără acum orice mare instituție similară din lume. O bibliotecă este un templu al lecturii, al discursului în tovărășia celor mai de seamă spirite ale culturii universale, de la îndepărtata Antichitate până la ultimii contemporani.

Biblioteca trebuie să fie un for de comunicare între cititor și aceia care creează sau pun în circulație cărțile.

Bibliotecarul este un element stimulator, care nu se mărginește a fi numai custode al depozitului de gândire și artă, ci caută să fie un difuzor al culturii ce sălășluiește în incinta instituției cărților; el nu este un funcționar pasiv, ci un factor stimulator, care caută, cu orice prilej, să pună în mișcare cartea. El este un îndrumător al cititorului începător pe care îl poate modela prin sfaturile sale, în procesul evolutiv al lecturii, având mereu în fața ochilor, poate cea mai cuprinzătoare definiție a actului magic al lecturii, pe care a dat-o cronicarul român Miron Costin: „... *că nu iaste altă și mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decât cetitul cărților...*”

Bibliotecarul trebuie să ducă o muncă într-adevăr diferențiată în raport cu profilul bibliotecii sale și al cititorilor care o frecventează. Corelând structura fondului de publicații cu setea și necesitățile de lectură ale cititorului, bibliotecarul utilizează cele mai variate modalități de activare specifică, totdeauna determinate de voința dezvoltării armonioase a personalității umane. Aria lui de investigație trebuie să fie servită de cele mai moderne mijloace ale informării, grație cărora ele trebuie să poată pune la îndemâna cititorului ultimul document, ultima cercetare.

Un bibliotecar trebuie să fie el însuși un mare pasionat cititor. El trebuie să aibă permanent în vedere faptul că primirea cititorilor reprezintă o

componentă esențială a muncii sale, pentru că de modul în care cititorii sunt primiți depind numeroși factori legați de bunele raporturi ale bibliotecii cu utilizatorii săi. În relația cu cititorii este extrem de important aspectul uman. O bibliotecă, chiar cu acces liber, dar fără bibliotecar este tristă și rece.

Dialogul cu cititorii este un lucru de care trebuie să se țină seama în permanență. Primul contact are o importanță deosebită pentru că acesta contribuie la fixarea imaginii bibliotecii în spiritul noului beneficiar. O primire proastă are efecte dezastruoase și de lungă durată. Pentru o bună primire a cititorului nu există reguli, ci exigențe umane. Bibliotecarul trebuie să dovedească tact, să cunoască psihologia cititorului, să fie discret, să aibă disponibilitatea și calmul de a-l asculta pe acesta.

Serviciile culturale în general, serviciile de lectură, mai ales, prin finalitățile lor educative, satisfac nevoi și aspirații ale indivizilor și grupurilor sociale în perspectiva devenirii umane.

Mircea Eliade scria: „*Cetim ca să trecem examene (deci lectura studiu), ca să omorâm timpul (lectura de loisir) sau cetim din profesie (deci lectura informativă).*” Lectura ar putea fi un mijloc de alimentare spirituală continuă, nu numai un instrument de informație sau de contemplație.

O concluzie importantă este că accesul la o colecție diversă și mare din bibliotecă este unul din elementele esențiale în încurajarea copiilor să citească ca și faptul că motivația lecturii este determinată de cunoașterea acelor cărți care au un rol modelator asupra comportamentului. Există o relație directă între modul cum este stimulată motivația lecturii în școală și opțiunile pentru lectură ale elevului.

Cartea, ca element component al culturii unei națiuni, face parte din acele bunuri a căror valoare se definește prin relația ei cu publicul (utilizatorul).

Citind o carte, fie ea cu conținut istoric sau literar, tehnic sau științific, fiecare simțim că realizăm o punte între oameni, generații, epoci și popoare. Cartea ne îmbogățește, ne transformă, ne face să acumulăm comorile lumii trecute, prezente și viitoare, în timpuri și spații diferite. Prin

carte cunoaștem, depășim orizonturi noi, progresăm și ne înflorim sufletul, mintea, viața și spiritul nostru.

În epoca informațională, lupta dintre Galaxia Gutenberg, a cuvântului și comunicării scrise, și cea a Galaxiei Marconi, a informației rapide, vizual – auditive, duce la și va determina perfecționarea fiecăreia: a tehnicii de realizare a cărții ajungându-se la cartea electronică și la elemente vizual - auditive din cele mai sofisticate. Conlucrarea celor două galaxii va duce la aprofundarea, profesionalizarea preocupărilor intelectuale, la dezvoltarea eu-lui, la acel homo tehnicus caracterizat prin dualitatea structurii sale: rațional - științifică și sensibilitatea spiritului - estetică. Cartea are la bază elementul extraordinar al posibilității de reflecție. Lectura protejează independența gândirii umane, este mod de cunoaștere, perfecțiune în gândire și simțire.

Cartea - ca manieră specială de a trăi - a constituit de la apariția ei - un mediu optim de comunicare între oameni, o cale puternică de transmitere de la un timp la altul, de la o societate la alta, de la un popor la altul, a valorilor culturale, științifice, artistice, zămislite în fiecare colț din lume. Cartea a fost, este și va fi un liant ce creează, dezvoltă și menține multitudinea și varietatea relațiilor interumane, pe care se sprijină existența socială.

Library' s Place Inside the Community

Abstract

The paper is trying to emphasize the librarian occupation, considering it not just a job, but a calling. The librarian is the first person somebody sees when entering the library; thus, he is first responsible, through his attitude and dedication, for the image he creates for the library.

The librarian is also responsible for the better organization of the library space and collections. He must read for the others, learn for the others and be prepared to answer all the questions that readers might have.

Biblioteca Centrală a Universității de Medicină și Farmacie Târgu-Mureș - spațiu public al informării și comunicării -

*Dr. FLORICA NUȚIU
Biblioteca Centrală a Universității de
Medicină și Farmacie, Târgu-Mureș*

Biblioteca Centrală a Universității de Medicină și Farmacie - funcționează sub patronajul direct al Universității de Medicină și Farmacie Târgu - Mureș, având statut de bibliotecă universitară. Prin întreaga sa activitate, Biblioteca Centrală a Universității este parte integrantă a sistemului național de învățământ superior și participă la procesul de instruire, formare și educație, precum și la activitatea de cercetare științifică din Universitate.

Existența și dezvoltarea Bibliotecii Centrale sunt legate de evoluția și dezvoltarea Universității de Medicină și Farmacie din Târgu-Mureș. Colecțiile bibliotecii au sporit an de an, completând fondul inițial prin achiziții, prin schimb de publicații, cât și prin importante donații din partea unor oameni de cultură și instituții. Această creștere a fondului inițial de carte a fost determinată de înființarea de noi facultăți în cadrul U.M.F. Târgu-Mureș și, implicit, de creșterea numărului de studenți și cadre didactice. Toate acestea au dus la înființarea filialelor Bibliotecii Centrale.

În anul 1967, fondul de publicații al bibliotecii se afla repartizat la depozitul central și la diferitele biblioteci filiale (în număr de 29), de pe lângă catedre și clinici. La sfârșitul anului 2005, Biblioteca Centrală a Universității de Medicină și Farmacie din Târgu-Mureș funcționa cu 25 de filiale:

1.	Neurologie	10.	Chimie farmaceutică	19.	Morfopatologie
2.	Anatomie	11.	Chirurgie I	20.	Oftalmologie
3.	A.T.I.	12.	Dermatologie	21.	O.R.L.
4.	Biochimie	13.	Endocrinologie	22.	Pediatria I
5.	Biofizică	14.	Farmacologie	23.	Pediatria II
6.	Biologie celulară	15.	Fiziologie	24.	Stomatologia
7.	Botanică	16.	Histologie	25.	Tehnică
8.	Cardiologie	17.	Igiena		
9.	Chimie	18.	Medicină legală		

Creșterea fondului de cărți și perspectivele de viitor au necesitat amenajarea, la Biblioteca Centrală, a încă două depozite: unul pentru cărți și unul pentru cursuri universitare. Aceste două noi depozite au legătură directă cu depozitul vechi.

Fondul de publicații al bibliotecii cuprinde o gamă largă de documente românești și străine: monografii, tratate, manuale și cursuri, enciclopedii, dicționare, teze de doctorat, reviste și ziare, anuare, microfilme, CD-uri și DVD - uri.

La creșterea colecțiilor bibliotecii contribuie și publicațiile obținute prin schimbul interbibliotecar, biblioteca practicând, în prezent, schimb activ cu opt parteneri din țară: bibliotecile universităților de profil din: Brașov, București, Cluj, Constanța, Craiova, Iași, Timișoara, cu Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, precum și cu Societatea de Medici și Naturaliști din Iași.

De asemenea, biblioteca noastră realizează schimb de publicații cu 30 de instituții din Belgia, Brazilia, Cehia, Croația, Danemarca, Franța, Germania, Italia, Japonia, Macedonia, Mexic, Olanda, Pakistan, Polonia, S.U.A., Ungaria.

Schimbul se practică prin publicații monografice și periodice ale universității noastre, în primul rând serialul de prestigiu *Revista Medicală - Orvosi Szelme*.

Biblioteca Centrală este abonată la 44 reviste românești și 103 reviste străine. De asemenea, deține 75 de titluri de reviste, obținute prin donații și schimb interbibliotecar.

În ultimii trei ani a sporit considerabil fondul de carte străină, ca urmare a donațiilor primite de la mari biblioteci universitare din Elveția și Austria. La acestea se adaugă importante achiziții sistematice, făcute din alocațiile bugetare anuale.

În prezent, totalul publicațiilor pe întreaga rețea de biblioteci-filiale și unitatea centrală se ridică la 213. 232 unități biblioteconomice.

În cadrul Bibliotecii Centrale, publicațiile sunt repartizate pe mai multe fonduri, constituite pe criterii combinate de conținut și rațiuni de depozitare:

1. Lucrări monografice: formatele I-IV;
2. Lucrări monografice: formatul L;
3. Fondul de carte beletristică;
4. Cursuri universitare;
5. Fondul de periodice și seriale;
6. Fondul documentar;
7. Colecția de teze de doctorat.

Din colecțiile bibliotecii noastre nu lipsesc lucrări cu valoare deosebită, inclusiv bibliofilă, lucrări tipărite în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, care fac parte din patrimoniul național (lucrări tipărite între anii 1500-1600): *Epitomeopu sculi de curandis pusculis* - 1532; *De conservanda bona valetudine, opusculum scholae salernitanae ad Regem; Angliae Germanicis Rhythmis illustratum* - 1557; *Nova Anatomia* - 1622; *Hieronymi fabricii ab aqvapendente. Opera chirurgica* - 1647.

Biblioteca Centrală U.M.F. se remarcă prin colecțiile sale de reviste deosebit de importante (datând din perioada anilor 1800): *Orvosi hetilap* (1889-2005); *Deutsche Medizinische Wochenschrift* (1901-2005); *Presse Medicale* (1924-2005); *The Journal of the American Medical Association* (1927-2005); *British Dental Journal* (1941-2005); *American Journal of Physiology* (1941-2005).

Biblioteca Centrală a U.M.F. pune la dispoziția utilizatorilor două săli de lectură: o sală de lectură generală, cu o capacitate de 43 de locuri, și o sală de lectură pentru periodice, cu o capacitate de 18 locuri.

La sfârșitul anului 2005, numărul cititorilor înscriși la bibliotecă era de 5045, iar a tranzacțiilor de împrumut, realizate de 221.532.

La fondurile Bibliotecii Centrale au acces: cadrele didactice, studenții, personalul tehnic, economic și administrativ al U.M.F., cercetătorii, rezidenții, doctoranzii, cât și medicii din județul Mureș.

Informatizarea bibliotecii

În prezent, activitatea bibliotecilor din sistemul de învățământ, precum și a bibliotecilor publice se canalizează pe informatizarea acestora.

Primii pași în ceea ce privește informatizarea, Biblioteca Centrală U.M.F. i-a făcut în anul 2000, când s-a realizat rețeaua de calculatoare. S-au achiziționat echipamente și s-a achiziționat sistemul integrat de bibliotecă Softlink Alice, sistem complet integrat de automatizare a bibliotecilor, având componente modulare ce permit configurarea în funcție de complexitatea bibliotecii utilizatoare.

Calculatorul a preluat multe din operațiunile bibliotecii, precum: evidența achizițiilor; catalogare; informare-documentare; activitate bibliografică; prelucrarea periodicelor; servirea pe loc sau retransmiterea la distanță a informației; întocmirea diferitelor statistici specifice.

Pașii decisivi, în ce privește introducerea datelor în calculatoare, i-am făcut începând din luna aprilie a anului 2003. Până în prezent, am introdus în baza de date toate lucrările monografice și periodicele, intrate în bibliotecă în perioada 1995-2006; toate cursurile universitare și lucrările practice existente în bibliotecă, cât și toți cititorii.

Principalele module ce intră în componența sistemului Softlink Alice sunt:

- **management** - realizează catalogarea colecției, clasificarea, gestiunea fișierelor de autoritate, precum și funcții de administrare;

- **circulație** - realizează procesarea rapidă a împrumuturilor, restituirilor, rezervărilor și taxelor pentru întârziere și înscriere, precum și gestionarea informațiilor despre utilizatorii bibliotecii;

- **interogare** - permite vizualizarea informațiilor referitoare la materialele din colecția bibliotecii;

- **evidența periodice și Indexare articole** - realizează evidența publicațiilor periodice și facilitează catalogarea articolelor;

- **achiziții** - facilitează emiterea de comenzi și gestionarea resurselor financiare.

Conectarea la Internet a deschis noi perspective utilizatorilor Bibliotecii Centrale U.M.F., în sensul obținerii rapide a informațiilor.

Organizarea sediului central, conform planului de reorganizare a bibliotecii

Biblioteca Centrală a U.M.F. cuprinde următoarele compartimente:

1. Relații cu publicul
2. Sala cataloagelor. OPAC
3. Completarea și evidența colecțiilor. Filiale. Schimb interbibliotecar
4. Serviciul „Periodice.” Informare bibliografică și referințe științifice
5. Laborator informatizare
6. Internet, Medline
7. Serviciul de prelucrare biblioteconomică

Biblioteca Centrală a U.M.F. deține un număr de 209 titluri de periodice (reviste) curente în diferite limbi: română, maghiară, engleză, germană, franceză, spaniolă; din diverse domenii ale medicinei: anatomie, alergii-imunologie, anestezie, boli infecțioase, cardiologie, chirurgie, chirurgie cardiovasculară, dermatologie, diabetologie, endocrinologie, epidemiologie, farmacie, fiziologie, gastroenterologie, hematologie, medicină-legală, obstetrică-ginecologie, oncologie, oftalmologie, ortopedie, O.R.L., parazitologie, pediatrie, psihiatrie, reumatologie, stomatologie, traumatologie, cât și reviste de medicină generală. Aceste reviste sunt obținute prin abonamente, schimburi interbibliotecare și donații.

Prin intermediul programului MEDLINE, cititorii sunt ajutați în găsirea unei bibliografii într-un timp foarte scurt. Programul MEDLINE oferă, în orice moment, atât bibliografii la zi, cât și bibliografii retrospective pentru un subiect ales.

Din anul 2003, baza de date MEDLINE are o nouă variantă - pe DVD. În acest an am obținut, ca donație, accesul la baza de date HINARI, care poate fi accesată atât din clădirea bibliotecii, cât și din clădirea centrală a U.M.F.

Planul strategic de dezvoltare a Bibliotecii Centrale a U.M.F. Târgu-Mureș în perioada 2006-2010

Planificarea reprezintă un element esențial în managementul oricărei organizații, în general, al bibliotecii, în special, miza fiind proiectarea viitorului, schimbarea, eliminarea unor incertitudini, scopul fiind asigurarea dezvoltării și eficientizării activității.

Planul strategic trebuie să cuprindă următoarele componente:

- misiunea bibliotecii;
- scopurile bibliotecii;
- obiectivele bibliotecii.

Misiunea bibliotecii

Biblioteca Centrală a U.M.F. Târgu-Mureș este o instituție integrată procesului de învățământ care, prin structură, funcționalitate și servicii răspunde cerințelor complexe și diverse de informare, studiu și cercetare ale studenților, cadrelor didactice, cercetătorilor și altor categorii socio-profesionale din mediul universitar și din alte domenii de activitate.

Scopurile bibliotecii

- Asigurarea unei colecții de referință adecvate susținerii programelor de învățământ și de cercetare;
- Optimizarea achiziției, gestionării și diseminării informației în format electronic în bibliotecă;

- Asigurarea accesului la colecțiile bibliotecii și la serviciile sale de referințe sau la alte servicii destinate publicului, pentru cadre didactice, studenți și personalul universității și, pe cât posibil, pentru persoanele particulare, instituțiile publice și particulare;
- Accentuarea preocupărilor de studiere a stării colecțiilor și a dezvoltării echilibrate a tuturor categoriilor de purtători de informații;
- Executarea ritmică a activității de eliminare din colecțiile bibliotecii a lucrărilor nereprezentative și a exemplarelor uzate moral sau fizic;
- Dezvoltarea relațiilor cu consiliul profesoral, în scopul unei mai puternice implicări a bibliotecii în viața universității.

Obiectivele bibliotecii

I. Dezvoltarea colecțiilor

- Optimizarea accesului la documentele de patrimoniu și la alte documente valoroase deținute de bibliotecă;
- Creșterea calității colecțiilor de documente electronice deținute de bibliotecă;
- Dezvoltarea accesului online al utilizatorilor bibliotecii la colecții de documente și informații;
- Optimizarea accesului online al utilizatorilor la informațiile bibliografice;
- Dezvoltarea serviciilor de bibliotecă furnizate la distanță;

II. Evidența, organizarea, prelucrarea și reflectarea colecțiilor

- Eliminarea din evidențe, pe baza aprobărilor legale, a lucrărilor uzate fizic și moral;
- Verificarea fondului de reviste;
- Prelucrarea în regim automatizat a tuturor documentelor intrate în bibliotecă, în perioada: 1970 până în 2010.

III. Conservarea colecțiilor

- Amenajarea unui depozit special pentru păstrarea materialelor audiovizuale și multimedia;
- Amenajarea unei săli-muzeu cu valorile bibliofile ale bibliotecii.

IV. Comunicarea colecțiilor

- Creșteri ale principalilor indicatori în sectorul relațiilor cu publicul (indicatorul de frecvență, de lectură, de circulație a fondurilor);
- Adecvarea programelor sălilor de lectură, în funcție de programul zilnic al studenților și de structura anului universitar;

V. Relații internaționale

- Participarea la manifestări biblioteconomice internaționale, în special, cele organizate de IFLA;
- Stabilirea de relații cu alte organizații de profil, în scopul schimburilor reciproce de specialiști și de instrumente profesionale.

VI. Amenajări:

- Amenajarea, reamenajarea și folosirea adecvată a spațiilor pentru realizarea unei circulații mai comode a utilizatorilor în incinta bibliotecii și a unui ambient plăcut;
- Restructurarea și modernizarea serviciilor existente și înființarea de noi compartimente: informare bibliografică; INTERNET;
- Amenajarea și dotarea la standarde internaționale a unui nou sediu pentru bibliotecă.

Deocamdată, se realizează un studiu de fezabilitate la această clădire. După realizarea studiului de fezabilitate, vom face demersurile pentru licitația de proiecte, privind schimbarea destinației acestei clădiri în bibliotecă și a modernizării sediului actual al bibliotecii; vom participa la concursuri naționale și europene de finanțare de proiecte, pentru obținerea de fonduri, spre a putea pune în aplicare proiectul.

Un management de calitate al bibliotecilor universitare asigură educația pentru informație, generalizarea nevoii de informație, determinarea informațională a tuturor planurilor existenței sociale și, implicit, contribuie la modernizarea și eficientizarea învățământului academic. Înălțarea spirituală și

progresul intelectual sunt de neimaginat în absența cărților și a celorlalte surse păstrătoare ale zestrei științifice și culturale a popoarelor.

Închei cu frumoasele cuvinte ale lui Paul Christian: „*Dacă Biserica este casa lui Dumnezeu, Biblioteca este templul spiritului uman; este blazonul unei nobleți care are infinitul ca strămoș și ca posteritate.*”¹

The Central Library of Medicine and Pharmacy University from Târgu-Mureș - A Public Space of Information and Communication

Abstract

The Central Library of Medicine and Pharmacy University from Târgu-Mureș works as an important part of the university system of learning and its development is closely connected to that of the university itself. Its collection - including books, serial publications, data bases etc. - was incessantly growing by specific means and requested a larger space. Thus, at the end of 2005, there were 25 branches, on different locations, according to the domain they were created for. It began the process of modernization and automatization in 2000, by the acquisition of a special library soft, Alice.

---

¹ *Revista Bibliotecii Naționale*, nr. 1, 1995.

Probleme legate de înființarea unei noi biblioteci

WESZELLY ERZSÉBET

Universitatea „Sapientia” Târgu-Mureș

În anul 2000 am fost solicitată să organizez biblioteca Universității „Sapientia,” care, în perioada respectivă, a fost în curs de înființare. Până la începerea primului an universitar (octombrie 2001), biblioteca trebuia să fie în stare să deservească primii studenți și profesori. În acest scop, a fost nevoie de formarea unei concepții de dezvoltare.

Cele mai importante domenii de activitate ale unei biblioteci sunt:

1. activitatea de transmitere a cunoștințelor, adică furnizarea documentelor
2. activitatea de informare
3. activitatea culturală

La începerea muncii organizatorice trebuie să fie stabilită sarcina de bază a viitoarei biblioteci, care este determinată de următoarele probleme:

- cine sunt utilizatorii;
- numărul estimativ al utilizatorilor;
- posibilitățile materiale care stau la dispoziție, ceea ce determină, care este nivelul științific al informațiilor furnizate de bibliotecă?
- stabilirea bugetului pentru perioada de început și pentru perioada următoare.

În primul an putem vorbi despre întemeierea fondului de publicații al bibliotecii. Când trebuie să pornești de la zero, trebuie înființat acel fond necesar, de bază, care conține cele mai importante tratate, manuale și cursuri universitare, lucrările celor mai cunoscuți reprezentanți ai diferitelor domenii de știință. Totodată, trebuie asigurate reviste de specialitate, dicționare, manuale pentru învățarea limbilor străine, deci un fond de cărți, în primul rând, pentru studenții anului I. În perioada următoare continuăm construirea

materialului informativ de bază pentru următorii ani de studii sau pentru noile secții. Trebuie asigurată și în continuare achiziționarea cursurilor și a manualelor universitare, a literaturii recomandate și a bibliografiilor obligatorii. Studenții care pregătesc lucrările de diplomă au nevoie de cărți de specialitate cu o tematică și mai largă.

Pentru activitățile de mai sus este foarte importantă cunoașterea principalelor edituri din țară și din străinătate și urmărirea cu atenție a cataloagelor cu noile apariții. Totodată, pentru achiziționarea cărților de specialitate trebuie luată legătura cu diferite instituții științifice și de cercetare, unde apar lucrări foarte prețioase.

La creșterea fondului de cărți al bibliotecii mai contribuie și schimbul interbibliotecar și donațiile de cărți. De la început, este necesară formarea relațiilor de schimb cu bibliotecile altor universități, și crearea unei bune legături cu instituțiile care dispun de fonduri de publicații pentru donație.

Biblioteca trebuie să ofere - în afara documentelor - și informații. Abonamentul la accesarea diferitelor baze de date este costisitor, dar este indispensabil pentru calitatea învățământului superior. Aceste baze de date, ca EBSCO, EISZ, Science Direct, MathSciNet, conțin articole din reviste de specialitate de circulație internațională și sunt necesare pentru profesori, cercetători și studenți la scrierea lucrărilor de licență.

În paralel cu organizarea fondului de publicații, trebuie stabilite următoarele obiective:

1. Informatizarea bibliotecii: folosirea unui soft de bibliotecă avansat, crearea infrastructurii informaționale a bibliotecii (computere, imprimante, xeroxuri, skannere);
2. Crearea unei suprafețe estetice de bibliotecă;
3. Asigurarea locurilor suficiente în sala de lectură;
4. Mobilarea diferitelor săli de bibliotecă cu un mobilier estetic;
5. Achiziționarea unui sistem de securitate modern, care asigură securitatea publicațiilor așezate pe rafturi cu acces liber, sau în depozit.

Ținând seama de aspectele amintite putem afirma că am reușit să organizăm la Universitatea „Sapientia” o bibliotecă modernă, care poate deservi învățământul universitar.

Some Aspects Concerning the Foundation of a New Library

Abstract

The paper is dealing with the most important aspects concerning the foundation and organization of a new library. It offers the model followed by an university library, that was opened to the public at the end of the year 2001.

PROFILE

OVIDIA MESAROȘ (Vivi) - „o bibliotecară la Teleki”

Râsul ei proverbial, râsul ei optimist, victorios și atât de contaminant, acesta este, cred, pentru noi toți, care am avut prilejul să conlucrăm cu ea mai mult de 20 ani, caracteristica ei definitorie. Este impresia care persistă, care iriază celelalte imagini generate de persoana sa.

Vivi a sosit la biblioteca Teleki-Bolyai după câțiva ani de navetă la Bogata de Mureș. Își schimbase meseria itinerantă de profesor de franceză, cu statutul de bibliotecar, ghid, organizator de expoziții temporare, corector

de texte românești și franceze. În scurt timp, a devenit un bun profesionist, a cunoscut fondul de carte rară și specială, văzând resursele de ilustrații, gravuri, litografii ca materii prime pentru viitoarele expoziții. A colaborat la organizarea unor expoziții ce aveau ca temă călătorii în jurul lumii sau referiri la China, chiar și la Orientul fabulos, sau incursiuni în lumea animalelor și a plantelor, a cărților de medicină sau de *vedute* urbane medievale...

Pentru colega noastră, Vivi Mesaroș, nu există problemă de serviciu grea sau ușoară. A învățat să ghideze fel și fel de oameni de diferite limbi, în circumstanțele cel mai grele și variate, a întocmit cataloage cu cele mai diverse tematici, a compus și a corectat texte de specialitate, inscripții, ghiduri. Are ochi ageri, vede greșelile noastre involuntare, pe care le expune cu franchețe.

Vivi este o ființă veselă, ușor ironică, încrezătoare, sinceră, comunicativă. Ideală într-o comunitate de bibliotecari predispuși la pesimism, la introvertire, la temeri fără teme. Vivi a fost marea noastră forță morală, motorul optimismului, atunci când demagogia și naționalismele ieftine, care au dominat strada și viața publică, încercau să dezmembreze comunități, prietenii, locuri de muncă.

Vivi ne-a arătat prin exemplul ei personal ce înseamnă democrație și europenism în viața de toate zilele. Ea întruchipează îndoiala sănătoasă a omului cotidian, vocea rațiunii, care nu dă crezare frazelor pompoase și discursurilor sforăitoare.

Ovidiei îi place umorul, veselia, legăturile normale cu colegii, fără forme inutile. Nu a căutat niciodată funcții, grade, promovări nemeritate, pedestale. A vrut să lucreze în liniște, să facă ceea ce se pricepe, să citească romane bune, să descopere adevăruri pentru sine... și să rămână neobservată. A vrut să fie „o bibliotecară la Teleki.” Nu i-a fost dat să fie așa. Personalitatea ei puternică, luminoasă iese imediat în evidență. Tăria ei de caracter, simțul dreptății, moralitatea, critica tăioasă, umorul ei sănătos, demascarea falsului intelectual, au făcut-o lideră de opinie. Nu a împărtășit compătimirile false ale unor colegi, care au crezut că Vivi este izolată în Biblioteca Teleki, la secția noastră. Ea a fost mândră - mai exact, s-a simțit bine printre noi. A considerat natural faptul că lucrează în Europa cărților. Nu a fost prizoniera vreunei prejudecăți, ci adepta apropierii oamenilor prin cultură și solidaritate.

Deși ne-a avertizat, cu luni în urmă, că se retrage, își așteaptă nepoții, noi nu i-am dat crezare. Și iată, în decembrie 2006, a venit și ziua în care și-a luat rămas bun de la noi toți. Înconjurată de oameni noi, generația de schimb, ea ne-a promis că va reveni.

Așadar, Vivi, te așteptăm! Vrem să ne molipsim de răsul tău neasemuit. Te așteptăm zilnic! (Și tu știi bine, invitația nu este formală!)

Spielmann Mihály

**KELEMEN SÁNDOR (Kelly) -
„sau lauda fidelității”**

În acest moment nu știu, nu îmi pot închipui, cum va fi fără prezența lui. Ne-am bazat prea mult pe experiența sa, pe memoria sa fantastică în ceea ce privește locul, poziția, schimbarea, scoaterea și depunerea cărților. El știe,

- mi-a povestit de multe ori că visează cărți, reviste de la fondul de periodice, seriale solicitate - el cunoaște ascunzișurile cele mai tainice ale volumelor. Să recunoaștem cu bărbăție - există un spiriduș al bibliotecilor, un pitic răuvoitor al colecțiilor, care ascunde sistematic și aleatoriu cele mai solicitate, și așteptate cărți căutate de bibliotecar. Atunci, în fiecare bibliotecă, în fiecare *librarium* trebuie să existe - dacă există - un vrăjitor, care să anihileze vraja malefică a spiridușilor, regăsește cartea cu ușurință, ori după câteva secunde, cu eforturi supraumane, cu puteri magice, reapare cu cartea dobândită peste

ore, chiar și zile. Pentru el nu există volum rătăcit, dispărut, de negăsit.

Un asemenea om magic a fost și este Kelemen Sándor.

A venit la biblioteca Teleki în vremuri „antediluviene, preistorice,” în 1964, când cei mulți dintre noi nici nu eram născuți, ori eram pe băncile școlii. A servit Telekiana timp de 42 de ani. O viață de om. Un car de ani. Un car cu har.

A fost singurul, unicul său loc de muncă. Biblioteca a fost și rămâne pentru el o relație de dragoste, de prietenie, de parteneriat. Bun soldat, care poate nu a primit solda meritată. În schimb, este păstrătorul memoriei oștirii (obștei) bibliotecarilor și „servitorilor” culturii care au trecut pragul bibliotecii. Este cel care ne relatează anecdote, povestiri nostime și haioase despre colegi, cititori, cercetători, directori, despre marii zilei de ieri și de alaltăieri (care au dispărut așa cum au venit... fără glorie...)

Și ce viață plină de bucurii și satisfacții a petrecut printre noi, printre volumele prețioase și atât de îndrăgite, ce îl acompaniau! Prieteni cu care, cred, în secret, a stat la taifas, li s-a destăinuit așa cum fac bărbații la cătănie.

Stimat, iubit, solicitat, este un coleg de nelipsit. Om de bază la servirea cititorilor, la ghidarea vizitatorilor, la aranjarea depozitelor, la conservarea fondurilor, la munci ad-hoc, cărat cărți cu spinarea, mutarea unor depozite în întregime, vizite cu pompierii „atomici” și mai pașnici, servicii de pază, chiar și peste noapte în vremurile cele mai friguroase, servicii în timpul sărbătorilor de iarnă și a celor oficiale, atunci când lumea își petrece timpul cu cei dragi, cu prieteni la un pahar, sau cu sarmale aburinde, el este la datorie. Sună - recunosc - puțin ca o metaforă mediatizată până la refuz, dar colegul Kelly, cum este numit de cei apropiați, nu s-a gândit la comoditatea sa. Primau interesele bibliotecii.

Biblioteca Teleki-Bolyai - ca regulă de aur pentru el și familia sa (soția, Aniko, și fii săi, Sanyika și Laci) - constituia țelul suprem al vieții. Fiindcă instituția și profesia cer un om întreg, ce-și dăruiește cu ardoare viața și fidelitatea, și oferă în schimb...

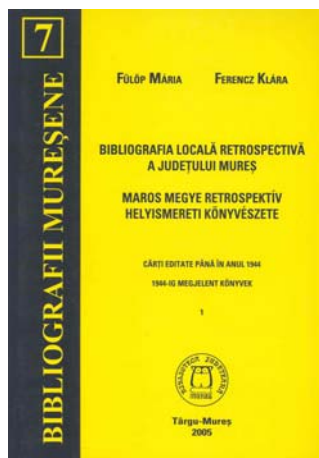
... nu știu ce i-a oferit în schimb, sau nu am căderea să mă pronunț.

La urma urmei, acesta este secretul unicului Kelly bácsi. Stăm nedumeriți, fiindcă în acest moment nu știm, nu ne putem închipui cum va fi în lipsa lui. Prea mult ne-am bazat pe experiența, pe omenia, pe sufletul lui devotat bibliotecii Teleki.

Spielmann Mihály

NOTE DE LECTURĂ

Fülöp Mária, Ferencz Klára, *Bibliografia locală retrospectivă a județului Mureș: Cărți editate până în anul 1944 - Maros megye retrospektív helyismereti könyvészete: 1944-ig megjelent könyvek*, Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 2005, 2 volume, 862 p.

Pentru Fülöp Mária și Ferencz Klára pensionarea în 1999 de la Biblioteca Județeană Mureș nu doar că nu a însemnat despărțirea de munca cu cărțile, ci dimpotrivă, a marcat începutul unui foarte important proiect bibliografic. De la această dată, timp de 6 ani, ele au lucrat la dezvelirea fondului vechi de carte al bibliotecii din punct de vedere al referințelor locale. Rezultatul acestei munci asidue, dar și pline de satisfacții este *Bibliografia locală retrospectivă a județului Mureș: Autori, apariții editoriale, referințe locale, cărți editate până în anul 1944*, o lucrare masivă, în

2 volume, care a văzut lumina tiparului în 2005, ca fiind a șaptea în seria *Bibliografii mureșene*.

Așa cum releva și titlul, sunt evidențiate în această lucrare toate cele 3 aspecte esențiale ale bibliografiei locale: autorii mureșeni, „*acei scriitori, oameni de știință, traducători, redactori, politicieni, artiști etc. care s-au născut, au trăit și au creat în această zonă*,” cărțile editate și tipărite între granițele actuale ale județului Mureș, precum și cărțile în al căror conținut există referiri la județul Mureș. Din acest punct de vedere, credem că această bibliografie este unica în literatura de specialitate din România ultimilor ani.

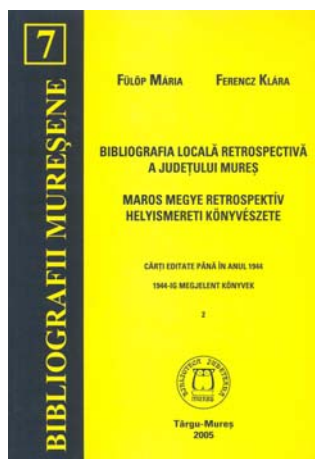
Cele 4141 de unități bibliografice înregistrate sunt cărți apărute până în 1944 și toate constituie exemplare inventariate ale fondului Bibliotecii Județene Mureș (cele din colecția Bibliotecii Teleki-Bolyai nefiind cuprinse!). În cadrul acestui fond însă s-au înregistrat exhaustiv cărțile locale, astfel că la cele cu mai multe exemplare s-a menționat cota fiecărui exemplar.

Despre cât de relativ și dificil este să intuiești informațiile locale într-o carte editată aiurea, scrisă eventual într-o limbă străină, la lansarea bibliografiei autoarele au fost întrebate, care au fost cărțile pe care nu le-au deschis pentru a căuta în ele posibile referințe locale. Răspunsul Mariei Fülöp, cea care a selectat cărțile, a fost că despre comediile lui Molière, de exemplu, era sigură că nu conțin referiri mureșene...

Abilitatea doamnei Fülöp Mária de a intui și depista referințele locale în orice tip de document garantează selecția exhaustivă a cărților locale.

Descrierile bibliografice, trimiterile și clasificările exacte sunt meritul muncii migăloase bazate pe experiența profesională a doamnei Ferencz Klára.

Despre bogăția informațională a bibliografiei stă dovadă însăși structura ei. Primul volum cu titlul *Surse - Szakrendi rész* cuprinde în 604

pagini descrierile bibliografice ale cărților orânduite după conținut pe clase și subclase ale Clasificării Zecimale Universale și aranjate în pagină pe două coloane. Prefața, semnată de Dimitrie Poptămaș, directorul de atunci al Bibliotecii Județene Mureș și ghidul de utilizare, scris de Fülöp Mária, ambele în patru limbi (română, maghiară, germană, engleză) au o largă adresabilitate și oferă în cele mai profunde detalii îndrumările necesare folosirii bibliografiei.

Cel de-al doilea volum pune la dispoziția utilizatorilor 4 tipuri de indexuri (de nume, de titluri, de subiecte, de edituri și tipografii) care nu constituie doar o simplă înșiruire de informații, nu doar că facilitează regăsirea informațiilor din descrieri, ci oferă și date suplimentare. De exemplu, la indicele de nume, autorii locali sunt evidențiați cu litere scrise cu bold, cu datele lor de naștere / deces, dacă ele se cunosc, iar cu italice sunt scrise personalitățile locale despre care există referiri în conținutul cărților. Astfel, regăsirea rapidă a referințelor mureșene în multitudinea de informații nu reprezintă o dificultate. Observăm, de

exemplu, că în șirul lung de „Teleki,” există un Teleki József (1777-1817) care apare în bibliografie în calitate de autor, dar și ca referință locală, și se deosebește de Teleki József (medicul), tot personalitate mureșeană. Un al treilea Teleki József (1790-1855), menționat de asemenea în lista de nume, nu este mureșean.

Varietatea tematică, lingvistică și de gen ne surprinde deja la primul contact; cele mai reprezentate domenii sunt științele sociale, economice și juridice, dar sunt numeroase cărți și din zona matematicii, a științelor naturii, a științelor aplicate, a medicinei și tehnicii și, bineînțeles, nu lipsesc nici cărțile de beletristică, monografiile, biografiile, lucrările de genealogie etc. Pe lângă volume masive găsim descrise atlase, note muzicale, hărți sau broșuri de câteva file.

Bibliografia oferă referințe locale nu doar din cărțile scrise în limbile română și maghiară, dar și în germană, engleză, franceză, precum și latină, limba oficială de odinioară a Transilvaniei. *„Cercetând lucrările cuprinse în această bibliografie, românii, maghiarii, sașii, rromii, evreii, armenii își pot regăsi, pe lângă trecutul lor comun, și aspecte ale specificului național ale fiecărei etnii”* - citim în ghidul de utilizare.

O bibliografie, în general, relevă în timp anumite aspecte sau fenomene pe care autorul ei în momentul elaborării nu neapărat și le-a propus, astfel, în cazul acestei bibliografii absența din colecția bibliotecii a anumitor volume din importante lucrări de referință nu rămâne neobservată și constituie o eroare regretabilă de achiziție a acelor vremuri în care aceasta ar fi fost posibilă.

Bibliografia locală retrospectivă a județului Mureș oferă o imagine amplă și nuanțată a tot ce înseamnă peisajul geografic, științific, cultural, artistic și uman mureșean, văzut atât dinlăuntru, cât și din capodopere sau cărți de referință universale.

„... îi invidiez pe cercetătorii mureșeni că prin această bibliografie locală li se oferă o sursă de informații extrem de bogată, eficientă și ușor utilizabilă” scria bibliograful ungar Gyuris György la apariția, în 2002, a bibliografiei Mariei Fülöp, *Județul Mureș în cărți*. Acum, după un an de la

editarea acestei bibliografii retrospective, noi bibliotecarii care o folosim și o recomandăm zilnic cititorilor noștri, le mulțumim pe această cale doamnelor Fülöp Mária și Ferencz Klára pentru acest valoros instrument de informare.

Vintilă Anna
Biblioteca Județeană Mureș

***Könyves műveltség Erdélyben, Marosvásárhely, Mentor kiadó,
2006, 267 p.***

În perioada 24-25 septembrie 2004, Biblioteca Teleki împreună cu Fundația Teleki a organizat o sesiune științifică cu titlul **Cartea veche în bibliotecile transilvănene**.

Scopul organizatorilor era să ofere ocazia specialiștilor în domeniul istoriei cărții vechi de a se întâlni, iar tinerilor cercetători de a face cunoscute rezultatele muncii lor și de a-i cunoaște pe specialiștii consacrați din breaslă.

La această întâlnire profesională au participat bibliotecarii și cercetătorii din câteva mari centre ale cărții vechi din Ardeal (Cluj, Sibiu, Aiud, Oradea, Satu Mare, Baia Mare, Sfântu Gheorghe, Odorheiu Secuiesc, Târgu-Mureș) și din Ungaria (Budapesta, Seghedin).

Volumul ***Könyves műveltség Erdélyben (Cultura cărții în Ardeal)*** cuprinde 19 comunicări din cele prezentate cu această ocazie și a fost editată din dorința de a oferi o imagine reală a cercetării actuale în această ramură a bibliologiei.

Redactarea textelor și alcătuirea volumului este meritul bibliotecarei Bányai Réka de la Biblioteca Teleki, unul din inițiatorii și organizatorii manifestării mai sus amintite.

Printre autori găsim nume sonore ale istoriei cărții cum este cel al doamnei V. Ecsedy Judit de la O. Sz. K. (Biblioteca Națională Szechenyi) din Budapesta (Ungaria) sau al lui Sebestyén-Spielmann Mihály de la bibliotecagazdă, Teleki, specialiști cu experiență în cartea veche, ca Olga Șerbănescu de la Biblioteca Muzeului Brukenthal din Sibiu sau ca Paula Vasil-Marinescu de la Biblioteca Județeană Satu Mare, dar și tineri cercetători ca Emődi András

de la Oradea sau Kimpian Annamaria de la Biblioteca Teleki din Targu-Mures.

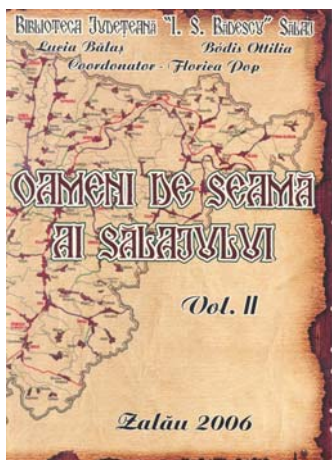
Toate cele 19 studii abordează subiecte din istoria culturii, a cărții și a bibliotecilor, precum și a artei cărții vechi. „*Colecții mai puțin cunoscute, încă nedezvăluite sau deja dispărute, ateliere tipografice, cărți și manuscrise rare din secolele 16-19 sunt prezentate cu acuratețe științifică*” - citim în prefața formulată de Bányai Réka. Alături de cele 14 comunicări scrise în limba maghiară, culegerea cuprinde 5 studii în limba română: *Tipărituri „Froben” în Biblioteca Muzeului Brukenthal din Sibiu*, autor Olga Șerbănescu; *Studii de ornitologie în ediții bibliofile din secolul al 18-lea prezente în patrimoniul Bibliotecii Brukenthal: Brisson și Buffon*, semnat de Dana Doltu; *Tipărituri englezești din secolul al 18-lea în colecția baronului Samuel von Brukenthal* de Zsigmond Gabriella; *Ediții elzeviriene în colecțiile Bibliotecii Județene Satu Mare* de Paula Vasil-Marinescu și lucrarea Ioanei Dragotă, *Promovarea fondului de patrimoniu cu ajutorul calculatorului, cu aplicație pe cartea veche*.

Pentru istoria culturii mureșene o atenție deosebită merită lucrarea *Nagyenyedi könyvek a Teleki-Bolyai Könyvtárban* (Cărți din Aiud în colecția Bibliotecii Teleki-Bolyai), tratată cu profesionalismul bazat pe o cunoaștere enciclopedică, dar și cu farmecul bibliofilului incurabil, caracteristic domnului Sebestyén-Spielmann Mihály.

Culegerea de studii *Könyves műveltség Erdélyben* contribuie la îmbogățirea panopliei cercetării cărții vechi, fiind o valoroasă sursă de referință pentru cei interesați de istoria culturii din Ardeal.

Vintilă Anna
Biblioteca Județeană Mureș

Lucia Bălaș, Bódis Otilia, *Oameni de seamă ai Sălajului*, vol. 2: L-Z, Zalău, Biblioteca Județeană „I. S. Bădescu”, 2006, 368 p.

Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj a editat dicționarul biobibliografic *Oameni de seamă ai Sălajului*, elaborat de Lucia Bălaș și Bódis Otilia, având coordonator pe Florica Pop, directorul instituției. Lucrarea a fost concepută în două volume: primul volum a apărut în anul 2004 și cuprinde literele A - K (207 nume de personalități, ilustrând cele mai diverse domenii de activitate, în 232 pagini); al doilea volum, care face obiectul acestei prezentări, cuprinde personalități ale județului Sălaj, literele L - Z (269 de nume), o completare a primului volum (literele A - K, 44 de nume), precum și o prezentare a periodicelor care au apărut sau continuă să apară pe aria județului. Un loc aparte este destinat asociațiilor și fundațiilor culturale înființate în perioada cercetată.

După cum se menționează în *Argumentul* ce însoțește primul volum, autoarele au pornit de la niște criterii precise, respectate pe cât posibil în fiecare pagină. Au fost selectate personalități legate de aceste meleaguri prin obârșie sau prin adopție, a căror activitate spirituală onorează această zonă. Lucrarea cercetează perioada ce se întinde „din anul 1700 până în zilele noastre,” fiind introduse personalități care au publicat cel puțin o carte sau sunt coautori ai unor lucrări, nume care au avut cel puțin o expoziție, în cazul artiștilor plastici etc. Informațiile sunt prezentate obiectiv, fără aprecieri critice din partea autoarelor.

Utilizând această lucrare biobibliografică, un cercetător poate găsi substanțiale date, care marchează principalele etape ale devenirii unei personalități, prin criteriile riguroase folosite la alcătuirea fiecărei fișe micromonografice.

Lucrarea este deosebită, în primul rând, prin bogăția de informații, prin acuratețea și diversitatea lor, provenind atât de la subiecții chestionați direct, cât și din diferite surse bibliografice, fiind rezultatul unor competențe de cercetare și a unor virtuți profesionale, între care se remarcă exigența, acribia și perseverența.

Parcurgând paginile acestui dicționar, apare limpede că Sălajul, spațiu istoric cu un trecut daco-roman, a născut dintotdeauna oameni de valoare.

În mulțimea de fișe-portret adunate între copertile volumului, aflăm personalități de recunoscută valoare națională: primul mitropolit greco-catolic Alexandru Sterca - Șuluțiu, omul politic Iuliu Maniu, profesorul, geograful și geologul Ioan Mac, sculptorul Sepsi Jósif, cântăreața de muzică populară Sava Negrean - Brudașcu, criticul literar Dumitru Micu etc., dar și oameni importanți, care onorează județul Mureș: istoricul, omul politic, juristul Alexandru Papiu - Ilarian, artiștii plastici Simonfy Irén și Szabó Vilmos.

Este un instrument științific de lucru, care reunește, cu trudă și meticulozitate, atât de multe date care, altminteri, cu greu s-ar putea găsi.

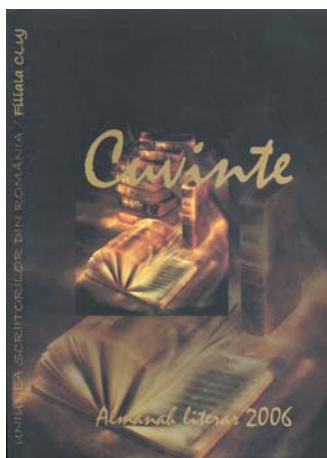
Numai cine cunoaște specificul muncii bibliografice poate înțelege și evalua dificultatea și valoarea efortului cerut de realizarea unei asemenea lucrări, deosebit de utile.

Ana Todea
Biblioteca Județeană Mureș

Cuvinte. Almanah literar 2006, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2006, 700 p. Coordonator Irina Petraș

Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca ne oferă spre lectură un volum remarcabil, atât prin calitatea și abundența informațiilor oferite, cât și prin prezentarea sa grafică.

Este vorba despre ***Cuvinte. Almanah literar 2006***, volum apărut sub egida Uniunii Scriitorilor din România - Filiala Cluj, cu sprijinul Consiliului Local și al Primăriei municipiului Cluj-Napoca, precum și al

scriitorilor (membri ai filialei) din județele Alba, Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Hunedoara, Maramureș, Mureș, Satu-Mare, Sibiu sau rezidenți în Ungaria, Franța, Germania, Israel, Canada, Suedia, SUA.

De ce *Cuvinte. Almanah literar 2006* a văzut lumina tiparului? Care este motivația alegerii unui asemenea titlu? Ce-și propune această lucrare? Iată întrebări asupra cărora distinsa doamnă Irina Petraș - de altfel și coordonatoare a lucrării - aduce lămuriri în *Argumentul* ce prefățează acest volum.

Aflăm, așadar, că prin apariția volumului *Clujul literar. 1900 - 2005* în toamna anului trecut, Filiala clujeană a Uniunii Scriitorilor din România preconiza un viitor mare *Dicționar critic al scriitorilor ardeleni*. În acest context, *Cuvinte. Almanah literar 2006* este al doilea pas înspre realizarea proiectului.

Între copertele sale sunt reuniți toți membrii Filialei clujene a USR și, în plus, un număr de tineri recunoscuți prin premii și concursuri sau doar apropiați asociației, constituind o sugestiv intitulată „aripă tânără” - oglindă a viitorului Filialei Cluj a USR.

De ce *Almanah*? - deoarece așa a fost numit la debutul proiectului, iar apoi „mentalul colectiv” l-a consacrat; iar *Cuvinte* pentru că, în cele din urmă, termenul a fost „adoptat” ca fiind capabil să acopere diversitatea și ineditul celor 700 de pagini, câte numără această „*carte cuprinzătoare, liberă și fără pretenții academice*” cum o caracterizează doamna Irina Petraș.

Care este scopul lucrării? Acela de a oferi cititorului fișele biobibliografice sumare, dar aduse la zi, ale celor care, prin roadele trudei lor artistice, completează paginile acestui almanah, funcționând ca un veritabil „*dicționar alfabetic esențial*” oferind date despre cum scrie și semnează scriitorul, cum arată acum sau cum a arătat în tinerețe, cum sunt copertate cărțile sale, cum și de către cine au fost ilustrate, la ce edituri au fost

publicate, precum și în ce periodice a publicat, unde s-a format, alături de cine s-a aflat pe parcursul anilor, cum arată în clipele de repaus etc.

În esență, volumul pune la îndemâna cititorului interesat „o vitrină,” „o arhivă și un album totodată.” „Eșantioanele sunt frânturi capabile a schița întregul, holografic,” în timp ce „spațiul acordat fiecărui scriitor [...] nu are nici o legătură cu suprafața operei în cauză, cu caracterele ei” (Irina Petraș). Menirea lor este aceea de a incita în cele din urmă la lectură.

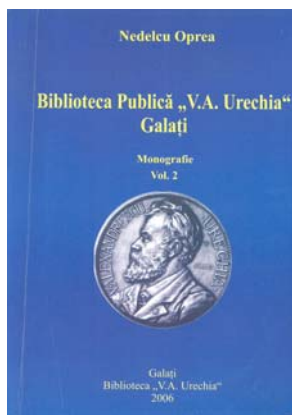
Traducerile în alte limbi slujesc și ele ideii de diversitate; câteva aparțin chiar autorilor și, în timp ce unele au traducătorul indicat - cel mai adesea, altele au rămas anonime. Toate acestea oferă posibilitatea unei lecturi a *Almanabului* în numeroase limbi: română, maghiară, germană, engleză, franceză, italiană, spaniolă, catalană, ucraineană, suedeză, norvegiană, japoneză, ebraică, esperanto etc.

CD-ROM - ul conținând tot materialul iconografic din arhiva Filialei clujene a USR (peste 2000 de imagini), nu doar pe cel reprodus în volum (1350 de ilustrații) și care însoțește *Almanabul*, oferă oricărei persoane interesate posibilitatea utilizării de imagini în ilustrarea unei pagini, a unei însemnări referitoare la unul dintre cei 288 de autori cuprinși între copertele lucrării, conferindu-i totodată calitatea de veritabil instrument de lucru pentru cititorul interesat.

Impresionați, așteptăm, așadar, pasul final al proiectului amintit mai sus, concretizat în *Dicționarul critic al scriitorilor ardeleni*, într-un viitor, sperăm nu prea îndepărtat.

Adriana Popa
Biblioteca Județeană Mureș

Nedelcu Oprea, *Biblioteca Publică „V. A. Urechia” Galați: monografie*, vol. 2, Galați, Biblioteca „V. A. Urechia”, 2006, 350 p.

Anul acesta a apărut și volumul 2 al monografiei *Biblioteca Publică „V. A. Urechia” Galați*, lucrare scrisă de dl. Nedelcu Oprea, istoric de profesie, fost director al acestei prestigioase instituții de cultură, care, după pensionare, a avut posibilitatea de a-și canaliza eforturile spre realizarea unei lucrări de o asemenea anvergură.

Prima parte a volumului dezvăluie cititorului colecțiile bibliotecii, pornind chiar de la nucleul în jurul căruia acestea s-au organizat - biblioteca personală a fondatorului instituției, academicianul Vasile Alexandrescu Urechia.

Impresionantul demers al marelui cărturar nu a rămas fără urmări: „*Cei ce i-au urmat au continuat opera începută de el, au făcut ca Biblioteca să se dezvolte pe cât le-au permis posibilitățile și vremurile: au găsit o casă aproape pe măsură, au completat și au pus în circulație colecțiile, au deschis permanent și larg ușile, au modernizat serviciile exercitând forța de atracție publică așa cum fondatorul ei a dorit.*” Constituită atât din donații și gratuități, cât și din achiziții cu titlu oneros, biblioteca se mândrește astăzi cu un bogat fond de carte, dar și de periodice, documente, manuscrise, scrisori, (poate nu mulți dintre noi știu, de exemplu, că aceasta deține „o scrisoare autografă, dacă nu unica cunoscută, a legendarei eroine de la Mărășești, Ecaterina Teodoroiu, caligrafiată cu creionul pe patul spitalului din Iași”), lito și zincografii, hărți, stampe, gravuri și altele, inclusiv o mulțime de rarități documentare și bibliofile, purtând aroma subtilă a trecutului, pe care autorul acestei cărți le scoate la iveală, putând constitui, pentru doritori, surse primare în vederea elaborării unor lucrări științifice. De asemenea, nu lipsesc nici documentele multimedia.

Muzeul V. A. Urechia constituie preocuparea autorului în cel de al II-lea capitol. Istoricul V. A. Urechia a așezat alături de celelalte două importante instituții de cultură - biblioteca și școala - și muzeul. Încă de la inaugurarea Bibliotecii Publice din Galați, la 11 noiembrie 1890, V. A. Urechia a organizat o expoziție de documente, stampe, litografii, fotografii, picturi și mulaje, acestea fiind și începutul muzeului, secție a prefiguratăi Fundațiunii Urechia. Majoritatea colecțiilor acestuia au fost constituite din donații, o mare parte din material provenind chiar de la fondator. A fost un adevărat muzeu de istorie, precizează autorul, și nu un muzeu mixt. *„Urechia a fost un pionier în instituționalizarea cadrului de prezentare și punere în circulație a materialelor purtătoare de informații, de la fragmentul ceramic neolitic, la călimara în care Domnitorul Alexandru Ioan Cuza și-a înmuiat pana pentru semnarea decretului de înființare a Universității din Iași, de la tăietura din ziarele lumii cu informații despre România, la litografia recuperată din casa lui Ioan Rațiu, de la afișul premierelor teatrale, la invitația și meniul banchetului oficial.”* Între 1949-1951, Muzeul și Pinacoteca au fost desființate, iar colecțiile preluate de către Muzeul de Istorie Galați, respectiv Muzeul de Artă, după înființarea acestuia.

Cel mai vast capitol al volumului, privește activitatea publică și științifică a bibliotecii, de la începuturi și până în zilele noastre. Sunt prezentate diversele manifestări culturale organizate de-a lungul timpului, inclusiv liste cu personalitățile participante la acțiunile instituției. De asemenea, aflăm diverse date statistice, unele probleme cu care s-a confruntat instituția, legate de relația cu cititorii, care erau mijloacele de informare în privința fondului de publicații și cum au evoluat, ce publicații au fost elaborate în cadrul bibliotecii, gama serviciilor oferite în trecut și în prezent, în era informatizării.

Descrierea bibliotecii este completată de prezentarea unei liste cu personalul acesteia (pe perioada 1890-2002) de la director la îngrijitor. Cu adevărat, *„această instituție își datorează existența Oamenilor de Bibliotecă, cum au fost supranumiți cei ce au înființat-o, au organizat-o, au conservat-o, au apărut-o, au condus-o, au dezvoltat-o și au asigurat accesul publicului*

la colecțiile constituite încă din anul inaugurării”. Nu numai din acest capitol, ci din întregul volum, transpare imaginea întemeietorului bibliotecii, Vasile Alexandrescu Urechia, cel care, „nu s-a mulțumit numai să arunce sămânța pe pământul gălățean și s-o lase în grija altora, ci, ca un bun „cultivator” ce era, s-a străduit să fertilizeze „solul”, să îngrijească „planta” pentru generarea culturii și învățaturii, s-a îngrijit să crească alți „cultivatori” pentru a-i continua opera. Și a reușit.”

Lucrarea este întregită de un rezumat, tradus și în limba franceză, de un „indice nume de persoane” precum și de un „indice alfabetic instituții, societăți.”

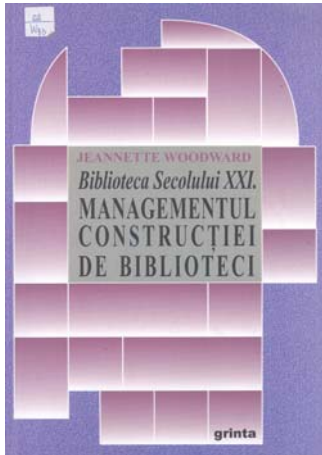
Lectura volumului de față ne revelează o imensă muncă de căutare de date (de exemplu, apar nu mai puțin de 288 de note de subsol), oferindu-se informații substanțiale despre Biblioteca „V. A. Urechia.”

Monografia se adresează nu doar celor din tagma bibliotecarilor (care pot obține, printre altele, și o sumedenie de idei pentru organizarea unor activități culturale), ci și oamenilor de cultură în general, deoarece scrierea unei asemenea lucrări reprezintă, cu adevărat, scrierea unei pagini de istorie culturală românească.

Mariana Istrate
Biblioteca Județeană Mureș

Jeannette Woodward, *Biblioteca secolului XXI: managementul construcțiilor de biblioteci*, Cluj-Napoca, Grinta, 2005, 204 p.

Cu câteva luni în urmă, pe rafturile Secției de Împrumut Carte pentru Adulți - Științe socio-umane din cadrul Bibliotecii Județene Mureș, apărea o lucrare impresionantă atât prin formatul și prezentarea sa grafică, cât mai ales prin ineditul conținutului său. Titlul ei este *Biblioteca secolului XXI: Managementul construcțiilor de biblioteci*, iar autoarea este Jeannette

Woodward, ea însăși bibliotecară în Statele Unite, implicată în proiecte de construcție, renovare sau extindere de biblioteci.

Cartea continuă seria lucrărilor din literatura de specialitate traduse și publicate de Asociația Națională a Bibliotecarilor și a Bibliotecilor Publice din România (de altfel doamna Doina Popa, președintele ANBBPR este semnatara unor *Note preliminare* în acest volum) fiind apărută la Editura Grinta, Cluj-Napoca în anul 2005.

Tradusă din limba engleză de doamna dr. Victoria Dumitrescu, care este și autoarea unui

Argument cât se poate de convingător în paginile de început ale cărții, lucrarea ne oferă, după *Memoriul justificativ* privind oportunitatea traducerii și publicării volumului de față, aparținând aceleiași Jeannette Woodward, o perspectivă clară asupra managementului construcției de biblioteci.

După chiar spusese autoarei „*lucrarea de față prezintă întregul set de informații de care au nevoie bibliotecarii, atunci când sunt implicați în proiectarea și construcția unei biblioteci, în contextul lumii moderne.*”

Scrisă din perspectiva unui bibliotecar implicat în experiențe legate de construcția și renovarea de biblioteci, lucrarea abundă în sugestii și atenționări asupra posibilelor capcane care-l pândesc la tot pasul pe bibliotecarul neinformați, fiind o sursă indispensabilă de cunoștințe în ceea ce privește:

- dialogul avizat cu autoritățile implicate: arhitecți, constructori, administrația locală, finanțatori, personal, comunitatea utilizatorilor;
- planificarea profesională a introducerii noilor echipamente tehnologice informaționale, în noile spații, în scopul facilitării accesului la informații;

- încorporarea noilor echipamente de securizare a clădirii, instalațiilor electrice, sistemelor moderne și eficiente de cablare, iluminat, ventilație, încălzire, facilităților pentru persoanele cu nevoi speciale;
- încadrarea lucrărilor în costurile și graficele stabilite;
- standardele formal acceptate pentru construcțiile de acest tip.

Pornind de la experiențele în care au fost implicați bibliotecarii din Statele Unite - confrunțați cu responsabilitățile atipice în raport cu formația lor - angrenați fiind în proiectele de construcție, modernizare sau extindere a bibliotecilor în care lucrau, cartea este extrem de utilă tuturor celor care se pot afla în situații similare.

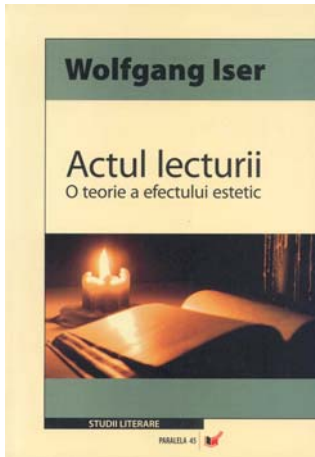
Utilă le este în egală măsură și arhitecților, constructorilor, factorilor de decizie, ordonatorilor de fonduri, personalului, administrațiilor locale, utilizatorilor. Motivația de utilitate se reflectă și în componența și succesiunea capitolelor tematice ale cărții. Acestea se succed reflectând specificul și logica activității de bibliotecă după cum urmează: **Introducere**; capitolul 1. **Criteria pregătitoare ale unui proiect de construcție de bibliotecă**; capitolul 2. **Perspectiva arhitecților și constructorilor**; capitolul 3. **Preliminarii ale proiectului de construcție de bibliotecă**; capitolul 4. **Structura clădirii**; capitolul 5. **Cerințele mediului și ale factorului uman**; capitolul 6. **Infrastructurile tehnologice ale unei clădiri moderne**; capitolul 7. **Securitatea și protejarea colecțiilor, personalului și utilizatorilor**; capitolul 8. **Pardoseli, tapete și mobilier**; capitolul 9. **Punerea în funcțiune a noului spațiu**; capitolul 10. **Intervenții ulterioare cerute de operaționalitatea noului spațiu**.

Singulară în peisajul biblioteconomic românesc lucrarea poate oricând constitui un element de referință în spațiul construcției de biblioteci.

Adriana Popa
Biblioteca Județeană Mureș

Wolfgang Iser, *Actul lecturii : O teorie a efectului estetic*, Pitești,
Editura Paralela 45, 2006, 472 p.

Lansarea pe piața românească de carte a volumului *Actul lecturii: O teorie a efectului estetic*, de Wolfgang Iser, nu poate trece neobservată, cu atât mai mult cu cât semnatarul acestei cărți - editată în 2006, la Editura Paralela 45 din Pitești și tradusă de Romanița Constantinescu în colaborare cu Irina Cristescu - este un marcant reprezentant al științelor comunicării, un personaj important al antropologiei lecturii, un profesor universitar înzestrat cu vocația comunicării. Într-adevăr, academicianul Wolfgang Iser a reușit să transmită lucruri semnificative din domeniul teoriei literaturii, nu numai în prelegerile pe care le-a susținut, relativ recent, cu prilejul acordării titlurilor de Doctor Honoris Causa al Universității din București (2005) și Doctor Honoris Causa al Noii Universități din Sofia (2003), ci și prin intermediul scrisului, mai exact, în paginile volumelor *Structura de apel a textelor* (1970), *Cititorul implicit* (1972), *Actul lecturii...* (1976). În aceste opere originale, Iser dă contur teoriei efectului estetic al lecturii. Tot aici, formulează principalele postulate ale ideologiei estetico-hermeneutice constituită ca bază a școlii de estetică a receptării,¹ pe care o întemeiază împreună cu Hans Robert Jauss. Recunoscând faptul că operele literare îi pun întotdeauna pe cititori în situații interpretative specifice, de complexități diferite, Wolfgang Iser ne oferă, în *Actul lecturii* o analiză din perspectivă teoretică a istoriei curentelor hermeneutice, insistând asupra inevitabilei probleme a sensului operelor literare și artistice.

---

¹ Cunoscută ca „Școala de la Konstanz.”

Pe parcursul capitolelor cărții (peste 30), structurate în patru părți esențiale,² W. Iser, întemeietorul antropologiei literare, menține vie tema textului rezultat din împerecherea terminologică a realității cu ficțiunea, a textului definit ca structură de comunicare.³

Să-l însoțim, aşadar, pe autor în marea aventură a interpretării, o aventură care începe în importantul secol al XIX-lea, odată cu necesitatea oamenilor de a-și explica operele literare și de a vedea în critici niște mediatori între operă și public. Este vorba de momentul de cumpănă, când criticii literari și-au luat în serios rolul de „translatori ai textelor” și au pus fundamentul metodologic al noii științe a interpretării. Ei au devenit hermeneuți și au conceput structura teoretică a științelor interpretării prin formularea și prin „*perpetuarea normelor clasice de interpretare*.”⁴ Este secolul constituirii marii comunități a interpreților, a esteticienilor literari care credeau că a interpreta înseamnă a înțelege. La Iser, în schimb, interpretarea este proces cronologic, evaluat în cadrul unei viziuni istorice formulată cu claritate în *Status quaestiones*, prima parte a volumului.

Parcurgând, cu micală, paginile de început ale cărții, observăm că autorul ei era conștient de faptul că formarea unei imagini totalitare asupra conștiinței interpretative presupune, înainte de toate, aflarea motivului istoric care a dat naștere varietății modurilor de interpretare. Nu putem reacționa în fața conștiinței interpretative decât aflând, din lucrarea lui Wolfgang Iser, ce au adus nou în hermeneutică: pop-art-ul, neocriticismul, teoria receptării estetice, teoria cititorului implicit și teoriile psihanalitice ale efectului literar.

Analiza cronologică, aplicată de Wolfgang Iser, ideii de interpretare se desfășoară într-o manieră originală și atrăgătoare, în așa fel încât, să-i ofere posibilitatea de a face trecerea la pasul următor, la cercetarea interacțiunii dintre text și cititor. În chip evident, problema relației cititorului cu textul

---

² I. *Status quaestiones*; II. *Un model istorico-funcțional al textului literar*; III. *Fenomenologia lecturii*; IV. *Interacțiunea dintre text și cititor*.

³ A se vedea Wolfgang Iser, *Actul lecturii : O teorie a efectului estetic*, Pitești, Editura Paralela 45, 2006, p. 143.

⁴ Dacă-mi este permis să folosesc titlul unui subcapitol al cărții.

ocupă locul central al celei de-a doua părți a lucrării deoarece Iser crede că „*textul și cititorul sunt ancorați unul de altul, printr-o situație dinamică, ce nu le este prestabilită, ci care apare în procesul lecturii, ca o condiție a comunicării cu textul.*”⁵ Un text productiv este generator de semne și semnificații. El trebuie să-l instaleze pe cititor sau pe critic într-un proces interpretativ neobosit, pe parcursul căruia persoana care citește să reușească să-și consolideze poziția de receptor și să dorească să mediteze asupra multiplelor semnificații ale operelor literare. Cititorul eficient, implicit, ar spune Iser, este întotdeauna în căutarea sensului literar. El practică interpretarea ca pe un fel de incursiune arheologică, ca și cum „*sensul ar fi un obiect care trebuie scos la iveală.*” Pe de altă parte, în capitolul intitulat ***Un model istorico-funcțional al textului literar***, autorul lucrării se încapățânează să dezvăluie efectele textului asupra comportamentului cititorului.

Diferitele tipuri de percepții creează tipuri diferite de critici și interpreți, spune o axiomă a teoriei receptării pe care Iser o întemeiază împreună cu Robert Jauss. Cei doi filosofi ai limbajului, au meritul de a fi conceput o estetică a receptării profund umană. Textele ficționale, consideră aceștia, sunt create pentru a-i ajuta pe oameni să se deprindă cu misterele condiției umane. Concluzia, că textele sunt anume concepute pentru a fi oferite cititorilor, urmată de presupunerea că discursurile ficționale au o structură instabilă tocmai pentru a-l incita pe cititor și a-l obliga să le confere stabilitate prin interpretare, mustește de semnificații umaniste.

Fidel formației sale antropologice, Iser își extinde aria de cercetare asupra modalităților verbale de exprimare. Obiectul stilisticii nu poate fi redus la studiul textelor literare, comunicarea verbală se construiește întotdeauna în preajma unui stil. Stilul e o chestiune individuală și este mult mai aproape de limba vorbită decât ne putem imagina. Element activ al comunicării, stilul se formează la nivelul fiecărui individ, al fiecărui grup social, al fiecărei națiuni. Sub influența acestor premise Wolfgang Iser

---

⁵ Wolfgang Iser, *op. cit.*, p. 138-240.

respinge ipoteza existenței formelor comunicaționale pure. Gândim și ne exprimăm într-un anume stil, indiferent dacă susținem o conversație sau concepem o carte.

În partea a doua⁶ a lucrării despre teoria efectului estetic fenomenologul Iser activează ideea impredictibilității textelor ficționale. Și invită la lecturarea capitolelor: *Repertoriul textului* și *Strategiile textului*, care dau conținut ideatic acestei părți a volumului. Sunt prezente, în paginile respective, explicații detaliate referitoare la „servomecanismul” dintre text și cititor. Instaurat în cadrul procesului de comunicare, servomecanismul poate fi mai bine înțeles dacă menționăm că legătura dintre cei doi termeni ai comunicării - text și cititor - funcționează după modelul sistemelor autoregulative. În această calitate, textele par să aibă relații cu sistemele vieții sociale și literare. Relațiile ideatice și estetice stabilite cu receptorii afectează într-o manieră clară comportamentul cititorilor. Din ansamblul de efecte provocate de procesul lecturării, Iser selectează efectul estetic considerat cel mai complex, atâta timp cât „*revendică activități imaginative și perceptive ale cititorului, în măsură să-l pună să diferențieze între propriile puncte de vedere.*”⁷

Pe Iser îl preocupă în mod deosebit funcțiile literaturii. El crede că literatura trebuie lăsată să vorbească și trebuie lăsată să modifice felul de a gândi și de fi al oamenilor. Direcția antropologică pe care o deschide în domeniul criticii literare pleacă de la ipoteza că textele ficționale sunt menite „*să facă propuneri pentru activitatea imaginativă a cititorului.*”⁸ Minunate sunt concluziile autorului privind orizontul textelor și strategiile textuale. Când vine vorba despre strategiile textelor, observațiile lui Wolfgang sunt clare și echilibrate. Strategiile textuale, explică Iser, sunt proceduri născute din organizarea internă a discursurilor textuale. Rolul lor este de a facilita receptarea, de a asigura succesul comunicării. Autorul lucrării de față introduce termenul de estetică a deviației pentru a desemna discursurile

---

⁶ Cu titlul: *Un model istorico-funcțional al textului literar.*

⁷ Wolfgang Iser, *op. cit.*, Cuvânt înainte la prima ediție, p. 43.

⁸ *Ibidem*, p. 207.

literare care nu se supun canoanelor clasice de receptare și încalcă normele de receptare ale cititorilor. Normele de așteptare se raportează la „*habitusurile culturale ale unui anumit public*.” Ignorarea lor creează tensiuni comunicaționale, perturbă orientarea semantică a posibililor receptori. Reorientarea cititorului și concentrarea lui asupra sensului are șanse de înfăptuire, dacă receptorul folosește un ansamblu de coduri asemănătoare cu sistemele de coduri utilizate de transmițător în scopul pavoazării mesajului comunicat. Aceste reflecții își află originea în teoria receptării operelor artistice, dezvăluită de Gombrich în volumul *Artă și iluzie*.⁹ Iser reușește să traducă principiile teoretice formulate de Gombrich în contextul textelor de ficțiune și stabilește că „punctele de semnificață” ale schemelor discursurilor literare ghidează procesele imaginative ale cititorilor.

Una dintre marile cuceriri ale gândirii lui Wolfgang Iser este, după cum se știe, fenomenologia lecturii. Botezată cu acest titlu, partea a treia a volumului cuprinde explicații despre, toate sau aproape toate, implicațiile relației text-cititor. Trebuie să înțelegem că fenomenologia lecturii i-a oferit lui Iser un minunat prilej de a realiza o inspectare migăloasă a trăsăturilor esențiale și multiplelor rezultate ale actului lecturii. Analiza sistemică pe care o întreprinde evidențiază modalitățile de acțiune ale textelor asupra receptorilor.

Dacă marea majoritate a cititorilor practică exercițiul lecturii ca pe o inedită călătorie estetică, specialiștii cercetează citirea ca proces de receptare și aprehendare. De la acest nivel, textul literar apare ca „un sistem al receptivității.” De asemenea, perspectivele tematice și orizonturile interpretative încapsulate în textele literare limitează forța imaginativă și puterea interpretativă a cititorului „*care trebuie să supună așadar unei transformări seriale chiar referința constituită de el grație schimburilor*”

---

⁹ A se vedea E. H. Gombrich, *Artă și iluzie. Studiu de psihologie a reprezentării*, București, Editura Meridiane, 1973.

dintre temă și orizont.”¹⁰ Evadarea din lume în spațiul îngust al esențelor literare nu se realizează fără sacrificii: în procesul înțelegerii are loc un transfer de semnificații, produse de text și vărsate în conștiința receptorului. Interesant este că Iser conferă textului inițiativa producerii și transferării de semnificații. Înseamnă că „*procesul scrierii, ca act corelator dialectic, include procesul lecturii iar aceste două acte interdependente au nevoie de doi oameni cu activități diferite. Strădaniile combinate ale autorului cu ale cititorului contribuie la nașterea obiectului concret și imaginar care este opera spiritului.*”¹¹ Iser preia de la Laurence Sterne ideea că cititorul este direct implicat în acțiunea narată și dezvoltă concluzia că „*cititorul este un punct deplasabil în text,*” întrucât el citește în etape, iar actul decodării se produce treptat pe măsură ce lectura avansează. Obiectul receptat devine în aceste condiții deosebit de complex. Complexitatea este rezultatul semnalelor care vin dinspre text. Textul vine în întâmpinarea receptorilor cu o rețea de raporturi semantice care apar pe parcursul lecturii și constituie suportul unor multiple interpretări. Fiecare interpretare ajută la constituirea sensului operei textuale. De asemenea, sensul își schimbă valoarea pe parcursul succesiunilor de lecturi și re-lecturi.

Atitudinea fenomenologică a lui Wolfgang Iser transpare din efortul lui de a nu lăsa nimic neanalizat. În partea finală a acestui volum, spre exemplu, încearcă să fixeze traseele pe care alunecă mintea cititorului atunci când parcurge o carte. Autorul se sprijină, în acest sens, pe teoriile psihanalitice ale comunicării, formulate de R. D. Laing, H. Phillipson și A. R. Lee. Teoreticianul ajunge la concluzia că „*procesul de comunicare dintre text și cititor nu se poate desfășura cu succes decât dacă acesta se află sub control.*”¹² Controlul se menține prin intermediul „*structurilor de dirijare*”

---

¹⁰ Wolfgang Iser, *op. cit.*, p. 240. Tema și orizontul alcătuiesc sistemul perspectivelor prezentat în subcapitolul *Modalitățile structurii temă-orizont*, p. 235-240.

¹¹ *Ibidem*, p. 254.

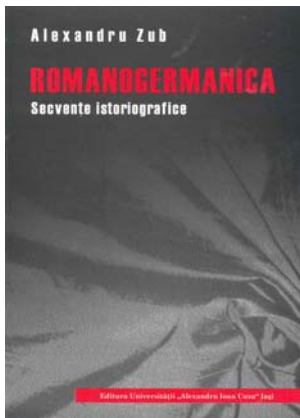
¹² *Ibidem*, p. 356.

integrate în text, al sistemelor de coduri utilizate pentru a umple golurile înțelegerii, mai exact, pentru a scoate din text elementele trecute sub tăcere de către autor. Trebuie spus că teoria receptării întemeiată de Iser are rolul de a atrage atenția asupra noilor deschideri ale textelor literare, care-și extind influența asupra receptorilor, în sensul că cititorii participă la spunerea de sine a operei și practică un proces al lecturii dinamic și autoreflexiv.

Actul lecturii: O teorie a efectului estetic oferă satisfacții cititorilor, care au o oarecare inițiere în fenomenologia citirii, deoarece autorul ei rezolvă probleme hermeneutice stringente, cum ar fi problema strategiilor receptării. Persoanele, care vor avea bucuria de a deschide această carte, vor observa că teoria efectului estetic are un caracter unilateral și se aplică unui anumit tip de lectură, lectura profesionistă. Practicată de cititorul implicit, nu doar de criticul literar, noul tip de lectură îl obligă pe receptor să mențină textul în viață. Acest lucru devine posibil, dacă cititorul ideal acceptă să ia în stăpânire ideile și informațiile din text pentru a reconstitui nucleul ideatic transmis de scriitor și a-l integra în contexte culturale personale.

Liliana Moldovan
Biblioteca Județeană Mureș

**Alexandru Zub, *Romanogermanica. Secvențe istoriografice*, Iași,
Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza,” 2006, 222 p.**

Un „*exercițiu de admirație*,” pentru a prelua o expresie fericit aleasă în cultura românească, este ceea ce ne propune academicianul Alexandru Zub prin cartea Domniei Sale, ***Romanogermanica. Secvențe istoriografice***. Într-un moment în care românii li se reconfigurează locul în Europa, autorul înmănunchează, într-un elegant volum, argumentele proprii, până acum risipite în mai multe publicații, conturând aria convergențelor

culturale româno-germane. Acum, când ne întoarcem doar datorită mecanismelor politicii într-o Europă pe care de fapt civilizația românească n-a părăsit-o niciodată, studiile reunite de profesorul Alexandru Zub au darul de a pleda convingător asupra europenismului istoriografiei românești.

Examinarea istoriografică pe care autorul ne-o propune își are rădăcinile în odiseea propriei biografii, admirația și interesul său pentru cultura germană fiind în consonanță cu calitatea Domniei Sale de bursier „Humboldt.” Traseul istoriografic pe care l-a schițat în acest volum, unul în dublu sens, înspre și dinspre spațiul german, mai are drept fundament și legăturile exemplare, sub forma unor colocvii și volume de studii, ce s-au încheșat în ultimele decenii între mediile universitare germane și lumea ieșeană.

Profesorul Alexandru Zub a reușit, cu intuiția și migala ce însoțesc pasiunea sa durabilă pentru acest teritoriu distinct din cadrul științei istorice, care este istoria istoriografiei, să ofere trei trasee diferite pentru lectura acelor studii menite să întregască imaginea noastră, a cititorilor asupra relațiilor culturale româno-germane. Prin cele trei capitole distincte, intitulate *Din epoca regenerării*, *Propensiuni critice* și *Însemnări, note de lectură*, se ierarhizează cronologic teritoriul istoriografiei, dar se îngemănează și alte nuanțe, literare, politice, ale legăturilor culturii românești cu mediile academice germane.

În primul capitol, trei personalități ce au marcat deopotrivă teoria și practica istorică, Herder, Humboldt și Ranke, sunt examinate cu încredere în forța regeneratoare a cuvântului lor și pentru cultura română. Constatăm, urmând demonstrația profesorului Alexandru Zub, efectele indirecte și directe ale ideilor lui Herder asupra generației noastre romantice și pozitivistice, apropierea progresivă a mediilor culturale românești de opera marelui savant Humboldt (cf. articolului *Alexander von Humboldt în cultura română*, p. 60-84), ca și raportarea obsesivă, timp de decenii, a unor nume sonore din istoriografia română (Kogălniceanu, Maiorescu, Hașdeu, Xenopol, Iorga, Lupaș ș.a.) la silogismele celui mai de seamă istoric german din veacul al XIX-lea, Leopold von Ranke, adevărat „director de conștiințe” în epoca în care se coagulau noi identități politico-naționale în Europa

centro-orientală. Să remarcăm complicata ecuație pe care a încercat istoricul Alexandru Zub s-o rezolve prin studiul *Ranke și spiritul organicist al culturii* (p. 85-113) pentru care a făcut apel nu doar la sentințele unor istorici, ci și la cele ale sociologilor, criticilor și istoricilor literari, la consistente resurse bibliografice, românești și străine. Ideile lui Ranke au mobilizat conștiințele românilor, inițial în anturajul seminarului său de istorie universală, frecventat bunăoară de M. Kogălniceanu și de fiii principelui M. Sturdza, pentru ca apoi teoria sa organicistă să fie preluată prin dezbateri în cercurile culturale elitiste, ca Junimea, sau prin meditații individuale, dovadă operele unor filosofi și istorici români.

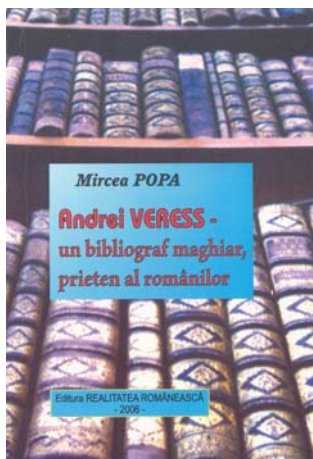
La o privire de ansamblu, consonantă cu tematicile prezente și anterior în cărțile profesorului Zub, remarcăm atașamentul Domniei Sale pentru lumea Junimii, căreia i-a dedicat în 1976 o inedită reconstituire prin cartea *Junimea. Implicații istoriografice*. Revenind în acest volum cu studiul *Etnopsihologie și cultură în epoca Junimii* (p. 117-124) istoricul a evocat maniera în care românii au preluat sugestii din studiile germane despre psihologia popoarelor.

Și interesul arătat de istoricul Alexandru Zub concepției și operei eminesciene nu este o primă tentativă în acest sens. Volumul oferă trei reconstituiri dedicate lui Mihai Eminescu (*Eminescu în lumea germană; Un veac de eminescologie; Alteritatea benefică*), într-o reeditare sugerată tocmai de legăturile poetului cu mediul cultural german.

Am încercat să conturăm, prin această notă de lectură, doar în parte frontierele cunoașterii *Romanogermanice*, mai lăsând și cititorilor surpriza întâlnirii cu alte subiecte, în care rigurozitatea istoricului Alexandru Zub s-a îngemănat într-un registru elegant, cu talentul unui adevărat memorialist și eseist.

Corina Teodor
Biblioteca Județeană Mureș

Mircea Popa, *Andrei Veress - un bibliograf maghiar, prieten al românilor*, Vulcan, Realitatea Românească, 2006, 271 p.

Profesorul Mircea Popa de la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, cunoscut pentru interesul și preocupările domniei sale în domeniul istoriei cărții și a culturii românești, ne propune prin cea mai recentă lucrare a sa, o monografie dedicată istoricului, cercetătorului și bibliografului Andrei Veress, nume reprezentativ pentru studiul relațiilor româno-maghiare. Lucrarea a rămas în stadiu de proiect pentru mai bine de un deceniu și este rezultatul unor îndelungate preocupări și burse de cercetare în țară și străinătate.

De ce Andrei Veress? Pentru că - argumentează autorul în *Cuvânt lămuritor* - a fost, poate, cel mai sârguincios cercetător al relațiilor româno-maghiare; pentru că, prin tot ceea ce a făcut, a afirmat sau a publicat, Andrei Veress a prezentat românilor și maghiarilor împreună, în diferite faze ale evoluției lor. De altfel, pe parcursul lucrării, nu se poate trece cu vederea relația stabilită între autor și „personajul” său, primul afirmând chiar că, în timpul stagiului de cercetare la Budapesta, „*cel care mă conducea de mână... era Andrei Veress.*”

Lucrarea poate fi împărțită în două părți mari; prima parte, structurată în șase capitole, oferă un portret real al cărturarului și omului de știință, cu sușurile și coborâșurile firești din viața intimă și profesională; în cea de a doua parte, *Anexe*, este redată o parte din corespondența purtată de Andrei Veress cu diferiți reprezentanți ai cercurilor intelectuale românești.

Primul capitol al lucrării, *Repere biografice*, se constituie, de fapt, într-un rezumat al aceluia „cursus honorum” urmat de Andrei Veress. Deși s-a născut la Békés, în Ungaria (15 februarie 1868), Veress petrece o mare parte a vieții și activității sale printre români, întâi la București, apoi la Cluj,

Deva, din nou la Cluj. Pregătirea sa profesională, interesul pentru adevărul istoric și obiectivismul științific, i-au îngăduit să intre în legătură cu intelectualii români de prim rang - I. Bianu, C. C. Giurescu, Gr. Tocilescu, Al. Lapedatu, N. Iorga, P. P. Panaitescu etc. - alături de care a reușit să creeze impresionanta operă.

Autorul insistă firesc asupra burselor de studiu pe care Andrei Veress le-a primit, fiind trimis pentru cercetare la arhivele Boemiei, Italiei, Poloniei, Rusiei, Germaniei, Austriei, Țărilor de Jos, Spaniei, Angliei etc., prilej cu care, la îndemnul istoricilor români, va culege, semnala și publica numeroase documente referitoare la istoria românilor din toate cele trei provincii. De asemenea, este amintită perioada în care, în calitate de bun cunoscător al relațiilor româno-maghiare, Veress este numit, în 1919, raportor șef pentru România la Ministerul de Externe al Ungariei.

Deși destinul i-a fost marcat de desfășurarea celor două războaie mondiale (este nevoit să plece din țară, casa îi este distrusă de bombardament, refuză propunerea lui Iorga de a deveni membru al Academiei Române până la clarificarea relațiilor oficiale româno-maghiare etc.), Andrei Veress își continuă cercetările și activitatea de publicare a materialelor sale cu și mai multă convingere, în special în perioada interbelică, după pensionarea din iunie 1922. Se stinge din viață la 24 noiembrie 1953 la Pécs, lăsând numeroase studii și lucrări doar în stadiu de proiect.

Activitatea și operele sale - publicate în timpul vieții sau postum, sau rămase până azi doar sub formă de manuscris - sunt tratate în capitolele II - ***Preocupări de istorie românească*** și III - ***Opera manuscrisă și postumă***. Interesat încă de foarte tânăr de cercetarea științifică, Andrei Veress își începe activitatea în publicistica literară la vârsta de 16 ani, cu un prim articol pe teme românești. Va continua munca într-un ritm alert, reușind editarea a numeroase volume de documente referitoare la istoria românilor (peste 4500 de documente în cele 11 volume din ***Documente referitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești***, acoperind intervalul 1527-1690), „obligându-l” pe Prodan să-i recunoască „foarte importanta contribuție la cunoașterea trecutului românesc.”

De asemenea, autorul pune în lumină fructuoasa colaborare a lui Andrei Veress nu numai cu intelectualii români, dar și cu cele mai prestigioase instituții de cultură din țară - Academia Română, Fundația „Regele Ferdinand” etc., cu suportul moral și financiar al cărora reușește să-și vadă operele publicate.

Un capitol aparte este dedicat *Operei capitale: Bibliografia româno-ungară*, a cărei realizare a fost determinată - spune Veress - de lipsa unui instrument de lucru de acest fel. Având drept model *Bibliografia Românească Veche*, editată de Bianu și Hodoș, precum și bibliografia româno-franceză a lui Georges Bengesco, Veress consideră realizarea acestei opere monumentale drept o datorie de primă necesitate și, cu toate că depune toate eforturile în finalizarea acesteia, izbucnirea primului război mondial, precum și nerespectarea ulterioară de către Veress a termenelor stabilite, atrag după sine ruptura cu Al. Lapedatu și publicarea primului volum abia în anul 1931, sub egida Fundației „Regele Ferdinand.”

Ultimul capitol, *Portret în timp sau între acceptare și contestare*, este unul al evaluării obiective, atât a omului de cultură, cât și a istoricului și cercetătorului Andrei Veress. Mircea Popa ne oferă o imagine de ansamblu asupra felului în care Veress și activitatea sa au fost apreciate de-a lungul timpului. Avem astfel imaginea unui personaj destul de controversat de contemporani, aflat mereu la limita dintre laudă și critică, dintre elogiu și contestare; apreciat, dar în același timp acuzat de maghiari că își trădează cultura și poporul, și, în egală măsură, suspectat de români că oferă informații incorecte, care să poată fi ulterior folosite de contestatarii maghiari ai continuității românești.

Notorie este în acest sens atitudinea lui Iorga care, în 1907, se referă în termeni elogioși la Veress, „a cărui competență e desăvârșită, și-a cules materialul cu o sânguință s-ar putea spune unică în toată Europa,” pentru ca, ulterior, să revină asupra afirmațiilor și să-i conteste istoricului maghiar orice merit.

Partea finală a lucrării - *Anexe* - deja amintită, are o importanță destul de mare în economia lucrării; de altfel, corespondența lui Veress este tratată

în mod separat și în capitolul V al lucrării. Anexa cuprinde un număr de 180 de scrisori, foarte importante pentru conturarea dimensiunii operei istoricului maghiar, a personalității sale și a legăturilor stabilite cu intelectualii români. Sunt publicate nu mai puțin de 132 de scrisori adresate lui Veress de I. Bianu (răspunsurile lui Veress au fost deja publicate), D. Bodin, Gr. Conduraru, I. C. Filitti, C. Marinescu, I. Sârbu, D. Șandru, Ilie Bărbulescu, Gh. I. Brătianu, Iorgu Iordan, I. Ursu și alții.

Nu în ultimul rând, lucrarea este completată cu o bibliografie selectivă a lucrărilor lui Andrei Veress, cuprinzând opera în limbile maghiară și română, precum și scrieri despre autor.

Cu siguranță, monografia dedicată istoricului maghiar se va bucura de aprecierea publicului cititor, atât din rândul cercetătorilor, cât și a celor neinițiați. O lucrare complexă, bine structurată și redată, în care obiectivismul firesc al autorului - cercetător avizat în domeniu - este o garanție a veridicității informațiilor prezentate. De asemenea, aduce un plus de cunoaștere a unei epoci în care relațiile româno-maghiare s-au manifestat în toată complexitatea.

Monica Avram
Biblioteca Județeană Mureș

Vasile Dobrescu, *Funcții și funcționalități în sistemul de credit românesc din Transilvania până la primul război mondial*, Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2006, 367 p.

Orice eveniment editorial ascunde în sine un răstimp al trecerii de la gând la cuvântul scris dedicat documentării, ordonării informațiilor, conturării unor raționamente originale. Am avut privilegiul de a asista, deși doar episodic, la coagularea acestei noi cărți a profesorului Vasile Dobrescu, în zilele în care îl regăseam ordonându-și fișele de lectură, meditănd, scriind în biroul catedrei de istorie și relații internaționale.

Lucrarea intitulată *Funcții și funcționalități în sistemul de credit românesc din Transilvania până la primul război mondial* a întregit

mai vechile preocupări ale istoricului pe această temă. O carte serioasă și generoasă cu cititorii, fie că ei vor proveni din rândul profesorilor, studenților, specialiștilor în științele economice, prin cele 367 de pagini ale sale, apărută în condiții grafice elegante, asigurate de editura Universității pe care domnul profesor o slujește de câteva decenii, „Petru Maior.”

Cum titlul s-a dorit a fi suficient de riguros, pare aproape imposibil de rezumat în câteva rânduri esența mesajului pe care profesorul Vasile Dobrescu a încercat să-l transmită cititorilor săi. Aș îndrăzni doar să spun că o putem socoti o carte ce **reinventează** fundamentele instituționale ale Transilvaniei; o altă carte despre lungul secol XIX, cum a fost numit de istorici veacul care din punct de vedere ideologic s-a încheiat abia cu primul război mondial; o carte cu și despre locul Transilvaniei în tabla de valori a instituțiilor europene, bancare, din secolul al XIX-lea.

De ce această nouă carte? La o lectură, filtrată prin grila mai vechilor sale preocupări și a temelor ce asigură o constantă în scrisul Domniei Sale, observăm că istoricul Vasile Dobrescu ne-a propus de astă dată drept subiect interferențe fericite alese între economie și societate, între geografia instituțiilor bancare și profilul funcționarilor din acest sistem bancar; dar și interferențe între reflexiile istoricului și aportul statisticii, aceasta din urmă putând evidenția clar policromia Transilvaniei din punctul de vedere al celor implicați în conducerea și funcționarea băncilor ardelen.

Remarcăm totodată și provocarea lansată de autor, de a medita asupra formării și afirmării elitelor bancare (capitolul III), în condițiile în care un astfel de subiect - elitele - este încă departe de a-și fi epuizat resursele și metodologia de cercetare, grupuri însemnate de cercetători din Cluj, Iași, București, Târgu-Mureș încercând în ultimii ani să-l proiecteze într-o nouă lumină, prin prisma documentării în arhive românești și străine.

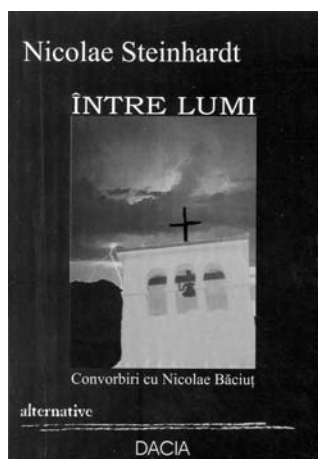
Să evidențiem și felul în care în a doua parte cartea devine suficient de „antropomorfică,” atât prin proiecții de grup, cât și selectându-se „implicarea principalelor personalități ale elitei românilor din diferite zone ale Transilvaniei în activitatea financiar-bancară,” îndeosebi prin cele 9 tabele ample din anexe, ce înșiră personalul de conducere și administrație din sistemul bancar românesc ardelean.

Profesorul Vasile Dobrescu a realizat, asumându-și ceva din metodologia istoriei cantitative un „posibil inventar de epocă” (pentru a prelua expresia unui talentat istoric, François Furet). Un inventar de epocă în care și-au găsit locul preoți, avocați, notari, dascăli, medici, proprietari funciari, negustori din târgurile și orașele ardelen.

Istoricul Vasile Dobrescu a oferit, așadar, spre lectură o carte despre ofensiva spre modernitate dusă de multe generații elitare din Transilvania. O carte despre civismul și pragmatismul celor ce înțeleseseră că idealurile naționale trebuiau să se sprijine pe temelii instituționale solide, pe sistemul bancar.

Corina Teodor
Biblioteca Județeană Mureș

Nicolae Băciuț, *Între lumi: Convorbiri cu Nicolae Steinhardt*, Cluj-Napoca, Dacia, 2006, 156 p.

Nicolae Băciuț s-a impus printr-o activitate prolifică în mai multe domenii; ca poet, a publicat peste 25 de volume de poezii (*Memoria zăpezii*, 1989; *Nostalgii interzise*, 1991 ș.a.); a fost redactor la cotidianul *Cuvântul liber* și la revistele *Echinox*, *Vatra*, *Ambasador* și altele; a fondat reviste și cenacluri; a publicat numeroase interviuri (*Curs și recurs*, 1997;

Oglinzi paralele, 1998; *O istorie a literaturii române contemporane în interviuri*, 2005 etc.)

Nicolae Băciuț, personalitate de seamă în cultura și literatura română, un maestru al interviului, al întrebărilor, a scris adesea „despre condiția interviului și a reporterului.” Astfel, în *O istorie a literaturii române contemporane în interviuri*, domnia sa afirmă „cred în interviu fiindcă e unul din genurile vii, pline de dinamism, e o formulă fără de care publicistica (inclusiv cea literară) îmi pare greu de conceput.”

Nicolae Băciuț a pus în practică atât interviul „live”, cât și cel „epistolar”, pe care l-a folosit cu Nicolae Steinhardt. Nu a ajuns la Rohia, locul unde părintele Nicolae și-a petrecut ultimii ani din viață, doar s-au văzut de câteva ori la Bistrița, fără posibilitatea realizării unui interviu; a obținut însă bunăvoința „*Sibastrului de la Rohia*,” - cum îl numea Alexandru Paleologu - de a corespunda, astfel începând „dialogul epistolar,” care, în cele din urmă s-a transformat într-o carte, *Între lumi*, „o mărturie nu doar despre un destin, ci și despre un timp.”

Între lumi, o carte de dialoguri prin corespondență, este o experiență inedită și singulară care ni-l pune în față pe Nicolae Steinhardt. Cartea a apărut în 1994, la Editura Tipomur, fiind apoi reeditată în 2006, la Editura Dacia din Cluj-Napoca.

Între lumi, prezintă un Nicolae Steinhardt care, deși aflat în singurătatea Rohiei, zonă din Maramureș, nu refuză să comunice cu lumea. Nicu Aurelian Steinhardt, s-a născut la 12 iulie 1912 în comuna Pantelimon de lângă București, într-o familie implicată activ în viața socială și istorică a României. A absolvit Facultatea de Drept și Litere a Universității București, dar nu a practicat dreptul, fiind pasionat de literatură. A debutat la vârsta de 22 de ani, cu pseudonimul Antisthius, luat din *Caracterele lui La Bruyete*, cu volumul parodic *În genul... tinerilor* (București, Editura Cultura poporului).

Pentru Nicolae Steinhardt vorbirea și scrisul reprezintă mijloace de solidarizare și mângâiere, un soi de „refugiu.” Ele „ne leagă unul de altul, ne îngăduie să credem că avem un rol în Cosmos, ele - ca manifestări ale

gândirii și sufletului - ne îngăduie să nădăjduim că nu suntem sortiți numai a deveni material absorbit în final de o gaură neagră.”

Lui Nicolae Steinhardt îi datorăm multe și anume „*semnificația unei căi sigure spre ideea sinceră de creștinism și de românism,*” Alexandru Paleologu făcând chiar o remarcă în acest sens „*Dumnezeu l-a ales pe părintele Nicolae.*” Steinhardt fiind evreu, s-a botezat la ortodoxie în perioada închisorii, fiind condamnat la 13 ani de detenție, dar în 1964 a fost eliberat. Ca orice convertit, s-a manifestat cu exces de zel, bine temperat însă în ortodoxie.

Nicolae Steinhardt consideră că fiecare om are ceva bun în el, afirmând în *Jurnalul fericirii*: „*Dumnezeu seceră de unde n-a semănat: înseamnă că trebuie să dăm de la noi, să ne străduim, să dăm cu împrumut, să luăm inițiative.*”

Nicolae Băciut așteaptă de la un interviu să aibă ținută, să nu fie simplă sporovăială, să aducă informație nouă, să aibă ritm, să pornească din curiozitatea sinceră a reporterului și nu din plictisul obligațiilor redacționale. Așteaptă să-i apropie respirația celui intervievat, să-i apropie cărțile sale, lucrările sale, să reconstituie momente de istorie literară (culturală) care, fără întrebările reporterului, ar rămâne îngropate în uitare.

Între lumi, este o lucrare care corespunde pe deplin așteptărilor reporterului Nicolae Băciut, persoana intervievată, Nicolae Steinhardt, prin răspunsurile sale se face ușor cunoscut, simțit, îndrăgit și iubit, ne apropie de opera sa, de viața sa, de literatura românească, dar și de cea universală. Prin vorbele sale, prin exemplele pe care ni le dă, ne stârnește interesul pentru lectură, pentru aprofundare. Citind *Între lumi*, e imposibil ca apoi să nu citești măcar o carte din cele la care face referiri Nicolae Steinhardt. Lângă Steinhardt, prin cărțile sale, „*te simțeau un om fericit. Adică credincios. Câtă credință atâta fericire, câtă fericire atâta credință.*”

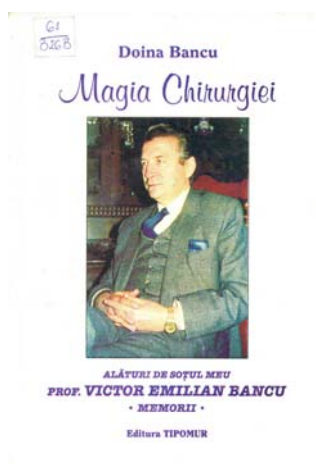
Nicolae Steinhardt a fost un „model” pentru generația optzecistă, un model de care era nevoie. Amintirea lui Steinhardt e vie, grație și unor tineri scriitori care i-au stat prin preajmă și care-i gospodăresc cu eleganță, cu recunoștință posteritatea, considerat fiind „*e o excepție fericită în*

anormalitatea postmodernistă a fenomenului literar românesc.” Pentru a da „mai multă viață cărții”, autorul a inclus și scrisorile lui Nicolae Steinhardt, iar la final și câteva din scrisorile pe care i le-a adresat însuși domnul Nicolae Băciuț „*Sihastrului de la Rohia.*” În finalul acestei cărți, autorul a inclus și un dialog cu trei apropiați ai „Sihastrului”: Al. Paleologu, M. Oliv și I. Pinteș, cel care i-a înseninat bătrânețele prin prezența sa, precum și o însemnare despre „prima întâlnire cu Rohia” a autorului.

Între lumi a rămas doar începutul, prefața unei cărți pe care autorul ar fi vrut să o realizeze cu Nicolae Steinhardt. Această carte este „*gestul unui tânăr scriitor care l-a iubit și prețuit pe Nicolae Steinhardt, pe cel care a trăit voluptatea vieții prin voluptatea lecturii, voluptatea trăirii prin voluptatea credinței.*”

Aurica Cîmpean
Biblioteca Județeană Mureș

Doina Bancu, *Magia chirurgiei: Memorii: Alături de soțul meu, prof. Victor Emilian Bancu*, Târgu-Mureș, Editura Tipomur, 2004, 252 p.

La data de 25 iunie 2003 i se conferă post mortem titlul de cetățean de onoare al orașului Târgu-Mureș celui care a fost prof. dr. doc., acad. Victor Emilian Bancu. Motivele pentru care el a primit o distincție atât de onorantă sunt cunoscute multor mureșeni, dar ele s-ar pierde în negura timpului fără a exista o mărturie în timp despre acest om care și-a închinat viața pentru slujirea semenilor săi: o carte.

Cartea de față s-a născut tocmai din dorința soției sale, doamna Doina Bancu, de a-i

cinsti memoria „și altfel decât prin lacrimi, suspine, regrete și slujbe de veșnică pomenire.” Și, într-adevăr, cine era persoana mai potrivită pentru a-și asuma o asemenea responsabilitate dacă nu cea care i-a fost alături mai bine de 40 de ani? Așa cum ea însăși mărturisește, „soțiile de chirurg devin, vrând-nevrând, părtașe și martore ale sușului pe Golgota chirurgiei soților lor.”

Și astfel, amintirile ies încet la suprafață, îmbinând itinerarul vieții și activității celui care a fost un „*eminent chirurg, dascăl și om de știință*” (prof. dr. Marius Sabău, în cuvântul înainte la lucrarea de față), cu aspecte din istoria IMF-ului târgumureșean, ale spitalului vechi și celui nou, precum și chiar a meleagurilor mureșene.

Este evocată cu nostalgie povestea de dragoste a celor doi și este conturat traseul profesional al celui care va deveni un mare chirurg: hotărârea de a urma medicina, studenția la Cluj, internatul la spitalul reghinean, revelația chirurgiei care a devenit „*sensul și busola magică a existenței sale*”, cariera universitară culminând cu încredințarea funcției de rector (primul de naționalitate română) al IMF-ului, apoi conferirea titlului de membru titular al Academiei de Științe Medicale din România, „*distincția supremă a întregii sale activități*.”

Nu lipsesc nici crezurile, meditațiile lui Emilian Bancu despre chirurgie, (care pentru el a fost „*o dragoste bazată pe fidelitate, respect, dăruire, iscodirea adevărului științific și chirurgical, căutându-l cu perseverență și făcând nenumărate sacrificii. Profesiunea este partea mea de cer*.”) și nici câteva cuvinte de suflet ale unor oameni care l-au cunoscut și apreciat.

Un curriculum vitae, o listă cu lucrările științifice precum și o anexă cuprinzând cuvintele rostite de prof. dr. Pápai Zoltán cu prilejul celei de-a 60 aniversări a reputatului om de știință, ale academicianului Crișan Mircioiu de la universitatea clujeană la moartea lui și câteva păreri și amintiri ale prof. univ. dr. acad. Berdj Așgian, vin să întregescă portretul celui care „*s-a numărat mai bine de trei decenii printre cei mai de seamă membri ai*

corpului didactic ai Institutului de Medicină și Farmacie din Târgu-Mureș” (prof. dr. Marius Sabău).

Dacă pentru distinsa profesoară Doina Bancu scrierea acestei cărți a însemnat retrăirea unor frumoase clipe, „*un mod nesperat de a fi iarăși împreună*,” pentru tinerii care vor citi aceste rânduri, autoarea speră ca amintirea soțului ei să servească drept „*model și îndemn*,” și, de asemenea, „*o invitație la muncă creatoare pe altarul luptei pentru sănătate*.” Deopotrivă, credem că merită să fie citită de oricine este interesat de marile personalități care au trăit și și-au desfășurat activitatea pe plaiurile mureșene.

Mariana Istrate
Biblioteca Județeană Mureș

Cardinal Alexandru Todea, *Luptele mele. Un strigăt în pustiu vreme de un pătrar de veac*, Cluj-Napoca, Dacia, 2006, 235 p.

Cuvintele apostolului Pavel adresate corintenilor „*Iar eu bucuros voi cheltui totul și mă voi cheltui și pe mine pentru sufletele voastre*” îl călăuzesc încă din primii ani de pastorație pe Excelența Sa Alexandru Todea, regăsindu-le mai târziu imprimate pe emblema de cardinal.

Rezistența față de regimul torționar care se instaurase și admirabila statornicie în propria credință a protopopului greco-catolic al Reghinului, i-au adus conferirea episcopatului în clandestinitate, la 19 noiembrie 1950. În această calitate își începe proaspătul episcop greco-catolic cea mai lungă și cea mai cumplită experiență concentraționară, încheiată la 4 august 1964.

Abia în urma schimbării regimului politic din România intră în rândul „prinților Bisericii,” primind o recunoaștere universală: la 12 martie 1990, prin prescript papal, a fost numit mitropolit de Alba Iulia și Făgăraș, iar la 28 mai 1991 - cardinal al Bisericii Catolice, instalat oficial în urma ceremoniei din 28 iunie 1991 de la Vatican.

Fidel unui jurământ și unei confesiuni, cea greco-catolică, interzise din 1948, prin decret, Înaltpreasfinția Sa, Cardinal Alexandru Todea își începe curajos, demn și nu umil, șirul memoriilor, unele în nume personal, altele în comun cu ceilalți episcopi catolici rămași în viață.

O parte din aceste memorii au fost publicate în revista *Agru Arbidiecezan* și în volumul *Cardinalul Alexandru Todea: in memoriam*, alcătuit de Alexandru Petărlecean și Ion Moldovan în anul 2002.

Cartea *Luptele mele. Un strigăt în pustiu vreme de un pătrar de veac: Memorii și cereri pentru obținerea libertății cultului greco-catolic român, adică a Bisericii Române Unite cu Roma*, publicată în 2006 la Editura Dacia, în colecția Remember, reproduce „caietul albastru” al Înaltprelatului Alexandru Todea, încredințat când se afla pe patul suferinței viitorului editor, poetul și latinistul Vasile Sav.

Argumentul la această culegere de „documente” din care „*transpare o viață de martir și de luptător, o vocație a curajului*” este semnată de academicianul Camil Mureșanu. Acesta subliniază ce riscuri implica asemenea activitate de „memorandist,” punând întrebarea: „*Câți dintre cei care trecuseră prin rigorile anchetelor, torturilor și detențiilor s-au arătat gata să adreseze proteste și revendicări autorităților de stat, îndată după eliberarea lor dintr-un martiraj de ani îndelungați?*”

Volumul cuprinde 22 de documente, predominând mai ales memoriile - cereri, dar și solicitările de audiență cu destinație oficială, grăitoare fiindcă nu li s-a dat niciodată curs, nici măcar un răspuns negativ.

Abia ieșit din pușcărie, adresează primul memoriu lui Gheorghe Gheorghiu-Dej (1 octombrie 1964), celelalte au fost trimise în marea lor majoritate lui Nicolae Ceaușescu, iar câte una-două lui Emil Bodnăraș, Ion

Gheorghe Maurer, Elenei Ceaușescu, Consiliului de Stat, Comitetului Central al Partidului Comunist Român și Departamentului Cultelor.

Securitatea a ajuns să-și dea seama repede că are de a face cu niște oameni „needucabili,” incapabili de compromis, care nu vor abdica niciodată de la Crezul lor. Prigoana securității a fost mereu dublată de prigoana ierarhilor ortodocși. În partea a doua a volumului sunt anexate documente de aspră critică la adresa atitudinii duplicitare și ostile din trecut, manifestate de Biserica Ortodoxă și de unii dintre ierarhii ei, în legătură cu unele evenimente de seamă din istoria noastră, dar și cu Biserica Unită.

Memoriile și cererile elaborate pe parcursul a 18 ani reprezintă o cerere repetată neobosit de recunoaștere a Bisericii Române Greco-catolice, niciodată „autodizolvată”; cere să se legalizeze și să se recunoască ideile pentru care a făcut ani grei de pușcărie. Argumentează mereu că în 1948 a fost săvârșit un act arbitrar, contrar nu numai dreptății, dar și intereselor naționale; cere respectarea **Constituției** României, unde cultele au dreptul liberei exercitări (articolul 30). Cu amărăciune afirmă că există patrusprezece culte libere, doar unul, cel greco-catolic este interzis.

Are încrederea omului civilizată în lege și în autoritățile care au suprimat Biserica Blajului, apelează la logică, la invocarea justiției, la argumente istorice, precum procedau și înaintașii lui, corifeii Școlii Ardelene. Spune ca o mărturisire de credință că „*Oricâte încercări s-ar face, scara valorilor e incompletă dacă lipsește Dumnezeu,*” aluzie la regimul materialist care promitea o „*fericire exclusiv terestră, incompletă din punct de vedere creștin,*” afirmând că „*Oricât a fost de grea viața în pușcărie, când administrația a introdus un preot catolic în celulă, toți s-au simțit mai ușurați, inclusiv comuniștii.*”

Nu lipsesc notele subtil - ironice, „*guvernul e preocupat la superlativ să devină vedetă pe arena internațională,*” dar soluția afirmării depinde de „*rezolvarea*” libertății religioase a Bisericii Unite, și de „*orientarea și din punct de vedere religios spre Occident.*” Înaltpreasfinția Sa vede clar că afirmarea României socialiste are de câștigat prin bunele ei relații cu Vaticanul, cheie ce ar putea deschide ușile multor cancelarii apusene. De

aceea, solicită o audiență la Ceaușescu înaintea vizitei lui la Papa Paul al VI-lea; o întrevedere ar fi de folos nu doar interesului greco-catolicilor, dar și românilor în general.

Îi aduce aminte subtil, diplomatic, dar pe față, lui Ceaușescu că a jurat să respecte *Constituția*, îi citează din cuvintele sale, din *România pe drumul construirii socialismului*, din *Scînteia* și *România liberă*, din *Programul Partidului* („*Partidul promovează o politică de respectare a conștiinței religioase a tuturor cetățenilor țării*”), din actele de angajament semnate de România pe plan internațional.

Curajul de a spune lucrurilor pe nume atunci, după o detenție dură, care se putea repeta oricând, îl face să afirme tranșant: „*Procesul de reabilitare a adevărului este ireversibil,*” sugerând că adevărul este în suferință în „*cea mai dreaptă dintre orânduiri.*”

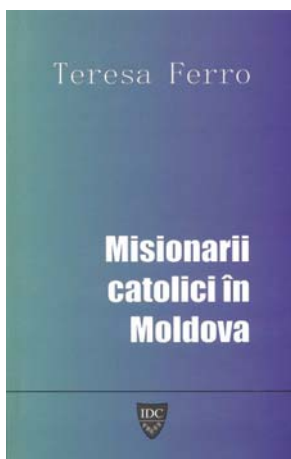
Ne amintim de spusele Cardinalului Alexandru Todea, în ultimul cuvânt al condamnatului la închisoare silnică pe viață, în 1951, parafrazându-l pe învățatul Gamaliel: „*Dacă provine Biserica Română Unită și tot ce am făcut, din inițiativă umană, nu trebuie să vă trudiți, se va destrăma de la sine. Dar dacă este de la Dumnezeu, și eu sunt sigur că așa este, nu o veți putea distruge.*”

Ana Todea

Biblioteca Județeană Mureș

Teresa Ferro, *Misionarii catolici în Moldova*, Cluj-Napoca, IDC Press, 2006, 259 p.

Teresa Ferro nu este prin această lucrare la primul contact cu istoria și cultura românească. În calitatea domniei sale de cadru didactic al Universității din Udine, la Catedra de Limba și Literatura Română, a pus bazele unei adevărate „*școli de românistică,*” după cum consideră profesorul clujean Ion Aurel Pop, semnatarul prefeței, reușind să sporească de la an la an numărul celor interesați de fenomenul românesc, în egală măsură studenți sau cercetători consacrați.

A studiat de-a lungul carierei sale diferite aspecte, mai puțin cercetate, ale culturii noastre: concordanța dintre dialectele vorbite în zonele meridionale ale Italiei și diversele dialecte românești; fenomenul tranziției de la limba latină la protoromâna vorbită în spațiul carpato-danubian și cel balcanic, precum și primele texte românești scrise. Toate acestea în încercarea de a răsturna raportul deja consacrat dintre „centru” și „periferie”, dintre Roma și latinitatea orientală.

Problema misionarismului catolic în răsărit reprezintă o constantă în preocupările Teresei Ferro, lucrarea de față fiind rezultatul unui deceniu de cercetări și eforturi de a scoate la lumină documente încă necunoscute, sau prea puțin studiate, din arhivele Congregației De Propaganda Fide, arhivele Bibliotecii Arhigimnaziului din Bologna etc. Și acesta este doar începutul, pentru că *Misionarii catolici în Moldova* se constituie doar ca un prolog al unei mult mai ample lucrări.

De ce o astfel de lucrare? Pentru că era absolut necesară o reevaluare a activității și rolului misionarilor catolici în cultura țărilor române, precum și a documentelor - rapoarte, chestionare, corespondență oficială și privată etc. - pe care aceștia le-au trimis în Occident și care au contribuit la mai buna cunoaștere a realităților estice. Și pentru a putea realiza acest studiu amplu, autoarea a considerat necesar să-și concentreze cercetările pe trei direcții bine definite: reconsiderarea și studiul istoric al manuscriselor transmise peste veacuri de misionarii catolici din Moldova, precum și cadrul în care au fost scrise; reluarea cercetărilor de arhivă și a materialelor cu caracter documentar; regândirea materialelor deja tipărite. Scopul final a fost acela de a răspunde la cele două întrebări esențiale: pentru cine scriau misionarii și care au fost, în realitate, relațiile româno-italiene pe tot parcursul epocii medievale și moderne.

Subiectul a stârnit, de altfel, și interesul cercetătorilor români. Tot în acest an, ca o completare la tema catolicismului moldovean, a apărut lucrarea

profesorului Radu Gheorghe - *Catolicii din Județul Neamț: 1552 - 1900. Aspecte istorice și demografice*. Lucrarea face parte din Colecția „Historia” și a fost publicată la Editura „Cetatea Doamnei” din Piatra Neamț.

Lucrarea Teresei Ferro este structurată în șapte capitole, în care argumentele logice, concluziile pertinente și bine întemeiate se împletesc cu eleganța stilului.

Primul capitol - *Contribuția catolicilor la cultura Țărilor Române* - se constituie într-o viziune de ansamblu, succintă, dar grăitoare, asupra influenței manifestate de catolicism și lumea occidentală în spațiul carpato-danubiano-pontic. Cele trei provincii istorice românești, unite prin apartenența la ortodoxie, s-au confruntat destul de devreme cu prezența catolicismului. Astfel, în Transilvania, interferențele dintre cele două confesiuni se observă destul de timpuriu, imediat după căderea Constantinopolului, în 1204, când Inocențiu al III-lea a declanșat o asiduă activitate de subordonare a bisericii răsăritului. În strânsă legătură cu politica papală, precum și cu concursul regilor maghiari, în interiorul arcului carpatic sunt înregistrate centre catolice destul de timpuriu, încă din secolele XIII-XIV fiind menționate mănăstirile benedictine și cisterciene de la Bizere, Igrăș, Rahonța etc. Pe fondul consolidării catolicismului, mult timp s-a crezut că românii convertiți își pierdeau identitatea națională și culturală; ocazional, însă, pentru că în același interval al secolelor XIII-XIV este consemnată în documente o elită nobiliară catolică de limbă română, ca cea din Banat, de exemplu.

Catolicismul transilvănean devine o constantă, autoarea făcând legătura între această confesiune și apariția primelor centre umaniste la noi, în secolul al XV-lea (Oradea, Alba Iulia, Sibiu, Brașov), precum și legătura cu Școala Ardeleană, care deschide contactul privilegiat cu mediile intelectuale de la Roma și Viena și confirmă apartenența românilor la marea familie latină.

În exteriorul arcului carpatic, catolicismul de influență ortodoxă s-a manifestat prin reînnoirea culturală la care au contribuit iezuiții din Polonia și, în acest sens, autoarea aduce ca argumente fondarea prestigioaselor instituții de învățământ superior de la Lvov, Camenița și Bar, unde vor studia

și cărturarii români exilați, precum și facilitarea accesului la materialele scrise prin înființarea unor tipografii la Câmpulung, Govora, Târgoviște etc.

În mod firesc, autoarea subliniază cele două aspecte favorabile în egală măsură catolicismului și provinciilor românești; astfel, catolicii beneficiază de un cadru adecvat de manifestare, în special prin intermediul școlilor la care studiază chiar familiile domnitoare românești; totodată, prin misionarii catolici „*se recuperează romanitatea răsăritului european pentru conștiința intelectuală a Europei.*” În acest fel, lumea ortodoxă românească devine cunoscută Occidentului încă din secolul al XIII-lea, odată cu primele manifestări catolice de la noi.

În capitolul al doilea - *Comunitățile catolice din Moldova* - Teresa Ferro propune un scurt, dar consistent istoric al comunităților catolice din răsărit, încercând chiar o periodizare: epoca medievală; sfârșitul secolului al XVI-lea - jumătatea secolului al XVIII-lea; doua jumătate a secolului al XVIII-lea și până la unirea Principatelor.

Prima etapă, cea medievală, începând cu secolul al XIII-lea, înregistrează primele prezențe catolice în Moldova; sunt aduse în discuție momentele cele mai importante ale evoluției confesionalismului catolic la răsărit de Carpați: asistența spirituală oferită credincioșilor de dominicani, apoi de franciscani; constituirea episcopatului cuman în anul 1228, a cărui jurisdicție se întindea asupra catolicilor refugiați din Ungaria, maghiari, sași și secui; tendința noului organism de a separa câștigurile militare ale Ungariei de misiunea de evanghelizare; pericolul reprezentat de husitism și reforma luterană la adresa catolicismului etc.

Cea de a doua etapă marchează, se poate spune, oficializarea prezenței catolice în Moldova, în condițiile în care prima misiune a nou înființatei Congregații De Propaganda Fide (1622) s-a deschis în Moldova. Explicația acestui primat misionar este foarte simplă: deși scopul declarat era convertirea luteranilor, se considera că ortodocșii sunt ușor de atras, chiar dacă politica oficială nu permitea și nu recunoștea acest lucru.

Cea de a treia etapă se caracterizează printr-o creștere numerică a catolicilor (cca. 12 mii în 1776), care însă nu se datorează activității

misionare, ci este mai degrabă rezultatul refugerii unor catolici din Transilvania, în condițiile unui regim de viață extrem de dificil.

Refugiații sunt în majoritate români, dar și maghiari, ceea ce i-a determinat pe istoriografii unguri să-i numească „ceangăi” - amestecați. La scurt timp după unirea Principatelor, la 1884, misiunea catolică din Moldova își încheie activitatea, credincioșii trecând în grija noului episcopat de Iași.

Un capitol aparte este dedicat *Misionarilor Congregației De Propaganda Fide în Moldova*. Pentru fondatorii primei misiuni a congregației în lumea răsăriteană - în Moldova la 1625, exteriorul arcului carpatic este perceput ca „*cele două Valabii*,” inițial puse sub jurisdicție comună. Autoarea explică acest fapt prin două posibile variante: fie se recunoștea unitatea de limbă a celor două provincii, fie se lua în considerare puterea otomană, manifestată în exteriorul arcului carpatic.

Prin intermediul misionarilor - cunoscători ai limbii române și familiarizați, după o ședere mai îndelungată, cu specificul locului - se realizează un contact util strâns cu Occidentul, de protecția căruia era nevoie pentru a contrabalansa pericolul musulman, dar și tendințele expansioniste ale statelor catolice vecine, Ungaria și Polonia.

Problema limbii române este tratată în cel de al patrulea capitol - *Limba română ca limbă a prozelitismului în Moldova*. Fundamentul latin al limbii române a stat la baza deciziei Congregației de a trimite în părțile răsăritene misionari de origine italiană; deși la prima vedere este un paradox, în condițiile în care catolicii din Moldova erau în principal neromâni, s-a considerat că limba română este cea mai potrivită, atât localnicii, cât și refugiații din Transilvania cunoscând și vorbind această limbă. De altfel, hotărârea a fost luată de Congregație în urma studierii documentelor trimise de misionari, din inițiativă proprie sau la cererea ierarhilor.

De menționat faptul că înainte de trimiterea lor în răsărit, misionarii erau într-o oarecare măsură instruiți în vorbirea limbii române, necesară atât comunicării dintre preot și comunitate, cât și a celei cu autoritățile locale, iar o parte din textele trimise de misionari erau folosite chiar ca materiale didactice. Concluzia autoarei, bazată pe studiul relațiilor și confesiunilor

misionarilor, este că, indiferent de originea etnică a misionarului, comunitatea îl accepta dacă îi vorbea limba.

Necesitatea cunoașterii limbii române devine și mai pronunțată în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, când și durata unei misiuni crește de la 3 la 6 ani. Astfel, la 1745, părintele Giovanni M. Ausilia scria: „*Limba absolut necesară pentru a fi înțeleși părinții misionari este Valaha, adică Moldovana, aici nu este nevoie de limba Ungară pentru că Ungurii din Provincia aceasta, fiind născuți în Moldova, mai înainte învață limba țării și apoi numai accidental Ungara... de unde trebuie să închei spunând că în această Provincie nu este nevoie de limba Ungară.*” (p. 131) Devine deci limpede că între anii 1650-1750 misionarii și ierarhii lor consideră limba română drept cea mai potrivită în provincie, fiind limba vorbită de toți locuitorii.

În capitolul *Misionari catolici în Moldova și textele lor în limba română*, Teresa Ferro insistă asupra importanței acestor documente, nu doar prin prisma valorii lor intrinsece, ci și datorită contribuției la cunoașterea limbii române vechi. În condițiile în care majoritatea textelor sunt scrise în limba română, în sub dialectul moldovean, vorbit de popor, și cu alfabet latin, ele reprezintă o sursă de primă importanță pentru aprecierea stadiului de evoluție a limbii române la un anumit moment.

Autoarea identifică două tipuri de documente care sunt atribuite misionarilor catolici: cele cu caracter divers, în diferite probleme, inclusiv de ordin personal, și cele directe, comandate de Congregație, în special după 1670. Studiul acestor documente pune în evidență un aspect deloc de neglijat, și anume, îndeplinirea de către acești misionari a unor atribuții care depășeau limitele religioșului. Cu alte cuvinte, unii devin adevărați „informatori” atât în slujba Congregației, a Occidentului, cât și a domnilor români, cărora le furnizau informații greu accesibile. Rapoartele înaintate de ei - în cazul celor mai educați era vorba de un chestionar tip cu 90 de întrebări - se referă la aspecte dintre cele mai diverse: condițiile și modul de viață al localnicilor; amănunte privind societatea moldovenească, sub toate aspectele ei; probleme de relații externe înțelegeri militare și diplomatice;

atitudinea neoficială a domnilor români față de puterile vecine etc. Firesc, sunt incluse și date privind situația religioasă: localizarea și numărul bisericilor; etnia și confesiunea localnicilor; limba folosită; cărțile și obiectele de cult din fiecare biserică; structura demografică la fiecare 2-3 ani etc.

Studiul acestor documente ridică unele probleme legate de descifrarea lor; aceste greutăți constă în folosirea unor grafeme ale ortografiei polone și maghiare sau în utilizarea mai multor semne pentru același sunet, ceea ce duce la incoerență. Firesc, nu ne putem aștepta la o ortografie tipică italiană, deși misionarii sunt în majoritate de origine italiană, deoarece nu se adresează conașionalilor; ei preiau din ortografia vecinilor, al căror sistem de scriere este mai bine cunoscut românilor.

Mai există însă o întrebare la care Teresa Ferro oferă un răspuns bine argumentat: de ce se scrie în limba română dacă nu sunt mulți români care știu să citească? Pentru că materialele scrise erau folosite de Congregație pentru instruirea noilor misionari; în plus, cunoașterea limbii localnicilor era considerată „titlu de glorie” pentru cunoscători și, totodată, o premisă a avansării pe scara ierarhică.

Capitolul al șaselea - *Activitatea misionară catolică în Moldova între cea de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și primii ani ai secolului al XIX-lea: premisă istorico-culturală* - încearcă să aducă la lumină această perioadă mai puțin studiată din istoria catolicismului românesc. Este o perioadă marcată de schimbări profunde, nu doar în plan politico-diplomatic (slăbirea puterii otomane după momentul 1774; creșterea interesului Rusiei, Austriei și Poloniei față de catolicismul moldovean; transformarea Moldovei în teatru de desfășurare a războaielor ruso-turce etc.), ci și religios; se înregistrează modificări în raportul dintre călugării catolici și autoritățile locale, între Roma și misionarii săi și marile puteri; între catolici și ortodocși.

În secolul al XVIII-lea, în timpul prefecturii unor ierarhi bine intenționați, catolicismul capătă și mai multă influență; ierarhii catolici judecă și cauze civile stabilesc taxe pentru credincioși, în bună înțelegere cu domnitorii locali, intră în afaceri civile etc. Catolicismul iese astfel din minoratul cultural și social care i-a fost sortit, datorită domnilor fanarioți -

susține Teresa Ferro - care nu erau legați de tradițiile românești și de ortodoxie.

În ultimul capitol - *Manuscrisele românești din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea* - autoarea pune în discuție documentele din Fondul Mezzofanti, aflat la Bologna și cercetat în anii 1930 de C. Tagliavini. Cuprinde manuscrise ale unor misionari catolici, șapte în total, care au dorit să furnizeze Congregației și fraților mai tineri instrumente de învățare a limbii române; sunt predici, omilii și rugăciuni scrise în limba română, cu alfabet latin, după regulile ortografiei italiene.

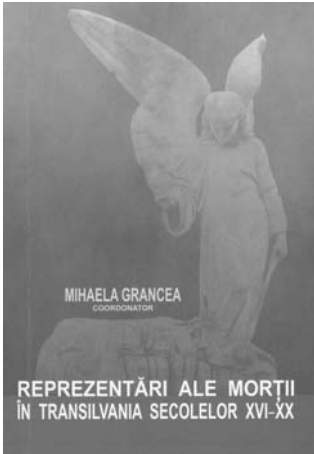
În completarea acestui capitol se înscriu și cele trei anexe, care cuprind fragmente din lucrările prezentate în studiu.

La finalul acestei lecturi extrem de captivante, nu putem decât să apreciem conștiințiozitatea autoarei, care s-a dedicat problemei misionarismului catolic cu un deosebit simț al realității. Abordarea subiectului, felul în care a înțeles să interpreteze dovezile și să formuleze concluziile sunt cu atât mai interesante cu cât este punctul de vedere al unui străin referitor la o perioadă importantă din istoria românească.

Monica Avram
Biblioteca Județeană Mureș

Reprezentări ale morții în Transilvania secolelor XVI - XX,
Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2005, 345 p.
Coordonator Mihaela Grancea

Moartea a reprezentat dintotdeauna una din problematicile fundamentale ale reflecției umane. Abordată și interpretată în conformitate cu o scală a sensibilității umane, implică de regulă Acceptarea și / sau Refuzul. Cum, când se moare, ce se întâmplă dincolo de episodul morții fizice sunt interogații perene care exprimă substanța celor mai multe dintre demersurile culturale ale istoriei umanității, de cele mai multe ori moartea

fiind studiată ca fenomen social, aflat în multiple conexiuni cu alte dimensiuni axiologice.

De-a lungul timpului oamenii, pentru a depăși neliniștile și angoasele provocate de moarte, apelau la discursul consolator al bisericii, la solidaritățile de grup și la practicile riturilor familiale.

Interesul științific al cercetărilor de thanatologie își are originea în faptul că moartea este o realitate inexorabilă a vieții și prin aceasta, o constantă a istoriei și de aceea, fenomenul muririi ca realitate socială complexă, prin reprezentările și atitudinile determinate de aceasta, relevă, în același timp, reprezentările și sensibilitățile legate de viață.

Încă de la începuturi, tradițiile funerare ale populației românești au reprezentat substanța celor mai multe dintre cercetările etnografice. De cele mai multe ori, studiile etnografice - aflate sub influența romantismului cultural și ideologic, a etnocentrismului daco-românist - stabileau conexiuni artificiale între tradițiile analizate din perspectivă etnografică și aceleași structuri descrise în izvoarele narrative, epigrafice și plastice oferite de cercetarea arheologică. Multe dintre aceste analize vor nega sau ignora interferențele culturale afirmate cu începuturile din epoca migrațiilor în spațiul carpato-danubiano-pontic.

În România, studiile referitoare la aceste aspecte sunt mai recente, multe fiind publicate după 1990, în condițiile eliminării cenzurilor legate de investigarea spațiului spiritualității. Ridicarea cenzurii și efortul unor istorici de a-și depăși auto-cenzurile au oferit thanatologilor posibilitatea de a analiza toate aspectele presupuse ale sistemului morții, mai ales discursurile existente în societate în raport de fenomenul nemuririi.

Relația dintre istorie și moarte poate fi considerată una specială din mai multe puncte de vedere, ea constituind preambulul unei discuții obligatorii, menite a supune analizei produsele istoriografiei românești

asupra morții. Aceste elemente vor scoate în evidență relevanța cercetării pe care materialul de față o va efectua.

Preocuparea față de înmormântări și cimitire reflectă concepția creștină despre condiția umană. Omul este atât un individ inconfundabil, cât și o parte a planului cosmic de mântuire. În acest plan al mântuirii, omul poate să speră că la sfârșitul veacului va fi înviat ca persoană, cu istoria vieții ei inconfundabile.

Într-un peisaj istoriografic ce devine tot mai dinamic vis-à-vis de istoria morții, volumul colectiv propus - volum care structurează studiile cercetătorilor implicați în proiect - provoacă la abordări transdisciplinare, adresându-se specialiștilor în domeniu, și nu numai. O parte din studii insistă asupra complementarității unor realități și fenomene istorice substanțiale / esențiale. Ne vom referi în special la relația dintre religiozitatea comunităților transilvănene și fenomenul morții, funcționarea disciplinei sociale și ecleziastice, a solidarităților citadine premoderne și moderne presupuse de fenomenul morții, funcționalitate determinată de spațiul comunitar etno-confesional și de tipul socio-istoric dat.

Studiile care ating o astfel de problematică sunt elaborate de dr. Carmen Florea - *Despre tensiunea unei solidarități în evul mediu târziu: exemplul unor orașe transilvane*; Edit Szégedi - *Moartea, disciplină ecleziastică și socială în mediile protestante din Transilvania (secolele XVI - XVIII)*; Valeria Soroștineanu - *Religiozitate și atitudini în fața muririi la românii ortodocși din Transilvania. Considerații generale (1899 - 1916)*.

Alte texte încearcă, prin câteva studii de caz, să surprindă cum teama morții intră în structura elementară a mecanismului socio-cultural și instituțional prin care comunitatea citadină studiată intră în modernitate; a se vedea în acest sens studiul Adei Grenner, *Comunitate bisericească, religiozitate și atitudini în fața morții în Agnita secolelor XIX - XX*.

Segmente din discursurile despre moarte ca manifestare a culturii oficiale și populare, modelatoare a sensibilităților specifice, sunt abordate de studii consistente sub raport reformațional, riguroase metodologic, originale

prin investigații transdisciplinare. Această ultimă categorie de abordări este realizată din perspectiva istoriei confesionale și a istoriei morții (Ana Dumitran, *Constante ale discursului în omiletica funebră a românilor transilvăneni din veacul al XVII-lea*).

Așadar, un subiect cum este moartea, mai ales ca nucleu al unei analize, prezintă prin multitudinea de ramificații ce le încorporează, profilul firelor unui ghem care se înfășoară unul peste altul, fiecare dintre acestea ascund aspectul unei interogații. Prin aceasta, complicația majoră care se instalează într-o astfel de ecuație constă, în principal, în dificultatea ca urmărind aceste fire - interogații să fie posibilă atingerea miezului problematicii, care ar da șansa de a deschide, prin anchetă, toate tărâmurile supuse respirației omnipotente și omniprezente a morții. Acest lucru se supune logicii unui eveniment cum este moartea care, în mod paradoxal, constituie atât afirmativul unei situații, cât și problematicul ei, prin excelență.

Granița dintre viață și moarte este închisă după reprezentările arhaice ale imaginarului morții. Dincolo de Poartă, Lumea de Dincolo este o copie a celei reale, spațiu după care urmează să continue toate momentele de fericire și iubire, întrerupte de moarte. Rezultă astfel că nu moartea în sine este cea care provoacă durerea și dispariția celui iubit. În acest ritual, preotul sau părintele bisericii deținea funcții multiple: supraveghea construcția, conservarea, renovarea bisericii, școlii, se ocupa de săracii comunității, exercita control asupra tinerilor. Administrația bisericii ridica lunar cotizațiile, mai ales în ceea ce privește comunitatea sașilor transilvăneni. Acestea sunt plătite de fiecare membru al comunității și se ridică la 1% din venitul net. O parte din acest venit avea să revină familiei defunctului. Membrii vecinătății căreia îi aparținea defunctul îl transportau pe acesta la cimitir, și acest gest era văzut ca o datorie a tuturor bărbaților.

După terminarea cuvântării preotului, 8 bărbați luau sicriul legat cu curele și dus pe două pârghii. De obicei, ordinea impunea ca șirul să fie condus de car, iar apoi urmau preotul însoțit de curator, presbiterul, plus cei 8 membri ai vecinătății, care duceau sicriul. Aceștia erau, de regulă, bărbați cu vârsta cuprinsă între 18 - 50 de ani. Abia în preajma anului 1980, comunitatea bisericească avea să dețină un car mortuar. Cortegiul era

completat de apropiații defunctului, rânduți în funcție de gradul de rudenie. Urmau apoi femeile, iar ultimii erau bărbații cu vârsta de peste 50 de ani, așezați câte 2 - 3 în rând, toți îmbrăcați în haine de culoare neagră.

Această ordine nu se va respecta însă în cazul înmormântării unor persoane tinere, cei care conduceau cortegiul fiind colegii de școală sau de muncă. Nu lipsesc de la înmormântări femeile curioase, de regulă înaintate în vârstă, interesate de cauzele decesului, felul în care au decurs ultimele clipe de viață ale defunctului etc. Firesc, nu lipseau vorbele și comentariile.

Dorința de nemurire, dorință generată de teama de moarte, a împins omul la cele mai incredibile soluții de tratare sau păstrare a trupului, sub diverse forme, la care se adaugă credința într-o existență post-mortem. Osemintele au avut și ele un rol aparte, fiind în unele cazuri deshumate, spălate, păstrate sub diferite forme și venerate.

În tradiția poporului român, atât Boala, cât și Moartea, au forme trupești, fiind reprezentate sub chipul unor femei bătrâne și deformate. Apropierea morții era semnalată de o serie de mesageri, cum ar fi animalele domestice, dar și sălbatice, precum și de obiecte, fenomene sau acțiuni prevestitoare.

Obiceiul spălării mortului și a ungerii cadavrului este amintit în unele bocete, intonate atât în casă, cât și în drum spre cimitir. Apa în care a fost spălat mortul se va vărsa într-un loc retras, pentru a nu fi călcată în picioare de nici o vietate. Corpul defunctului va fi îmbrăcat în haine curate, țesute special pentru această ocazie.

Pentru ca morții să nu se transforme în strigoi, la înmormântare li se pune tămâie sau usturoi pe ochi, în urechi și în gură, pentru a nu auzi sau vedea pe diavol, iar după un anumit număr de zile, dacă mai murea cineva din familie, mortul era deshumat și i se înfigea în inimă o țepușă sau un ac.

Tipul de mormânt des întâlnit și azi presupunea o lespede funerară sau pur și simplu o movilă de pământ care delimita locul în care a fost depus corpul fără viață, precum și o stelă funerară ce cuprindea o inscripție, mai mult sau mai puțin completă. Mormântul tradițional la români are drept element definitoriu crucea. În epoca totalitarismului comunist, crucii i se rezervă o mărime și un loc modest, mai ales în situațiile în care beneficiarul

monumentului își edifică „locul de veci.” Rar se vor întâlni în această epocă, la fel ca și în cea postcomunistă, inscripții funerare care să elogieze personalitatea defunctului, practică des întâlnită în cimitirele protestante din secolul al XIX-lea. Așadar, motivul răpirii de către moarte este explicit prezentat în cel mai plastic epitaf: „*Femeia care umblă cu coasa pe umăr.*”

Coexistența dintre felul în care este percepută moartea ca rău infernal, credință străină de explicația creștină, este poate unul dintre cele mai interesante aspecte reflectate de tematica epitafurilor. Această coexistență este încă un paradox care face fertilă, vie și dinamică retorica despre moarte.

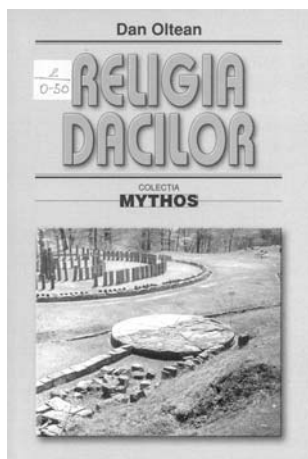
Mutarea în eternitate este un mister, o taină. Prin sistemul pe care îl dezvoltă, valorizarea morții ca „ultim drum” reglementează desfășurarea actelor rituale potrivit unui scenariu configurat de imperativele „călătoriei” spre Lumea de Dincolo, spațiu al comuniunii cu divinul și al fericitei reuniuni cu cei dispăruți.

Cu toate aceste concepții, moartea rămâne conformă cu definițiile inscripțiilor funerare, aceeași „nemiloasă și neîmblânzită” forță stihală care îl desparte pe om de haina vieții, singura pe care o cunoaște nemijlocit, pe supraviețuitori de cei iubiți, provocând marile dureri ale tuturor timpurilor și spațiilor umane, laolaltă cu perceperea angoasantă a finitudinii și ireversibilității.

Ramona Dragomir
Biblioteca Județeană Mureș

**Dan Oltean, *Religia dacilor*, București, Editura Saeculum I. O.,
2006, 479 p. (Colecția Mythos)**

Comparativ cu tot ceea ce s-a scris până în prezent în domeniul religiei, studiul amplu al *Religiei dacilor* prezintă avantajul metodologic al abordării interdisciplinare. Astfel, vor fi cercetate pe rând datinile, riturile, sacrificiile, structura corpului preoțesc, reformele religioase, arhitectura sacră, asemănările dintre religia dacilor și religiile popoarelor învecinate, precum și nenumărate moșteniri de ordin spiritual, pe care românii le datorează dacilor.

Dacă până acum religia dacilor era privită exclusiv din perspectiva arheologică și a izvoarelor scrise, această nouă cercetare vrea să ofere o viziune mult mai amplă asupra fenomenului, scopul lucrării fiind acela de a așeza această religie alături de celelalte religii indo-europene, fiind astfel scoasă din „zona misterioasă” pe care o ocupa până nu demult.

Se pornește de la premisa că religia acestui popor face parte dintr-un masiv corp de religii, alături de religiile scitică, celtică, greacă și romană.

Mitul lui Zalmoxes relevat de Herodot, precum și nenumăratele artefacte descoperite în ultimele decenii, demonstrează că religia geților

era una triadică. Zalmoxes, prin reforma religioasă pe care a inițiat-o, a instituit o doctrină aptă de a răspunde necesităților contemporanilor săi. Împotriva miturilor care încercau să-l acrediteze pe Zalmoxes în ipostaza exclusivă de zeu, se demonstrează în mod elocvent, pe baza izvoarelor scrise, că acesta a fost în egală măsură semizeu, preot și rege.

Între secolele VI a.Chr. și I p.Chr., schimbările de natură socială, politică și economică sunt relevate prin creșterea importanței triburilor din estul Transilvaniei, reunite într-o structură mai puternică. Acest moment a impus o nouă reformă religioasă, dusă la îndeplinire de Deceneus, ajutat de Burebista. Între cei doi, mai precis între regatul din Transilvania și uniunea de triburi din actuala Oltenie și Muntenie de sud-vest, a fost realizată, de fapt, o confederație.

Reforma religioasă a impus o nouă adaptare la condițiile de viață, contribuind la sporirea credinței în nemurirea sufletului, printr-o serie de acte care vizau interzicerea păstrării osemintelor, interzicerea consumului de vin și utilizarea acestuia doar în scopuri rituale, creșterea numărului de zeități la șapte și crearea unui panteon cosmic în care erau adorate cu precădere divinitățile planetare. În același context, pe drumul său după moarte, sufletul era călăuzit de sferile planetare ale celor șapte zei casnici.

Tot Deceneus a creat corpul monoartic, fapt demonstrabil prin numeroasele descoperiri de natură arheologică de pe munții din vecinătatea Sarmisegetuzei Regia.

Analiza stindardului dacic, stindard reprezentat de motivul sincretic al capului de urs și al trupului de șarpe sau de combinația dintre șarpe și pasăre. În regatul lui Burebista se instituie oficial draconul (balaurul) cu cap de lup și trup de șarpe. Această emblemă va fi purtată ca o pasăre. Prin acest simbol, erau reunite toate cele trei regiuni asupra cărora se va exercita puterea regelui-preot: lupul (teritoriul terestru), șarpele (registrul subpământean) și pasărea (zona celestă). Acestea erau de fapt și etapele de inițiere pe care le presupuneau „misterele mici” ale dacilor din perioada regatelor.

Cel de al treilea capitol al cărții este dedicat sacrificiilor. La fel ca și popoarele din vecinătate, dacii practicau sacrificii în cinstea triadei. Sacrificiile umane evidențiate pentru epoca lui Zalmoxes dispar cu timpul, pentru ca în vremea regatului să mai existe doar cele făcute în favoarea zeului războiului, care presupunea sacrificarea prizonierilor de război.

Ofrande aduse zeilor găsim și la romani și celți. După venirea acestora din urmă, pe teritoriul Daciei se observă o creștere a rolului pe care localnicii îl vor acorda cultului craniilor. Amploare capătă acum și jertfele simbolice; animalul va înlocui omul, iar ofrandele animale vor fi înlocuite de cele vegetale. Se păstrează însă simbolul inițial: sacrificiul ca schimb, pozând în ipostaza victimei ispășitoare cu scopul de a îmbuna mânia divinității. Natura și scopul actului va fi acela de mediere între uman și divin. Caesar însuși va scrie despre aceste aspect, afirmând că aceștia „*nu pot îndupleca voința zeilor decât dacă oferă o viață omenească în schimbul altei vieți omenești.*”

Un alt capitol al lucrării analizează în mod exhaustiv comunitățile monastice de pe munții din jurul Sarmisegetuzei Regia, precum și asemănările dintre comunitatea călugărilor daci în comparație cu cea a esenienilor de la Marea Moartă. Apar aici, în ambele cazuri, mențiunile autorilor greci sau romani despre descoperirile făcute pe cale arheologică a locuințelor și templelor unde trăiau acești călugări. Ambele comunități sunt atestate pentru aceeași perioadă (secolele I a.Chr. - secolul I p.Chr.) și sunt distruse de aceleași armate romane.

Capitolul cel mai vast al lucrării este dedicat arhitecturii rare a dacilor. Aceste aspecte vor fi analizate pluridisciplinar, rând pe rând: templele de la Sarmisegetuza, Costești, Fețele Albe, precum și templele comunităților monastice. Rezultatele acestor analize laborioase au umplut o parte din golul care exista în legătură cu natura politeistă a religiei dacilor și a ritualurilor din temple. Grație acestor cercetări se cunoaște acum, fără puțință de tăgadă, că zeii adorați de daci între domnia lui Deceneus și cea a lui Decebal sunt în număr de șapte și că acești zei erau divinități planetare, cosmice.

Autorul a dorit să pună în evidență și prezența arhitecților greci și romani la aceste construcții prin proporțiile ionice și toscane și prin omniprezența piciorului altic, ca unitate de măsură la absolut toate construcțiile sacre.

În afara acestor influențe de natură tehnică, templele dacilor ocupă un registru bine definit, distinct în peisajul arhitecturii antice, fiind situate între templele de piatră ale grecilor și romanilor și sanctuarele din lemn, mai puțin elaborate ale celților, germanilor și sciților. Tot prin prisma studierii templelor s-a relevat și natura lunar-solară a calendarului dacic. De asemenea, s-a subliniat prin mai multe argumente solide că dacii cunoșteau corecția ciclurilor lunare față de cele solare. După orientarea templelor de la Costești, Sarmisegetuza, Meleia, Pustiosu, Racoș s-a reușit descoperirea datelor la care erau ținute marile sărbători ale dacilor: solstițiul de iarnă și cel de vară, ziua de 1 mai, care marca începutul sezonului cald.

Dacă religia triadică din vremea lui Zalmoxes și din secolele ulterioare era în esență aniconică, ea permitea totuși în unele cazuri ca divinul să transpară în artă și după reforma lui Deceneus. După cucerirea Daciei de către romani, religia elaborată, structurată și ierarhizată din vremea regatului începe să decadă, odată cu dispariția preoților ei. Se va reveni așadar la situația de dinainte de Deceneus, în care reapar în morminte resturile arse ale scheletelor, dispar urmele templelor și reappare triada divină.

Situația relativ mai bună a dacilor din provincie din timpul domniei lui Hadrian și a urmașilor săi se reflectă în participarea dacilor, alături de alte populații din Dacia, la crearea și răspândirea unui cult sincretic: cel al Cavalerilor danubieni.

Capitolul al unsprezecelea al lucrării pune în discuție asemănările și influențele religiei dacilor asupra creștinismului românesc, evidențiază similitudinile dintre religia lui Zalmoxes, a lui Orfeu și cea a lui Iisus. De altfel, dacii și daco-romanii au contribuit din plin la răspândirea și chiar fundamentarea creștinismului, dovadă fiind nenumărați martiri de origine dacică din primele secole.

Muntele a jucat un rol esențial în viața și imaginarul dacilor și a românilor. Această evidență este reliefată atât de Muntele Sfânt al Daciei, cât și de poziția geografică a Sarmisegetuzei Regia.

Ultimul capitol tratează o serie de obiceiuri, rituri și credințe dobândite de creștinism pe seama moștenirii dacice. Este vorba de cultul strămoșilor și al moșilor, de obiceiul Caloianului, de supraviețuirea a ceea ce noi numim „Balada șarpelui,” de lupii patronați de Sfântul Petru, de „instituția” solomonarilor, de persistența în credințele funerare românești referitoare la păstrarea sufletului, precum și folosirea în unele zone a stâlpului funerar în locul crucii, de supraviețuirea credinței în existența celor șapte ceruri și, nu în ultimul rând, de binecunoscutul „priveghi vesel.”

Ramona Dragomir

Biblioteca Județeană Mureș

Gh. F. Ciușanu, *Superstițiile poporului român: în asemănare cu ale altor popoare vechi și noi*, București, Editura Saeculum IO, 2005, 335 p. (Colecția Mythos)

Pe linia cercetărilor comparatiste ale lui Bogdan Petriceicu Hașdeu și înaintea studiilor de largă notorietate asupra religiilor lumii, elaborate de Mircea Eliade, Gh. F. Ciușanu a realizat una dintre cărțile importante ale culturii române, premiată de Academia Română în 1913 cu Premiul „Adomachi” și publicată de înaltul for academic în 1914, în colecția *Din viața poporului român*. Odată cu apariția acestei

lucrări ne aflăm, probabil, în fața singurului exemplu în care una din marile cărți ale unei culturi a fost elaborată de un autor în anii studenției.

Se poate afirma, așadar, că încă de la început, chiar înaintea lui Eliade, Ciușanu aspiră romantic și fără complexe la realizarea unei sinteze bazate în totalitate pe formele religios-arhaice de manifestare a umanității. Cel puțin în deschidere, *Superstițiile poporului român: în asemănare cu ale altor popoare vechi și noi* tinde în mod surprinzător spre unul din obiectivele *Crengii de aur* a lui James George Frazer, publicate sub forma ediției a treia (clasică) în 1915, conținând bibliografia și indicele general, cu specificarea însă că autorul a cunoscut lucrarea în discuție numai după elaborarea propriei sale lucrări.

La fel ca cercetătorul englez, Ciușanu încearcă să descifreze mecanismul gândirii arhaice și pune tot timpul în corelație manifestările concrete cu ansamblul sistemelor. Este curios însă, aparent chiar fără sens pentru omul modern, că acest tip de gândire capătă logică în contextul întregului fenomen al culturii populare române sau, încă și mai relevant, prin asemănarea lui cu „resturile” descoperite în diversele culturi ale lumii.

Este important de menționat faptul că, deși autorul utilizează și lasă în titlul cărții termenul „superstiție,” el se referă de fapt la credințele mitologice ale poporului român, la viziunea autohtonilor asupra lumii și vieții, la „religiunea” celor mulți.

Alături de religiile oficiale, mai ales în partea de introducere, trăiește superstiția. Aceasta constituie totuși o adevărată religie a celor mulți și este mereu în putere, fiindcă este cea mai veche formă de religie, „*un amestec de fărâmituri din animism, fetișism și naturism;*” „*superstiția este religiunea fricii: la țară se vorbește mai mult de Dracu decât de Dumnezeu.*”

Pentru popoarele necivilizate religia sau superstiția reprezintă unul și același lucru. Pentru omul primitiv, în mintea căruia totul se învâрте în jurul propriei persoane, „*post hoc, propter hoc,*” orice coincidență devine cauză. Toată puterea de a raționa se concentrează în judecata prin analogie - procedeul cel mai vag și cel mai puțin sigur; pentru acest om, superstiția este un adevăr evident, o axiomă, este filosofia religioasă care nu știe ce sunt

secretele, eresurile, este produsul rudimentarelor lui observații, speculații metafizice, condiția existenței sale ca individ sau ca trib.

Scrisă în spiritul vremii, lucrarea încearcă să surprindă configurația mitologiei românești așa cum se prezenta ea la începutul secolului al XX-lea pe tot cuprinsul țării. Altfel spus, autorul își propune să realizeze, pe parcursul celor 45 de capitole, o investigație a realității mitologice.

Se poate observa în mod cert că primele 8 capitole ale cărții, *Facerea lumii, Pământul, Sărbătorile agrare, Jertfele făcute pământului* și celelalte, vizează în mod clar Pământul - zeița-mamă a străvechilor mitologii și a ființelor telurice. Țăranii români nu au deloc ideea sfericității pământului și izolării lui în spațiu; ei au credințe care le reamintesc pe cele vechi. Pământul este plat, „întins ca o față de masă,” și la marginile lui se îmbină cu cerul.

„Pământul se înclină încoace și încolo, ca cel beat,
Și se mișcă în toate părțile ca un leagăn spânzurat
Că nelegiuirea lui (poporului) este prea grea pentru el:
Cade și nu se va mai ridica.”

Isaia, cap. 24, v. 20

Pentru țăranii români, cutumele înseamnă cel mai adesea „mânia lui Dumnezeu.” La fel stau însă lucrurile și în Grecia modernă: cutumele simbolizează „mânia lui Dumnezeu” - *theomania*. În societatea contemporană autorului, cutremurele din martie și iunie 1913 au fost văzute, atât de orășeni, cât și de populația de la sate, drept o prevestire a unor evenimente extraordinare. „Toți au crezut că războiul bate la ușă” și timpul trecând a adevărat o parte din temerile lor. Iar cei care aveau îndrăzneala de a considera că nu e mânia divină, ci că totul are cauze naturale erau considerați necredincioși și eretici.

Ultimele 8 capitole ale lucrării aduc în discuție divinitatea paternă din mitologiile antice: Cerul, Fulgerul, Trăsnetul, Eclipsese, Stelele. Intermediar, între cele două elemente esențiale Pământ - Cer, sunt prezentate aspectele eterice ale existenței acestora. Așadar, omul needucat caută să găsească în lumea cerească un corespondent al lumii pământeste, așa cum o judecă și o

înțelege el. Din figurile pe care le formează stelele, el făurește - cu imaginația sa, de copil - și transpune în cer o lume curat pământescă.

La facerea lumii, cerul era foarte aproape de pământ, însă omul nu a înțeles această bunătate dumnezeiască și apropierea lui Dumnezeu. Necunoașterea a mers atât de departe încât într-o zi, o femeie a aruncat spre cer o cârpă murdară a unui copil. Cârpă era atât de murdară, încât aproape că a murdărit cerul; atunci, Dumnezeu s-a mâniat foc și a depărtat cerul atât de mult, că nu degeaba se zice azi „*departe, ca cerul de pământ.*”

În ceea ce privește marele astru, Soarele, la toate popoarele acesta va avea semnificația de stăpân sau domn. Marele astru era astfel proclamat stăpân al Imperiului Roman: Dominus Imperii Romani. Totodată, sugestivă este și expresia „*L-a văzut soarele!*” la adresa unei persoane norocoase.

După cum s-a mai amintit deja, celor două elemente principale - Cerul și Pământul - le urmează sufletul, ca element intermediar: suflete obișnuite, suflete neliniștite, duhuri și forțe malefice, precum și cauzele producerii lor (capitolul XVII - *Moarte și înmormântare*; capitolul XVIII - *Mormântul*; capitolul XIX - *Cadavrul, cântatul și jelirea morții, localizarea sufletului, dezgroparea*). Ulterior acestora, în ultimele secțiuni ale lucrării accentul se va pune asupra regnului vegetal (capitolul XXXI - *Arborii, pomii, plantele*).

Arborii au un rol foarte important în mitologia românilor; arborele este fie însuflețit, fie locuit de un duh și, de cele mai multe ori, este primejdios. Se mai crede că arborele reprezintă și locuința zeilor. Atunci când un pom nu înflorește, de exemplu, stăpânul ia o secure și îl amenință, zicând de trei ori „*Faci ori te tai!*”, apoi îl atinge ușor cu securea. Se pare că acest obicei se regăsește și la vechii evrei.

Ultimul capitol - al XLV-lea - *Magia imitativă* - are un aspect teoretic și face pandant cu *Introducerea*, încheind astfel lucrarea într-un mod ciclic. Autorul abandonează de multe ori încercarea de radiografiere a „întregului” românesc, în favoarea unei asemuii comode, în dorința de a nu pune în evidență diferențele, ci mai degrabă de a sublinia asemănările, fapt

ce-l conduce, evident, nu spre configurarea specificului de manifestare al diverselor etnii.

Explicația trebuie căutată, pe de o parte, în profesiunea de preot pe care autorul începe să o practice după terminarea lucrării, deci în dificultatea pe care Ciaușanu o resimte în a se distanța de linia teologică, iar pe de altă parte, în izolarea sa în mediul rural. Acest fapt nu va mai avea să-i permită accesul la bibliografia științifică și în genere la viața spirituală a țării. Totuși, sugestiv pare faptul că, după apariția volumului, autorul nu s-a mai interesat de lucrarea care i-a adus celebritatea. A lăsat-o ca pe un giuvaer, configurat dintr-o dată, așa cum s-a întrupat din avânturile tinereții și din efortul concentrat al câtorva ani de rodnică efervescentă, îndepărtându-se de ea.

Ramona Dragomir
Biblioteca Județeană Mureș

**Jacques Le Goff, *Evul Mediu și nașterea Europei*,
Iași, Polirom, 2005, p. 335 p.**

„Europa se construiește. Iată o mare speranță, care se va înlăptui numai dacă se va ține seama de istorie: o Europă fără istorie ar fi orfană și nenorocită. Pentru că ziua de astăzi se trage din cea de ieri, iar ziua de mâine este rodul trecutului. Un trecut ce nu trebuie să paralizeze prezentul, ci să-l ajute să fie diferit în fidelitate și nou în progres. Între Atlantic, Asia și Africa, Europa noastră există cu adevărat de o vreme extrem de îndelungată, desenată de geografie și modelată de istorie, încă din timpurile când grecii i-au dat numele pe care-l poartă. Viitorimea trebuie să se sprijine pe aceste moșteniri care, încă din Antichitate, ba chiar din preistorie, au îmbogățit Europa

treptat, făcând-o extraordinar de creativă în unitatea și în diversitatea ei, inclusiv într-un context mondial mai amplu.”

Seria „Construcția Europei” apare din inițiativa a cinci edituri de limbi și naționalități diferite (Beck din Munchen, Basil Blackwell de la Oxford, Critica din Barcelona, Laterza de la Roma și Bari și Seuil din Paris) și urmărește să facă lumină asupra construirii Europei și a punctelor de forță din cursul formării acesteia ce nu trebuie uitate, fără a disimula dificultățile moștenite din trecut. Lucrarea de față se înscrie în conjunctura europeană actuală, fiind scrisă în intervalul 2002-2003, în contextul adoptării de către o parte a statelor europene a monedei unice europene.

Lucrarea își propune să ilustreze ideea că Evul Mediu este epoca apariției și genezei Europei ca realitate și reprezentare și că el a constituit perioada decisivă a nașterii, copilăriei și tinereții Europei, fără ca oamenii din acele secole să fi avut ideea sau intenția de a construi o Europă unită.

Ca epocă în care s-a născut Europa, Evul Mediu a fost deseori evocat în ajutorul celui de-al doilea război mondial și imediat după terminarea acestuia, într-o perioadă de efervescență a reflecției asupra Europei și în care apăreau proiecte economice, culturale și politice elaborate într-un cadru european.

Această lucrare ne arată în ce au constat schițele medievale ale Europei, precum și ce anume s-a opus acestor planuri și le-a zădărnicit, în mai mică sau mai mare măsură, fără să fie vorba despre un proces continuu de progres sau regres.

Lucrarea ne demonstrează că secolele IV-XV au fost totuși esențiale și că, dintre toate moștenirile a căror acțiune se exercită în Europa de azi și se vor exercita și în Europa de mâine, moștenirea Evului Mediu este cea mai importantă.

Evul Mediu a pus în evidență caracteristicile reale sau problematice ale Europei: îmbinarea unei unități potențiale cu o diversitate fundamentală, metisarea populațiilor, diviziunile și opozițiile Vest-Est și Nord-Sud, instabilitatea frontierei orientale și primatul unificator al culturii. Această carte a apelat atât la ceea ce numim fapte istorice, cât și la reprezentări, care sunt fenomene ce țin de mentalitate.

Formarea acestor mentalități, a acestui imaginar deosebit de activ în Evul Mediu este o trăsătură esențială a genezei Europei ca realitate și ca idee. În Evul Mediu, granița dintre realitate și reprezentare este imprecisă.

Pentru a vorbi despre istoria Europei, cum își propune această carte, trebuie lămurite istoria termenului *Europa*, căci istoricul, ca și cărturarii din Evul Mediu, consideră că existența este legată de nume. Dumnezeu a arătat acest lucru în *Cartea Facerii*, însă e de remarcat faptul că numele care par cele mai sigure au fost zdruncinate de istorie și că aceste avataruri dezvăluie o anumită fragilitate a persoanelor sau a realităților care le poartă.

Autorul începe prin a reconstitui percepția Europei, la început ca un mit, o idee geografică. Potrivit mitului, Europa s-a născut în Orient. Cuvântul și ideea au apărut în cel mai vechi strat de civilizație, care s-a format pe teritoriul viitoarei Europe: mitologia greacă. În secolul al VIII-lea a.Chr., termenul Europa însemna pentru marinarii fenicieni, asfințitul. Europa a apărut sub chipul ficei lui Agenor, rege al Feniciei, actualul Liban. Se spune că ea ar fi fost răpită de Zeus, regele zeilor greci, care se îndrăgostise de ea. Preschimbat în taur, Zeus a dus-o în Creta, iar din iubirea lor s-a născut Minos, rege civilizator și dătător de legi, care a devenit după moarte unul dintre cei trei judecători din Infern. Grecii le-au dat deci numele de europeni locuitorilor din extremitatea occidentală a continentului asiatic.

Contrastul dintre Orient și Occident cu care Europa se confunda, întruchipa pentru greci conflictul fundamental al civilizațiilor. După spusele lui Hipocrat, europenii sunt curajoși, dar războinici, bătaioși, iubesc libertatea și sunt gata să se lupte, chiar să-și dea și viața pentru ea.

Organizarea acestei cărți, în acord cu mersul istoriei, se construiește în etape cronologice și pe straturi, astfel, pe parcursul a celor șase capitole, autorul ne oferă o scurtă istorie a Evului Mediu.

Primul capitol - *Zămislirea Europei (secolele IV-VIII)* - oferă informații interesante legate creștinarea Europei, precum și despre fondatorii culturali ai Evului Mediu. De asemenea, pune în discuție diverse aspecte ale epocii, precum invaziile și reîmpărțirea teritorială, monarhi și legislația barbară, diferențele dintre Bizanț și Islam, aspecte legate de cultură, mai precis fenomenul aculturației, măsurarea timpului, probleme legate de

conducerea bisericii, exercitate de episcopi și călugări sfinți și multe alte subiecte interesante.

De altfel, problemele bisericești au avut un rol important în Evul Mediu și această lucrare acordă o atenție deosebită Sf. Ieronim (cca 347 - 420), cel care a tradus în limba latină textul ebraic al **Bibliei**, operă fundamentală care a străbătut întreaga perioadă medievală; Sf. Augustin, pentru rolul său în răspândirea și dezvoltarea creștinismului. De o atenție aparte se bucură și Beotius (480-524), unul dintre „părinții culturali” ai Europei și totodată creator al umanismului medieval, care a promovat ideea superiorității muzicii ca mijloc de cultură, în conformitate cu idealul antic.

De asemenea, este adusă în prim plan personalitatea lui Cassiodor (circa 490-580) care, după ce s-a retras la o mănăstire în Calabria, a fost preocupat de educarea intelectuală a popoarelor tinere, punând să fie traduse cele mai importante opere grecești și să fie copiate cele latinești. El se află la originea unei Europe a cărții și a bibliotecii.

Nu sunt trecuți cu vederea nici Isidor din Sevilla (circa 570-636), a cărui operă, **Cartea etimologiilor**, a fost considerată drept o a doua **Biblie** pentru oamenii Evului Mediu și urmașii lor, nici Beda (673-736), care prin **Istoria bisericească a poporului englez** a încercat să realizeze prima lucrare de istorie națională.

Odată cu apariția episcopilor, Occidentul s-a împărțit în teritorii care reproduc vechile diviziuni administrative din vremea romanilor. Alături de episcopi și de preoți se impun tot mai mult călugării veniți din Orient. De altfel, în secolele IV - VIII monahismul joacă un rol important în creștinarea țăranilor păgâni.

Cel de al doilea capitol - **O Europă născută înainte de vreme: lumea carolingiană (secolele VIII-X)** - oferă o imagine de ansamblu asupra epocii carolingiene, începând cu ascensiunea carolingienilor, domnia lui Carol cel Mare și moștenirea europeană a acestuia, relația complexă a francilor cu papalitatea; de asemenea, se aduce în discuție viziunea lui Carol cel Mare referitoare la construcția imperiului său, viziune profund „naționalistă”, care are la bază un adevărat spirit patriotic.

Capitolul al treilea, *Europa visată și Europa potențială a anului 1000*, tratează evenimentele din preajma anului 1000, cu referire la „noi veniți”, scandinavii, ungurii și slavii; de asemenea, se fac unele referiri la mișcarea europeană pentru „pace”, în condițiile în care lumea anului 1000 era una destul de războinică și de violentă.

Anul 1000 marchează totodată și încercările de eliberare a Peninsulei Balcanice din mâinile musulmanilor. În plus, termenul „Europa” începe să fie tot mai des menționat în texte; folosirea acestui termen exprimă în epocă sentimentul unei anumite comunități, anterioare creștinării care, însă, începând cu secolul al XI-lea este desemnată și cu alt termen: „Creștinătate.”

Europa feudală (secolele XI-XII) - cel de al patrulea capitol al lucrării - aduce în prim plan structura socială a epocii, precum și interferențele dintre diferitele păături sociale, în vreme ce capitolul cinci - „*Frumoasa Europă a orașelor și universităților (secolul al XIII-lea)*” - este consacrat unui segment mai îngust al vieții sociale: dezvoltarea orașelor și universităților, premise ale evoluției intelectuale. De asemenea, autorul aduce în discuție dezvoltarea comerțului și, implicit, afirmarea clasei negustorilor.

Ultimul capitol - *Amurgul Evului Mediu sau zorile timpurilor noi?* - ne prezintă perioada de declin a Evului Mediu, perioadă nefastă pentru omenire, care se confruntă cu foamete, cu războaie, cu violențe și revolte, ciuma neagră, cu destrămarea Bisericii, apariția ereticilor etc. Se aduc însă în lumină și unele aspecte pozitive ale epocii, legate de apariția tiparului, de nașterea sentimentelor naționale; cu alte cuvinte, apare o Europă care se deschide și înflorește, care se manifestă cu strălucire încă din secolele XIV-XV.

În ce privește progresul, Evul Mediu și-a dezvăluit cea mai adâncă dintre tensiunile sale, încât astăzi el ne oferă o imagine paradoxală. Ideologia dominantă, poate că și mentalitățile, au condamnat noul, progresul, lucrul nemaivăzut și nemaiauzit, ca pe o greșeală și un păcat; cu toate acestea, fie că e vorba de universul material sau de lumea intelectuală și spirituală, Evul Mediu a fost o extraordinară perioadă de creativitate, de inovații și progres.

**Mircea Flonta, *Kant în lumea lui și în cea de azi: zece studii kantiene*,
Iași, Polirom, 2005, 315 p.**

Două sunt, în principal, întrebările ce s-ar putea pune în legătură cu monumentală construcție sistematică pe care a ridicat-o cel mai de seamă gânditor al epocii moderne: ce anume a susținut Kant? Ce semnificație au pentru noi cele spuse de Kant? Prima întrebare privește interpretarea și conflictul interpretărilor; cea de a doua se referă la actualitatea mesajului. Iar răspunsurile le găsim în cele zece studii reunite în acest volum.

Temele puse în discuție sunt foarte variate: de la filosofie teoretică la filosofie practică (raportarea analizelor kantiene ale fundamentelor moralității la rațiunea comună, rigorismul moral, idealul moral al lui Kant, ideea kantiană a luminării).

Gândirea lui Kant este examinată și ca sistem de referință pentru înțelegerea unor particularități ale tradiției filosofice românești. Concepte și teme kantiene sunt introduse în mod accesibil, ori de câte ori a fost posibil, prin raportarea experienței curente la fapte.

A încerca să precizăm ce a vrut să spună Kant contemporanilor săi este, până la urmă, acel pas peste care nu se mai poate sări ori de câte ori vrem să stabilim ce anume ne spune el nouă azi. În studiile de față, care se adresează în egală măsură celor familiarizați sau mai puțin familiarizați cu scrierile lui Kant, cele două interese merg mână în mână, chiar dacă li se acordă o pondere diferită de la caz la caz. Actualitatea ideilor lui Kant va fi

pusă în lumină uneori prin utilizarea lor drept fundal, care ne ajută să înțelegem mai bine semnificația și miza unor controverse ale prezentului, alteori prin examinarea lor ca puncte de plecare și sprijin ale unor orientări ale gândirii filosofice contemporane.

În acele cercuri intelectuale dominate fie de relativismul postmodernist, fie de nostalgia transcendentului, raportarea permanentă la rațiune și la puterea de judecare pe care ne-o recomandă Kant poate să apară agasantă sau plictisitoare. Convingerea autorului, și implicit a noastră, este aceea că puterea de judecare și respectiv rațiunea rămân reperele cele mai sigure. Și acesta poate fi considerat sensul în care ne putem asigura de perenitatea moștenirii pe care ne-a lăsat-o filosoful la două sute de ani de la moartea sa.

Trebuie făcută însă o precizare referitoare la nivelul la care se situează studiile reunite în acest volum. Astfel, studiile pe teme filosofice - teoretice au o ținută mai elaborată; ele se adresează cititorilor familiarizați nu numai cu scrierile lui Kant în acest domeniu, ci și cu literatura contemporană de epistemologie și filozofie a științei. Dimpotrivă, cele care aduc în discuție teme filosofice practice sunt, atât prin tonul discuției, cât și prin raportare constantă la experiențele familiale, mai bine adaptate interesului unui cerc mai larg de cititori.

Autorul își oferă libertatea de a avertiza posibili cititori că, în afara datelor biografice, notele conțin multe explicații, dezvoltări ale argumentării sau observații corelate. Ele vor reprezenta în acest sens părți ale textului.

Șapte dintre aceste studii cuprinse în volumul de față au fost scrise în ultimii doi ani. *Două concepte ale cunoașterii* reprezintă o formă revizuită și dezvoltată a textului *Zwei Erkenntnisbegriffe*, publicat în volumul *Critic and Doctrinal in Kant*, editat de Rodica Croitoru și în revista *Noesis*, volumul XVIII, 1993.

Nume mari din tradiția exegezei lui Kant, precum și comentatorii mai recentți, sunt de acord că cele două interese ale lui Kant au stat în centrul preocupărilor autorului în perioada numită preeritică. Cu greu s-ar putea contesta că cele două interese se regăsesc în opera de maturitate a lui Kant, în filosofia lui critică. Ne putem, prin urmare, întreba: care sunt acele

elaborări teoretice prin care Kant a dat curs acestor interese? Care este relația dintre întemeierea kantiană a metafizicii și elaborarea principiilor metafizice ale științei matematice a naturii?

În unul din capitolele părții finale, intitulat *Arbitectonica națiunii*, Kant va caracteriza metafizica drept o expunere a cunoașterii filosofice - cunoașterea din concepte - în unitatea ei sistematică. Metafizica este fie metafizica folosirii speculative, fie cea a folosirii practice a națiunii pure. Ce spune Kant despre relația dintre metafizica generală și cea specială, dintre cea transcendentă și principiile metafizice, afirmația ce revine este aceea că principiile metafizice sunt elaborate prin „aplicarea” conceptelor și principiilor pure ale intelectului.

Considerațiile de până acum nu oferă o susținere destul de puternică pentru caracterizarea filosofiei morale a lui Kant. Există totuși un alt sens în care s-ar putea afirma în mod îndreptățit că ea conține o componentă rigoristă. Dincolo de ceea ce ne dictează imperativul categoric, ar exista obligații sau îndatoriri morale necondiționate, care nu admit nici o excepție. Este un punct de vedere care poate fi caracterizat drept rigorist.

A trăit Kant în acord cu acel ideal moral căruia îi dau profil scrierile sale? Răspunsul la o asemenea întrebare pare important pentru aprecierea caracterului realist, căci ceea ce ar putea spune o asemenea învățătură se îndepărtează mult de principiile ei. „Admiratorii” lui Kant nu ezită să afirme că viața acestuia a fost exemplară tocmai fiindcă a fost trăită în deplină consecvență cu principiile pe care le-a formulat gânditorul.

Un indiciu important al raportării la valorile naționalității îl constituie, fără îndoială, percepția semnificației intelectuale a cercetării științifice, o întruchipare exemplară a exercițiului critic al minții omenești. Ni se sugerează că rezultatele cercetării și gândirii științifice sunt lipsite de atributele distinctive ale creației majore cum ar fi mesajul esențial, potențialul axiologic.

Universalitatea valorilor științifice întărește impresia că ele s-ar integra mai degrabă în orizontul instrumental al civilizației tehnice decât în cel al culturii. O argumentare sistematică este resimțită drept prozaică, posacă,

până la urmă drept probă a lipsei de spirit. „În afară de poezie, metafizică și mistică, nime n-are nici o valoare.”

Ceea ce va atrage atenția în mod deosebit unui observator din afară este separarea valorilor religioase de cele morale într-o viziune prea răspândită asupra religiozității. „Sfințirea” localurilor, instituțiilor publice este o practică tot mai frecventă. Este greu de înțeles ce au în vedere și ce așteaptă inițiatorii unor asemenea evenimente, în lipsa oricărui efort vizibil de îmbunătățire a moralității slujitorilor.

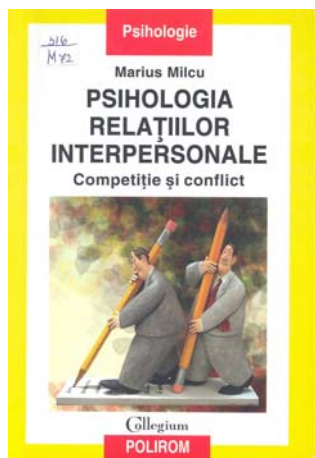
Mulți oameni care își declară credința fac din ea un titlu de mândrie și nu par să fie deloc conștienți de ceea ce obligă acest fapt din punct de vedere religios. În ceea ce acceptăm sau respingem, în ceea ce facem sau nu facem, sentimentul religios pare să lipsească multora.

Formularea dată de Kant „luminării” - „*Ai curaj să te servești de propria minte!*” - este un îndemn care nu a pierdut în stringență și actualitate.

Multe dintre nenorocirile și suferințele pe care le-a îndurat și le îndură omenirea pot fi puse pe seama neacceptării acestui îndemn al celui care a fost filosoful luminării. Dacă privim spectacolul lumii azi, la începutul unui nou mileniu, va trebui să cădem de acord că nu trăim într-o epocă luminată.

Ramona Dragomir
Biblioteca Județeană Mureș

Marius Milcu, *Psihologia relațiilor interpersonale. Competiție și conflict. Abordare dinamică. Un model experimental*, Iași, Polirom, 2005, 226 p.

Ritmul alert de dezvoltare a societății, globalizarea economiei, tendința evidentă de informatizare a activității, împletirea din ce în ce mai strânsă a economicului și politicului, tendința elementelor informale de a egala sau chiar a depăși ponderea aspectelor formale, ale organizațiilor, dezvoltarea puternică a organizațiilor sindicale, toate acestea sunt doar câteva dintre trăsăturile care marchează azi societatea modernă.

În aceste condiții, conflictele (interpersonale, intergrupale) ce fac subiectul acestei lucrări, ocupă un rol major, constituind fie un impuls al progresului social - economic, fie o veritabilă piedică în calea acestuia.

Din păcate, de cele mai multe ori, fenomenele puse în discuție sunt abordate exclusiv în termeni de câștig sau pierdere. Pornind de la complexitatea deosebită a vieții sociale actuale, viziunea psihosocială modernă este obligată să restructureze radical maniera de abordare a fenomenelor și să pornească de la ideea că viața socială actuală prezintă o complexitate deosebită.

Având în vedere cei doi termeni - competiție și conflict, cel mai puternic atu al lucrării prezentate îl va constitui cercetarea experimentală psihosocială a trecerii de la competiție la conflict în condițiile dispariției puterii.

Lucrarea este structurată în două părți distincte: prima este rezervată abordării competiției și conflictului interpersonal, dar nu văzute în sine, izolat, didactic, rupte una de alta sub aspectul lor dinamic, transformativ, toate aceste fenomene împletindu-se strâns, trecând rapid de la unul la celălalt în circumstanțe bine determinate. Conflictul este o criză, deși aceasta

nu constituie un dezastru, ci pur și simplu un fapt natural, datorat conviețuirii într-o societate complexă.

În realitate, problema nu o constituie conflictul, ci doar proasta gestionare a acestui fenomen social, modul în care se răspunde în asemenea situații. Atâta vreme cât nu vedem conflictul ca un concurs de tip pierdere - câștig, putem găsi soluții creative de tip câștig - câștig.

Multă vreme, conflictul interpersonal a fost interpretat ca un fenomen cu valențe exclusiv distructive, mare consumator de resurse, veritabil impediment în calea dezvoltării societății, această perspectivă fiind specifică atât bunului simț, cât și literaturii de specialitate.

De cele mai multe ori reacționăm cu agresivitate, negare și aceasta deoarece vom aprecia acest fenomen ca fiind unul negativ.

În cadrul unei structuri sociale, conflictul dintre actorii sociali egali este radical diferit de conflictul dintre cei ilegali, după cum conflictul dintre părțile componente ale unui sistem este radical diferit de cel dintre întreg și parte sau dintre entități social-globale (întreg - întreg sau sistem - sistem).

În abordarea competiției, trasarea unor limite ferme între nivelul interpersonal și cel intergrupual este extrem de dificilă. Există o multitudine de fenomene psihosociale care sunt specifice nivelului grupal ca rezultate ale unor procese și interacțiuni stabilite în interiorul grupurilor sau între grupuri diferite, dar care se răsfrâng în mod evident la nivel individual, interpersonal, determinând anumite orientări motivaționale, atitudinale, valorice.

Demersul refacerii relațiilor interpersonale, semnificativ degradate în urma unor dezacorduri și conflicte anterioare, poate fi considerat mult mai dificil, uneori chiar imposibil, dar ar putea cuprinde câteva etape, cum ar fi: echilibrarea raportului de forțe, astfel încât actorii sociali să dispună de puteri relativ egale; simularea percepției asemănărilor existente între participanți, pe baza unor credințe, valori și norme comune; stimularea înțelegerii perspectivelor fiecărui participant; eliminarea stereotipurilor negative, a prejudecăților și discriminărilor sociale existente între respectivele grupuri sociale.

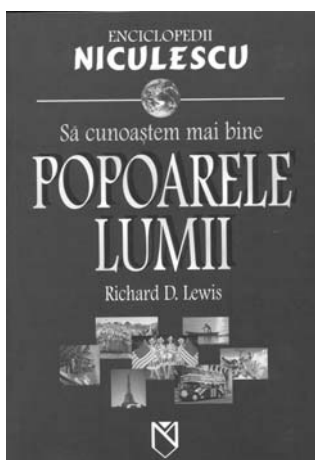
Acest proces va fi cert unul de lungă durată și va implica participarea partenerilor la activități comune, la rezolvarea unor probleme de interes comun.

A doua parte a lucrării cuprinde un demers experimental, în intenția de a verifica modelul teoretic propus în prima parte. În acest sens, se concepe o situație experimentală complexă, pornind de la adaptarea unei probe computerizate. Așadar, această parte va include descrierea pe larg a cercetării efectuate, însoțită desigur de prelucrări statistice și interpretări ale datelor obținute, fără a avea pretenția de extindere sau generalizare a rezultatelor.

Intenția a fost mai degrabă de a oferi un model experimental, unul dintre nenumăratele posibile, pledând totodată pentru exploatarea și mai buna valorificare a oportunităților informaticii și studiul elementelor sociale.

Ramona Dragomir
Biblioteca Județeană Mureș

Richard D. Lewis, *Să cunoaștem mai bine popoarele lumii: cum să te descurci cu succes în diferite tipuri de cultură*, București, Niculescu, 2005, 368 p.

Omul gândește și făptuiește după sistemul de valori impus din afară, și anume de societatea în care trăiește. Cercetând domeniul valorilor pe diferite trepte ale civilizației și ale civilizației națiunilor, se constată mari deosebiri privind în primul rând valorile spirituale.

Valorile spirituale constituie ceea ce în termen curent se numește „cultură.” Hofstede definea cultura ca fiind „programarea colectivă a minții,” care îi deosebește pe membri unei categorii de oameni de alți oameni.

Părinții, profesorii le dau copiilor cele mai bune sfaturi. Îi pregătesc pentru a interacționa

cu succes în propria cultură și în societate, în care există o delimitare clară între bine și rău, corect și greșit, normal și anormal. De exemplu, copiii americani și cei europeni primesc seturi total diferite de instrucțiuni, la fel de valabile în mediul fiecăruia.

Conceptele „naționale” predate și însușite devin principiile noastre fundamentale, la care ni se pare imposibil să renunțăm. Principiile și obiceiurile celorlalți (chinezi, americani, ruși etc.) ni se par ciudate sau excentrice, în special pentru că sunt diferite de ale noastre. Pe de altă parte, însă, trăim cu sentimentul tainic că „*în adâncul sufletului toți oamenii sunt aidoma.*”

Acest lucru este întrucâtva adevărat pentru că există caracteristici umane universale. Acestea nu sunt foarte multe, deoarece programarea colectivă „deformează” unele instincte fundamentale, propria noastră cultură națională își pune amprenta asupra comportamentului nostru.

Oamenii aparținând unor culturi diferite au în comun același concept de bază, pe care însă îl percep din unghiuri și perspective diferite, ceea ce-i îndeamnă să se comporte într-un mod care le poate părea unora dintre noi irațional sau chiar în contradicție cu ceea ce reprezintă pentru alții cele mai sacre valori.

Comportamentul oamenilor care aparțin unor culturi diferite nu este rodul unui fapt întâmplător. Există tendințe, reguli, tradiții, obiceiuri evidente pe care dacă le cunoaștem putem prevedea cu destul de mare exactitate cum vor reacționa oamenii în diverse situații.

Cartea *Să cunoaștem popoarele lumii : Cum să te descurci cu succes în diferite tipuri de cultură* scrisă de Richard D. Lewis, tradusă de Marta Nițu, apărută la Editura Niculescu în anul 2005, și structurată pe trei capitole, ne dezvăluie lucruri interesante și bine de știut despre diferite culturi.

Citind capitolul intitulat *Să ne ocupăm de diversitatea culturală* aflăm, printre altele, cât de puternic ne influențează modul de gândire, limba pe care o vorbim. De exemplu, germanii sau japonezii se comportă într-un anumit fel, deoarece modul lor de gândire este guvernat de limba în care

gândesc. Un spaniol și un britanic văd lumea diferit pentru că unul gândește în spaniolă, iar celălalt în engleză.

Capitolul doi, intitulat ***Cum să o scoți la capăt cu diferitele culturi***, relevă similitudinea și diversitatea diferitelor culturi în ceea ce privește utilizarea și semnificația timpului, constituirea, organizarea și conducerea unei echipe de lucru, utilizarea limbii în general. Limba ca instrument de comunicare, de transmitere a unui mesaj - și, de fapt, este mai mult decât atât - are punctele sale forte și punctele sale slabe, care determină caracterul național și chiar filosofia poporului respectiv. Interesant este subcapitolul ***Maniere și particularități*** care prezintă codul comportamental specific fiecărei culturi.

Pentru că nu există un cod internațional al comportamentului corect, trebuie să avem mereu în vedere că ceea ce într-o țară se consideră a fi „bune maniere” în alta poate să treacă drept excentricitate sau de-a dreptul grosolanie. Tot în acest subcapitol găsim informații despre manierele la masă, despre orele de masă, despre protocol, obiceiuri, tabuuri etc.

Ultimul capitol al lucrării, intitulat ***Să ne cunoaștem unii pe alții***, evidențiază caracteristicile fundamentale și particularitățile culturale ale diferitelor naționalități. Sunt furnizate informații privind valorile culturale, factorii culturali ai comunicării, stilurile de conducere, comportamentul la întâlniri și negocieri, maniere și tabuuri pe naționalități.

Această lucrare poate fi un ghid util pentru oamenii de afaceri și pentru toți cei care intră în contact cu reprezentanții diferitelor popoare.

Maria - Magdalena Fall
Biblioteca Județeană Mureș

Activitatea desfășurată de Biblioteca Județeană Mureș în anul 2006

Activitatea desfășurată de Biblioteca Județeană Mureș în anul 2006 s-a concentrat în jurul îmbunătățirii serviciilor oferite cititorilor, prioritar printr-o informatizare compatibilă cu cea a bibliotecilor similare europene, îmbunătățirea atmosferei de studiu și lectură, diversificarea acțiunilor culturale și perfecționarea personalului.

La sfârșitul anului 2006 Biblioteca Județeană Mureș a avut șansa de a fi integrată în proiectul de cercetare inițiat de Universitatea Politehnică din București și de Institutul Național de Informare și Documentare. Proiectul se numește Unificarea Sistemelor de Biblioteci (NUSIDOC) și a avut între alți beneficiari, mari biblioteci din România: BCU București, BCU „Lucian Blaga” din Cluj, BCU „Mihai Eminescu” din Iași, BCU „Eugen Todoran” din Timișoara, Biblioteca Institutului Național de Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei.”

Integrarea Bibliotecii Județene Mureș în acest proiect s-a făcut în etapa în care s-a dorit extinderea lui cu un sistem multilingv, prin utilizarea unei interfețe bilingve pentru o bibliotecă test. Opțiunea coordonatorilor proiectului, prof. dr. ing. Doina Banciu (Director Proiect) și a comitetului operațional (echipa Universității Politehnice București, responsabil prof. dr. ing. Valentin Pleșu) pentru biblioteca noastră, a luat în calcul mai multe criterii: faptul că Biblioteca Județeană Mureș este o bibliotecă publică, cea mai mare din țară prin fondul de carte deținut; faptul că ea deține o impresionantă colecție de carte veche, în principal prin fondul Teleki-Bolyai, de aproximativ 200.000 de volume; faptul că deservește o populație eterogenă etnic, română și maghiară, așa cum se oglindește și în statisticile noastre, la fel cum demonstrează dinamica demografică locală.

Pentru Biblioteca Județeană Mureș o angajare în acest amplu proces de modernizare a însemnat îndeplinirea în 2006 a următoarelor obiective: achiziționarea unui soft performant de bibliotecă, ALEPHINO, care să ușureze procesul de evidență informatizată a cărților și a periodicelor, ca și a

cărți vechi din Biblioteca Teleki-Bolyai și de la sediul central; conectarea sediului central al Bibliotecii Județene Mureș de Biblioteca Teleki-Bolyai, a ambelor locații la portalul Rolinest prin Roedunet, ceea ce le deschide accesul la bazele de date ale tuturor bibliotecilor angajate în acest proiect; achiziționarea unor noi calculatoare, compatibile cu sistemul informatic nou. Pentru Biblioteca Județeană Mureș, ca și pentru celelalte biblioteci implicate în proiect, avantajele vor fi multiple: reducerea duratei acordate diferitelor activități la care sunt solicitați bibliotecarii, din momentul achiziției cărții și până ce ea ajunge la dispoziția cititorilor; dinamizarea informației, prin oferirea de date coerente, consistente, actualizate; vizibilitatea din exterior, prin internet, a catalogului; posibilitatea de a afla rapid dacă documentul solicitat de cititor se află în fondurile bibliotecii noastre; posibilitatea de a se formula o cerere de împrumut on-line, interbibliotecar, de rezervare prin calculator a publicațiilor, de obținere a altor informații ș.a. Primii pași s-au făcut deja în anul 2006, prin serviciul „Întreabă bibliotecarul”, coordonat de biroul de informare bibliografică, și prin completarea și actualizarea periodică a informațiilor de pe site-ul bibliotecii, prin grija unui colectiv coordonat de Liliana Moldovan, șef serviciu și de Alexandru Tcaciuc, responsabilul biroului de informatizare. Finalizarea acestui proiect, sperăm în anul 2007, va reprezenta o mare oportunitate pentru Biblioteca Județeană Mureș de a putea oferi servicii la nivel european. Rolul și statutul bibliotecii publice, la început de nou mileniu, ne apare astfel metamorfozat, între tradiție și inovație, între esența tradițională a lecturii, așa cum s-a conservat ea, de la revoluția tiparului până azi, și asocierea unor modalități moderne de informare, cu ajutorul inovațiilor tehnice din ultimii ani.

Anul 2006 a însemnat pentru instituția noastră și continuarea lucrărilor de reparații și investiții, de care au beneficiat Biblioteca Teleki-Bolyai (cu fonduri provenite de la Ministerul Culturii și Consiliul Județean Mureș) și secția de împrumut carte beletristică (din Palatul Culturii, cu fondurile alocate de Consiliul Județean Mureș). Am dorit astfel să continuăm inițiativele de protejare a unei clădiri de mare importanță pentru patrimoniul cultural ardelean, Biblioteca Teleki, care de la inaugurarea sa în 1802 a însuflețit geneza spiritualității moderne. În al doilea caz, am dorit să oferim

un spațiu mai plăcut cititorilor noștri care frecventează secția de împrumut (mezanin) din sediul central, prin reamenajarea interioară de aici înscriindu-ne într-un proces inițiat de vechea conducere a Bibliotecii Județene Mureș, de domnul Dimitrie Poptămaș, care se reflectă și azi în ambientul sălii de lectură „Mihai Eminescu” și a colecției de carte de specialitate de la parter.

Din punctul de vedere al acțiunilor culturale desfășurate în anul 2006, acestea au rezonat în primul rând cu graficul aniversărilor culturale, după o cutumă respectată deja de mulți ani. Astfel, au continuat acele acțiuni culturale care definesc deja o tradiție anuală: Omagiu eminescian - Serata literară *Porni Lucefărul* (ianuarie); Reuniunea culturală *Basarabie română* (martie), care s-a bucurat de interesul unui număr mare de cadre didactice, ca urmare a faptului că invitatul din acest an a fost o personalitate cunoscută din domeniul pedagogiei, prof. univ. dr. Vlad Pâslaru de la Institutul Național de Științele Educației din Chișinău; *Eminesciana*, ediția XX (iunie); *Philobiblon mureșean* (noiembrie). Acest ultim program cultural amintit a înscris între acțiunile sale un colocviu profesional, intitulat *Bibliotecile târgumureșene, provocări ale secolului XXI*, la care au participat cu lucrări de specialitate, reprezentantele unor biblioteci importante din oraș: dr. Florica Nuțiu de la biblioteca Universității de Medicină și Farmacie, Cristina Dumitru de la Casa Corpului Didactic, Weszely Erzsébet de la Universitatea „Sapientia,” Alexandru Cîmpian de la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mureș. Un moment important, credem, l-a reprezentat întâlnirea bibliotecarilor prezenți, din rețeaua publică, școlară și documentară, cu reprezentanții unor prestigioase edituri: Dacia din Cluj, Curtea Veche și Vremea din București, Mentor din Târgu-Mureș, Loescher și Zanichelli din Italia, prin intermediul distribuitorului de carte în România, firma Il libro, condusă de Natascha Murabito. De mare încărcătură emoțională au fost și cele două medaloane dedicate lui Virgil Ierunca (cu participarea specială a doamnei Doina Jela, alături de criticii revistei *Vatra*, Nicoleta Sălcudeanu și Alexandru Cistelean), respectiv Sutö András (sub coordonarea colegelor noastre, Agyagási Hajnal și Vintilă Anna), două personalități cunoscute ale scenei literare, recent intrate în tărâmul umbrelor.

Din perspectiva unor parteneriate reușite, remarcăm că ne-am bucurat să avem alături, instituții prestigioase din cercetarea academică, instituții de cultură mureșene, numeroase școli și grădinițe, fundații. Astfel, împreună cu Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” al Academiei Române am organizat colocviul internațional intitulat **Interferențe iluministe europene**, dedicat comemorării a 200 de ani de la moartea lui Samuil Micu, la care au participat cercetători ai epocii iluministe renumiți în agora: prof. univ. dr. Keith Hitchins, acad. Alexandru Zub, conf. univ. dr. Laura Stanciu, dr. Ligia Livadă Cadeschi, dr. Mihai Alin Gherman, prof. univ. dr. Mircea Popa, conf. univ. dr. Ștefan Purici, pentru a-i aminti doar pe cei mai importanți invitați. Deschiderea colocviului s-a bucurat de prezența PS Virgil Bercea, Episcop al Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică, care a făcut și o valoroasă donație de carte religioasă instituției noastre, și totodată de cea a reprezentanților instituției finanțatoare, Consiliul Județean Mureș, prin domnul vicepreședinte Emil Groza.

Importantă a fost și colaborarea cu Muzeul Județean Mureș, în cadrul **Zilelor europene ale Patrimoniului** (septembrie), care în anul 2006 au fost dedicate arheologiei. Biblioteca Județeană Mureș a oferit o varietate de manifestări, de la masa rotundă dedicată cultului sfinților, concursuri școlare pe teme de arheologie, seară de proiecții video, moderată de tinerii ghizi ai Muzeului județean, până la mai dinamice forme de comunicare cu tinerii cititori, prin pictura pe fețe de copii și exercițiu de modelare în lut, **Genius loci**, cu sprijinul restauratoarelor de la Muzeul Județean și al elevilor de la Liceul de artă.

N-a fost prima oară în acest an când am încercat să demonstrăm că Biblioteca Județeană Mureș poate deveni și un salon generos al artelor spectacolului; experiența s-a repetat și în cadrul **Philobibliionului** și a bilanțului de sfârșit de an, prin prezentarea piesei **Looking for Beckett**, în regia lui Inocențiu Dușa și în interpretarea lui Dan Lotoțchi.

Ca și în alți ani, acțiunile culturale cele mai încărcate de sensibilitate au fost cele găzduite de Secția pentru copii. Spre exemplu, sceneta în limba engleză după **Cartea junglei** de Kipling, cu participarea elevilor de la

Gimnaziul „Europa,” *Parada florilor*, dedicată zilei de 8 martie, cu participarea copiilor de la Palatul Copiilor, de la atelierul de creație vestimentară, concursul interșcolar pe teme istorice și geografice, alături de un moment artistic, dedicat împlinirii a *500 de ani de la moartea lui Columb*, întâlnirea cu scriitorii mureșeni, în cadrul proiectului *Fă-ți prieteni cu o carte*, inițiat de gimnaziul „Mihai Viteazul,” expoziția de păpuși *Circul*, coordonată de doamna Rakosi Anna, din partea Fundației Oasis, coordonatoare și a jucăriotecii Alice, programul artistic *Petale de ochi*, în colaborare cu elevii clasei I de la Școala din Sângeorgiu de Mureș, concursul de creație literară *Un cavaler la curtea regelui* etc.

Fără pretenția de a enumera toate acțiunile culturale organizate în anul 2006 de Biblioteca Județeană Mureș, calendarul nostru cultural a inclus și numeroase expoziții de carte, la sediul central, Biblioteca Teleki, secția de artă, expoziții de pictură, de grafică și de artă fotografică, medalioane științifice organizate de secția de Carte tehnică, medalioane muzicale, inițiate de secția de artă, lansări de carte.

De asemenea, colegi ai instituției noastre au fost prezenți la manifestări organizate în alte biblioteci și instituții de cultură (Monica Avram și Adriana Popa la colocviul național *Biblioteca publică, provocări și oportunități ale dezvoltării sale într-un mediu concurențial*, Piatra Neamț; Ana Todea, Melania Suciu și Adriana Popa, la *Zilele Bibliotecii reghinene*; Corina Teodor, la *Simpozionul anual al Arhivelor Statului* și la cel organizat de Universitatea Liberă din Chișinău; Ana Todea și Monica Avram, la întâlnirea anuală a ANBBR de la Galați; Liliana Moldovan, Melania Suciu, Magdalena Fall la *Săptămâna Educației Permanente*, organizată de Universitatea Populară; Mircea Art. Mihail, la *Zilele Liceului „Iorgu Iordan”* din Tecuci; Cristian Macarie la *Zilele Colegiului Național „Mihai Eminescu”* din Toplița; Márton Krisztina la întâlnirea anuală a restauratorilor de la Budapesta.

Un număr de 5 bibliotecari au fost înscriși în anul 2006 la programele de perfecționare organizate de Centrul de Pregătire Profesională în Cultură, din subordinea Ministerului Culturii: Ramona Dragomir, Csiki Ramona,

Aurica Cîmpean, Monica Avram și Valer Custurov. Csiki Emese a urmat cursul de perfecționare „Calitatea serviciilor de bibliotecă,” organizat de biblioteca din Odorheiu Secuiesc. De asemenea, mai mulți bibliotecari și informaticieni au participat la cursurile de instruire, la București și Târgu-Mureș, în vederea introducerii noului soft ALEPHINO. Melania Suci, Csiki Emese, Liliana Moldovan, Adriana Popa, Bányai Reka, Monica Avram, Fall Magdalena, Dóczi Örs, Mihai Ciupină și Tcaciuc Alexandru au audiat prezentările oferite de specialiști în biblioteconomie și informatică, din țară și străinătate, după cum s-au familiarizat prin exemple practice cu regulile cerute de noul program în vederea completării bazei de date.

La finalul acestui bilanț care reflectă activitatea Bibliotecii Județene Mureș din anul 2006, pot fi menționate premiile obținute din partea Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România, care conferă biblioteconomiei mureșene recunoașterea națională: **Premiul „Traian Brad” - pentru merite deosebite într-un deceniu de activitate**, obținut de d-na Ana Todea și **Premiul „Cea mai bună publicație serială de specialitate,”** acordat anuarului instituției, *Libraria*.

În îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș au apărut:

❖ *Catalogus incunabulorum Bibliothecae Teleki-Bolyai = Catalogul incunabilelor din Biblioteca Teleki-Bolyai*, 1971.

❖ Dimitrie Poptămaș, Mészáros Iosif, *Biblioteca Județeană Mureș* [Ghid], 1979.

❖ *Bibliotheca Telekiana*, [Ghid ilustrat, limbile: română, maghiară, germană, franceză și engleză], [1994].

❖ *Țara Fagilor*, vol. 3 - 13. Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni. Întocmit de Dumitru Covalciuc, Cernăuți, 1994-2004.

❖ *Bibliografia publicațiilor periodice 23 dec. 1989 - 31 dec. 1994 - Időszaki kiadványok bibliográfiája*, 1995. (Bibliografii mureșene, 1).

❖ *Bibliografia cărților, albumelor, hărților editate în județul Mureș = A Maros megyében kiadott könyvek, albumok, térképek bibliográfiája : 1990-1995*, 1997. (Bibliografii mureșene, 2).

❖ *Biblioteci, Arhive & Centre de informare în secolul XXI*. Lucrările conferinței Brașov, 18-22 august 1997, Brașov - Târgu-Mureș - Austin, Texas, SUA, 1997.

❖ Tereza Periș Chereji, *Interferențe teatrale româno-maghiare*, 2000.

❖ Ana Cosma, *Scriitori români mureșeni*: dicționar biobibliografic, 2000.

❖ Dimitrie Poptămaș, Mózes Júlia, *Publicațiile periodice mureșene 1795-1972 = Maros megyei időszaki kiadványok bibliográfiája 1795-1972*, 2000.

❖ *Aurel Filimon - consacrare și destin*, 2001.

❖ *Bibliografia publicațiilor periodice 1995-2000 = Időszaki kiadványok bibliográfiája*, 2001.

❖ *Catalogus Librorum Sedecimo Saeculo Impressorum Bibliothecae Teleki-Bolyai. Novum Forum Siculorum*, vol. 1 - 2, 2001.

❖ *Biblioteca Județeană Mureș*. Caiet documentar elaborat cu prilejul împlinirii a 200 de ani de lectură publică la Târgu-Mureș, 1802-2002, 2002.

❖ *Libraria* : Anuar. Lucrările simpozionului național „200 de ani de lectură publică la Târgu-Mureș,” 1, 2002.

❖ Fülöp Mária, *Județul Mureș în cărți = Maros megye a könyvekben, 1990-1999* : Bibliografie - Bibliográfia, 2002. (Bibliografii mureșene, 5).

❖ *Bibliografia cărților, albumelor și hărților editate în județul Mureș = A Maros megyében kiadott könyvek, albumok, térképek bibliográfiája : 1996-2000*, 2003. (Bibliografii mureșene, 6).

❖ *Libraria* : Anuar, nr. 2, 2003.

❖ Dimitrie Poptămaș, *Philobiblon mureșean* : o viață printre oameni și cărți, 2003. (Caiete mureșene; 14).

❖ *Libraria* : Anuar, nr. 3, 2004.

❖ Ana Todea, Fülöp Mária, Monica Avram, *Oameni de știință mureșeni* : dicționar biobibliografic: medicină, farmacie, biologie, botanică, zoologie, economie, matematică, fizică, chimie, geologie, astronomie, tehnică, agricultură, 2004.

❖ *Libraria* : Anuar, nr. 4, 2005.

❖ Fülöp Mária, Ferencz Klára, *Bibliografia locală retrospectivă a județului Mureș: Cărți editate până în anul 1944 - Maros megye retrospektív helyismereti könyvészete: 1944-ig megjelent könyvek*, 2 vol., 2005.

❖ *Bibliotheca Marisiana*. Publicație a Bibliotecii Județene Mureș, nr. 1, 2006.

*

Publicațiile se pot solicita la sediul Bibliotecii Județene Mureș,

540052, Târgu-Mureș, str. George Enescu, nr. 2,

Biblioteca Județeană Mureș

Telefon 0265 - 262631, fax 0265 - 264384,

E-mail: bjmures@bjmures.ro

Adresa web: www.bjmures.ro